

Bodleian Libraries

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

DIE HANDARBEITEN

DER

OSTJAKEN UND WOGULEN

VON

U. T. SIRELIUS.

I.

man

DIE HANDARBEITEN

DER

OSTJAKEN UND WOGULEN

VON

U. T. SIRELIUS.

I.

mann

1. Die Fellbereitung.

Die Verwendung von Fellen als Hülle für den Körper ist eine Sitte, die ohne Zweifel aus den allerfrühsten Zeiten menschlichen Daseins stammt. Verschiedene Umstände haben den Anstoss dazu gegeben: die Leichtigkeit, mit der bei dem reichen Bestand des Wildes die Felle haben beschafft werden können, und der Vorzug, den sie vor anderen, von der Natur gelieferten Schutzmitteln vermöge ihrer Dauerhaftigkeit und wärmespendenden Kraft boten. Aus der letzteren Eigenschaft ist es zu erklären, dass ihre Verwendung in den kalten Zonen des Erdballes so überaus gross gewesen ist. und dass sich dieselbe auch noch bei solchen Völkern erhalten hat, die infolge ihrer hochentwickelten technischen Geschicklichkeit schon lange sehr warme Körperhüllen künstlich herzustellen verstanden haben. Somit ist es natürlich, dass die Verwendung von Fellen bei den Ostjaken und Wogulen im nördlichen Sibirien, die sich bis auf unsere Tage herab eine sehr ursprüngliche Lebensart bewahrt haben, so ausgedehnt war und noch ist.

Ein jeder Europäer stellt sich, selbst wenn er nicht viel von Nordsibirien kennt, im Geiste wohl als eine der grössten Merkwürdigkeiten dieses Landes seinen ungeheueren Reichtum an Wild vor. Obgleich aber diese Annahme bereits zu einem Teil nicht mehr ganz der Wirklichkeit entspricht, und obgleich Nordsibirien mit der Zeit nach den zahlreichen Waldbränden und bei der immer mehr verwilderten Art der Jagd nicht mehr das reiche Waidgehege von

ehedem ist, so ist doch sicher, dass sich in den grenzenlosen Wäldern dieser Gegenden immer noch eine bunte und stellenweise verhältnismässig stattliche Menge jagdbaren Getieres tummelt. Der Biber, früher das kostbarste in der Schar, ist allerdings, wenigstens in Nordwestsibirien, d. h. in den Wohngebieten der Ostjaken und Wogulen, bereits so gut wie ausgestorben, dagegen aber findet sich der Zobel, der das Erbe jenes angetreten, an gewissen Stellen noch so reichlich, dass manche Jäger fast ausschliesslich auf den Fang dieses Tieres den ganzen Winter verwenden. Von anderen Vierfüsslern seien erwähnt: das Elentier, das Rentier, der Bär, der Fuchs, der Marder, das Hermelin, die Fischotter, der Vielfrass, das Eichhörnchen, der Hase, der Luchs, sowie auf den unbewaldeten Tundren der Wolf und der Eisfuchs. Sie alle sind, sei es wegen ihrer wertvollen Pelze, sei es wegen ihres geniessbaren Fleisches für die ostjakisch-wogulische Jagd von Bedeutung.

In früheren Zeiten dürften die in Rede stehenden Völker die Häute aller dieser Tiere zu eigenen Zwecken verwandt haben. Vermutlich haben sie zugleich auch die meisten und begreiflicherweise wertvollsten von ihnen schon seit Jahrhunderten zu Markte getragen. Vielleicht haben sie — wie heute — bereits seit der Zeit, wo in ihrem Lande ein lebhafterer Handel mit den Russen ins Leben trat, überhaupt alle Felle abgesetzt, die sie entbehren konnten. Solche von grösserem Wert verwenden sie wohl nur mehr in sehr seltenen Fällen ganz zu eigenen Zwecken. Dagegen ist es besonders im Kreise Surgut durchaus gewöhnlich, dass die weniger wertvollen Teile, die Partien am Leibe und an den Füssen, und zwar vor allem von Fischotter- und Fuchsfellen, für den eigenen Bedarf abgetrennt und gewöhnlich zur Verbrämung von Kaftanen, Handschuhen und Mützen verwandt werden.

Die Pelze des Rentiers, Eichhorns, Hasen und Elens sind im wesentlichen diejenigen, welche man zur Bekleidung des eigenen Körpers benutzt. Aus den drei ersten werden grössere Überkleider¹) und aus dem ersten und letzten Schuhe hergestellt. Das Eichhorn

¹) Aus dem Eichhornfell wird der Weiberpelz (die sog. jaguška) gearbeitet.

XXII,1 Die Handarbeiten d. Ostjaken u. Wogulen.

5

liefert oft Handschuhfelle. Ausserdem werden oder sind die Elenund Rentierhäute auch zu Schlafdecken, Säcken, Schneeschuhsohlen (Fell über den Risten), Köchern u. m. verarbeitet worden. Aus denselben Fellen werden ferner die Riemen des Rentiergeschirrs fabriziert, während der zu diesem Geschirr gehörige Brustgurt lieber aus Bärenfell verfertigt wird. Es ist natürlich, dass die Verwendung von Fellen in den nördlichen Teilen des ostjakisch-wogulischen Gebietes am allgemeinsten ist, Weiter im Süden, an den Flüssen Salym, Irtysch und Konda, wo man - wie wir gleich sehen werden - die Webekunst kannte, ist ihre Verarbeitung naturgemäss geringer gewesen. Daran ist auch die Lage dieser Gegenden schuld. Da das russische Gebiet hart nebenan liegt, ist hier einerseits die Nachfrage nach Fellen am grössten, andererseits der Einkauf von gewebten Stoffen der besseren Handelsgelegenheit halber bequemer gewesen. In den meisten Fällen sind die Pelzkleider, die in diesen Bezirken getragen werden, denn auch meist anderswo gekauft¹). Dies wirkt seinerseits wieder darauf hin, dass die Kunst der Fellbereitung in diesen Gegenden wenigstens nicht mehr allgemein verstanden wird²).

Nachdem wir so einen Blick auf die vierfüssigen Waldbewohner geworfen haben, deren Fang die Ostjaken und Wogulen obliegen, gehen wir zur Trocknung der einzelnen Fellsorten über. Wir besprechen zunächst die Häute des Rentiers und des Elens.

Da die Jagd auf diese Tiere vorzüglich im Herbst und Frühsommer geschieht — nur stellenweise findet sie zur Zeit der Mückenplage im Sommer statt — so ergiebt es sich, dass auch ihre Häute hauptsächlich in diesen beiden Zeiten des Jahres getrocknet werden. Der Vorfrühling erfüllt dabei viel grössere Voraussetzungen als der Herbst. Alsdann scheint nämlich die Sonne bereits fast

¹) Salym, Irtysch (Tsingala), Konda (Puškinsk, Leušinsk). An der Konda wird nur das Fell für die Schuhspitzen daheim bereitet, und zwar aus dem Fell oberhalb der Riste des Renntiers. Die Leute am Salym kaufen ihre Pelzkleider fast ausschlieslich bei den Ostjaken am Pym.

²) Als Schlafdecken, worauf man liegt, werden Felle von dem selbsterlegten Wild benutzt, doch erfordern dieselben keine besondere Verarbeitung. Am Salym sind die Namen der Bereitungswerkzeuge noch gang und gäbe.

mit voller Kraft, und der scharfe Frühlingswind beschleunigt das Trocknen in wirksamster Weise. Aus diesem Grunde bemüht man sich stellenweise¹) das Trocknen der Herbsthäute, soviel wie möglich, bis zum Vorfrühling zu verschieben. Oft trifft es sich auch so, dass dem Rentierfang im Herbst eine so kalte Witterung begegnet, dass die Felle ohne Gefahr vor dem Verfaulen bequem bis zum Frühling aufgehoben werden können. Man behauptet sogar auch, die im Vorfrühling getrockneten Häute eigneten sich besser zur Verarbeitung. Das Rentierfell, welches verhältnismässig dünn ist, lässt sich übrigens zur Not mit ziemlichem Erfolg auch mitten im Winter²) trocknen, wenn das Wetter warm und günstig ist ja das Trocknen kann, wenn auch langsam, sogar in der Jurte³) vollzogen werden; hingegen erfordert das dickere Elentierfell, um gut zu trocknen, die bezeichneten Vorteile der Frühlingstage⁴).

Das eigentliche Trocknen wird auf verschiedene Arten vollzogen. Am Jugan⁵) und Agan geschieht es im Spätwinter in der Weise, dass man die Häute auf dem Schnee ausbreitet, da sie in dieser horizontalen Lage am besten den Sonnenstrahlen ausgesetzt werden können. Am Jugan tritt man an der Stelle, wo die Häute niedergelegt werden, den Schnee mit den Schneeschuhen fest und lässt den Platz hart gefrieren. Das Ausbreiten wird mit Sorgfalt vorgenommen, damit alle Falten schönstens geglättet sind, und das Fell so umfangreich wie möglich wird. Es zeigt eine Neigung sich zusammenzuziehen, und wird es nicht von Zeit zu Zeit zurechtgestreckt, so ist es im getrockneten Zustand schwer zu seiner natürlichen Weite auszubreiten. Aus demselben Grunde pflegt man - und zwar gerade am Jugan - die Haut zum Trocknen an den Rändern mit hölzernen Nägeln auf der festgetretenen Schneefläche anzunageln. Ist sie alsdann glücklich soweit getrocknet, dass sie steif ist, so wird sie bis zur endgültigen Austrocknung auf Stangen gelegt, die auf gegabelten Stützen ruhen.

¹⁾ Agan

²⁾ Sosva (Rakt-ja), Kazym.

³) Agan, Sosva (Rakt-ja).

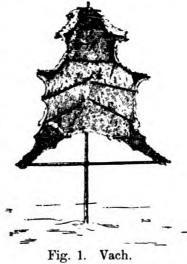
⁴⁾ Sosva (Rakt-ja).

^{*)} Uut.

XXII,1 Die Handarbeiten d. Ostjaken u. Wogulen.

Im Sommer und Herbst lässt sich das Trocknen der Häute in horizontaler Lage — wenigstens auf dem Erdboden — nicht bewerkstelligen, da sie, mit der Schattenseite unter sich, leicht anfaulen könnten. In diesen Jahreszeiten heisst es also zu anderen Mitteln greifen, und deren giebt es zwei. Das ursprünglichste von ihnen ist das Trocknen auf Stangen an der frischen Luft. Dieser Art und Weise, die besonders in den nördlicheren Gegenden¹) gewöhnlich ist, bedient man sich zum Teil auch mitten im Winter²), da alsdann hauptsächlich der Wind das Trocknen besorgt, und die Häute ihm in der angedeuteten Lage am besten ausgesetzt sind. Doch hat das Trocknen auf Stangen häufig denselben merkbaren Nachteil, von dem beim Trocknen auf dem Schneeboden die Rede war, den nämlich, dass sich die Haut ein wenig zusammenzuziehen bestrebt.

Der Verlust, der dem Besitzer hieraus erwächst, hat die weiter südlich wohnenden Ostjaken veranlasst ein Trockenverfahren in Anwendung zu bringen, bei dem die Haut während der ganzen Zeit des Trocknens ausgespannt gehalten wird. Am Irtysch bringt man an den Rändern kleine Löcher an und steckt in diese dünne Stöcke und Stäbchen, die die Haut ausgestreckt halten. In dieser Gestalt wird sie alsdann zum Trocknen auf

Stangen gelegt — gewöhnlich auf dieselben, auf denen das Fleisch und die Fische gedörrt werden ³). Am Vach und Salym werden an einer langen Holzstange zwei Querhölzer festgebunden (Fig. 1), ein

³) In letzter Zeit hat man sich am Irtysch (Tsingala) immer mehr gewöhnt die Häute auf den Dächern der Wohnhäuser zu trocknen, wo sie dann ausgebreitet und an den Rändern festgenagelt werden. Das Fell der Füsse wird am Irtysch, Jugan und Salym gewöhnlich besonders, von der übrigen Haut losgeschnitten, getrocknet.

¹⁾ Sosva (Rakt-jā), Kazym (?).

²⁾ Natürlich nur bei mildem Wetter.

kürzeres oben und ein längeres unten, und zwischen diesen Querhölzern spannt man die Haut mit dem Kopfende oben und dem Schwanzende unten befestigt und ausserdem mit querwärts streckenden Stäben versehen aus. Sitzt die Haut fest, so schlägt man die Stange senkrecht in die Erde. Am Jugan verfährt man in derselben Weise, nur zeigt sich dabei der Unterschied, dass man keine Streckpflöcke benutzt, und dass an der Stange statt zweier Querhölzer ein vollständiger viereckiger Rahmen befestigt wird, in den man die Haut ringsum einspannt. — Des Spannverfahrens bedient man sich am Irtysch und Salym stets, und auch am Vach findet es Eingang. Am Jugan ist es dagegen nur beim Trocknen von Herbsthäuten in Gebrauch gekommen.

Das Trocknen der Häute anderer Tiere, wie der Fischotter, des Fuchses, Vielfrasses, Eisfuchses, Wolfes, Eichhorns, Marders,

Fig. 2. Vach.

Zobels und Hermelins, erfordert viel weniger Arbeit. Bei ihrer Dünne trocknen sie im ganzen sehr schnell, und das Trocknen lässt sich aus diesem Grunde auch zu jeder Zeit mit gutem Erfolg in der Jurte erledigen. Sie werden alle unzerteilt abgezogen und auf eigens hierfür bestimmten Brettern getrocknet. In der Zeichnung (Fig. 2) sehen wir ein Trockenbrett für Otterfelle. Es ist 95 cm lang, läuft nach dem einen Ende spitz zu und ist am Stammende 15 cm breit. Zu Beginn

der Trocknung wird das Otterfell, wie sämmtliche andere hier in Frage kommenden Häute, gewendet; der Schwanz wird längs durchgeschnitten. Das Trockenbrett wird zwischen der Fusshaut so tief und in der Weise eingeschoben, dass die Kopfhaut um den schmalen Teil des Brettes zu sitzen kommt. Das Fell des Hinterteils wird entweder mit einer Rute festgebunden oder mit Holznägeln festgesteckt¹), damit es beim Trocknen nicht nach vorn verrutscht, und das Fell auf diese Weise zusammenschrumpft. Das Trockenbrett für Fuchsfelle ist im allgemeinen von ganz der-

¹) Jugan (Ūut); auch das durchgeschnittene Schwanzfell wird in dieser Weise auf das Brett genagelt, das in diesem Falle natürlich länger ist als gewöhnlich.

selben Gestalt wie das letzterwähnte und stimmt mit diesem auch in der Grösse überein: ca. 87 cm Länge und am Stammende ca. 17 cm Breite. Nur am Irtysch verwendet man ein in der Form von

diesem beträchtlich abweichendes Trockenbrett (Fig. 3). Es wird gleichfalls nach dem einen Ende hin schmäler, am breiteren oder Stammende aber endet es in einer durch einen Holzsteg überbrückten Gabelung. Auf das Brett von der gewöhnlichen Form wird das Fuchsfell in derselben Weise zum Trocknen aufgespannt wie das Otterfell¹). Am Irtysch ist das Brett so gross - 161 cm lang und an den Enden der Gabelung 23 cm breit - dass man ausser Fuchsfellen auch Vielfrass- und Wolfsfelle darauf trocknen kann, die alle in derselben Weise getrocknet werden: die Kopfhaut wird über das schmale Ende, die Felle der hinteren Läufe über die Aste der Gabelung, die der Vorderfüsse über ein besonderes Querholz (Fig. 3 a) gezogen, und die

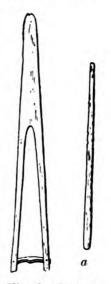

Fig. 3. Irtysch (Tsingala).

Schwanzhaut auf einem Holzstück befestigt, dessen eines Ende zwischen das Brett und die Rückenhaut gesteckt ist.

Eichhornfelle werden im Allgemeinen — mögen sie nun zu privaten oder zu Handelszwecken gebraucht werden — so getrocknet, dass man sie auf dünne Stäbe²) oder Seile³) streift oder mit den Enden⁴) an letzteren festbindet. Von dieser Regel weicht man wohl nur in den südöstlichen Teilen des ostjakischen Gebietes (am

XXII,1

¹) Am Vach (vielleicht auch in einigen anderen Gegenden) lässt man es in dieser Lage nur solange, bis es eine kleine Wenigkeit getrocknet ist, denn, sowie es in den Zustand vollkommener Trockenheit überzugehen beginnt, reisst es leicht ein, wird es nicht rechtzeitig aus der Spannung befreit, in die es zum Trocknen versetzt wurde. Vom Brette abgenommen, wird es von neuem mit den Haaren nach aussen darauf gezogen. Zugleich werden die Haare mit einem Holz aufbereitet, damit sie glatt und glänzend werden.

¹) Sosva (Rakt-jā, Salym).

³⁾ Unterer Ob (Xöltti-pöyol').

^{&#}x27;) Sosva (Rakt-ja).

Vas-jugan) ab, wo die für den privaten Zweck bestimmten Felle auf Brettern getrocknet werden. Ein Trockenbrett für Eichhornfelle stellt die Fig. 4 dar. Es ist ein ca. 34 cm langes dünnes Brett, dessen grösste Breite 9 cm beträgt, und an dem das eine Ende wie eine Lanzenspitze, das andere stielförmig zugeschnit-Wegen seiner bedeutenden Breite weitet das Brett, welten ist. ches wie alle übrigen hier in Rede stehenden in die Haut hinein-

geschoben wird, diese ein wenig aus. Damit das Fell diese Ausweitung beim Trocknen aushält und nicht reisst, wird es, bevor man es aufs Brett zieht, gründlich aufgeweicht. Man legt es daher zunächst einige Zeit, wenn die Bereitung im Sommer vorgenommen wird, in feuchtes Gras nieder um es streckbarer zu erhalten. Das Aufweichen geht in der Weise vor sich, dass man, in sitzender Stellung und mit einem Ring aus Rutenband am Vas-jugan.

einen Fuss, das Eichhornfell in den Ring hineinschiebt, es an beiden Enden festhält, und in dem Ring hinundherzieht. Zugleich bestreicht man das Fell von Zeit zu Zeit mit Fett, das in folgender Weise aus Fischdarm hergestellt wird. Die Därme werden in einem Gefäss, am liebsten einem Kessel, einen Taglang der Sonne ausgesetzt. Es braucht nicht besonders bemerkt zu werden, dass dies nur im Sommer möglich ist, der übrigens auch deswegen die für die Fettgewinnung einzig geeignete Zeit ist, weil die Därme nur dann so fett sind, dass sich aus ihnen eine genügend grosse Menge Fett ausscheiden lässt. Nachdem sie in der Sonne etwas angefault und der erwünschte Stoff ausgeschieden, lässt man die Därme kochen und giesst hierfür einiges Wasser in einen Kessel (2 Schöpflöffel in einen mittelgrossen Kochkessel). Beim Kochen sondern die Därme fortwährend Fettstoff ab, der, soviel sich davon bildet, natürlicherweise an die Oberfläche emporsteigt und mit einem dünnen Löffel in eine bereitgehaltene birkene Schüssel abgeschöpft wird. Ist alles Fett gesammelt, wird es wieder in den Kessel gethan und von neuem gekocht, bis es trübe wird. Alsdann ist es für den beabsichtigten Zweck gebrauchsfertig.

Das Trockenholz für Marderfelle (Fig. 5, mit trocknender Haut) ist dem für Eichhornfelle ähnlich, jedoch ist es spitzer

Fig. 4.

und schmaler als dieses. Es misst ca. 53 cm in die Länge und ist (an der breitesten Stelle) 6 cm breit. Ihm ähnelt in der Form das Trockenbrett für Zobelfelle (Fig. 6),

dessen eine Breitseite jedoch gratförmig zugeschnitten ist. Seine Länge ist ca. 64 cm und seine Breite ca. 7 cm. Das Trocknen wird mit beiden in derselben Weise vollzogen wie mit dem Trockenbrett für Otterfelle.

Trockenbrette für Hermelinfelle sehen wir in den Fig. 7 und 8.

Das in der ersten wiedergegebene, welches in den südlichen Teilen¹) anzutreffen ist, ist ein dünnes, 60 cm langes und 4 cm breites Brett, an dessen einem Ende sich eine in eine schmale Spalte verlaufende Gabelung befindet. Das in

Fig. 8 dargestellte, das mit dem ersteren identisch, aber in zwei Stücke geschnitten ist, ist wenigstens den Sosva-Wogulen eigentämlich.

Auf beide Bretter werden die Hermelinfelle so gestreift (s. Fig. 9), dass man die Gabelenden der Bretter zum Munde so tief und in der Weise einsteckt, dass

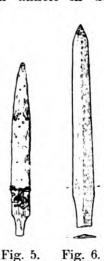
die Zinken in das ungeteilt abgezogene Fell der Hinterläufe gelangen. Hierauf werden die Felle festgezwängt, indem man zwischen den Zinken des Brettes hindurch einen Holzkeil (Fig. 7 a, 8 a) in den in der Gabelung des Brettendes befindlichen Spalt (in dem Sosvawogulischen Brett zwischen die beiden Teile) steckt. Bei dem ersteren Brett wird das Fell auch mit einem zweiten Keil (Fig. 7 b) festgeklemmt, der ohne weiteres am Kopfende des Fells zwischen

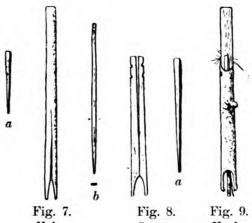
1) Vach, Jugan (Uut).

Fig. 6. Vach.

Vach.

a b Fig. 7. Fig. 8. Fig. 9. Vah. Sosva. Vach.

dieses und das Brett gesteckt wird. Die Keile haben auch den Vorteil, dass das Hermelinfell, welches recht dünn ist, beim Abnehmen vom Brett nicht zerreissen kann, da die Keile erst herausgezogen werden.

Nach diesem kurzen Blick auf die Trocknung der Felle gehen wir zur Besprechung der Verfahren über, nach denen die Bereitung der Häute vollzogen wird. Diese, die es auf das Weichen der Felle absieht, wodurch dieselben — besonders wo es sich um ihre Verwendung als Kleidungsstücke handelt — schmiegsam und bequem werden sollen, kommt nur in Frage, soweit die Felle zu häuslichen Zwecken verwertet werden, oder mit anderen Worten bei den Fellen von Rentier, Elen, Eichhorn und Hase. Die, welche in den Handel kommen sollen, werden bloss getrocknet. Aber wie wir im Vorhergehenden bereits bemerkt haben, werden keineswegs alle zum eigenen Bedarf zurückbehaltenen Häute bereitet. So ver-

> hält es sich zum Beispiel mit denen, woraus Schlafdecken und Riemen hergestellt werden, denn bei diesen sieht man eher auf Dauerhaftigkeit und Dicke als auf Weichheit und Dünne.

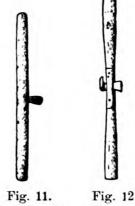
Bevor man darangeht die Rentier- und Elentierhaut zu bereiten, legt man sie in einigen Gegenden¹) zuvor eine Nacht zum Weichen nieder, damit sie biegsam werde und die beim Trocknen entstandenen Unebenheiten verschwinden. Am Agan²), wo man von dem Einweichen absieht, erreicht man denselben Zweck durch die Benutzung eines Instruments Fig. 10, dessen Gebrauch man von den Kazymschen Fig. 10. Samojeden erlernt hat. Es ist dies ein Schneideeisen mit Agan. bogenförmiger Schneide, welches mit den Zinken, in die seine Enden auslaufen, in einen langen Holzstiel eingesenkt ist. Die Bereiterin hält es nun an den Stielen fest und schiebt es über die Innenseite der Haut hin, die auf einer harten Unterlage ruht, bis alle Falten geglättet sind.

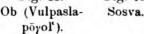
¹⁾ Unterer Ob (Xoltti-poyol).

²⁾ Agan.

Auf diese Weise bearbeitet oder in der obigen Weise geweicht, ist die Haut für das Kratzeisen fertig. Mit ihm wird die innerste Schicht der Haut, die sog. Unterhaut entfernt, die der zähste Teil der Haut ist und z. B. die Schuhe — falls sie nicht entfernt wird — infolge ihrer Zähigkeit recht unbequem macht. Es ist über das

ganze ostj.-wogulische Gebiet hin im Gebrauch, und seine Schneiden versteht man in fast allen Teilen dieses Gebiets zu schmieden. Seiner Herstellung nach ist es in den verschiedenen Gegenden ein wenig wechselnd, wie die verschiedenen Formen in den Fig. 11 - 13darthun. Das erste von ihnen stammt aus der Gegend von Obdorsk¹). Es ist einschneidig und sein Schneideeisen, welches eine Kleinigkeit bogenförmig ist, ist in einen 54 cm langen Holzstiel mitten eingesenkt. Die in Fig. 12 dargestellte Form wird an der Sosva and auch am unteren Ob²) gebraucht. Es ist zweischneidig oder - mit anderen Worten - mit bloss einem Schneideeisen versehen, welches mit Hülfe einer kleiner Querleiste mitten in einem 59 cm langen Holzstiel befestigt ist, und dessen eines Ende fast gerade, dessen anderes stark bogenförmig oder gekrümmt ist. Die dritte Form (Fig. 11) ist die gewöhnlichste und hauptsächlich in den südlicheren Teilen des ostjakischen Gebietes verbreitet³). Sie unterscheidet sich übrigens von der Sosvaform nur darin, dass die beiden Enden des Schnei-

deeisens bei ihr stark bogenförmig oder gekrümmt sind.

Das Entfernen oder Abkratzen der Unterhaut wird so vollzogen, dass die Schneide des Kratzeisens so nachdrücklich über die

- 1) Vulpasla-poyol'.
- 2) Xöltti-pöyol'.
- 3) Vas-jugan, Vach, Jugan, Agan.

Innenseite des Fells geführt wird, dass sie kleine Spänchen herausschneidet. Für das Abkratzen wird die Haut auf eine geeignete, ebene Unterlage gelegt, die Bereiterin setzt sich dazu (s. Fig. 14) und schiebt, während sie das Eisen mit beiden Händen an den Stielen festhält, die Schneide von sich fort über die Unter-

Fig. 14. Vas-jugan.

haut. An der Sosva und am unteren Ob, wo man — wie bemerkt — verschiedenartige Schneiden an den Kratzeisen hat, kratzt man zuerst mit dem geraden Ende des Eisens und greift, erst nachdem der grösste Teil der Unterhaut abgelöst ist, zu dem gekrümmten Ende. In den südlicheren Gegenden. wo man an dem Instrument zwei Schneiden von gleicher Form hat, macht man natürlich in der Benutzung der beiden Schärfen keinen Unterschied, d. h. man kratzt mit der, welche gerade am schärfsten Zu merken ist nur, dass man ist. der Sicherheit halber neben dem

Stiel zu einem Knüttel (Fig. 13 a) von gleicher Grösse greift, der in die Höhlung der jeweilig ausser Gebrauch befindlichen Hälfte des Schneideeisens gesetzt und zugleich mit dem Stiel an den Enden festgehalten wird.

allgemein im Gebrauch und - neben anderen ebenso ursprüngli-

Fig. 15.

Vas-jugan.

Ist die Unterhaut vollständig entfernt, so beginnt man die Haut mit den Händen durchzuwalken, und damit dies mehr Erfolg habe, beschmiert man sie von Zeit Schliesslich greift man zum zu Zeit mit Fischfett. Schabeisen, mit Hülfe dessen die Haut endgiltig aufgeweicht wird. Von dem Schabeisen giebt es verschiedene Arten. Das in Fig. 15 abgebildete ist überaus selten und erscheint wohl nirgends mehr als an den Quellflüssen des Vas-jugan. Jedoch lässt sich vermuten, dass es in älteren Zeiten

XXII.

chen Werkzeugen — das einzige Bereitungsinstrument gewesen sei. Darauf deuten wenigstens drei Thatsachen hin: erstens die Behauptung der Ostjaken am Vas-jugan, das heute allgemein benutzte Schabeisen (s. Fig. 17) sei von den Tungusen gekommen¹), zweitens die Möglichkeit, dass man das hier in Rede stehende Instru-

ment scharf geschliffen statt des Kratzeisens verwenden kann, und drittens seine sehr ursprüngliche Herstellungsweise. Es ist ein Stück Rentierhorn, das aus dem ganzen Geweih so losgelöst und so zugespitzt ist, dass es die Form einer Schaufel erhält. Eng mit ihm verwandt ist das in Fig. 16 dargestellte Schabeisen. Dieses ist mit einem Schneideeisen mit bogenförmiger Schärfe versehen und hat im Allgemeinen die Form einer Schautel mit gebogenem Stiel.

• Fig. 16. Vas-jugan.

Wir erwähnten bereits, dass das gewöhnlichste Schabeeisen heutigen Tages die Form habe, die in Fig. 17 erscheint. Sein Schneideeisen ist lang und nach innen gebogen, dazu in eine lange, am einen Ende mit einem Loche versehene hölzerne Handhabe von gleicher Form eingefügt.

Das Aufweichen oder Schaben wird in der Weise ausgeführt, dass man die Haut kräftig mit den Werkzeugen durchwalkt oder über diese hinreibt. Mit den beiden ersten Instrumenten geschieht dies so, dass man sie mit der rechten Hand hin und her über die Innen-

seite der aufzuweichenden Haut führt; mit dem letzteren folgendermassen: die Bereiterin sitzt auf der Erde und hält das Werkzeug senkrecht vor sich — das untere Ende zwischen die Füsse gestützt und das obere Ende mit Hülfe einer, durch ein hier angebrachtes Loch gebundenen Seilschlinge unter dem einen Fuss befes-

¹) Mit dem tungusischen Schabeisen soll es sich viel leichter bereiten lassen als mit dem hier behandelten und in Fig. 16 wiedergegebenen, welches die Hände arg ermüdet.

tigt; das eigentliche Aufweichen vollzieht sie so, dass sie die Haut, die sie an beiden Enden festhält, über die Schärfe gegen sich hinzieht, wie Fig. 18 zeigt; bei seiner Bogenform wendet sich natürlich infolge des von aussen kommenden Drucks die

konvexe Handhabe des Schabeisens nach der Bereiterin hin und die nach innen gebogene Schneide von ihr ab.

Nachdem man das Fell mit dem Schabeisen aufgeweicht hat, knetet man es noch in den Händen durch, und ist dieses besorgt, liegt es gebrauchsfertig vor.

Zu dieser Behandlung der einzelnen Punkte, die bei der Bereitung der Elen- und Rentier-

felle beobachtet werden, haben wir schliesslich noch zu bemerken, dass nicht nur neue Häute bereitet werden sondern auch schon gebrauchte, wie z. B. Schlafdecken¹). Was die Kleider angeht, so sind die ersteren Felle, die gute Haare haben, notwendig bei der Anfertigung von Überkleidern, die zum Winterkostüm gehören, wie von Pesken und Schuhen; die letzteren hingegen, deren Haare gewöhnlich stark mitgenommen sind, eignen sich zur Verwendung für Kleider in den wärmeren Jahreszeiten²) und im Allgemeinen für Unterkleider³). Zu letzterem Zweck lassen sich auch alte Winterkleider benutzen, deren Haare abgetragen sind.

Was die Bereitung der gebrauchten Häute betrifft, so ist sie dieselbe wie bei den neuen. Das wenige Haar, welches noch auf ihnen sitzt, wird mit dem Kratzeisen entfernt, und zwar zur gleichen Zeit, wo die Bereitung vorgenommen wird.

Von der Bereitung der Eichhornfelle haben wir schon einiges bemerkt, als wir von der Trocknung dieser Felle redeten. Das

¹⁾ Sosva (Rakt-jā).

²) Schuhe, Mäntel.

³) Hemd, Hosen, Schamgürtel der Frauen.

Gesagte berührte zwar nur ihre Bereitung am Vas-jugan, doch ist das, was wir von ihrer Verarbeitung in anderen Gegenden wissen, wo keine Trockenbretter benutzt werden, mit dem Erwähnten in der Hauptsache identisch. Der grösste Unterschied besteht darin, dass man sich statt des Rutenrings eines Schabeisens¹) oder einer Messerschärfe²) bedient. Bevor man mit dem Bereiten beginnt, wird das Fell tüchtig befeuchtet. Beim Bereiten bestreicht man es von Zeit zu Zeit mit Fischfett und knetet es zum Schluss solange mit den Händen durch, bis es weich wird.

Als vierte Fellart, die die Ostjaken und Wogulen am meisten zu eigenem Bedarf verwenden, erwähnten wir das Hasenfell. Dies ist von Natur sehr dünn und bedarf darum keiner grossen Bearbeitung. Die geringe Bereitung, die es erfordert, ist im Grossen und Ganzen dieselbe wie beim Eichhornfell.

Im Zusammenhang mit der Besprechung der Fellbereitung haben wir auch die Werkzeuge vorzuführen, die bei der Herstellung der Lederriemen Verwendung finden. Es giebt von ihnen zwei verschiedene Formen, die uns die Fig. 19 und 20 darthun. Die eine (Fig. 19) ist ein 60 cm langes Brett, dessen Enden, weil sie in den Händen zu halten sind, schmal zulaufen, und in dessen breiter Mittelpartie sich neben einander drei längliche Ausschnitte befinden. Die andere Form (Fig. 20) ist 37 cm lang, an den Enden rundlich, in der Mitte vierkantig geschnitten, und die Mittelpartie durchqueren auf der einen Seite ein, auf der anderen zwei schmale Ausschnitte. Ausser am Vas-jugan, woher die beiden

in den Zeichnungen dargestellten Aufweichewerkzeuge

Fig. 20. Vas-jugan.

stammen, gebraucht man dieselben im Kreise Surgut und ausserdem möglicherweise auch in gewissen Gegenden ausserhalb dieses Kreises. Die in Fig. 19 abgebildete Form ist die gewöhnlichste³).

¹⁾ Unterer Ob (Xöltti-pöyol').

²⁾ Sosva (Rakt-jā).

³) Agan, Jugan, Ob (Ivaškin), Salym (am Salym ist die Form im Ganzen dieselbe, nur finden sich hier 6 Ausschnitte in zwei Reihen).

Das Aufweichen geschieht mit diesen Werkzeugen folgendermassen: Der Riemen, welcher bereitet werden soll, wird durch die Löcher des Weichbretts gespannt und mit den Enden an stützende Gegenstände (z. B. an die Jurtenstangen) gebunden. Nachdem man ihn gehörig mit Fischfett bestrichen hat, beginnt man ihn mit dem genannten Werkzeug durchzukneten, indem man letzteres hin und her über den Riemen führt. Ist das Fett eingezogen, so wird das Bestreichen wiederholt und das Kneten fortgesetzt, bis der Riemen weich und geschmeidig ist. — Die in dieser Weise hergestellten Riemen werden vorzugsweise zu Gürteln und Rentiergeschirren verarbeitet.

2. Die Spinnerei, die Nadeln und die Behälter für das Nähzeug.

Nachdem wir so einen Blick auf die ursprünglichen Bekleidungsstoffe der Ostjaken und Wogulen geworfen haben, erscheint es uns geboten uns auch darnach umzusehen, wie sie ihr Garn herstellen.

Die Stoffe, woraus sie dasselbe heutzutage verfertigen, sind Rentier- und Elentiersehnen, Nesseln, Hanf und Flachs. Die drei ersten sind bei ihnen leichtverständlicherweise, wie bei vielen anderen Naturvölkern, alten Ursprungs und noch jetzt in allen den Teilen ihres Gebietes allgemein im Gebrauch, wo Kleidungen aus Leder genäht werden. Der Hanf ist heute als Handelsware allgemein bekannt, kam aber früher vielleicht nur an der Konda¹) vor, wo er seit alten Zeiten angebaut wurde. Der Flachs ist weniger bekannt. In allerjüngster Zeit hat man auch ihn an der Konda anzubauen begonnen.

Die Sehnen von Tieren gehören, wie wir eben andeuteten, ohne Zweifel zu den allerältesten Schnurstoffen, die die menschlichen Wesen benutzt haben. Wie sie einerseits bei dem reichen Wildbestand leicht zu gewinnen waren, zeichneten sie sich andrerseits durch eine vorzügliche Haltbarkeit aus. Diese letztere Eigenschaft ist gerade die Veranlassung dazu gewesen, dass sie sich zum Beispiel bei unseren Völkern, obwohl an vielen Stellen ihres Gebietes Nesseln

18

¹) Leušinsk.

wachsen, woraus man Garn herzustellen versteht, und obwohl man von russischen Zwischenhändlern bequem Hanf und Flachs wie auch hieraus verfertigtes Garn kaufen kann, bis auf unsere Tage

im Gebrauch erhalten haben. Besonders sind jene als Nähmaterial für Rinde und Fell, die dauerhaftes Garn erfordern, beliebt.

Was das Zwirnen der Sehnenschnur anbelangt, so geht dies in folgender Weise vor sich. Die getrocknete Sehne wird auf eine feste Unterlage gelegt und geklopft, bis sie

sich in feine Fasern zerteilt. Der Klopfhammer, der aus Fig. 21. Sosva. einem Stück Holz besteht und einem Stössel ähnelt, ist in Fig. 21 zu sehen. Die Zwirnerin zieht eine Faser aus der

Sehne, befeuchtet sie mit den Lippen und entfernt alle Unebenheiten aus ihr. Ist die Faser zu kurz, so nimmt sie eine zweite hinzu und glättet auch diese. Dann befeuchtet sie beider Enden, legt sie nebeneinander und dreht sie, indem sie sie mit der rechten

Hand über den rechten Schenkel hin rollt, zusammen, sodass eine zweiteilige Strähne Sobald in entsteht. derselben Weise eine zweite Strähne hergestellt ist, legt sie dieselbe neben die erstere, dreht beide auf dem Schenkel abwechselnd vom einen und

Fig. 22. Vas-jugan.

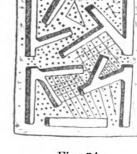

Fig. 24. Vas-jugan.

vom anderen Ende und zwirnt sie zusammen.

Die fertigen Schnuren, die im Allgemeinen nicht über einen Meter lang sind, werden für den Bedarf aufbewahrt, entweder in Bündel zusammengeknüpft oder auf für diesen Zweck besonders angefertigten Garnwickeln (Fig. 22-26). Letztere trifft man wohl nur bei den südwestlichen Ostjaken an (Vas-jugan); sie bestehen Die in Fig. 22 abgebildete ist im Allgemeinen aus Knochen. aus der Flügelspeiche eines Auerhahns hergestellt, die in Fig. 23

Fig. 23.

Vas-jugan.

19

ist eine Scheibe aus Mammutknochen — mit durchgeschnitzten Verzierungen und zwei Bildern von Köpfen, die an einen Pferdekopf erinnern. Die in den Fig. 24, 25 abgebildeten Garnwickeln sind aus Elentierhorn. Die letzte (Fig. 26) besteht aus Rentierhorn

Fig. 25. Vas-jugan. und soll wohl ein Rentier darstellen. Sie ist auch als Spielzeug benutzt worden.

Aus den Sehnen der Rentiere und der Elentiere entstehen einigermassen verschiedenartige Schnuren: aus den ersteren dünne, geschmeidige, aus den letzteren hingegen im Allgemeinen ein wenig derbere. Daher werden Schnuren aus Rentiersehnen lieber beim Nähen von dünneren Ledergegenständen wie Pelzwaren verwandt. Solche aus Elentiersehnen sind dagegen vorteil-

hafter bei der Herstellung von Schuhwerk.

Wir erwähnten im Vorausgehenden bereits mit einigen Worten die Nessel sowie die Fertigkeit der Ostjaken und Wogulen, aus dieser Pflanze Garn herzustellen. Die Nessel ist nicht über das ganze Wohngebiet dieser Völker verbreitet. Am Ob und am

Fig. 26. Vas-jugan.

Irtysch, innerhalb des ostjakischen Gebietes, findet sie sich etwa bis zur Stadt Beresov im Norden oder bis ungefähr zum 65 ° NB, wird aber dann allmählich seltener und verschwindet schliesslich ganz ¹). An manchen viel süd-

licher gelegenen Nebenflüssen kommt sie überhaupt nicht vor. Dies betrifft z. B. die Flüsse Pym, Torom-jugan und Agan. In der Quellgegend des Vach soll sie auch fehlen, ja es wird erzählt, sie sei früher auch an der Mündung dieses Flusses nicht vorhanden gewesen und hier erst zu der Zeit erschienen, als die Russen das Eis des Flusses mit Pferden zu befahren anfingen. Am reichsten ist das Wachstum der Nessel am Irtysch, an der Demjanka, Konda und am Salym — wo sich denn auch im Laufe der Zeit eine ganze Webekunst hat entwickeln können. An einigen Flüssen, wie am

¹) Oder ist so selten, dass ihr Vorkommen gar nicht besonders erwähnt zu werden braucht.

XXII,1 Die Handarbeiten d. Ostjaken u. Wogulen.

Vas-jugan, Jugan, Kazym und an der Sosva findet sie sich im Verhältnis spärlicher, wennschon viel reichlicher, als es der Bedarf der Bewohner zur Anfertigung der Stellnetze und Zugnetze erfordert. Eine Nesselkultur in des Wortes eigentlicher Bedeutung ist bei den Ostjaken und Wogulen vermutlich niemals erstanden, doch hat man augenscheinlich wenigstens einigermassen für ihr Fortkommen Sorge getragen. Es ist nämlich zu bemerken, dass sich im grössten Teile des ostjakisch-wogulischen Gebietes die Umgebungen der Winterjurten zum Heim der Nesseln entwickelt haben. Wenn man sich diesen Jurten im Sommer nähert, findet man sie sehr häufig in einem hohen Nesselfeld begraben, welches sie wie ein Ährenmeer unwogt. Es hängt dies wohl vor allem davon ab, dass der Samen der Nesseln, die im Herbst in diesen Jurten verarbeitet werden, ringsum niederfallen, was aber auch mit von den Bewohnern beabsichtigt sein mag. Man hat nämlich dabei verschiedene Vorteile im Auge: die Nesseln sind in der Nähe zu haben, sie werden an offenen Stellen dicker und üppiger als im Walde und - ebenfalls ein wichtiger Punkt! - sie können in Frieden emporwachsen, da im grössten Teil des ostjakisch-wogulischen Gebietes den Sommer über die Winterjurten unbewohnt sind. Der Entwicklung eines regelmässigen Anbaues - sei er nun welcher Art auch immer - haben im Lande der Ostjaken und Wogulen übrigens manche schwerwiegende Hindernisse im Wege gestanden, und so ist es noch heute. Es sei nur der mehr oder weniger beweglichen Lebensweise dieser Völker gedacht, ferner der Minderwertigkeit des Erdbodens und seiner tiefen Lage, sowie der aus letzterer entspringenden hohen und langwierigen Überschwemmungen. Man braucht sich also nicht zu wundern, dass man im grössten Teile des ostj.-wogulischen Gebietes gar keinen regelmässigen Anbau trifft, und dass eine Ausnahme nur die Thäler des Irtysch und der Konda bilden, die sich ihrer relativ südlichen Lage und ihres hohen Bodens wegen in ihrer Bebauungsfähigkeit einigermassen von den übrigen Flussthälern, die diese Völker bewohnen, unterscheiden. Am Irtysch dürften einige ostjakische Stämme schon lange Gerste, ja sogar Roggen, Hafer und auch Weizen¹)

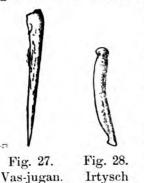
¹) S. Patkanov, Die Irtyschostjaken. St. Petersbg. 1897.

angebaut haben; an der Konda ist, besonders in der Quellgegend, nach alten Berichten Gerste und — wie wir oben dargethan haben — Hanf bereits in frühen Zeiten gezogen worden. An demselben Flusse hat man später auch Flachs zu kultivieren begonnen.

Was im Besonderen die Verarbeitung der Nessel als Garnstoff angeht, ist zu bemerken, dass sich, obgleich der Hanf — als Handelsware oder angebaut — verhältnismässig stark in Gebrauch gekommen ist, daneben doch die Nessel bis in die jüngste Zeit als Lieferin von Garnstoffen gehalten hat. Dies erklärt sich aus der Verschiedenheit der Haltbarkeit, die die genannten Garnstoffe der Flachs eingerechnet — an den Tag legen. So, heisst es, fault das Nesselgarn im Wasser schnell, hält aber im Trocknen besser als Hanf und Flachs, die ihrerseits gegen das Wasser widerstandsfähiger sind. Es lässt sich hier die interessante Beobachtung machen, dass die Kondawogulen, die — wie wir aus dem Vorausgehenden wissen — schon seit langem Hanf bauen, ihre Leinwand regelmässig aus Nesselgarn gewebt haben.

Nach diesem kurzen Überblick über die Garn liefernden Pflanzen, die die Ostjaken und Wogulen kennen, gehen wir zur Besprechung der Herstellungsarten des Garnes selbst über und beginnen mit der Verarbeitung der Nessel.

Die Nesseln werden gepflückt, wenn sie fahl zu werden beginnen und hierdurch verraten, dass sie trocken werden; alsdann

sammelt man sie und rafft sie zu Bündeln zusammen, die man zum Trocknen unter das Dach, gewöhnlich unter den Traufrand, legt. Ist dies gründlich erreicht, so holt man sie hervor um die Rinde, oder richtiger deren peripherischen Teil zu entfernen, in dem die zur Verarbeitung geeigneten Röhrenstränge liegen. Dies geschieht entweder mit den Fingern oder mit einem besonderen, eigens für

diesen Zweck geschaffenen Werkzeug namens *himmäds*. Dieses ist ein spitzzulaufender Zapfen aus hartem Tannenholz¹) oder Knochen —

(Tsingala).

¹⁾ Jugan (Uut).

im letzteren Fall stets aus einem besonderen Knochen des Vorderfusses eines Elentiers 1) oder Rentiers 2) (Fig. 27, 28). Bevor man die Rinde abschält, befeuchtet man die Nesseln gut, damit die Rinde nicht breche. Das Abschälen selbst wird folgendermassen vorgenommen. Man ergreift das Stammende der Pflanze mit der rechten Hand und bricht sie mit der linken Hand in der Weise, dass sie entweder mit dem Daumen dieser Hand oder mit dem in dieser Hand gehaltenen *nimmäds* aufgebrochen wird, während man sie zugleich durch die linke Hand gehen lässt. Nachdem die Nessel gebrochen ist, zieht man sie zum zweiten Male durch die Linke und drückt dabei die Bruchstelle auf. Jetzt beisst man mit den Zähnen in das Mark, reisst es in der Mitte von der Rinde los, zieht die beiden Teile nach entgegengesetzten Seiten auseinander und wirft das Mark weg. Die abgelöste Rinde legt man als gebrauchsfertigen Garnstoff zum Trocknen nieder und knüpft sie, vollkommen trocken, zum Aufbewahren in kleine Bündelchen³) zusammen. Zu geeigneter Zeit nimmt man das Weichen der so gesammelten Garnstoffe, d. h. der Nesselrinde, vor. Die

Werkzeuge, die dabei benutzt werden, sind das Nessel-*ńimmäd,*š, die Nesselkeule oder der Nesselmörser. Das erstere dürfte man nur stellenweise am Vas-jugan gebrauchen. Man vollzieht damit das Weichen, indem man die Nesselrinde unter ihm herführt, während man es auf das Knie oder irgend einen anderen Gegenstand aufdrückt⁴). Das gewöhnlichste Werkzeug zum Weichen ist die Keule⁵), deren Form wie Hand-

habung dieselbe ist wie bei der Herstellung der Schnenschnur, wovon oben die Rede gewesen ist. Mörser (Fig. 29), in denen die Rinde

3) Jugan (Uut).

⁴) Möglicherweise kann die Rinde zuvor mit irgendeinem anderen Werkzeug aufgeweicht sein.

⁵) Irtysch (Tsingala), Jugan (Uut), Sygva (Xorom-paul).

¹⁾ Vas-jugan, Jugan (Uut).

²) Salym: Hier wird der betreffende Knochen nach dem Instrument hämmed§-töx genannt.

begreiflicherweise mit einem Stössel aufgeweicht wird, sind am Salym, Irtysch¹) und an der Konda²) im Gebrauch.

Wenn die Rinde mit dem einen oder anderen von diesen Werkzeugen bearbeitet worden ist, wird sie von den Scheben ge-

> reinigt, indem man sie zwischen den Händen reibt oder mit dem Schabmesser (Fig. 30) schlägt, und ist alsdann zum Verspinnen fertig. — Das Schabmesser, ein ca. 70 cm langes, zweischneidiges hölzernes Werkzeug mit Gratflächen, wird, soviel wir wissen, nur am Irtysch gebraucht.

Bevor wir über das Spinnen reden, erwähnen wir mit einigen Worten die Zubereitung des Hanfes an der Fig. 30. Konda.

Irtysch (Tsingala). Nachdem er aus der Erde gerissen, wird er zwei, drei Wochen in Wasser geweicht, kürzere Zeit jedoch, wenn er zu Netzgarn verarbeitet werden soll; denn aus allzu lange im Wasser gehaltenen Hanf — sagt man — giebt es sprödes Netzgarn. Nach dem Wasserbad und der Trocknung wird der Hanf in

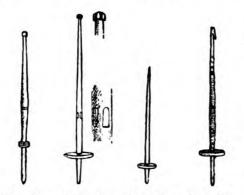

Fig. 31. Fig. 32. Fig. 33. Fig. 34. Irtysch Jugan. Sosva. Vas-jugan. (Tsingala). Mörsern geklopft und schliesslich durch Reiben zwischen den Händen von den Scheben gereinigt wie die Nesseln.

Das Spinnen geschieht mit der Spindel. Soviel wir beobachtet haben, ist diese stets mit Wirtel versehen. Wir geben verschiedene Spindelformen in den Fig. 31— 34. Die erste³) besteht aus einem Stück Holz, in allen

übrigen bilden Stiel und Wirtel verschiedene Teile. Der Stiel der ersten und zweiten hat einen knolligen, der der vierten einen hakigen Knopf, damit das Garn besser am Knopfe sitzen bleibe, während sich der Wirtel in der Luft umdreht. Der Stiel der dritten

^{&#}x27;) Tsingala.

²) Leušinsk, Landinsk.

³) Tsingala.

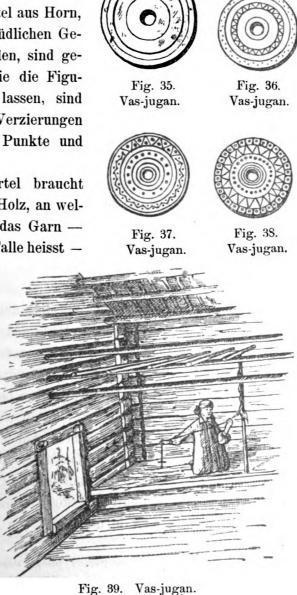
Spindel hat einen glatten Knopf. In dem Knopf der zweiten befinden sich Riefen und in der Mitte ihres Stieles Kerben, auf welch letzteren das aufzuwickelnde Garn haften soll. Der Wirtel ist an der zwei-

ten Spindel aus Holz, an der dritten ans Rentier- und an der vierten aus Elentierhorn. Die Wirtel aus Horn, die besonders in den südlichen Gebieten gebraucht werden, sind gewöhnlich verziert. Wie die Figuren 35—38 erkennen lassen, sind die gewöhnlichsten Verzierungen konzentrische Kreise, Punkte und Zackenlinien.

XXII,1

Ausser dem Wirtel braucht man zum Spinnen ein Holz, an welches das Material für das Garn oder wie es in diesem Falle heisst —

die Knocke gebunden wird. Dieses Holz ist bei den Ostjaken wie bei den Wogulen eine lange, gerade Stange 1), die in senkrechter Stellung befestigt wird, and zwar jenachdem man spinnt, zwischen Diele und Dekke der Jurte oder zwischen Schlafbank und Decke. In Abbildung 39 sehen wir ein Ost-

¹) In letzter Zeit hat jedoch in den südlichsten Gegenden (Vas-jugan) der russische Spinnrocken langsam Eingang gefunden.

jakenweib beim Spinnen. Sie erledigt ihre Aufgabe gewöhnlich in folgender Weise: Nachdem sie sich knieend neben der Knockenstange niedergelassen hat 1), ergreift sie mit der Rechten die Spindel und zieht mit der Linken aus der Knocke einige Flausche, die sie an den Spindelstiel bindet. Zugleich beginnt sie zwischen dem Daumen und dem Zeigefinger der rechten Hand die Spindel bei dem oberen Ende des Stieles zu drehen, und während sich der Flausch zwirnt, glättet und zwirbelt sie ihn mit der linken dünner, wobei sie ihn von Zeit zu Zeit mit den Lippen befeuchtet, damit sich die Garnfasern besser mit einander verbinden. In der Gegend von Beresov dreht man die Spindel in einem kleinen Napf, weiter südlich gewöhnlich frei in der Luft, ja mitunter wagt die Spinnerin sogar die Spindel mit gewaltiger Wucht frei wirbeln zu lassen, indem sie sie an dem sich zwirnenden Faden hinwirft. Sobald der Flausch genügend gezwirnt, d. h. zu Garn geworden ist, wickelt die Spinnerin dasselbe um den Stiel der Spindel und setzt ihre Arbeit fort, bis der Stiel der zur Verfügung stehenden Spindel voll ist. Alsdann vertauscht sie die alte Spindel mit einer neuen oder wenigstens mit einem neuen Spindelstiel.

Das Garndrehen kommt nur bei der Herstellung von Garn für Zugnetze in Frage, während die anderen Garne, wie die für kleinere Netze²), Nähgarn und Stoffgarn, meistenteils einfadig bleiben.

Übrigens ist die Fertigkeit im Garndrehen bei allen Ostjaken und Wogulen verbreitet, und zwar sogar bei denen von den ersteren³), in deren Gebieten keine Nesseln wachsen, die also — wenigstens allgemein — keine Spinnerei kennen. Diese Thatsache erklärt sich aus dem Umstand, dass die bezeichneten Ostjaken, die ihr Garn anderswoher zu beschaffen haben, dasselbe für Zugnetze nicht fertiggedreht sondern einfadig gesponnen kaufen, sei es nun als wirkliches Garn oder in der Form von Leinwand, die sie dann

^{&#}x27;) Am unteren Ob (Sore-pūyor) pflegt die Spinnerin vorher der Bequemlichkeit halber den rechten Ärmel über die rechte Hand, mit der sie die Spindel handhabt, zurückzustreifen.

²) An der Konda werden sie allerdings gedreht, doch versucht man sie so dünn wie nur möglich herzustellen.

³⁾ Unterer Ob (Xöltti pöyof, Tun-tlor-kör).

zu Garn zerdröseln. Letzteres, d. h. das Leinwandgarn ist bei einem Teil der Ostjaken, wie bei den obdorskischen und vachischen (früher auch bei den aganischen) sehr beliebt, und sie halten es für dauerhafter als Zugnetz- und važan-Garn 1)

Das Garn wird im Allgemeinen doppelt gedreht - dreifach nur aus aufgedröselter Leinwand. Das Drehen geschieht meistenteils folgendermassen. Man wickelt das Garn, das gedreht werden soll, von den Spindeln zu gleicher Zeit auf einen Knäuel, der befeuchtet oder in ein Gefäss²) gelegt wird, in das man Wasser gegossen hat. Dies aus dem Grunde, damit sich das Garn leichter winden lasse. Darnach sucht man die Garnenden aus dem Knäuel hervor, bindet sie an den Stiel der Spindel, lässt das Garn durch einen in das Dach geschlagenen Haken³) oder Ring⁴) laufen und beginnt mit dem Drehen. Es geschieht dies in der Hauptsache ebenso wie das Spinnen: indem man den Stiel der Spindel rotieren lässt, zwirnen oder drehen sich die Schnuren zusammen. Hat man eine gewisse Menge gedrehtes Garn fertig, so wickelt man es auf den Stiel der Spindel.

Die Drehspindel ist der Form nach im Allgemeinen dieselbe wie die Spinnspindel, nur gewöhnlich etwas grösser als die letztere. Seiner Grösse wegen ist der Wirtel meistens aus Holz.

Wir hätten nunmehr einige Worte über die Nadeln zu sagen. Sie sind heute und sind schon seit langen Zeiten wenigstens grösstenteils von internationaler Art, d. h. aus Metall gewesen und als Handelsware ins Land gekommen. Es giebt aber Plätze, wo man sich noch der ursprünglichen ostjakischen Nadeln erinnert - ja es giebt sogar solche, wo man sich ihrer bis zu dem Grade entsinnt, dass man sie noch anzufertigen versteht. So verhält es sich an den Quellen des Vach und am Agan, wo sie aus dem Wadenbein (fibula) des

¹) Siehe FUF I, 2, s. 21.

²⁾ Salym, Jugan (Uut).

³⁾ Salym.

⁴⁾ Unterer Ob (Tun-tlor-kor).

Hinterbeins des Eichhorns hergestellt werden. (Fig. 40; natürliche Grösse; im Öhr Sehnengarn). Am Agan weiss man ausserdem aber auch von solchen Nadeln, die aus einem neben dem Schenkelkno-

> chen des Hinterbeins eines Rentiers, direkt über dem Knie liegenden Knochens von ca. 10 cm Länge und 2—3 mm Dicke gearbeitet waren ¹).

Bei Gelegenheit der Nadeln bemerken wir zugleich einiges über die Gegenstände, in denen die Nadeln und das Nähzeug aufbewahrt werden. In Fig. 41 haben wir ein Nadelkissen vom Vas-jugan. Es ist ein länglichrundes, schwarzes Stück Tuch, das doppelt zusammengeklappt ist und dessen Enden an zwei Stellen zusammengenäht sind. Als Verzierungen sind dreieckige und längliche Läppchen von weissem Stoff aufgenäht und an ihm hängt an einem Lederriemchen ein mit Löttropfen von Messing verzierter

Fig. 40. Vach.

Vas-jugan.

eiserner Bügel, welcher tungusische Arbeit ist. Die Behälter des Nähzeuges sind jetzt bei den nördlichen Ostjaken und Wogulen nach samojedischem Stil aus Pelz gearbeitete Beutel, bei den südlicheren Körbe. Früher waren vielleicht hölzerne Behälter von der Form, die Fig. 42 darstellt, über das ganze nördliche Gebiet verbreitet. Zuletzt kamen sie bei den Sosva-

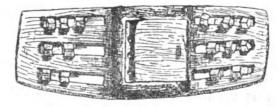

Fig. 42. Sosva.

wogulen vor. Ihre Mittelpartie bestand aus einem mit Deckel versehenen kleinen Kasten. Die dünnen Endpartien waren mit losen Holzzäpfchen verziert. Pelzbeutel stellen die Zeich-

nungen 43-46 dar. Sie sind alle im ganzen einerlei Arbeit. Wir erklären daher nur die Herstellung des ersten genauer. Er ist in der Weise aus Rentierfell gemacht, dass zwischen zwei breite — am einen Ende abgerundete, am anderen gerade —

¹) Der betreffende Knochen heisst noch heute jüntöp'-tlox = Nadelbein.

Fellstücke, ausser an den geraden Enden, ein schmales Fellstück genäht ist. Die Öffnung des so entstandenen Beutels kann mit einem Schnürriemen zugezogen werden. An der ganzen Oberpartie sind die Haare abgeschnitten, die Seitenflächen des Beutels dagegen sind aus Pelz hergestellt. Die Figuren auf den Seitenflächen heissen vit-ui (Biber), die an den Randflächen oxsarkon-louf (Ellenbogen des Fuchses). Zur Verzierung sind in den Nähten und an den Seitenflächen des Beutels kurze Fellstreifen befestigt. Von den übrigen hier gegebenen Beuteln sei nur erwähnt, dass die Ornamente auf den Seitenflächen des Beutels in Fig. 44 mit grünen, roten und blauen Tuchstreifen umrändert, dass an dem Beutel in Fig. 45 beide Seitenflächen sowie die Bodenfläche aus Tuch- und verschiedenfarbigen Pelzstücken zusammengesetzt, dass die unbehaarten Partien auf der einen Seite desselben rotgefärbt sind, und dass der halbfertige Beutel in Zeichnung 46 aus der Fusshaut eines Schwanes und aus rotbemalten Rentierfellstücken genäht ist.

Nähkörbe sehen wir in den Fig. 47-49. Sie sind aus Birkenrinde hergestellt ausser dem in Fig. 47 wiedergegebenen, dessen Rand aus Tannenrinde besteht, und von dem nur der

Deckel aus Birkenrinde ist. Die in den Zeichnungen 48, 49 erscheinenden Formen sind wenigstens am Vas-jugan, Vach und Agan anzutreffen. Von dem Korb in Fig. 49 ist der Rand rund, in 48 länglichrund. Beide sind mit Ornamenten geschmückt¹). Der Korb

in Zeichnung 48 ist mit Schliessbändern versehen, mit denen der Deckel so verschlossen wird, dass in die an dem einen langen Öffnungsrand befestigte Schlinge ein an dem entgegengesetzten Rand des Korbes an einer Schlinge befestigter Holzpflock gesteckt wird. Der Korb vom Vach (Fig. 49) ist gleichfalls mit

Schliessriemen versehen, doch wird derselbe in der Weise verschlos-

Fig. 48. Vas-jugan.

Fig. 49. Vach.

¹) Die Figuren werden auf der rötlichbraunen Innenseite der zur Zeit des Saftflusses geschälten Birkenrinde mit der Messerspitze eingekratzt.

sen, dass das eine der beiden Lederbänder, die an verschiedenen Stellen auf der einen Seite des Randes befestigt sind, durch eine, mit den Enden an entsprechenden Stellen auf der anderen Seite des Randes befestigte Schlinge gesteckt und mit dem anderen Lederband zusammengeknotet wird. Ebenso werden am Vach die Körbe mit länglichen Rändern verschlossen. Der Korb vom Jugan (Fig. 47) hat einen runden Rand und ist ebenfalls mit Schliessbändern versehen, die wie an den Körben vom Vach zugemacht werden. Sein Rand und sein Deckel sind verziert. Die Ornamente auf dem ersteren Teil, die die Farbe der Rinde haben, erscheinen auf dem Grund mit Ocker rotgefärbt, die auf dem Boden sind eingekratzt.

Wir schliessen unsere Schilderung der Nähgerätschaften mit der Besprechung des in der Gegend von Obdorsk gebräuchlichen

Fig. 50. Obdorsk.

Nähbretts (Fig. 50). Dasselbe ist seiner Form nach gewölbt und der mittlere Teil der konvexen Seite ist dünner zugeschnitten als die Enden, die mit Buckeln und Quadraten ausgeziert sind. Es wird be-

sonders beim Nähen von Fellsachen, aber auch beim Kratzen kleinerer Hautstücke verwandt. Beim Nähen kommt die Hohlseite des Brettes auf den Oberschenkel zu liegen.

3. Weberei.

Wir gehen nun zur Weberei über. Oben haben wir bereits erwähnt, dass diese Kunst bei den Ostjaken und Wogulen nur in den südwestlichsten Wohngebieten bekannt sei, oder genauer präzisiert, an den Flüssen Salym, Irtysch, Demjanka und Sosva sowie am Ob vom südlichen Teil des Kreises Beresov bis in die Gegenden, wo der Salym in diesen einmündet. Aus dem Vorhergehenden wissen wir auch, dass die Nessel gerade an diesen Flüssen am reichlichsten vorkommt.

Wir haben zuvor über die Garnspinnerei gehandelt. Nunmehr schliessen wir eine Schilderung der Herstellung der Gewebe aus Garn an. Zum Weben verwendetes Garn wird immer einfadig hergestellt. Nachdem es gesponnen ist, wird es geweift, und die Weifen

werden in Aschenlauge¹) gekocht, um das Garn weisser zu bekommen. Getrocknet werden die Weifen auf die Garnwinde gesetzt, von wo sie am Salym in ein Knäuel, am Irtysch²) und an der Sosva³) dagegen auf die Haspel gewunden werden. Die Weife 4), mit der das Weifen vorgenommen wird, hat eine allgemeine Form: der Stiel ist verästet und gewöhnlich aus einem Stück. In den Fig. 51, 52 finden wir zwei Garnwinden. Die eine (Fig. 51) stammt vom Jugan, die andere (Fig. 52) vom Irtysch. Der Fuss der ersten ist eine gerade Holzstange, die in den Erdboden gesteckt wird, der Fuss der anderen ein dreizinkiges Stammstück. Eine Haspel sehen wir in Fig. 53. Dieselbe ist eine ausgehöhlte Rolle, die mit den an den Enden eingezogenen Querleistchen an einem in die Wand geschlagenen Nagel oder Pflock befestigt ist, und die man mit dem am einen Ende angebrachten Lederstückchen dreht.

Ist das Garn aufgewickelt oder gehaspelt, so sind alle Vorbereitungen getroffen, und das Anscheren des Gewebes kann beginnen. Die Knäuel oder Haspeln

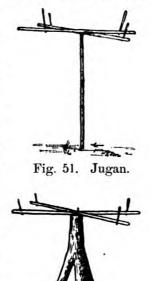

Fig. 52. Irtysch (Tsingala).

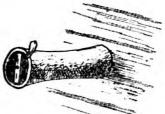

Fig. 53. Irtysch (Tsingala).

³) Landinsk.

•) Salym, Irtysch (Tsingala), Konda (Landinsk). — Am Jugan und Ob (wenigstens im Kreise Surgut; Ivaškin) benutzt man die Garnwinde beim Knäueln von Zugnetzgarn. In Ermanglung der Weife geschicht das Weifen derart, dass man, auf der Erde sitzend, das Garn mit der rechten Hand durch die Linke von der Zwirnspindel hinter dem einen Fuss hervor einhalt.

¹) Irtysch (Tsingala).

²) Tsingala.

werden auf die Diele gebracht — die letzteren aufrecht hingestellt. Von beiden bedient man sich nur zweier. Das Anscheren wird an

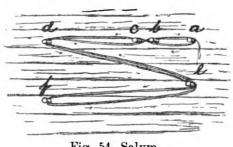

Fig. 54. Salym.

der Wand vollzogen (Fig. 54). Die Garnenden werden hervorgesucht, durch einen in der Decke befestigten Ring¹) gezogen und an dem Zapfen a festgebunden. Dann führt man beide Fäden nebeneinander unter dem Zapfen b, über c,

links an d, über e und rechts über und links an f her — darauf unter e und rechts davon zurück, unter und links von d, unter c, über b und über und rechts von a — immer in der Richtung der Pfeile, bis die Fäden zu Ende gehen und die Ketten geordnet oder — wie man sich ausdrückt — das Gewebe angeschert ist.

¹) Irtysch (Tsingala).

Um beschreiben zu können, wie die Ketten (Längsfäden, Zettel) auf dem Webstuhl angebracht werden, müssen wir den letzteren zunächst etwas eingehender betrachten. Wie aus der Zeichnung

55 ersichtlich wird, sind seine Teile die folgenden: die Pfosten, die das Pult

tragen und in der Mitte mit Löchern versehen sind; das Pult (Fig. 56) in dem sich eine lange Furche befindet und in dessen einem, dicken Ende zwei Löcher

vertikal zu einander angebracht sind; die Weberblätter (Fig. 57), zwei an den Enden durch Stege miteinander verbundene Bretter mit geschwungenem Rücken und zwischen ihnen in Riefen der Kamm mit Holzzähnen; zwei Weberschäfte, an deren ober- wie unterseitigen Stöcken Lederschleifen (Augen) befestigt sind (zu ihrer Herstellung siehe Fig. 58); die Schafthalter, aus Holz gemacht und mit losen Zäpfchen verziert (Fig. 59); zwei Trittbretter, die an nach unten hängenden Schlingen befestigt sind; zwei Webersprossen, die

die Kettenfäden vor dem Verfitzen bewahren; der Webstuhlpfahl und schliesslich das grosse bootförmige, spitzzulaufende und langgestreckte Weberschiff, in dem die Spule liegt (Fig. 60). Der Webstuhl wird so aufgestellt, dass die Pfosten mit Nägeln an einer niedrigen Jurtenbank befestigt, die Schäfte mit den an der Oberseite angebrachten Augen an die Schafthalter gehängt werden, die ihrerseits an Strikken an der Decke hängen, und der Pfahl in einigem Ab-

stand hinter den Schäften in die Diele gesteckt wird. Nimmt man die Kettenfäden von der Wand ab, so wird zuerst das Ende losgelöst, das an dem

Zapfen f sitzt. Ist es durch Festbinden vor dem Verwickeln gesichert, so wird es in laufenden Maschen bis dicht an den Zapfen c gefädelt. Dann werden die Ketten vor den Zapfen c und b abgenommen und zugleich die Sprossen zwischen sie an die Stelle der Zapfen gesteckt.

Fig. 56. Salym.

Fig. 57. Salym.

arym.

Fig. 59. Salym.

3

Schliesslich wird das auf dem Zapfen *a* sitzende Ende abgehoben. Nunmehr wird der gemaschte Teil der Ketten an den Pfahl gebunden und ihre freigelassenen Enden erstens durch die Schäfte und dann durch den Kamm gefädelt. Ist alles dies besorgt, so werden dieselben Enden in der Furche im Pult befestigt und das Gewebe wird festgespannt, indem man die Ketten dichter an den Pfahl bindet. Das Weben geht in der gewöhnlichen Weise vor sich. Die Weberin sitzt auf der Bank vor dem Pult und tritt den Webstuhl in den Brettchen, die an nach unten hängenden Lederschlingen der Schäfte befestigt sind. Was an Gewebe fertig wird, wickelt sie auf das Pult, das durch Löcher an dem dünneren Ende des linken Pfostens befestigt wird.

Die Herstellung der Spulen wird mit einer besonderen Spindel erledigt. Wie wir aus der Fig. 61 entnehmen können, ist

die Spule mit einer langen Nabe und einem Stiel versehen, dessen oberes Ende rund und dessen Stammende vierkantig und mit quadratischen Figuren verziert ist. Beim Spulen dreht man den runden Teil des Stiels mit der rechten Hand auf dem Oberschenkel und führt den Faden mit der linken Hand auf die Nabe.

Fig. 61. Irtysch (Tsingala).

Wie aus dem Dargestellten hervorgeht, ist die Weberei der Ostjaken und Wogulen sehr ursprünglich und nicht über die Herstellung der einfachsten Leinwand hinausgekommen. Und bei diesen Anfängen ist sie de-

finitiv stehen geblieben. Selten dürfte die heutige Generation diese Kunst mehr pflegen, wenn sie es überhaupt noch irgendwo thut. Als Erinnerung an die Voreltern fand sich auch der Webstuhl aufbewahrt, den wir in unserer Abbildung sehen. Selbstgewebte, grobe Leinwand ist immer seltener geworden und an ihre Stelle ist russisches Fabrikat eingedrungen. Nicht allzu lange mehr, und auch die Reste, die heute noch übrig sind, werden als Hüllen der Toten in das Grab gesunken sein.

Wo aber ist der Ursprung der ostjakischen und wogulischen Weberei zu suchen? Diese Frage erhebt sich für den Forscher mit um so mehr Grund, als er weiss, wie überaus ursprünglich die Lebensweise dieser Völker noch vor einigen Jahrhunderten gewesen

Die Handarbeiten d. Ostjaken u. Wogulen.

ist, und da ihm bekannt ist, welche Menge aus Häuten verfertigter Kleider auch in solchen Gegenden vor einiger Zeit und sogar noch jetzt gebraucht werden, wo die Einbürgerung der Webekunst auf dem Boden einer schon bekannten Spinnerei nicht ganz unmöglich gewesen wäre. Den nördlichen und östlichen Nachbarn der Ostjaken und Wogulen, den Samojeden und Tungusen, ist die Weberei unbekannt. Dasselbe gilt von den viel südlicher wohnenden Mongolen¹). Dagegen trifft man sie bei dem Volke, das in der Nachbarschaft der Ostjaken und Wogulen, welche die Webekunst verstehen, gelebt hat, d. h. bei den Tataren. Bei denen von Tobolsk ist dieselbe Webeart und derselbe Webstuhl in Gebrauch gewesen wie bei den Ostjaken und Wogulen. Vom ethnographischen Standpunkt steht also nichts der Annahme entgegen, dass die Entlehnung von seiten der letzteren Völker gekommen sei. Was die Sprachwissenschaft anbelangt, so bietet diese einige positive Beweise, die für die Entlehnung zu sprechen scheinen. In seiner Untersuchung "Ueber die Kulturwörter der Obisch-ugrischen Sprachen" giebt Ahlqvist als tatarische Lehnwörter die wogulischen sierä (tat. śūrū) "Spule" und sisa (tat. susa) "Weberschiff". Tatarischen Ursprungs scheint auch ostj. (Tsingala) tuřek (tat. tubak; Tobolsk) "Haspel" zu sein. Beachtung verdient ausserdem noch der Umstand, dass wenigstens die Ostjaken im Kreise Surgut²) (also auch die am Salym, wo die Weberei bekannt ist) das Gewebe tayte³) nennen, was ursprünglich "Haut" bedeutet.

4. Die Herstellung von Bändern und Matten.

Im Zusammenhang mit der Tuchweberei haben wir nunmehr von einigen anderen Arten Handarbeit zu sprechen, die mit der Weberei nahe verwandt sind. Wir meinen die Herstellung von Bändern und Matten.

XXII.

¹) Nach einer mündlichen Mitteilung des Herrn G. J. Ramstedt.

²⁾ Salvm, Ob (Kreis Surgut, Ure-puyol').

^{*)} tayte: Ure-puyol'; tayti: Xöltti-poyol'.

Bänder giebt es zwei Arten: Finger- und Kammbänder. Die ersteren (Fig. 62) sind, soviel wir bemerkt haben, wenigstens bei

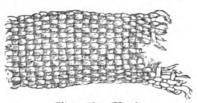

Fig. 63. Vach.

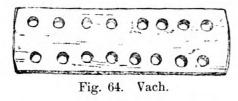

Fig. 65. Sosva. den südlicher wohnenden Ostjaken¹) und Wogulen, die letzteren (Fig. 63) ziemlich allgemein im Gebrauch²). Die Fingerbänder werden geflochten, die Kammbänder, wie der Name schon andeutet, mit dem Kamm her-

gestellt. Der letztere hat zwei verschiedene Formen: der Lochkamm (Fig. 64), in dem nur Löcher sind, und der Furchenkamm (Fig. 65), in dem zwischen

je zwei Löchern ein Ausschnitt ist. Mit dem ersteren, dessen man sich am Vach bedient, ist die Herstellung viel mühsamer als mit dem letzteren, woraus wir schliessen können, dass er eine ursprünglichere Form ist als dieser. Die Löcher verlaufen in ihm in zwei Reihen, die so zueinander liegen, dass dem Loch in der einen Reihe ein Zwischenraum zwischen zwei Löchern in

der anderen entspricht. Der Kettenfaden wird nun so hergestellt, dass man einen Faden durch jedes Loch fädelt und die Enden der Fäden mit einem gemeinsamen Knoten zusammenbindet. Das Weben wird in derselben Weise besorgt wie beim einfachsten Stoff mit dem Webstuhl. Der Einschlag, gewöhnlich Nessel- oder Hanfgarn, wird zwischen die Ketten gefädelt und darnach mit einer hölzernen Nadel³) bis in den Knoten am anderen Ende der Ketten gedrückt. Alsdann werden die Ketten niedergezogen, d. h. es werden mit derselben Nadel die Ketten der unteren Löcherreihe hinaufgerückt und die der oberen hinunter und wiederum Einschlagsgarn dazwischengefädelt. Sonach wird wieder niedergezogen — oder mit anderen Worten: man lässt die Ketten in ihre frühere

¹⁾ Irtysch, Konda, Vas-jugan.

²) Sosva (Petkäs), Salym und Vach.

⁸) Salym.

XXII, Die Handarbeiten d. Ostjaken u. Wogulen.

Lage zurückgehen, indem man straff spannt. Wieder fädelt man den Einschlag dazwischen. Dies wird fortgesetzt, bis das Band fertig ist. Das Weben mit dem Furchenkamm geht ganz ebenso vor sich. Der einzige merkliche Unterschied, der sich von der Eigenart des Kammes herschreibt, ist nur scheinbar und äussert sich in dem verschiedenartigen Ziehen, das bei der Benutzung des Furchenkamms leichter vonstatten geht, weil die Ketten sich dadurch heben und senken, dass man die in den Furchen liegenden Ketten in diesen nach Bedarf über oder unter die in den Löchern befindlichen schiebt.

37

Die Herstellung von Bändern hat, soviel wir Gelegenheit hatten zu beobachten, verhältnismässig wenig praktische Bedeutung. Nichtsdestoweniger ist sie überaus allgemein – ja sogar in solchen Gegenden vorzufinden, wo nicht einmal Nesseln wachsen und wo aus diesem Grunde die Spinnerei entweder ganz unbekannt ist oder nur sehr wenig getrieben wird. Wegen dieser und ferner der Thatsache, dass die Kettenfäden von Bändern stets aus Wollgarn sind, das die in Frage stehenden Völker nicht selbst spinnen und zu dem das Material, die Wolle, in ihrem eignen Gebiet auch nicht zu haben ist, liegt die Annahme nahe, dass die Fertigkeit Bänder herzustellen von einem Wollspinnerei treibenden Nachbarvolk erlernt sei. Eine Art Andeutung dafür, dass die nordöstlichsten Ostjaken und Wogulen die in Rede stehende Kunstfertigkeit von den Syrjänen erhalten haben, zu denen sie seit frühen Zeiten in Handelsbeziehungen gestanden und von denen sie hierdurch noch vieles andere Lehngut erhalten haben, dürfen wir wohl in der Thatsache sehen, dass z. B. die Wogulen an der Sosva ihr Band aus Garn herstellen, das sie aus den Strümpfen aufzwirnen, die sie von den Svrjänen gekauft haben.

Wir gehen nun zu den Matten über. Ihrer giebt es drei Arten, die alle als Unterlagen für die Schlafstätten gebraucht werden, welche in den ursprünglichen ostjakischen und wogulischen Wohnungen¹) meistens aus Erde bestehende Bänke sind und daher zum

^{&#}x27;) In den Wohnungen der nördlichen und östlichen Ostjaken und der Sosva-Wogulen. Dieselben haben zwei Hauptteile: eine in die Erde gegra-

Schutz vor übermässiger Feuchtigkeit für den Schlafenden eine Matte als Unterlage sehr nötig haben.

Die ursprünglichste der drei Mattenformen ist die in Fig. 66 (nur zu einem Teil) abgebildete, die aus Calamagrostis Halleriana¹) hergestellt wird, indem man dünne Bündelchen dieses Gra-

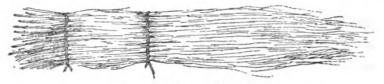

Fig. 66. Ob (Tun-tlor-kor).

ses mit Schnüren aus Weidenbast zusammenbindet. Sie ist sehr gewöhnlich bei den Ostjaken, die nördlich von Beresov am Ob wohnen. In diesem selben Gebiet, aber auch südlicher am Ob,

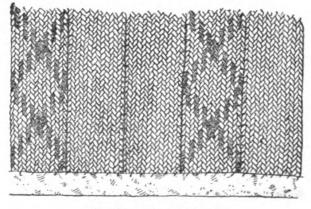

Fig. 67. Ob (Tlor-voš).

finden wir eine Mattenart, welche in Fig. 67 abgebildet ist. Diese ist aus Juncus conglomeratus 1), in derselben Weise wie die Fingerbänder in 6 cm breiten Streifen geflochten, die zusammengenäht werden. Einige von den Strei-

fen werden bunt eingelegt, wobei man neben den Gräsern Weidenbast gebraucht, der in der Moorerde am Seeufer schwarz geweicht ist. Sonst ist die Matte mit rotgefärbter Aalraupenhaut gesäumt. Die dritte Mattenform (Fig. 68) findet sich im Kreise Surgut²) sowie wenigstens im Süden des Kreises Beresov. Sie wird an einer be-

- ¹) Von Prof. A. O. Kihlman bestimmt.
- ²) Jugan, Salym.

bene, 2-3 Fuss tiefe Grube und die darüber errichteten Wände mit dem Dach. Beim Graben der Grube lässt man an einigen Wänden die Erde als Schlafstätten unberührt. Diese letzteren werden gewöhnlich mit Brettern bedeckt und um dem Zerfallen vorzubeugen, mit Balken oder Brettern bekleidet.

sonderen Stange (Fig. 69) aus Simsen (scirpus) geflochten. Diese, die je nach der Breite der Matte länger oder kürzer gemacht wird, ist

mit querüber laufenden Riefen versehen und wird von in die Erde gerammten gegabelten Stützhölzern getragen. Zu den Flechtgerätschaften gehören auch die aus einem dünnen Baumstamm gesägten kurzen Klötzchen, die als Gewichte gebraucht werden. Diese werden paarweise an die Enden einer und derselben Schnur gebunden¹). Das Flechten beginnt,

XXII,1

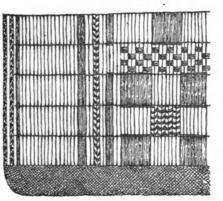

Fig. 68. Jugan.

Fig. 69. Jugan.

nachdem in jede Riefe der Stange eine Schnur mit den Gewichten gelegt ist, in der Weise, dass auf die Stange (längs mit derselben) — also auf die Fäden — ein Bündel Simsen gesetzt wird, und die Gewichte, die paarweise an beiden Seiten der Stange herabhängen,

39

¹) Manche von ihnen haben in der Seite ein kleines Loch zum Durchfädeln der Schnur. Oft werden sie mit einer Schnur darumgebunden.

U. T. SIRELIUS.

über diese auf die entgegengesetzte Seite gehoben werden. Hierdurch wird das Simsenbündel bei jeder Riefe mit Schnur umwunden. Darauf legt man ein neues Bündel neben das erste auf die Stange und versetzt die Gewichte wieder in der angegebenen Weise. Damit sind zwei Bündel mit einander vereinigt. So fährt man fort, indem man an das letzte Bündel jedesmal ein neues fügt, bis die Matte die erwünschte Länge besitzt. Schliesslich werden die freigebliebenen Enden der Simsenbündel ebenso zusammengeflochten wie die Streifen der Matte Fig. 67. Die in unserer Zeichnung dargestellte Matte ist bunt gemacht, indem hie und da Simsenbündel mit schwarz geweichter Weidenrinde bedeckt sind.

5. Die Färbekunst.

Nachdem wir so die verschiedenen in das Gebiet der Weberei fallenden Handarbeiten besprochen haben, dürfte es geboten sein noch einen Blick auf die Farben zu werfen, mit denen die in Rede stehenden Volker ihre Kleiderstoffe und Anzüge zieren.

Farblos ist die Natur im hohen Norden den grössten Teil des Jahres. Dieser Umstand dürfte zu seinem Teil bewirkt haben, dass bei den Naturvölkern, die in dieser Farblosigkeit leben, sowohl die Färbekunst wie auch der verschiedene Farben ausdrückende Wortschatz im Allgemeinen wenig entwickelt ist. So verhält es sich bei den Ostjaken und Wogulen wie überhaupt bei allen Urbewohnern Sibiriens, und so ist es seiner Zeit auch bei uns Finnen und den finnischen Völkerschaften im Ganzen gewesen. Nehmen wir den Wortschatz vor, so bemerken wir, dass z. B. alle Ostjaken — weiss und schwarz ausgenommen — nur das Rot und Grün mit einem Worte zu benennen wissen ¹). Diese Thatsache, d. h. die Armut an

[']) Die in das Dialektgebiet des Irtysch fallenden Ostjaken benennen das Gelb und Grün mit einem gemeinsamen Namen, weil der Farbstoff (Lycopodium complanatum; siehe im Folg.), dessen Effekt dieser Name andeutet, seiner Hauptnüance nach je nach der Mischung stets entweder gelb oder grün ist.

farbenbezeichnenden Wörtern, ist einigen Forschern überaus beachtenswert erschienen und hat sie zu manchen Erklärungen veranlasst. So hat SCHIEFNER vermutet, der Grund für obiges Faktum liege in der geringen Übung, die der Naturmensch in der Unterscheidung von Farben hat, und MIDDENDORF giebt als Erklärung partielle Achromatopsie oder Farbenblindheit an. Während wir Schiefner vollkommen beistimmen können, was die Mangelhaftigkeit der Farbenbenennungen angeht, müssen wir Middendorfs Behauptung für übereilt ansehen. Wir haben nämlich Gelegenheit gehabt zu beobachten, dass z. B. die Ostjaken sehr wohl verschiedene Farbenüancen zu unterscheiden und einander zu erklären imstande sind - zwar Mangels eines Namens nicht mit einem Worte, sondern durch Umschreibung. Wir geben einige Beispiele dafür. Ein Ostjake aus dem Quellgebiet des Vach, wo die Bewohner im Allgemeinen auf einer recht ursprünglichen Entwicklungsstufe verblieben sind, sagte auf Befragen, der grüne Kragen eines Jagdrockes habe dieselbe Farbe wie die Fischgalle (k'ul-lüi-kurāsovv), und die graue Sarsche des Jagdrockes habe eine Färbung zwischen schwarz und weiss (pöyetä-kütöv vlēr). Einer grünlichblauen Schachtel gab er die Farbe des Himmels (törom-våx-kurāsovv). Hellgrün definierte er als von der Farbe des jungen Grases (näre -pam-kurasovv), und graubraun als von der Farbe des Birkenbasts (suymö'-k'är-kurusovv). Ein hellgrünblauer Lampenfuss hatte für ihn die Farbe der Aalraupengalle (sey'-lüi-kurūsovv), ein anderer dunkelblauer Gegenstand die Farbe des Eichhornrückens (länke-dsönds-kurāsovv) ein dritter hellgelber, Lehmfarbe (saye-kurāsovv). Aus diesen Beispielen dürfte mit genügender Deutlichkeit hervorgehen, dass die Ostjaken die verschiedenen Farbenüancen wohl sehen, wennschon sie keine speziellen Namen dafür besitzen.

Ihre Farbstoffe verschaffen sich die Ostjaken wie auch die Wogulen direkt aus der Natur. Wir können ihrer zwei Arten unterscheiden: solche, die ausschliesslich zum Färben von Leder, und solche, die zum Färben von Garn¹) verwandt werden. Die ersteren

¹) Wir sehen in diesem Zusammenhang von einer Besprechung der Netzfarben ab.

U. T. SIRELIUS.

erhält man aus einem, an einem Nebenfluss der Sygva, Manjā, vorkommenden Lehm sowie aus der Rinde der Lärche und aus einer Birkenknollenart¹). Des Lehms bedient man sich im Allgemeinen an der Sosva und zum wenigsten in den Teilen des Obthales, die nahe bei der Mündung der Sosva gelegen sind. Die beiden letzteren, die immer zu gleicher Zeit, also zur selben Farbe²) verwandt werden, benutzt man im Allgemeinen im Kreise Surgut³). Die aus all den genannten Stoffen gewonnene Farbe ist rot und eigentlich als Anstreichfarbe zu bezeichnen ist, da der zu färbende Gegenstand mit ihr bestrichen wird. Man verwendet sie u. a. beim Malen der Ornamente, die man an Kleidungsstücken von Pelz wie Kaftans und Schuhwerk anbringt.

Garn färben unsere Völker hauptsächlich nur zum Nähen von Ornamenten und zum Weben von Bändern. Es ist interessant zu beobachten, dass erstere nur in den Gegenden hergestellt werden, in denen auch die Webekunst bekannt ist, und dass auch das Färben des Garns nirgends anders geübt wird als gerade in diesen Gegenden.

Die Stoffe, die zum Färben verwandt werden, sind die Wurzeln des Labkrauts (galium) und eine Spezies Bärlapp (lycopodium complanatum). Die ersteren sondern rote Farbe ab; aus dem letzteren erhält man Rot oder Gelb, jenachdem man die Mischung vornimmt. Beide werden getrocknet, in Mörsern zu Pulver zerstossen und vor dem Gebrauch durchgesiebt. Darauf werden sie eine Stunde, bevor man das Garn in die aus ihnen hergestellte Farbflüssigkeit thut, in Aschenlauge gekocht⁴). Andere Farben, die zum

⁴) In seinem Werke "Die Irtyschostjaken" beschreibt S. PATKANOV die Herstellung der Bärlappenfarbe folgendermassen: Die Pflanze wird zuerst 1-2 Tage in warmes Wasser gelegt. Beginnt die Mischung ein we-

¹) Die Ostjaken benutzen zwei verschiedene Arten Birkenknollen, die eine als Farbstoff, die andere als Heilmittel.

²) In Larjatskoe am Vach wird sie so zubereitet, dass man auf getrocknete Rindenstücke des Lärchenbaums kochendes Wasser giesst und in die Masse als Bindemittel Birkenknollen, zu Kohle gebrannt und zu Asche zermahlen, thut.

³) Vach (Larjatskoe), Ob (Ivaškin), Jugan, Agan.

XXII,1 Die Handarbeiten d. Ostjaken u. Wogulen.

Färben der Fäden benutzt werden können, verstehen unsere Völker nicht selbst herzustellen. Blau, das sich in ihren Stickornamenten neben Rot, Gelb und Grün und sogar neben dem ersten als Hauptfarbenton findet, bekommen sie fertig in den russischen Dörfern, weshalb es auch einen russischen Namen sīńä-kraska trägt. Wenn man nicht annehmen darf, sie hätten das Blaufärben vergessen, so scheint es, als hätte Blau früher in ihren Stickornamenten gefehlt.

43

Labkrautwurzeln und Bärlapp werden als Farbstoffe bei sehr vielen Völkern finnischen oder tatarischen Ursprungs gebraucht, ja auch bei den Russen, die inmitten jener Völker oder in ihrer Nachbarschaft wohnen. Den finnischen Völkern, die wir eben erwähnten, d. h. den Ostjaken und Wogulen, können wir anschliessen die Mordwinen, Syrjänen, Wotjaken, Lappen und Finnen, bei welch letzteren (den Kareliern) sie noch vor einigen Jahrzehnten im Gebrauch gewesen sind. Die aufgezählten Farbstoffe treffen wir in Sibirien auch bei einigen solchen Tatarvölkern, die vielleicht samojedischen Ursprungs sind. Sind dieselben doch bei den Russen im Gouvernement Jenissei in Verwendung. Auf Grund dieser Verbreitung spricht Patkanov in seinem Werke "Die Irtyschostjaken" die Vermutung aus, die in Rede stehenden Farbstoffe seien im Altaigebirge, in der vermutlichen Urheimat der ural-altaischen Völker, erfunden worden, und von hier habe sich ihre Verwendung bei der Zersplitterung der zahlreichen Zweige jener Völker nach den verschiedenen Richtungen hin verbreitet. Jedoch, solange noch unerklärt ist, in welchem Grade jene Farbstoffe unter noch anderen als den ural-altaischen Völkern verbreitet sind - ein Moment, auf das Patkanov gar nicht eingegangen ist - müssen wir die erwähnte Annahme noch für übereilt ansehen.

nig zu gähren, so legt man die Fäden ein und lässt sie 7 Tage darin. Nach demselben Verfasser dient die Bärlappenfarbe auch als Grund für Rot, sodass sogar die Wolle, die rot zu färben ist, zuerst 2-3 Tage in gelber Farbe gekocht wird. Die Wurzeln des Labkrauts werden vor dem Gebrauche einen Taglang gekocht.

6. Die Herstellung von Bändern aus Pflanzenstoffen.

Die Bänder aus Pflanzenstoffen haben bei den Ostjaken und Wogulen bis auf unsere Tage hinsichtlich der Art der Herstellung eine grosse Ursprünglichkeit bewahrt. Die Stoffe, die zu ihrer Herstellung immer noch verwandt werden, sind hauptsächlich¹) der Faulbeerbaum, die Wurzeln der Zirbeltanne (pinus cembra), der Weidenbast und die Nessel. Die drei ersten lassen sich in Splitter gespalten oder in Streifen geteilt gebrauchen. Aus der Zirbeltannenwurzel und dem Weidenbast kann ausserdem Schnur gesponnen werden. Die Nessel wird natürlicherweise nur als Schnur verwandt.

Der Faulbeerbaumstamm, aus dem die zu Bändern zu verarbeitenden Splitter gespalten werden, soll am liebsten ganz astlos und ca. 2 m lang sein. Das frische Holz wird mit einem Messer in einige grobe Stücke geteilt, welche dann in dänne, platte Splitter zerschlitzt werden. Diese Splitter werden, in zwei Lagen gelegt, in Bändel zusammengebunden, von denen man sie bei Bedarf als fertige Bänder abnimmt²).

Die Zirbeltannenwurzeln sammelt man im Sommer oder überhaupt zur Zeit, wo die Erde frei von Eis und Schnee ist, und hebt sie an einem feuchten, schattigen Ort auf. Man wählt sie ungefähr fingerdick. Die Streifen werden mit einem Messer abgehoben ³), und werden sie ungleichmässig, so beseitigt man später

¹) Wir lassen hier die Herstellung der Hanfschnur beiseite.

²) Agan.

³) Man zerteilt die Wurzeln zuerst gewöhnlich in vier Stücke, indem man in das Ende mit Hülfe des Messers kreuzweise einschneidet, worauf man mit den Händen die Teile nach entgegengesetzten Richtungen auseinander zieht. Das Zerschlitzen zu Streifen, welches mit dem Messer vorgenommen wird, beginnt man von aussen nach der Oberhaut. Die letztere wird nicht abgezogen, falls man das ganze Viertel nicht auf einmal nötig hat, da sie die Wurzel vor dem Vertrocknen schützt.

die überflüssigen Fasern. Bevor sie gebrauchsfertig sind, müssen sie noch geglättet werden. Hierfür bedient man sich eines Instrumentes, welches in Fig. 70 dargestellt ist. Dasselbe ist ein ca. 35 cm langes ¹) und 4,5 cm breites Brett-

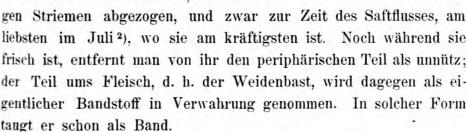
chen, an dessen einem Ende (der breiteren Seite) ein niedriger sattelartiger Steg stehen gelassen ist. Das Glätten vollzieht man

hen gelassen ist. Das Glätten vollzieht man so, dass man die Streifen durch die Rinne des Steges nach dem Stiel des ganzen Werkzeuges hinzieht, während man sie zugleich

mit der an den jenseitigen, äusseren Rand des Steges angedrückte Messerschärfe niederpresst. Damit das Instument während der Arbeit festsitzt, setzt man sich auf den Stiel oder hält es unter dem Knie oder dem Schenkel festgeklemmt. Die fertigen Bänder

werden in Bündel zusammengeschnürt (Fig. 71), wovon man sie bei Bedarf abnimmt.

Die Weidenrinde, deren innere Schicht der Weidenbast ist, wird in lan-

Natürlich sind alle hier erwähnten Bänder — die Faulbeerbaumund Wurzelsplitter wie die Weidenbaststreifen — um dem Brechen vorzubeugen vor dem Gebrauch einzuweichen, wenn sie nach der Herstellung schon wieder trocken geworden sind. Man verwendet sie hauptsächlich zur Herstellung von Jagd- und Fischereigeräten sowie bei vielen anderen Gelegenheiten.

Zu stärkerem Band eignen sich Weidenbast und Wurzelspleissen jedoch nur gezwirnt, d. h. als Schnur. Bevor wir die Herstellung dieser schildern, erklären wir zunächst die zur Sache gehöri-

Fig. 71. Sosva.

XXII,

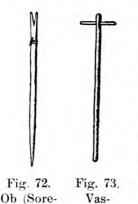
¹) Oft sind sie merklich länger.

²⁾ Vas-jugan (Kalganakij).

U. T. SIRELIUS.

gen Werkzeuge ¹). Von denselben giebt es zwei Arten: Klammerhölzer und Spindeln. Die ersteren, die am oberen Ende mit einer, noch einmal besonders eingespaltenen Gabel -versehen und am unteren

> Ende zugespitzt sind um in den Erdboden gesteckt werden zu können (Fig. 72, 74), haben den Zweck die Schnur beim Zwirnen fest

puyor).

 zu halten; auf die letzteren ²), die an den Enden mit Querleisten versehene Stöcke sind (Fig. 73, 74), wickelt man zur Verfertigung der Schnur die fertiggezwirnten Stränge. Von den in unseren Zeichnungen dargestellten Klammerhölzern ist das ohne Querleiste (Fig. 72) die gewöhnliche Form; mit Querleiste versehene (Fig. 74) dürften nur im Kreise Bere-

sov (in dessen nördlichen Teilen) benutzt werden.

Vor dem Beginn des Zwirnens ist der Weidenbast einzuweichen, damit er recht elastisch und zäh werde, und noch während des Zwirnens lässt man ihn in einem Napf mit Wasser liegen.

Zwirnverfahren giebt es mehrere. Zu den einfachsten Arten gehört die folgende ³): Die Zwirnerin ⁴) steckt das Klammerholz (Fig. 72) senkrecht in die Erde,

¹) Auf die Herstellung der Schnur mit der Weife (s. Fig. 75), ein Verfahren, das augenscheinlich durch fremden Einfluss in die südlichen Wohngebiete unserer Völker eingedrungen ist, gehen wir hier nicht ein.

²) Am unteren Ob (Xöltti-pūyol') hat man an beiden Enden der Spindel eine Querleiste.

³) Vas-jugan (Kalganakij) und Sygva (Štšekurjá).

⁴) Das Schnurzwirnen besorgen vor allem die Frauen, das Schlagen dagegen bisweilen auch die Männer; diese befolgen alsdann die in der Abbildung 75 dargestellte Art und Weise.

setzt sich daneben, dreht einige nebeneinander gelegte Baststreifen zu einem Strähnenendchen zusammen und befestigt dies dann an der Gabel des Klammerholzes. Indem sie neue Streifen zu dem schon fertigen Strähnenteil hinzufügt und -dreht, lässt sie die Strähne immer länger werden. Hat sie eine Länge von einem oder einem halben Meter erreicht, legt sie sie doppelt, bringt das Ende wieder an dem Klammerholz an und schlägt die Strähnenhälften zusammen, indem sie die eine um die andere windet. Dann fügt und windet sie wiederum, aber zu beiden Strähnen, neue Streifen und schlägt die Strähnen abermals zusammen. Dies wiederholt sich, bis die Schnur genügend lang ist. Während die Länge zunimmt, bringt sie die Menge der fertiggestellten Schnur hinter dem Klammerholz an, damit das Zwirnen leichter von statten geht, wenn die Zwirnerin dem Holze näher sitzt. Soll die Schnur dreifadig werden, so dreht man auf die zweisträhnige Schnur hinterher noch eine dritte Strähne, die vorher verfertigt oder erst während des Schlagens gedreht worden sein kann. Während des Schlagens wird sie in die schon fertige Schnur eingeschaltet.

Gewöhnlicher dürfte das Verfahren sein, dass man schon vor dem Schlagen wenigstens eine oder sogar gleich alle für die herzustellende Schnur notwendigen Strähnen zwirnt. An der Sosva¹) zwirnt man zuerst eine Kernsträhne von der Länge der Schnur, befestigt diese oder einen Teil davon zwischen zwei Klammerhölzern und zwirnt die zweite Strähne erst später, und in dem Masse, wie diese fertig wird, schlägt man sie um die gespannte Kernsträhne²). Nicht fern von der Mündung des Ob³) zwirnt man beide Strähnen zu einer zweifadigen Schnur im voraus fertig, wobei man sich des Klammerholzes in Fig. 74 bedient. Der Anfang der Strähne wird in der oben geschilderten Weise an der Gabel des Holzes befestigt, und wie die Länge der Strähne wächst, wickelt man diese um die Kreuzung des Holzes. Ist sie zweimal so lang geworden, als die Schnur werden soll, wickelt man sie mit

¹⁾ Rakt-jā.

¹) Der zwirnenden Frau steht häufig eine zweite bei, die ihr Baststreifen reicht, wenn solche nötig werden.

³⁾ Xoltti-poyof.

beiden Enden gleich lang um zwei Spindeln. Die Mitte, die zwischen den Spindeln bleibt, wird nun in der Gabel des Klammerholzes befestigt, und das Schlagen beginnt. Die eine Spindel legt die Zwirnerin, die sich neben das Holz setzt, unter ihren einen Fuss, zieht zugleich die auf dieser Spindel befindliche Strähne straff an und schlägt beide Strähnen zusammen, indem sie die andere Spindel mit ihrer Strähne um die angespannte Strähne dreht. (S. Fig. 74). Ebenso verfährt man, wenn die Schnur dreifadig werden soll.

Das Verfahren¹), welches besonders die Männer beim Schlagen beobachten, veranschaulicht Abbildung 75. Rechts finden wir

Fig. 75. Vas-jugan.

das Klammerholz in die Erde gesteckt, links einen Pfahl, dessen oberes Ende in eine weite Gabelung ausläuft. In Arbeit ist eine zweisträhnige Schnur. Beide Strähnen sind auf Spindeln gewickelt. Die eine von ihnen, der Kernfaden, ist mit dem Ende in die Gabel des Klammerholzes gespannt und läuft von hier durch die Gabel des Pfahls zur Linken auf die Erde nieder. Die andere

- ¹) Vas jugan (Kalganakij), Sosva (Rakt-ja).
- ²) Vas-jugan (Kalganakij).

Strähne wird gerade von dem einen Mann um die Kernsträhne geschlagen. Damit er nicht auf die Spindel seiner Strähne achtzugeben braucht, sondern seine Arbeit pünktlich vollziehen könne, d. h. gleichmässige Windungen erziele, ist ihm als Hülfe ein Mann beigegeben, der zu gleicher Zeit, wo er selber schlägt, die Spindel um die Kernsträhne dreht. — Die dreisträhnige Schnur wird nach ganz demselben Prinzip hergestellt.

Aus der Zirbelkieferwurzel gezwirnte Schnur wird wohl in den Kreisen Surgut und Beresov gebraucht. Die Herstellung ist in der Hauptsache dieselbe wie die auf demselben Gebiete bei der Weidenbastschnur beobachtete.

Aus Nesseln fabrizierte Schnur dürfte nicht sonderlich zu anderen Zwecken verwandt werden als zu Bogensehnen und Schlingen an verschiedenen Fischereigeräten wie Fischgarnen und Zugnetzen. Nachdem heute der Hanf als Handelsware immer gewöhnlicher geworden ist, erscheint die Nesselschnur nunmehr verhältnismässig selten. Sie wurde zumeist zweisträhnig hergestellt. Die Nesseln, oder eigentlich die Nesselrinde, woraus man sie verfertigte, wurde in derselben Weise geweicht, wie es bei der Garnbereitung geschah. Beim Zwirnen liess man den Stoff ebenso aus der Knocke laufen wie beim Spinnen, das Drehen und Schlagen aber wurde mit den Händen vollzogen. Damit sich der Rohstoff besser zu Strähnen drehen liess, wurde er beim Zwirnen hin und wieder mit den Lippen angefeuchtet. Was das Zwirnverfahren schliesslich anlangte, so wurde es im Allgemeinen in derselben einfachen Weise betrieben wie bei der zuerst beschriebenen Art des Zwirnens der Bastschnur.

7. Die Bereitung der Birkenrinde.

Alle Birkenrinde, die bei den Ostjaken und Wogulen gebraucht wird – sei es nun als Material für Wände in Sommerjurten, für Gefässe oder Verzierungen — wird vor der Benutzung gekocht, damit sie dadurch geschmeidiger und zäher, d. h. lederartig werde.

49

XXII,

Beim Abschälen — das natürlicherweise zur Saftzeit geschieht, wo sich die Rinde am leichtesten ablöst — wird sie zur Aufbewahrung

Fig. 76. Sosva.

Fig. 77. Sosva.

in Rollen (Fig. 76) gewickelt. Im Falle des Bedarfs lässt man sie alsdann aufkochen. Das Innere des Kessels wird mit Tannenrinde ausgelegt, die Rollen werden dicht nebeneinander aufrechtstehend eingepackt (Fig. 77), und Wasser wird dazu gegossen. Damit die Birkenrinde beim Kochen besser gebäht werde, werden die Rollen mit Moos verhüllt und die Stücke Tannenrinde, mit denen der Kessel ausgelegt worden war, werden wie ein Deckel mit einer Schnur zusammen-

> gebunden (Fig. 78). Das Kochen dauert einen Tag.

8. Die Herstellung des Leims.

Den Leim braucht man zu verschiedenen Zwecken, wie zur Zusammenfügung der Teile des Bogens und der Musikinstrumente, zur Befestigung der Fellstücke auf der Schneeschuhsohle, zum Härten der Bogensehnen und der Instrumentensaiten u. s. w. Die gewöhnlichsten Stoffe, woraus er zubereitet wird, sind die Schwimmblase des Störs und des Sterlets, die Augen des Rotauges und der

XXII,1 Die Handarbeiten d. Ostjaken u. Wogulen.

Karausche, die Schuppen des Rotauges, der Rogen des Hechts und die Hörner und Sehnen des Rentiers.

Aus den Schwimmblasen des Störs und des Sterlets wird Leim hauptsächlich nur am Ob¹) und Irtysch²) hergestellt. In den übrigen Flüssen des ostjakisch-wogulischen Gebiets trifft man diese Fische nicht an. Bevor die Blasen zu verwenden sind, wird die äussere Schicht von ihnen entfernt, und darauf werden sie getrocknet: teilweise aufgeschnitten, mit Gras ausgefüllt und in die Sonne gehängt. Bei Bedarf werden sie im Wasser aufgeweicht, im Munde weichgekaut und ohne Zusatz von Wasser über dem Feuer geschmolzen.

Aus den Augen des Rotauges und der Karausche fabriziert man den Leim an der Sosva³). Sie werden beim Ausnehmen in besondere Gefässe gesammelt und in Birkenschüsseln oder auf Brettern den Sonnenstrahlen zum Trocknen ausgesetzt. Hat man Leim nötig, kocht man sie ca. einen halben Tag in Wasser, d. h. bis alles Wasser verdunstet ist. Das trübe Dekokt ist gebrauchsfertiger Leim.

Der Schuppen des Rotauges und des Hechts bedient man sich für unseren Zweck im Kreise Surgut ⁴). Auch diese Ingredienzien werden vorher getrocknet. Die Herstellungsweise ist mit der an der Soswa befolgten identisch.

Aus dem Hechtrogen kocht man den Leim am Irtysch⁵) und verwendet ihn zum Befestigen des Fells unter den Schneeschuhen. Nach dem Ausnehmen trocknet man den Rogen und zerstampft ihn in einem Mörser zu feinem Pulver. Dieses Pulver thut man in kaltes Wasser und löst es auf, bis sich Klebstoff bildet. Das Kochen soll der Rogen nicht vertragen können. — Alte Leute erzählen, man habe früher das Fell unter den Schneeschuhen direkt mit Karpfenrogen befestigt.

- ⁴) Ob (Ivaškin), Salym.
- 5) Tsingala.

¹⁾ Xoltti-poyol.

¹) Tsingala.

⁾ Rakt-jā.

Horn vom Rentier - oder lieber vom nichtkastrierten Rentierochse - gebraucht man zur Herstellung von Leim vielleicht allgemein im ganzen Gebiet der Ostjaken und Wogulen¹). Dasselbe

wird zu der Zeit, wo es noch zart ist, abgeschnitten und vor dem Gebrauch gründlich getrocknet, darauf in Stücke zerhackt und kleingestossen. Das Pulver wird in einer geringen Quantität Wasser

> gekocht, bis dieses trübe wird, sich in Leim verwandelt hat. Auch die Sehnen des Ren- und Elentiers, ja sogar Abfälle von ihren Häuten, dienen dem gleichen Zweck.

Will man Leim autbewahren, so lässt man ihn nach dem Kochen entweder in dem Gefäss gerinnen oder giesst ihn zum Hartwerden auf ein Brett. In beiden Fällen zerschneidet oder zerbricht man ihn in Stücke und hebt ihn in dieser Form auf.

Als Gefäss, in dem der fertige Leim erhitzt wird, fungiert im allgemeinen²) eine Düte aus Birkenrinde, die am einen Rand der ganzen Tiefe nach in einen langen Spalt an dem Stiele eingezwängt Fig. 79. Unterer Ob ist (Fig. 79). Beim Erhitzen wird die Leimdüte (Xölti-pöyol'). samt Inhalt in der Weise beim Feuer angebracht, dass man den Stiel, dessen freies Ende zugespitzt ist, senkrecht

Schmiedekunst und Giesserei³). 9.

Die Sagen wissen zu berichten, dass die Schmiedekunst aus uralten Zeiten stammt. So erzählen die Greise von dem "roten

in die Erde steckt.

52

¹⁾ Sosva (Rakt-ja), Salym.

²⁾ Ob (Xöltti-pöyol, Ivaškin), Sosva, Vach.

³) Von diesem Zweig der Handarbeit können wir kein hinlänglich genaues Bild geben, da wir auf unseren Reisen, zu deren Erträgen auch die vorliegende Skizze zählt, keinem einzigen Schmied von Beruf begegnet sind.

Die Handarbeiten d. Ostjaken u. Wogulen.

Metall", aus dem ihre heidnischen Vorfahren, die vorzeitlichen Helden der Gesänge, allerlei Geräte herzustellen verstanden: Messer, Beile. Eishauen, Kessel u. m. ¹). Sie zeigen uns noch Hügelchen, auf denen die Ambosse der Helden gestanden haben sollen – ja, sie lenken unser Auge auch auf Baumstümpfe, die nach ihrer Aussage uralt sind und seinerzeit das Amt von Ambossstöcken versehen haben. Erst durch Jermaks Eroberung erlitt die Schmiedekunst nach ihren Sagen einen schweren Schlag; "der Zar hatte den Befehl erlassen, dass ihnen ihre Schmiedewerkzeuge konfisziert würden" ³).

In den letzten Zeiten ist die Schmiedekunst merklich zurückgegangen. Nur sehr selten finden wir noch Schmiede von Beruf, und auch von diesen vermögen nur wenige grössere. Eisengegenstände⁴) wie Äxte und Hohlbeile zu schmieden. Die Schmiedewerkzeuge kauft man fertig bei den Russen. Bemerkenswert ist, dass manche einzelnen Leute für den Hausbedarf kleine Stahlgeräte wie Messer, Hobel. Schabeisen, Bohrer, Pfeilspitzen u. dgl. m. herzustellen wissen. Doch beginnt heutigen Tags der Bedarf an Metallgegenständen, und zwar sogar an solchen von ostjakischwogulischen Modellen durch die Hände der Russen und Syrjänen auf dem Wege des Handels immer mehr befriedigt zu werden.

Die gewöhnlichsten Schmiedeutensilien sind der Hammer, die Zange und der Amboss⁵). Zum Anfachen des Feuers gebraucht man vielerorts den Blasebalg. Dieser, ein kleines, mit der Hand in Betrieb gesetztes Instrument, mag früher ganz unbekannt gewesen sein, wenn wir daraus Schlüsse ziehen dürfen, dass er an den Quellen der Sosva niemals verwandt geworden ist. Das Eisen wird entweder an Holzfeuern⁶) auf dem Hofe oder in Herdöfen⁷) erhitzt. Als Amboss bedient man sich stellenweise auch eines

- ") Angeblich am unteren Ob (Xöltti-poyol') geschmiedet.
- ^{*}) Siehe das Wörterverzeichnis.
- ") Sosva,

h

¹) Mittlerer Ob (Ivaškin).

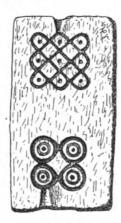
XXII,

¹) Vas-jugan (Aippalov).

²) Vas-jugan (Kalganak).

³) Vas-jugan (Aippalov).

Steins ¹). Besteht er aus Eisen, so befestigt man ihn auf einem Klotz.

54

Fig. 80. Mittlerer Ob (Ivaškin).

Fig. 81. Jugan (Uut).

Die Ostjaken und Wogulen von heute verstehen nur Blei und Zinn zu schmelzen. Aus dem ersteren stellen sie Kugeln her, aus dem letzteren Zugangelhaken²), Zieraten für Weiberkleider³) und für Gegenstände wie die Griffe der Dolchmesser (Fig. 90), aus beiden mythologische Bilder, wie z. B. solche der heiligen Tiere. Alle diese machen sie in besonderen Giessformen. Eine solche für Verzierungen an Weiberkleidern geben wir in Fig. 80 wieder. Sie ist aus der Rinde einer Pappelart (populus alba) geschnitzt. Beim Giessen bedeckt man die Giessform mit Birkenrinde, die man mit einem

> glatten Stück Holz festdrückt. Dazwischen lässt man eine kleine Öffnung, durch die man das flüssige Zinn in die Giessform einlässt.

Als Schmelztiegel dient ein Schöpf-

löffel, der entweder aus Holz⁴) (Fig. 81) oder aus Eisenblech besteht. Im ersteren, bringt man das

10. Die allgemeinen Werkzeuge.

Wir betrachten schliesslich den Keil, das Beil, das Messer das Hohlbeil, das Krummesser, die Hobel, die Pfrieme und die Bohrer, d. h. die Werkzeuge, die, bei manchen verschiedenartigen Arbeiten benutzt, ihrer Natur nach sozusagen allgemein sind.

- 1) Sosva (Petkäs).
- 2) Vach.
- ³) Unterer und mittleler Ob (Ivaškin).

Metall über glühenden Kohlen zum Schmelzen.

4) Jugan (Ūut).

Die Keile verwendet man beim Zerspalten der Stämme in Balken sowie beim Zerteilen geradfaseriger Kiefern in Spleissen für Fischwehr- und Reusenwände. Sie werden entweder aus harzigem Tannenholz oder aus Rentierhorn (Fig. 82) hergestellt, an dem zur Schärfe bestimmten Ende platt zugeschnitten und mit runder oder gerader Schärfe versehen. In den Baum werden sie mit Hilfe einer Keule eingetrieben. Gilt es einen dicken Baum zu spalten, benutzt man ihrer den Baum entlang mehrere auf einmal.

> Die Beile, die bei Bau- und gröberen Schnitzarbeiten Verwendung finden, verbreitern sich nach der Schärfe hin, sind auf dem Rücken etwas nach

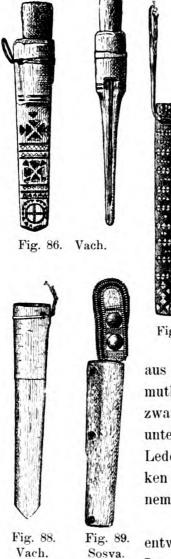

Fig. 82. Sosva. (Pētkäs).

Fig. 84. Fig. 85. Unterer Ob (Vulpasla- $p\bar{o}\gamma ol$). Konda (Leušinsk).

hinten gestreckt, haben dreieckige Stiellöcher und einen nach unten geschwungenen Bart. Das Beispiel in Fig. 83, das uns als typisch gilt, fanden wir auf einem Begräbnisplatz nahe beim Dorfe Obdorsk, welcher schon in heidnischer Zeit — also schon vor der Eroberung, d. h. vor dem 17. Jahrhundert, benutzt worden sein soll. Ob das Beil aus ebenso alten Zeiten stammt, ist unmöglich zu sagen, da der Begräbnisplatz auch im letzten Jahrhundert noch als solcher gedient hat.

Messer geben wir hier in zwei Formen, von denen man das eine (Fig. 84) selber hergestellt, das andere (Fig. 85) als Handelsware von russischer Seite erhalten hat. An dem ersteren, das sich in den am weitesten abseits gelegenen Gegenden 1) erhalten hat, wird gewöhnlich das linke Blatt (vom Rücken aus gesehen) flach und

das rechte meisselartig geschmiedet resp. geschliffen, d. h. so, dass die beiden Flächen zwischen Rücken und Schärfe einen stumpfen Winkel bilden. Diese Schmiedeart wird durch die Möglichkeit bedingt, dass man das Messer ausser zum Schnitzen auch zum Glätten, d. h. als Hobel verwenden will. Die russischen Messer²) erkennt man leicht an ihrer verhältnismässig beträchtlichen Breite und dem nach der Spitze zu gekrümmten Rücken sowie an der gleichartigen Schleifung aller beiden Blätter.

Fig. 87.

Das Heft des Messers stellt

man der Festigkeit halber gern aus Maserholz oder Horn, ja sogar aus Mammutknochen (Fig. 91) her. Mitunter - und zwar vor allem, wenn man ein Weibermesser unter den Händen hat - bekleidet man es mit Leder, das man mit Perlen und Kupferzwekken verziert (Fig. 89), oder belegt es mit dünnem Zinnguss (Fig. 90).

Die Scheiden bestehen immer aus Holz entweder aus einem 3) oder aus zwei 4) Teilen. Im ersteren Falle höhlt man dieses teils von

dem Ende aus, wo man das Messer später hineinsteckt, teils von der Seite aus, wohin sein Rücken zu liegen kommt (Fig. 86). Fabriziert man sie aus zwei Stücken, schneidet man in beiden einen Raum für das Messer und verbindet die Teile durch Lederriemchen

Sosva.

¹) Agan, Jugan, unterer Ob.

²⁾ Irtysch, Konda, Salym.

³⁾ Konda (Leušinsk), Vach.

⁴⁾ Salym, Sosva.

und Nägel (Fig. 87). Bisweilen bekleidet man die Scheide mit Birkenrinde (Fig. 88) oder Leder (Fig. 89), und verziert letzteres dann oft mit schmalen Blechstückchen, die man wie einen Reif um die Scheide legt und mit der Seite, auf der sich die Schärfe befindet, vernietet (Fig. 90, 91). Scheiden, die man in dieser Weise unbekleidet lässt. werden gewöhnlich mit Schnitzereien versehen (Fig. 86, 87).

Man trägt das Messer stets am Gürtel auf der linken Seite. Bei den nördlichen Ostjaken und Wogulen hängt man die Scheide an mehrere Lederriemen oder Messingketten und giebt diesen ein klein

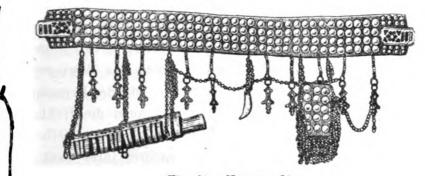

Fig. 91. Unterer Ob.

wenig verschiedene Längen, damit das Messer in eine schiefe Lage kommt, d. h. das Heft nach oben und das Schneideeisen nach unten gerichtet ist (Fig. 91). Prächtige Gürtel verstehen besonders die nördlichen Ostjaken und Wogulen wie auch die nördlichen Samojeden herzustellen. Der, den wir in Fig. 91 sehen, ist aus

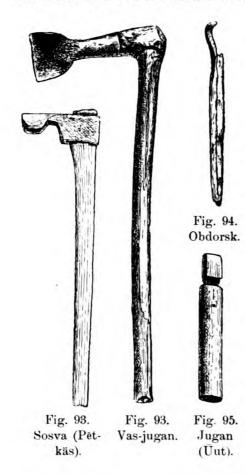
Leder, mit rotem Zeug bekleidet und mit Messingzwecken verziert; an seinem unterem Rand hängen an Perlenschnuren Messingzieraten, die an einen Vogel erinnern, der Hauzahn eines Bären, an Messingketten das Messer nebst Scheide und ein kleiner, mit Perlenschnüren und Messingknöpfchen verzierter Beutel, in dem der Wetzstein steckt.

Hohlbeile verwendet man beim Hohlschnitzen von Nachen und grösseren Holzgefässen, wie Näpfen und Schüsseln. Sie treten in zwei Formen auf: entweder wird der Stiel in eine besondere Röhre¹) eingesetzt (Fig. 92) oder er wird in einem Loch befestigt (Fig. 93).

1) Vas-jugan, Salym, Irtysch, Kazym.

Fig. 90.

In beiden Fällen ist die Schneide gekrümmt. Das Hohlbeil mit Röhre ist besser als das mit Loch, weil man das Schneideeisen leicht nach der Richtung drehen kann, die die Arbeit verlangt. So ist es zum Beispiel beim Schneiden der Ränder eines hohlen Gefässes gut, wenn die Schneide der Richtung des Stiels folgen kann. Für Hohlbeile mit Röhre stellt man den Stiel gewöhnlich aus einem kräftigen

Aststück her, an dem ein Stück Stamm stehen gelassen ist um in der Röhre befestigt zu werden. — Jedes der beiden Hohlbeile wird stellenweise mit einem speziellen Namen bezeichnet (siehe das Wörterverzeichnis).

Mit den Krummessern schneidet man die Höhlungen kleiner Gefässe, wie Kellen und Fischnäpfe. Ihrer Gestalt nach erinnern sie an ein Messer, dessen Klinge einen starken Knick macht. Wir geben von ihnen zwei Abbildungen. Das in Fig. 94 dargestellte ist auf dem oben genannten obdorskischen Begräbnisplatz gefunden (sein Heft besteht aus Horn), das aus Fig. 95 ersichtliche ist von Jugan (sein Heft besteht aus Holz).

Hobel, die dazu bestimmt

sind, Holzflächen zu glätten, finden wir zwei verschiedene Arten.

Wir haben im Vorhergehenden bemerkt, dass das Messer als solches auch als Glättwerkzeug verwendet wird. Beim Hobeln von runden Flächen, wie Ladestöcken für Flinten, Pfeilschäften und Treibstacheln (für Zugrentiere) benutzt man neben ihm meistens ein Werkzeug namens *soyortevv*. Dieses ist eine aus Holz oder Horn hergestellte kleine Hülse, die mit einem oder zwei gewöhnlich schief und querliegenden Löchern versehen ist und deren Krümmungsgrösse von

58

dem Umfang des jeweilig zu hobelnden Holzes abhängt. Das Hobeln geht so vor sich, dass der Hobelnde die Klinge seines Messers in das Loch des soyortev v (bei zwei Löchern in das, welches sich in dem Ende nach ihm zu befindet) setzt und die Messerschärfe mit der rechten Hand über das Holz, das er in der Linken hält in der Richtung auf sich zu führt (Fig. 96). Das Loch ist so klein, dass die

Schärfe nur eine kleine Wenigkeit nach innen hineinragt, so werden bloss die unebenen Stellen entfernt und das Holz hierdurch allmählich geglättet. Das soyortevy in Fig. 97 ist aus Holz, hat nur ein Loch und

Fig. 96. Vas-jugan.

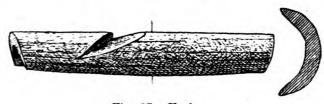

Fig. 98. Vas-jugan.

Fig. 99. Jugan.

wird zum Glätten von Treibstacheln verwandt (Länge 13,3 und Breite 4,1 cm), das in Fig. 98 ist aus Elentierhorn, hat zwei Löcher, ist mit punktierten Ornamenten versehen und dient zum Hobeln von Pfeilschäften (Länge 10,7 und Breite 2,7 cm). Nach F. R. MARTIN¹) geben wir in Fig. 99 eine von diesen merklich abweichende Form, die nur am Jugan vorkommen dürfte: sie besteht aus Holz, ist ganz kurz und mit zwei Löchern versehen. In Fig. 100 sehen wir dieselbe mit dem Messer zusammen.

') Sibirica. Ein Beitrag zur Kenntnis der Vorgeschichte und Kultur Sibirischer Völker. Stockholm 1897.

Besonders zum Glätten von grösseren Gegenständen, von Schlitten, Trögen, Deichseln und Schneeschuhen verwendet man ein

Fig. 101. Vach.

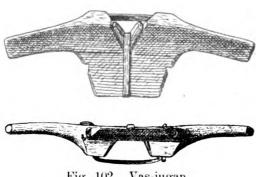

Fig. 102. Vas-jugan.

voltovv oder pantjor trägt. Es ist dies ein dünnes, krumm gebogenes Schneideeisen, das mit den Enden in einem Holzschaft befestigt ist, der zwei verschiedene Formen haben kann: die eine 1) ist an den Enden schmäler, brettartig, ein wenig nach unten gewährend bogen, in der Mittelpartie ein rundes Loch angebracht ist (Fig. 101), die andere²) mit einem breiten Vorsprung und mit zwei in dieser Richtung gebogenen schmalen Griffen versehen (Fig. 102). Die erstere Form ist selten: die letztere hingegen ist allgemein im Gebrauch und entwickelter als jene. Während man das in Fig. 101 veranschaulichte Instrument

Werkzeug, das den Namen

beim Hobeln unausgesetzt mit den Händen regieren muss, kann man das in Fig. 102 abgebildete bei der Arbeit auf seinen Vorsprung stützen, d. h. mit diesem lässt es sich sicherer glätten als mit dem ersteren. Das Schneideeisen der Form in Fig. 101 hat oft zwei Schärfen (es ist nämlich gleichgültig, nach welcher Rich-

1) Vach, Sosva.

²) Vas-jugan, mittlerer Ob (Ivaškin), Agan, Salym, Irtysch (Tsingala), Konda (Leušinsk).

tung man den Hobel in den Händen hält), das der Formen in Fig. 102 immer nur eine Schneide, die in der Weise eingesetzt ist, dass sie nach dem Vorsprung hin gerichtet ist. --- Stellenweise¹) hat dieser Hobel ostjakischen Modells bereits dem modernen ("russischen") Werkzeug weichen müssen.

Pfriemen²) verwendet man zu verschiedenen Zwecken: um beim Fabrizieren von Birkenrindengefässen und beim Umhüllen der Senksteine des Netzes mit Rinde Löcher zu stechen,

beim Verbinden der Seitenwände des Nachens um die Wurzelstreifen in die schon fertigen Löchern

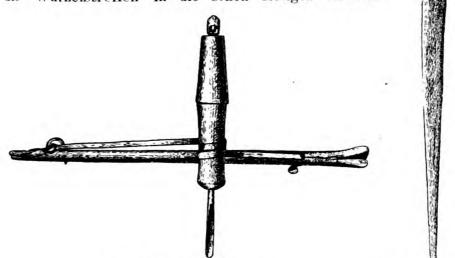

Fig. 104. Sosva (Petkäs).

Fig. 103. Sosva.

61

einzufädeln u. s. w. Wenn aus Knochen hergestellt, werden sie gewöhnlich aus dem Ristknöchel (des Vorderbeins) des Elentiers gewonnen. Das in Fig. 103 dargestellte ist am dickeren Ende mit einem Loch versehen um aufgehängt werden zu können.

Bohrer finden wir zwei Arten: Bogenbohrer und Näber. Die ersteren werden am Agan *k'anta-por*, d. h. ostjakische Bohrer genannt, eine Bezeichnung, welche wohl darauf hindeutet, dass sie für national angesehen werden. Die Näber hingegen sollen am selben Fluss erst später durch die Russen in Gebrauch gekommen sein. Stellenweise³) kennt man sie auch heute noch nicht.

- 1) Salym, Irtysch, unterer Ob (Xöltti-pöyol').
- ¹) Sosva, unterer Ob.
- ^a) Unterer Ob (Kušewat).

Einen Bogenbohrer stellen wir in Fig. 104 dar. Sein Schneideeisen ist gekrümmt. In dem dicken, ein wenig gekrümmten

-

unteren Teil des Griffs befindet sich ein Loch, durch das ein Lederriemen gefädelt ist, während am oberen Ende eine bewegliche Rolle sitzt. Der Riemen, an dessen Enden der Bogen befestigt ist, wird beim Gebrauch ein paar Mal um den unteren Teil des Schafts gewickelt. Indem man nun mit der linken Hand die Rolle festhält und mit der rechten den Bogen hin und

Fig. 105. Vas-jugan.

Fig. 107. Sosva.

Fig. 106. Jugan. zurück bewegt, bringt man den Schaft des Boh-

rers nebst Schneideeisen ins Drehen. — Der Bogenbohrer wird besonders bei der Herstellung von Schlitten, Nachen und Reusen verwandt.

Des Näbers, der entweder ein krummes oder ein Schraubeneisen besitzt, bedient man sich nur um kleine Löcher zu bohren. Die Form mit krummem Eisen ist die gewöhnlichere; wir finden sie in Fig. 105 wieder.

Zum Schluss geben wir ein paar Bilder von Wetzinstrumenten. In dem einen (Fig. 106) sehen wir den Wetzstein in einer viereckigen Öffnung am Ende eines Holzschaftes befestigt, in dem andern (Fig. 107) steckt er in einer mit Messingknöpfchen verzierten Scheide. Im Vorgehenden haben wir schon in Fig. 91 einen Beutel zum Autbewahren des Wetzsteins gesehen.

-

Wörterverzeichnis.

Um auch die sprachlichen Beiträge zu geben, die sich auf die im Vorstehenden behandelten Arten von Handarbeiten beziehen, fügen wir zum Schluss ein Verzeichnis der Termen an, die wir aufgezeichnet haben. Um grössere Fehler und Inkonsequenzen zu vermeiden, die uns bei der Wiedergabe der Wörter hätten unterlaufen können, da unser Programm nur die ethnographische, nicht die linguistische Seite der ostj.-wogulischen Kultur umfasste, haben wir bei der Bezeichnung der Laute die sog. gröbere Transskription ¹) (wennschon kursiv) gebraucht.

1. Die Fellbereitung.

Ostjakisch.

Fell, Haut: taγte Ob (Ūrje-pūγol); taxti Ob (Xöltti-pöγol); — Bereitetes Fell ohne Haare: na-um-taxti Ob (Xöltti-pöγol); öl Vach (Larjatskoe).

Instrument, Fig. 10: mūrep Agan.

Kratzeisen: *ol* Ob (Ivaškin), Jugan (Uut); *ol* Agan, Vas-jugan (Aippalov); *jodläpsä* Kunevat; *jödlapsi* Ob (Vulpasla-poγol); *jotlapśa* Ob (Keü-lor-kor); *jätlapsäŋ* Ob (Xoltti-poγol); *kakräp* Salym; *nolstot* Kazym; — Knüttel des Kratzeisens: *ol-jūx* Ob (Ivaškin); *ol-kat-tintep-jux* Jugan (Ūut); *ol-kātle-ilttä-jux* Vas-jugan (Aippalov).

¹) Siehe Finnisch-ugrische Forschungen B. I h. 1. S. 49, 50. In dem Texte haben wir vor der Zusammenstellung des Wörterverzeichnisses eine feinere Transskription versucht.

Schabeisen Fig. 16: murov Vach, Vas-jugan.

" " 17: tätläst-kārti Ob (Keü-lor-kōr); täntläs-kārti Kazym; täntlästi-kārti Kunevat; täntlästi-kōrti Ob (Xōlttipōγol); tenlexsenta-vax Vas-jugan (Aippalov); jūtep-jūx Jugan (Ūut); jouxtäp-jūx Salym; jötöp-jūx Ob (Ivaškin); joutop-jux Agan; jūγotov-jūx Vach (Oxti-urje).

- Trockenbrett: piäla (aus dem Samojedischen) Ob (Xöltti-pöγol); tūtep-jūx Irtyš (Tsingala); tuhtäp-jūx Salym; — für Eichhornfelle: läykä-pērtäy-jux Vas-jugan (Aippalov); — für Fuchsfelle: vuaxsūr-tutep-jux Irtyš (Tsingala); vöka-pöγtov-pērt Vach (Larjatskoe); — für Hermelinfelle; sūs-pöuγtiv-jux Vach (Tārax); näγe-sūs-pöγtiv-pērt Vach (Larjatskoe); — für Marderfelle: norom-sūs-pöγtiv-pērt Vach (Larjatskoe); — für Otterfelle: vuonter-pūlttä-pärt Jugan (Ūut); kölov-pöγtov-pērt Vach (Larjatskoe); — für Zobelfelle: noros-pūlttä-pārt Jugan (Ūut).
- Werkzeug für Lederriemen (Fig. 19, 20): *ňūr-tänttä-jūx* Salym; *ňur-tanälttä-jux* Vas-jugan (Kalganak); *ňūr-tenlte-jūx* Ob (Ivaškin), Jugan (Ūut); *ňūr-tenltte-jūx* Agan; *ňur-sēγättö-jax* Vas-jugan (Aippalov).

Wogulisch.

Fell, Haut: tovul Sygva.

Kratzeisen: noutop Sosva (Rakt-jā, Pētkäs, An-jā).

- Schabeisen: *xartīla.rten-kēr* Sosva (Rakt-jā); *xartīla.rten-kēr* Sosva (An-ja).
- Trockenbrett: uortne-pārt Sosva (Rakt-jā); für Fuchsfelle: o.r.sar-toslän-pārt Sosva (Pētkäs); — für Hermelinfelle: šolši-toslän-pārt Sosva (Pētkäs); — für Zobelfelle: ńo.r.s-pārt Konda (Landinsk).

2. Die Spinnerei, die Nadeln und die Behälter für das Nähzeug.

Ostjakisch.

Beutel für Nähzeug: *jant-kÿra* Vas-jugan (Aippalov); *ur-kyr* Ob (Tun-lor-kör).

- Garn: suyom Vach, Vas-jugan.
- Garnwickel: panne-sāsī-lox Agan; panā-sāsin-lox Vach, Vasjugan.
- Garn drehen: jäžä Agan; sūγum pižetäi Salym; sūum jädlī Jugan (Ūut).
- Hanf: rut polon (russischer Hanf) Vas-jugan.
- Klopfhammer: joppi (?) Jugan (Uut).
- Knockenholz: jiŋtän-jux Vas-jugan (Kalganak).
- Korb für Nähzeug: jeyyäl Jugan, Vach, Vas-jugan; jäyyäl Ob (Tun-lor-kör, Kešeitäm): jeyyät Salym; jiyäl Vach, Vas-jugan, Ob (Tun-lor-kör, Lor-voš), Kazym; jiyyät Irtyš (Tsingala).
- Mörser: ker Salym, Irtyš (Tsingala); Stössel des Mörsers: kervei Salym; kär-voi Irtyš (Tsingala); kör-väi Salym; kēuvi Agan; moņke Jugan (Ūut).
- Nadel: jentäp Ob (Xoltti-poyol); jintäp Salym.
- Nadelkissen: nämät Vas-jugan (Vargananžen).
- Nähbrett: jantas-sāyol Ob (Vulpasla-pōyol).
- Nesselringe: polon Vas-jugan; kanža-polon (ostjakischer Hant) Vas-jugan; kanta-poln (ostjakischer Hanf) Salym.
- Sehne: lon Kunevat.
- Sehnenschnur: pana Vas-jugan; lon-soyon Kunevat.
- Schabmesser: närep Irtyš (Tsingala).
- Spindel: jēŋŋät Ob (Belogorje); jēŋät Irtyš (Tsingala), Kazym; jöŋŋät Ob (Xöltti-pöyol); juŋot Vas-jagan; jäŋŋot Ob (Ivaškin); jäŋŋöž Jugan (Ūut); jäŋŋuöd Jugan (Ūut); jäuŋöt Agan; jäunet Salym; — Drehspindel: jēŋät Ob (Tun-lor-kör); jäže-väi Jugan (Ūut); jäžä-väi Jugan (Ūut); jäže-jäuŋnet Salym; jäžäjäuŋŋot Agan; — Haken (der Spindel): nulol Vas-jugan (Kalganak); — Stiel (der Spindel): veijel Vach, Vas-jugan; jäuŋyötvei Agan; — Wirtel der Spindel jēŋät-vax Irtyš (Tsingala); jäuŋŋet-vax Salym; joŋŋät-sāyol Ob (Xöltti-pöyol); jēŋŋät-läk Ob (Belogorje); jäŋŋät-jüx Salym; jeŋŋät-jux Irtyš (Tsingala) jeŋŋät-pöyol Kazym.
- Spinnen: jäupyötli Agan; jäpyuödli Jugan (Ūut); jēpyättäi Jugan (Ūut).
- Werkzeug, Fig. 27, 28: hämäš Salym; hēmäš Irtyš (Tsingala);

ńimmež Jugan (Uut); *ńimmäž* Ob (Ivaškin); *pōlon-kārttä-nimöž* Vas-jugan; — *ńämmež-tōx* (Siehe Anmerk. 2 S. 23).

Wogulisch.

Beutel für Nähzeug: *tutsay-xūryx* Sosva (Pētkäs). Klopfhammer: *mouur-sup* Sygva (Xorom-paul). Knockenholz: *ponal-vuārne-jiuv* Sosva (Lobomos). Mörser: *saykep* Sosva (Pētkäs); *suaykep* Konda (Landinsk). Nadel: *juntop* Sosva (Pētkäs). Sehnenschnur: *tān* Sosva. Spindel: *nal* Sosva (Lobomos): *nongl-vuārne-nal* Sygva (L

Spindel: nal Sosva (Lobomos); ponal-vuārne-nal Sygva (Loski); jent Konda (Landinsk); — Drehspindel: pešt-kätne-jent Konda (Landinsk); — Wirtel der Spindel: nal-potāli Sygva (Loski); nal-potāli Sosva (Lobomos); jent-kēr Konda (Landinsk).

3. Weberei.

Ostjakisch.

Anscheren: tayte köyottä Salym.

Einschlag: ūtte-sūyum Salym.

Garnwinde: pöŋŋes-jūx Salym; pöŋäs-jux Irtyš (Tsingala); peŋŋäsjūx Salym; sūom-lēkiti-jūx Ob (Ivaškin); sūum-lēküti-jūx Jugan (Ūut); — Fuss der Garnwinde: taxāra Irtyš (Tsingala).

Haspel: tuřek Irtys (Tsingala).

Kamm: kunžpäy-jūx Salym; — Zahn des Kamms: kunžpäy-jūxpäŋk Salym.

Kattun: sāi-tayte Ob (Urje-pūyol).

Ketten: tayte-sūyum Salym.

Knäuel: puŋ Ob (Tun-lor-kor); pöŋ Irtyš (Tsingala); pöŋäk Salym.

Leinwand (grobe): neuvvi tayte (weisses Tuch) Ob (Urje-púyol): šöper Salym.

Pfosten des Pultes: änket Salym.

Pult: āt-jūx Salym; at-jux Irtyš (Tsingala).

Schafthalter: vinkle Salym.

67

- Spule: žīr Salym (nach PAASONEN türkisches Lehnwort; siehe FUF B. II,2 s. 136).
- Spulenspindel: zīr-vārtte-jūx Salym.

Tuch: tayte Salym.

Weben: tayte vērta Salym.

Weberblätter: kunžpuŋ-jūx-öŋet Irtyš (Tsingala).

Weberschäfte: tunžep Salym; tań-tēp Irtyš (Tsingala).

Weberschiff: kummol Salym; sasā (nach PAASONEN türkisches Lehnwort; siehe FUF B. II,2 S. 129) Irtyš (Tsingala).

Webersprosse: xūlo-jūx Irtyš (Tsingala).

Webstuhl: tayte-vuärt-öttet Salym; jun Irtyš (Tsingala).

Weife: läk-jux Irtyš (Tsingala); löukes-jūx Salym.

Weifen: sūyum-löykeitä Salym.

Zaspel: sūmi-lēk Jugan (Ūut); suhme-lāk Irtyš (Tsingala); sūhmelõuk Salym.

Wogulisch.

Anscheren: tör räsäm Konda (Landinsk).

Garnwinde: sētep-peštlänne-jiuv Konda (Landinsk).

Haspel: sētep-mańne-kuršil Konda (Land.).

- Kamm: ārap Kond. (Land.); Zahn des Kammes: ārap-päyk Kond. (Land.).
- Knäuel: sētep-mańtä Kond. (Land.).

Leinwand (grobe); tor; šouel Kond. (Land.).

Pfosten des Pults: torlyx-jiuv Kond. (Land.).

Pult: māt-jiuv (Leber-holz) Kond. (Land.).

Schafthalter: lal-jiuv Kond. (Land.).

Spule: žēr Kond. (Land.) (nach Ahlqvist und Paasonen türkisches Lehnwort; siehe FUF B. II.2 S. 136).

Trittbrett: lal-pät-part Kond. (Land.).

Tuch: saran toul ("syrjänisches Fell").

Weberschäfte: tantäp Kond. (Land.).

Weberschiff: sos (nach Ahlqvist und PAASONEN türkisches Lehnwort; siehe FUF B. II,2 S. 129) Kond. (Land.).

Webersprosse: sētep-xal-jiuv Kond. (Land.).

Webstuhl: tor-jiuv Kond. (Land.).

Weife: setep-rasne-jiuv Kond. (Land.).

4. Die Herstellung von Bändern und Matten.

Ostjakisch.

Kamm: änttöv-teīttä-jux Vach (Oxti-ūrje); nīpättä-teijtte-jūx Salym. Matte, Fig. 66: jērem-pam (gebundenes Gras) Ob (Xōltti-pōyol); torn-tayūr Ob (Tun-lor-voš).

" 67: nori Ob (Lor-voš).

" " 68: jākān Salym (nach MUNKÁCSI und PAASONEN türkisches Lehnwort; siehe FUF B. II,2 s. 117).

Stange, an welcher die Matte geflochten wird: jäkki-värttä-nir Jugan (Uut); — Stützholz der Stange: jäkki-tyx Jugan (Uut); — Klötzchen jäkki-mäx: Jugan (Uut).

Wogulisch.

Kamm: kūalyx-sāyne-pārt Sosva (Rakt-jā, Pētkäs).

5. Die Färbekunst.

Ostjakisch.

Farbe: *nol* Ob (Xoltti-poyol); *kär-jiyk* (Rindenwasser) Vach (Larjatskoe).

, , blaue: sīńä-kraska Irtyš (Tsingala).

, , gelbe, grüne: *vuasta-terrä* (grüne, gelbe Wurzel) Irtyš (Tsingala); *vuoste-tärre* Salym.

", , rote: verttä-kär-jink Vach (Larjatskoe).

" , aus der Rinde der Lärche: lūkop Agan; lūkop-jiŋk Ob (Ivaškin); lūγ-vax Vas-jugan (Pjonorov); lux-va-kar Vas-jugan (Aippalov).

Grün: vuosti Ob (Xoltti-poyol).

Rot: verttä Vach (Larjatskoe); vurt Ob (Xoltti-poyol).

Schwarz: puti Ob (Xöltti-pöyol).

Weiss: näuvi Ob (Xöltti-pöyol).

Wogulisch.

Farbe: nērp Konda (Landinsk); nārap Sosva (Rakt-jā).
" aus Man-jā-fluss-lehm: man-jā-nārap Sosva (Rakt-jā).
Grün: vuošram Sosva (Rakt-jā).
Rot: vyr.

Schwarz: sāmel " " Weiss: jāŋk " "

6. Die Herstellung von Bändern aus Pflanzenstoffen.

Ostjakisch.

- Bast (Weidenbaststreifen): seút Irtyš (Tsingala); sēnt-kār Ob (Ivaškin); siút Salym; tevūr-sīnt Vas-jugan; läpät-sis Ob (Xölttipōγol); sāγal-sis Ob (Xöltti-pōγol); siŋk Vach.
- Faulbeerbaumsplitter: kösvä Vas-jugan; käspä Agan; käspu Ob (Ivaškin); úūt Irtyš (Tsingala), Salym; töi Jugan (Ūut); jömjux-palāl Kazym.
- Klammerholz: pies Ob (Xöltti-pöyol); tau-jūx Ob (Ivaškin); täuvejūx Agan; żonžox-säuyte-jūx Jugan (Uut); kel-seüti-peš Sorepūyor.
- Spindel: viŋkäle Vach; väŋlä Nazym; köriv Vas-jugan (Kalganak); kuol-seüti-jux Ob (Xoltti-poyol); kēlt-seutti-jēŋät Kazym; žonżōjöyort-jux Vas-jugan (Kalganak).

Strähne: žonžox-pyž Vach.

Werkzeug, Fig. 70; tär-täntte-jūx Jugan (Uut).

Wurzelspleisse (Wurzel): lēr Ob (Xöltti-pöγol, Keü-lor-kör); lär Kazym; tär Jugan (Ūut); tort Ob (Ivaškin); tēr Irtyš (Tsingala); tär Salym.

Wogulisch.

Bast (Weidenbaststreife): sūlt Štšekur-jā; tīp-sūlt Sosva (Rakt-jā); šētt Konda (Leušinsk). Faulbeerbaumsplitter: keš Konda (Leušinsk); pālal Štšekur-jā; lām-jiuv-tār Sosva (Lobomos).

Klammerholz: pāsop Sosva (Rakt-jā).

70

- Spindel: kuāly-sayne-juv Sosva (Rakt-jä); kuāly-tāratan-jiuv Sosva (Pētkäs).
- Werkzeug, Fig. 70: tār-osyen-jiuv Sosva (An-jā); tār-oyän-jiuv Sosva (Lobomos).

Wurzelsplitter: tār Sosva (Lobomos), Štšekur-jā; oľpa-tār Štšekur-jā; tat-tār Konda (Leušinsk).

7. Die Bereitung der Birkenrinde.

Ostjakisch.

Birkenrinde: tonti Ob (Xöltti-pöyol); tuntto Vach, Vas-jugan; tuntä Salym, Irtyš (Tsingala).

Wogulisch.

Birkenrinde: sās Sosva (Rakt-jā); suās Konda (Leušinsk).

8. Die Herstellung des Leims.

Ostjakisch.

Leim: eijem Ob (Ivaškin), Vas-jugan; äijem Salym; äjem Irtyš (Tsingala); xane Ob (Xöltti-pöyol); — Fischleim: kul-ēijem Vach (Larjatskoe); — Sterletleim: kore-eijem Vas-jugan (Pjonorov).

Leimdüte: *ēijem-pūt*: Vach (Larjatskoe); — (Leim-) Schaufel: *pālenttiv* Vach (Larjatskoe).

Wogulisch.

Leim: ēlem Sosva (Rakt-jā); īlem Konda (Leušinsk). Leimdüte: ēlem-put Sosva (Pētkäs).

9. Schmiedekunst.

Ostjakisch.

Amboss: ült Ob (Ivaškin); nakovalna Irtyš (Tsingala).

Blasebalg: päye Ob (Pokkor, Ivaškin); miex Irtyš (Tsingala).

- Blei: lolpi Ob (Xöltti-pöyol); lolpy Ob (Ivaškin); pextä-totpa Salym; üten Irtyš (Tsingala).
- Eisen: vax Ob (Ivaškin), Salym, Irtyš (Tsingala); päylen-vax Vasjugan (Timolgin); kārti Kazym; kōrti Ob (Xōltti-pōyol).

Giessen: okkatelli Agan.

Giessform: kantäl Ob (Ivaškin).

- Gold: jim-vax (gutes Eisen) Irtyš (Tsingala); saŕniox Ob (Xölttipöyol); sorńe-vax Salym; sorni-vax Ob (Ivaškin).
- Hammer: kēγe Ob (Ivaškin); kēvγi Ob (Pokkor); kāve Irtyš (Tsingala).

Härten: jinka panli (ins Wasser legen) Ob (Ivaškin).

- Kupfer: peter-vax Irtyš (Tsingala), Konda (Puškinsk); pūt-vax Vas-jugan; put-vax Ob (Ivaškin); virtä vax (rotes Eisen) Salym; patarox-körti (auch Messing) Ob (Xöltti-pöγol); kantonvax Ob (Ivaškin).
- Messing: jorne Vas-jugan (Timolgin); vax (?) Konda (Puškinsk); pāγor-vax Ob (Ivaškin); vuaste-vax (grünes Eisen) Irtyš (Tsingala); vuoste-vax Salym.

Schmelztiegel für Kugeln: *nal-oolta-souyli* Jugan (Uut).

Schmied: kusnets Irtyš (Tsingala); pāilti-xui Ob (Xöltti-pöyol); pāyelku Vas-jugan (Kalganak); päyeltäko Ob (Pökkor); päyelttäko Ob (Ivaškin).

Schmieden: sentäi Irtyš (Tsingala).

Silber: mańēt Irtyš (Tsingala); māńet Salym; sielox Ob (Xölttipöyol); jim-vax (gutes Eisen) Ob (Ivaškin).

Zange: kot Ob (Ivaškin); päyelt-kot Ob (Pokkor).

Zinn: ser-olna Vach (Larjatskoe); tatpä Irtyš (Tsingala); totpa Salym; näue-lolpi (weisses Blei) Ob (Xōltti-pōγol); kantaxtolpỹ Ob (Ivaškin).

Wogulisch.

Amboss: *ālep* Konda (Leušinsk); *kēr-ratne-axtas* (Eisen-schmiedestein) Sosva (Pētkäs).

Blasebalg: pūop Sosva (Rakt-jā); poup Konda (Leušinsk).

Blei: atvus Štšekur-jā; peskän-uūtkös (Flinten-Zinn) Konda (Leušinsk).

Eisen: kier Stšekur-ja; ker Konda (Leušinsk).

Gold: sofni Štšekur-jā; sureń Konda (Leušinsk).

Hammer: vöŋxop Sosva (Pētkäs); (nach Gombocz und PAASONEN, siehe FUF B. II,2 S. 134, türkische Lehwörter:) kēr-šāk Sosva Rakt-jā); suāx Konda (Leušinsk).

Kupfer: mańs-kēr, äryen Konda (Leušinsk).

Messing: aryin Štšekur-jā.

Schmied: kēr-vārnā-xum (Eisen-macher-mann) Štšekur-jā; kösnenž, köstenš Konda (Leušinsk).

Schmieden: puöxteltäy Konda (Leušinsk).

Silber: ölon Konda (Leušinsk); šāly-oln Konda.

Zange: kēr-kāt (eiserne Hand) Sosva (Pētkäs, Rakt-ja); puöxtelkuāt Konda (Leušinsk).

Zinn: *ānox* Štšekur-jā; *mańs-uātkös* (wogulisches Zinn) Konda (Leušinsk).

10. Die allgemeinsten Werkzeuge.

Ostjakisch.

Beil: jäjem Vas-jugan; lājem Ob (Xöltti-pöγol, Keü-lor-kör), Kunevat, Kazym; läjem Vach; tājem Jugan (Ūut); täjem Ob (Ivaškin), täjem Irtyš (Tsingala).

Bogenbohrer: jauγlay-por Jugan (Ūut); jer-por Nazym; por Ob (Xöltti-pöγol), Kazym, Agan, Vach; pur Ob (Ivaškin), Vasjugan; — Bogen des Bogenbohrers: jauγol Ob (Ivaškin), Agan, Jugan; jöγot Nazym; por-jöγol Kazym, Vach (Larjatskoe); porjuoγol Ob (Xöltti-pöγol); — Handhabe des Bogenbohrers: pornal Ob (Xöltti-pöγol); por-vei Kazym, Agan; veix Vach; voi

and the second second

Nazym; por-väi Jugan (Uut); pur-väi Ob (Ivaškin); — Riemen des Bogenbohrers: ńür Nazym; por-ńūr Vach, Agan, Jugan; pur-ńūr Ob (Ivaškin); por-kēl Kazym; por-kuol Ob (Xöltti-pōyol); — Rolle am Griff des Bogenbohrers: kām Agan; por-kām Jugan; por-kāt Vach (Larjatskoe); pur-kāt Ob (Ivaškin); por-sījä Ob (Xöltti-pōyol); — Schneideeisen des Bogenbohrers: por-karti Kazym; por-kōrti Ob (Xöltti-pōyol); porvax Ob (Ivaškin).

Griff des Wetzsteins: sūut Jugan (Uut).

- Hobel, Fig. 101, 102: volttip Ob (Ivaškin); vuoltīp Jugan (Uut);
  vuoltop Ob (Keü-lör-kör); voltop Kazym; voltap Kunevat;
  vualtäp Agan; volttov Vach, Vas-jugan; volttouv Vas-jugan (Kalganak); kät-vottep (Hand-hobel) Salym; vuattäp Konda (Puškinsk); vottop Nazym; vualžan Irtyš (Tsingala).
- Hobel, Fig. 97—99 (Hohlhobel): volšän Irtyš (Tsingala); souvert Salym; sovor Ob (Ivaškin); nal-vei-sovortev (Pfeilschaft-hohlhobel) Vach; sovortiuv Vas-jugan (Kalganak).
- Hohlbeil: ker-an Ob (Xöltti-pöγol); kēr-ān Kunevat; xöp-vērti-kerān (Nachen-bau-hohlbeil) Ob (Keü-lor-kör); kür Vach (Larjatskoe); sūγol Agan, Ob (Ivaškin); sūul Jugan (Ūut); —
  'Hohlbeil mit Loch (Fig. 93): sāγuöt Salym; sōxot Irtyš (Tsingala); — Hohlbeil mit Röhre (Fig. 92): ńottestä-vax Salym; vuaŋxop (vuonkop) Kazym.
- Keil: luŋk Ob (Xöltti-pöγol, Keü-lor-kör); luŋk Ob (Ivaškin), Agan, Jugan (Ūut).
- Keule: kāyi Vas-jugan; seykēp Irtyš (Tsingala).
- Messer (Dolchmesser): kēsi Ob (Xöltti-pöγol); kēši Ob (Keü-lor-kör), Kazym, Kunevat; kēžä Irtyš (Tsingala); kēže Nazym; käžä Salym; kožex Ob (Ivaškin); köžex Jugan (Ūut), Agan; köžox Vach (Kolek-jöγon); Scheidenmesser: sātvöy-köžöγ Vach (Larjatskoe); -blatt: poylel Ob (Ivaškin), Jugan (Uut); puyyol Agan; pöyyuöt Salym; pet-pöytet Irtyš (Tsingala); -heft: nal Ob (Xöltti-pöγol, Keü-lor-kör), Kunevat, Kazym; nül Agan, Jugan (Ūut); nõl Vach (Kolek-jöγon); net Irtyš (Tsingala), Salym; voi Nazym; väi Ob (Ivaškin); -rücken: ūγož Agan; auγož Salym; aužel Jugan (Ūut); öγož

U. T. SIRELIUS.

Vach (Larjatskoe), Vas-jugan (Kalganak); ženž Irtyš (Tsingala); žänž Nazym; šaš Ob (Keü-lor-kōr), Kazym, Kunevat; sas Ob (Xōltti-pōyol); požel Ob (Ivaškin); — -schärfe: enēl Vach (Larjatskoe); īnel Vach (Kolek-jōyon); intl Ob (Xōlttipōyol); īntl Agan; īnet Salym; īntlel Ob (Ivaškin); iykkel Jugan (Ūut); jētl Ob (Keü-lor-kōr); jänl Kazym; väńäm Nazym; väijnem Irtyš (Tsingala); — -schneideeisen: kārti Ob (Keülor-kōr); kōrti Ob (Xōltti-pōyol); vax Jugan (Ūut), Salym, Vach (Kolek-jōyon); — -spitze: tai Ob (Xōltti-pōyol, Keü-lorkōr), Kunevat; tei Irtyš (Tsingala), Salym; tīj Kazym; tī Nazym; töi Agan; töijel Ob (Ivaškin); tüix Vach; — -zapfen: vietlys Kazym.

Näber: nā-por Ob (Keü-lor-kör), Kunevat; — Näber mit Hohlschneide: komlay-por Salym; — Näber mit Schraubenschneide: nā-pär Salym; päyey-par Nazym.

Schabmesser: *nour-an-vax* (Fleischtrog-eisen) Jugan (Uut).

Scheide (des Messers): sāttep Jugan (Uut); sāttäp Ob (Ivaškin);
sātop Ob (Xöltti-pöγol); sāttöp Agan; sötep Irtyš (Tsingala);
sötop Ob (Keü-lor-kör), Kazym, Nazym; sötöp Salym; sāttov
Vach (Larjatskoe), sāttuv Vach (Kolek-jöγon); — Scheidenschlinge: sāttov-püγol Vach (Larjatskoe).

Wogulisch.

Beil: sāyrap Sosva (Rakt-jā); šāyrep Konda (Landinsk).

- Bogenbohrer: $p\bar{a}s\bar{y}lap$ Sosva (Pētkäs); $p\bar{a}sylop$ Sosva (Rakt-jā): $p\bar{a}s\bar{y}\gamma l\ddot{o}p$ Štšekur-jā; — Bogen des Bohrers: $j\bar{o}ut$ Štšekur-jā. Sosva (Pētkäs); joute Sosva (Rakt-jā); — Handhabe des Bohrers: nale Sosva (Pētkäs, Rakt-ja); — Riemen des Bohrers: $ku\bar{a}li$ Sosva (Rakt-jā); $ku\bar{a}lyx$ Sosva (Pētkäs); $ku\bar{a}l\gamma e$ Sosva (Rakt-jā); — Rolle des Bohrers: kolle Sosva (Pētkäs); – Schneideeisen des Bohrers: $k\bar{e}r$ Sosva (Pētkäs); $k\bar{e}re$ Sosva (Rakt-jā).
- Hobel, Fig. 101, 102: jor Sosva (Rakt-ja); mūriy-jor Sygva (Xaylapaul); mańs-juär Konda (Landinsk); pant-jor Sosva (Pētkäs); kourop Konda (Leušinsk).

- Hobel, Fig. 97—99 (Hohlhobel): voltop Sosva (Pētkäs); voltup Sosva (Lobomos); vuoltop Konda (Landinsk).
- Hohlbeil: pörna Štšekur-jā; xāp-vuārne-pörna (Nachenbau-hohlbeil)
  Sosva (Rakt-jā); pornä Şosva (Pētkäs); Hohlbeil mit Loch (Fig. 93): pörn Konda (Leušinsk); Hohlbeil mit Röhre (Fig. 92): unten Konda (Leušinsk).
- Keil: saykv Sosva (Pētkäs); sayku Sosva (Lobomos).
- Keule: mor Sosva (Pētkäs); mouur Sosva (Rakt-jā).
- Knochenpfriem: lū-sol Sosva (Pētkäs).

XXII,

- Messer (Dolchmesser): kāsai Štšekur-jā; kāssai Sosva (Rakt-jā);
  kāsi Konda (Leušinsk); -blatt: pok Konda (Leušinsk); —
  -heft nal Štšekur-jā, Sosva (Rakt-jā), Konda (Leušinsk); —
  -rücken: ses Konda (Leušinsk): sis Štšekur-jā, Sosva (Rakt-jā);
  -schneide: īlmi Štšekur-jā; älmīte Sosva (Rakt-ja); īlem Konda (Leušinsk); —
  -spitze: tālax Štšekur-jā; tālek Konda (Leušinsk);
- Näber: mań-nāpar (kleiner Bohrer) Sosva (Rakt-jā); Näber mit Hohlschneide pāsilāp Konda (Leušinsk); — Näber mit Schraubenschneide: napārje Konda (Leušinsk).
- Scheide (des Dolchmessers): sepet Konda (Leušinsk); šīpať Štšekur-jā; sīpať Sosva (Rakt-jā); — Messingkette (an der die Scheide hängt): aryin-koālix Štšekur-jā.

Fig. 43. Sosva.

Fig. 44. Ob (Vulpasla-pōyol').

Fig. 45. Ob (Tlor-voš).

Fig. 46. Ob (Tlor-voš).

Fig. 47. Jugan.

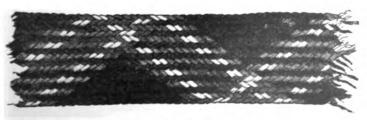

Fig. 62. Vas-jugan.

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

4

Die Vertreter des karelischen Stammes in Russland jenseits der Grenzen des Grossfürstentums Finland belaufen sich nach den Angaben aus verschiedenen Jahren der letzten zwei Dezennien des verstrichenen Jahrhunderts auf 260 Tausend, und zwar in den Gouvernements St. Petersburg (5-6 Tausend), Olonetz (63 Tausend), Archangelsk (20 Tausend), Novgorod (40 Tausend) und Tver (132 Tausend).

Die ingermanländischen Karelier wohnen auf der Grenze gegen Finland in den Kreisen St. Petersburg und Schlüsselburg. Nach Köppen waren es ihrer i. J. 1848 3,660 Seelen, sodass sie - das natürliche Wachstum der Bevölkerung in Betracht gezogen - heutigen Tages auf 5 bis 6 Tausend zu schätzen sind. Bei der von dem Gouvernements-Semstvo 1881-1885 bewerkstelligten Zählung nach Gehöften hatten sich die Karelier nicht von den mit ihnen verwandten Ayrämöiset und Savakot geschieden, deren in den beiden genannten Kreisen ca. 29 Tausend gerechnet werden. Die ingermanländischen Karelier bilden eine natürliche Fortsetzung der finnischen, haben die Literatur der letzteren und sind insgesamt Lutheraner. Manche Gelehrten rechnen den Kareliern den Stamm der "Ižoren" zu, die sich im Gouv. St. Petersburg auf 20 Tausend belaufen. Die Ižoren oder Inkerikot wohnen in den Kreisen Peterhof, Jamburg, St. Petersburg, Zarskoje Selo und Schlüsselburg; sie sind stark verrusst und sämtlich rechtgläubig.

Die olonetzischen Karelier nehmen den nördlichen und nordwestlichen Teil des Kreises Pověnec, den nordöstlichen des Kreises Petrosavodsk und fast den ganzen Kreis Olonetz ein, ausserdem begegnen Spuren der Karelier fast allenthalben in dem Gouvernement; sie sind auf 63 Tausend Seelen zu schätzen.

Die archangelschen Karelier wohnen ausschliesslich in dem Kreise Kem, woselbst sie den grössten Teil der Bevölkerung – ca. 20 Tausend – bilden.

Die olonetzischen und kemischen Karelier - Ureinwohner des Landes, haben bis in die Gegenwart ihre Sprache und Sitten bewahrt. Eigenes Schrifttum besitzen sie nicht und ihr Glaube ist der orthodoxe. Mit ihrem eigenen Namen nennen sich die nördlichen Karelier "Ливгиляйне", die Schnellsprechenden, zum Unterschied von ihren finländischen Stammesbrüdern, die langsamer sprechen. Die olonetzischen und kemischen Karelier haben -- dadurch vor ihren südlicher wohnenden Stammesgenossen ausgezeichnet. eine Menge Sagen und Märchen erhalten. Das Element des Wassers unschliesst den Bewohner der Onega-Gegend von allen Seiten; kein Wunder daher, dass der olonetzische Karelier sogar auch Land und Berge aus dem Wasser hat hervorgehen lassen, eine Vorstellung von der Erschaffung der Welt, die er in folgender Legende zum Ausdruck bringt: "Im Anfang war in der Welt nur Wasser und Wind; der Wind wehte, das Wasser wogte und rauschte; sei nunermüdliches Murren drang zum Himmel empor und beunruhigte gewaltig Gott. Schliesslich verdross es diesen gar sehr; erzürnt befahl er mit einem Wort den Wellen zu Stein zu werden. Wie sie waren, so blieben die Wellen stehen, wurden zu Stein, verwandelten sich in Berge; zerstäubendes Wasser wurde zu Steinen und Erde; dank dem Regen bildeten sich in den Vertiefungen zwischen den Bergen Seen und Flüsse; die ursprüngliche Wellenform verloren die Berge dann allmählich."

Im Gouvernement Novgorod belaufen sich die Karelier auf 40 Tausend. Sie wohnen in kleineren Inseln in den Kreisen Kirillov, Čerepovec, Ustjužna, Tichvin, Boroviči, Krestcy, Valdaj und Demjansk.

Im Gouvernement Tver giebt es, wie bereits erwähnt, über 132 Tausend Karelier. In den unten folgenden Erörterungen wird ausführlicher von ihnen die Rede sein, hier sei nur bemerkt, dass

sie hauptsächlich auf die nordöstliche Hälfte des Gouvernements konzentriert sind.

Wie die novgorodischen sind auch die tverischen Karelier rechtgläubig, aber die Sektirerei (besonders die Sekte der Priesterlosen, безпоповщина) ist unter ihnen stark verbreitet; Literatur besitzen sie keine; in ihre Sprache übersetzte Evangelien sind mit russischen Buchstaben gedruckt. Die Sprache der novgorodischen und tverischen Karelier ist eine finnische Mundart mit starker Beimischung russischer Wörter. Im allgemeinen ist unter ihnen mehr als unter ihren nördlichen Stammesbrüdern ein Zusatz des grossrussischen Elements zu beobachten: nicht selten begegnet man Kareliern mit dem für die Grossrussen charakteristischen krausen Haar, dichtem rötlichen Bart und dunkelbraunen oder grauen Augen. Sogar der Gesichtswinkel beträgt bisweilen bis zu 70°, d. h. er ist dem Moskauer gleich. Der finnische Typus verrät sich vielleicht in der Eckigkeit des Gesichts und der plattgedrückten Nase. Die finnische Herkunft äussert sich in der Beharrlichkeit, die bis zum Starrsinn geht, sodass sich unter den Russen die Redensart gebildet hat: "Zünde einen Karelier an - er brennt in drei Jahren nicht nieder." Im allgemeinen zeichnen sich die Karelier durch Arbeitsamkeit und Ehrlichkeit aus.

Ausser den genannten Gruppen des karelischen Stammes, die ihre Nationalität noch nicht verloren haben, begegnen in Russland Reste dieses Volksstammes, wie in den Gebieten der aufgeführten Gouvernements, so in den folgenden Gegenden: 1) im Kreise Gžatsk, Gouv. Smolensk, auf der Grenze gegen das Gouv. Tver; 2) im Kreise Medyń, Gouv. Kaluga, wo die Karelier als leibeigene Bauern durch ihren Gutsherrn aus dem Kreise Gžatsk angesiedelt wurden (i. J. 1859 zählte man ihrer hier 1,396 Seelen); 3) im Gouv. Jaroslavł, wohin viele Karelier bereits im 17. Jahrhundert übersiedelten (gleichzeitig mit den tverischen, von denen unten die Rede sein wird). Im Kreise Mologa am Flusse Sif wohnen russifizierte Karelier (ungefähr 100 Familien), die bis auf den heutigen Tag den Namen "сицкари" tragen. 4) Im Gouv. Vladimir, in der Stadt Perejaslavł ist die Vorstadt Rybackaja zum Teil von Nachkommen der Karelier (ungefähr 300 Seelen) bewohnt, die von Kaiser Peter I. D. RICHTER.

angesiedelt wurden. Ausserdem giebt es in dem nämlichen Gouvernement ein Kirchdorf Karel'skoe im Kreise Perejaslavl und ein Dorf (слобода) Karel'skaja im Kreise Suzdal, deren Einwohner finnischer Herkunft sind. 5) Im Gouv. Tambov, 5 Werst von der Stadt Moršansk, liegt ein grosses Kirchdorf Kareli (4,000 Einwohner), aus dem nach den Akten ein Teil der karelischen Bevölkerung i. J. 1734 nach dem Kreis Kozlov in demselben Gouvernement übergesiedelt war. 6) Im Gouv. und Kreis Wologda, auf der Grenze gegen den Kreis Kirillov (Gouv. Novgorod) finden wir drei Dörfer, deren Einwohner unstreitig karelischer Abstammung sind.

Die Karelier der Gouvernements St. Petersburg, Olonetz und Archangelsk gehören, wie oben gesagt wurde, zu den Ureinwohnern der Gegenden, die sie innehaben; die Karelier von Novgorod und Tver hingegen stellen ein eingewandertes Element dar, ebenso wie die Karelier der anderen genannten Gouvernements, in denen sie bereits geschwunden oder vollständig mit der russischen Bevölkerung verschmolzen sind. Die Übersiedelung der Karelier nach den Tiefen Russlands ist in historischer Zeit erfolgt, und darüber besitzen wir durchaus glaubwürdige Nachrichten. Da aber die Hauptmasse dieser zugewanderten Völkerschaft sich in dem tverischen Lande niedergelassen hat, gehen wir zur Betrachtung der Nachrichten über, die uns über die tverischen Karelier zur Verfügung stehen.

Bevor wir die Frage erörtern, wann die Auswanderung der Karelier nach Russland im allgemeinen und nach dem tverischen Land im besondern stattgefunden hat, müssen wir an die historischen Bedingungen erinnern, unter denen das Mutterland Karelien stand, als die Verbindungen seiner Bewohner mit dem alten Russland sich anspannen. Die Karelier erscheinen zum ersten Male auf den Blättern der russischen Geschichte im Jahre 1143, wo, nach den Worten des Chronikschreibers, "die Karelier gegen die Em' [einen anderen finnischen Stamm] zogen". Im Jahre 1149 werden Karelier in den Heeren der russischen Fürsten Izjaslav und Rostislav Mstislavič, welche die Novgoroder in ihrem Kampf mit dem Fürsten Georgij Vladimirovič von Suzdal unterstützten, erwähnt. In

demselben Jahre bekriegten sie zusammen mit den Novgorodern die Em' aufs neue. Von der Taufe der Karelier auf den orthodoxen Glauben heisst es in der Chronik: "In demselben Jahre (6735 oder 1227) liess der Fürst Jaroslav Vsevolodovič eine grosse Anzahl Karelier, fast sämtliche, taufen." Es sind Gründe vorhanden zu der Annahme, dass viele von ihnen schon vorher von den Novgorodern getauft worden waren; so werden in einer Verordnung Svjatoslavs, des Fürsten von Novgorod, aus dem Jahre 1134 unter den Tributpflichtigen zu Gunsten des Bischoffs von Novgorod (des Hauptes der novgorodischen Kirche, der im Leben dieser alten russischen Republik zugleich auch eine politische Rolle spielte) Kirchspiele in der Onega-Gegend (im heutigen Gouv. Olonetz) mit karelischen Namen (Juskola u. a.) erwähnt; offenbar wohnten also hier getaufte Karelier. Ebenso i. J. 1241 im Heere des Fürsten Alexander Nevskij, wo sich auch Karelier befanden. "Im J. 6786 (d. h. 1278) verheerten der Fürst Dimitrij und die Novgoroder mit dem ganzen unterwärts liegenden Lande Karelien und nahmen die Einwohner gefangen." I. J. 1284 kamen die Deutschen (d. h. Schweden) unter der Führung Trundas zu Schiff auf der Neva und über den Ladogasee nach Karelien um die Bewohner des Landes sich tributpflichtig zu machen, wurden aber von dem novgorodischen Posadnik (oberste Magistratsperson) Simeon geschlagen. I. J. 1291 begannen die Angriffe auf Karelien von seiten der Schweden, die Viborg (1293), Kecksholm (1295) und Landskrona (an der Stelle der heutigen Vorstadt von St. Petersburg Bolšaja Ochta, i. J. 1300) gründeten. I. J. 1301 zerstörten die Novgoroder Landskrona und machten im folgenden Jahre im Bunde mit den Kareliern einen Einfall in Norwegen. I. J. 1323 traten die Novgoroder im Frieden von Nöteborg einen grossen Teil Kareliens an Schweden ab; i. J. 1350 bekehrte der Bischoff Hemming von Upsala viele Karelier zum Katholizismus. Um diese Zeit ging das novgorodische Karelien oder die Karelskaja Zemlja, nördlich von der Neva gelegen, in den Bestand der "Votskaja Pjatina" ein; hier waren einige Städte, unter denen häufig eines Karelsk gedacht wird; nach einem "Revisionsbuch" (переписная книга) des 15. Jahrhunderts gab es "in Korela in der Vorstadt Häuser von Landleuten, gemeinen Leuten,

XXII,2

D. RICHTER.

besseren Fischern und jüngeren Frohnpflichtigen 188 und in diesen 232 Menschen; an Zins waren auf sie 10¹/₂ Rubel gelegt." Im Kampfe zwischen Novgorod und Schweden hielten sich die Karelier je nach den Umständen zu dieser oder jeder Partei, was oft von ihrer schlechten Verwaltung abhing; unter den novgorodischen Statthaltern war ihnen besonders der tverische Bojar Boris Konstantinovič verhasst, der von dem Grossfürst Michail Jaroslavič von Tver, zugleich auch Fürst von Novgorod, über Karelien gesetzt war. Mit dem Verfall der Selbständigkeit von Novgorod-Velikij ging Karelien zugleich mit anderen novgorodischen Gebieten an Moskau ab. I. J. 1505 fiel "das Karelische Land nebst Lop1 auf Grund des Vermächtnisses des Zars Ivan III. dessen älterem Sohne Vasilij zu. Durch friedliche Übereinkunft mit Schweden kam 1595 die Stadt Korela an Russland, wurde jedoch 1610 ungeachtet des Widerstrebens der Einwohner abermals den Schweden übergeben. Die beständige Gemeinschaft der Karelier mit Ruś (älterer Name Russlands) stellte zwischen ihnen beiden eine wirtschaftliche, zum Teil auch religiöse Verbindung her. Eine Masse von Kareliern kamen, wenn sie auch nicht beständig innerhalb der russischen Grenzen lebten, dahin doch auf Verdienst, besonders auf die grossen Güter der novgorodischen Klöster und Bojaren; und unter Zar Ivan dem Schrecklichen sehen wir Karelier schon endgültig in russische Gebiete übergesiedelt; eine Massenauswanderung derselben erfolgte im 17. Jh. unter folgenden Umständen. Die "Unruhezeit" von 1584-1613, die sie begleitenden Kriege und Angriffe fremder Völkerschaften ("die litauische Verheerung") auf das moskovitische Reich und auch die zu Anfang des 17. Jahrhunderts ausbrechende Pest verheerten das Land sehr, besonders zu dieser Zeit hatte das tverische Land hart zu leiden; die Bevölkerung verringerte sich in dem Masse, dass viele Dörfer vollständig verschwanden, die Felder blieben Jahrelang unbebaut, die Städte verödeten: so waren in Tver selbst (das zu dieser Zeit eine bedeutende Stadt war und 10,000 Einwohner zählte) i. J. 1626 11 Kirchen verlassen und 1450 Häuser entleert, von Bewohnern aber waren nur übrig "Zins-

¹ Jetzt der nördliche Teil des Gouv. Olonetz.

pflichtige, Landstreicher und Häusler", d. h. arme Teufel, im ganzen 275 Seelen männlichen Geschlechts. Um dieselbe Zeit, im Frieden von Stolbova (1617) ging ein Teil von Karelien an Schweden ab und die Bewohner dieses Territoriums, besonders die, welche teils durch den Glauben, teils durch verschiedentliche wirtschaftliche Bande mit Russland verknüpft waren, begannen nach Russland überzusiedeln. Die moskauische Regierung zog, um die Reihen der stark dezimierten Bevölkerung einigermassen zu ergänzen, in die Gebiete der heutigen Gouvernements Novgorod, Tver und teilweise Jaroslavl Karelier aus den in schwedische Gewalt gelangten Bezirken; sie zog die arbeitsamen karelischen Ackerbauer gern heran und kargte darum auch nicht mit dem Versprechen sie mit guten Ländereien und zeitweiser Abgabenfreiheit zu bedenken. Die Übersiedelung vollzog sich langsam: die Emigranten mit ihren Familien waren, bevor sie die Plätze der Kolonien erreichten, gezwungen viele, mitunter über zehn Jahre hauptsächlich in den Gebieten des heutigen Gouvernements Novgorod herumzuwandern und sich ihren Unterhalt durch Arbeit zu verdienen. Viele von ihnen liessen sich denn auch hier nieder. Die Bruchstücke einer alten Handschrift aus dem Jahre 1666¹ geben erstens eine schöne Charakteristik dieser Wanderungen der karelischen Emigranten und zweitens die Anzahl der Kolonisten, die sich im tverischen Lande niederliessen. So heisst es zum Beispiel in einem der Bruchstücke: "Seńka Trofimov und seine Brüder Ivaška und Eroška sagten im Verhör (bei der Revision), sie seien vor dreizehn Jahren aus den lopischen Kirchspielen (wahrscheinlich im Gebiet des heutigen Gouvernements Olonetz) ausgezogen, seien in der Gegend des zarischen Wohnorts herumgewandert und hätten auf den Klostergütern gearbeitet, Verpachtungsscheine² hätten sie mit niemandem aufgesetzt, und im verflossenen Jahre 7173 (d. h. 1665) seien sie nach der Slobode Tolmači (heute das Kirchdorf Tolmači, in der Gemeinde Tol-

¹ Siehe Beilage III "Quellen".

² = "Порядная грамота" — ein Vertrag zwischen einem Gutsbesitzer und einem Bauern, wonach der letztere sich auf dem Grund und Boden des ersteen niederlässt und-diesen Boden bearbeitet.

D. RICHTER.

mači, Kreis Běžeck; siehe die beigelegte Karte unter N:o 24) auf dem Odland (nycromb) Bor (heute das Dorf Bor in derselben Gemeinde) gekommen. Ein Haus hätten sie nicht gebaut, das Land sei nicht aufgepflügt, eine Stadtabgabe¹ sei von ihnen nicht erhoben worden". Die Ansiedelung der Auswanderer im Lande Tver begann 1646 und dauerte in den Jahren 1663, 1665, 1666, 1669 und 1678 fort. I.J. 1669 zählten die Karelier in den Gebieten der heutigen Kreise Běžeck, Vesegonsk, Vyšnevoločok und Novotoržok erst 2000 Höfe (jetzt in denselben Kreisen ungefähr 23,000 Häuser). Die Regierung zählte alle karelischen Ansiedler dem "приказъ большаго дворца", der Kanzlei des Allerhöchsten Zarischen Hofes zu; unter diesen Bedingungen kamen sie auch in das Land, worüber wir in derselben Handschrift folgende Angaben des Altesten Grigorij Davydov, des Gehülfen Jakov Stepanov, des Hundertmanns Ivan Filippov, der Zehntmänner und Bauern aller Dörfer (der Gemeinde Tolmači) vom Jahre 1731 finden: "In den verflossenen Jahren, seit 70 und mehr Jahren, kamen ihre (d. h. der Urheber der Angaben) Grossväter und Väter aus karelischen Städten jenseits der schwedischen Grenze und erschienen in Gross-Novgorod (= Novgorod) und empfingen von der Krone Unterstützung und verpflichteten sich, damit allzeit in den Hofbezirken zu leben, und jene ihre Grossväter und Väter wurden verteilt sich im Kreis Novgorod (nach der Territorialeinteilung der Zeit), in der Gemeinde Tolmači auf unangebautem Lande niederzulassen und bezahlten alle Reichssteuern und Hofeinkünfte aus 99 Gehöften und waren hinsichts der Verwaltung der Kanzlei des zarischen Hofes unterstellt u. s. w." Dasselbe ersehen wir aus den erhaltenen Anordnungen der Regierung aus dieser Zeit. So erhellt aus dem bojarischen Entscheid vom 23. Februar 1698 (Полное собрание законовъ III, N:o 1619), dass 1662 dem Fedor Aksakov vorgeschrieben worden war: "über die Karelier, die in den vergangenen Jahren von jenseits der schwedischen Grenze ausgezogen, ein Verzeichnis anzufertigen und sie als von

8

and the second

¹ = Городовое дѣло — Naturalabgabe der Bevölkerung auf Grund der Erhebung der Städte und befestigten Plätze; seit dem 16. Jahrhundert konnte dieselbe bisweilen in eine Geldabgabe umgewandelt werden.

dem Herrscher abhängig einzutragen." Solche Aufträge erhielten 1665 Nikifor Polěnov, 1666 Osip Licharev und 1669 Danilo Tjutčev.

Ungeachtet der Verordnungen der Regierung gerieten viele von den karelischen Ansiedlern in leibeigene Abhängigkeit von Privatpersonen und Magnaten. Wie dies kam, lässt sich erstens vermuten aus der Aussage eines solchen Auswanderers, die in der obenzitierten Handschrift vom Jahre 1666 vermerkt ist, und zweitens aus einer Bittschrift der Ansiedler aus dem Jahre 1697. Der Ansiedler von 1666 sagte im "Verhör", der Djak (Vorsänger, hier wohl = Schreiber) habe von ihm bei der Volkszählung "гривны" 1 verlangt, im widrigen Fall, drohte er, werde er ihn "въ кабалу" eintragen (d. h. als leibeigen von einem privaten Grundbesitzer abhängig), worauf der Ansiedler erwiderte: "woher soll ich die Grivna nehmen, ich bin vor dreissig Jahren über die schwedische Grenze gekommen u s. w." Ob es dem armen Ansiedler gelang der Leibeigenschaft zu entgehen, ist aus der Handschrift nicht ersichtlich, aber die Aussage hat eine Bedeutung als Charakteristik der Mittel, zu denen die damaligen Grundbesitzer ihre Zuflucht nahmen um die Ansiedler leibeigen zu machen. In der Bittschrift der Karelier von 1697 wird gesagt, dass "die Gutsbesitzer und Erbgutsinhaber die Karelier, welche jenseits ihres Gebietes leben, wenn diese zu Markte ausziehen, bei sich auf den Gütern und in ihren eignen karelischen Dörfern einfangen, sie schlagen und quälen und in dem Raume unter der Diele einsperren, zwei drei Wochenlang, und sie Hungers sterben lassen. Indessen treibt man von ihnen, den vorhandenen, auch für die flüchtigen Karelier alle Abgaben ein." Die Gutsbesitzer wiesen zu ihrer Rechtfertigung darauf hin, dass ihnen in früherer Zeit befohlen worden sei die Auswanderer von jenseits der karelischen Grenze auf die verliehenen Ländereien aufzunehmen, und dass die Karelier in den Jahren 1646-1678 auf sie in die Revisionsbücher eingetragen wären. I. J. 1698 schrieb die Regierung den Gutsbesitzern den Teil der Karelier zu, die ihnen nach

¹ I'pussea ist eine alte Münze, deren Wert je nach der Zeit und dem Ort der Prägung verschieden ist; in unserem Falle darf man annehmen, dass sie eine unbeträchtliche Summe, weniger als einen heutigen Rubel darstellte.

den Revisionsbüchern von 1678 zugezählt wurden, die Mehrzahl aber wurde der Kanzlei des Hofes unterstellt.

Die letzten Einwanderungen der Karelier in die russischen Gouvernements erfolgten bald nach dem Frieden von Nystad (1721), wo das ganze Karelien in Russland einverleibt wurde.

Eine genaue Berechnung der karelischen Bevölkerung des Gouvernements Tver ist mehrfach ausgeführt worden; von den vorhandenen Daten machen den grössten Anspruch auf Glaubwürdigkeit die Nachrichten der 8:ten (1834) und 10:ten (1858) Revision und ausserdem das Register über die Karelier, das im Auftrag des statistischen Komités des Gouvernements 1873 ausgearbeitet wurde, sowie schliesslich die Nachrichten, die von der Semstvostatistik bei der Zählung nach Gehöften in dem Gouvernement in den Jahren 1886—1890 gesammelt worden sind. Eine Kopie des Registers von 1873¹ und der nach Gemeinden gemachten Angaben der Erhebungen des Semstvo sind den vorliegenden Bemerkungen beigegeben (Beilagen I und II).

In allgemeinen Totalsummen stellen sich die angedeuteten Daten in folgenden Angaben dar:

		Karelische	Bevölkerun	g
		(Seelen beide	rlei Geschlee	hts)
In den Kreisen: Ja	hr: 1834	1858	1873	1886-90
Běžeck		35,314	42,157	51,161
Vyšnevoločok		23,308	25,971	31,660
Veśegonsk		18,101	21,755	26,396
Novotoržsk		12,716	12,233	16,193
Zubcov		1,594	1,793	1,664
Kašin		1,211	1,195	1,479
Ostaškov		639	639	779
Korčeva		213		-
Im ganzen Gouvernemen	nt 83,304	93,096	105,743	132,332

¹ Die Kopie des Registers ("Вѣдомость") von 1873 ist hier ganz beigefügt, weil dasselbe nicht nur die Möglichkeit giebt die Verbreitung der Karelier auf die Gemeinden, sondern auch auf die Dörfern zu verfolgen.

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

Preobraženskij in seiner "Beschreibung des Gouvernements Tver" aus dem Jahre 1846 zählt Karelier im ganzen Gouvernement insgesamt 50,500 Seelen beiderlei Geschlechts, wobei er auch die im Gebiet des Kreises Tver wohnenden Karelier anführt. Spuren der Karelier sind in der Tat auch heute noch bemerkbar im Norden des Kreises Tver (in der Gemeinde Pervitinsk) sowie im Nordwesten des Kreises Korčeva (Dörfer Vědnovo und Perelog in der Gemeinde Pogorěľcovo), dort, wo diese Kreise an die karelischen Gemeinden der Kreise Běžeck und Novotoržsk stossen. Die Spuren der Karelier treten zu Tage im Charakter der Gebäude, in den Ornamenten der weiblichen Kleidung und nach dem Zeugnis lokaler Beobachter auch unmittelbar im Typus der Bevölkerung. Auf ehemalige Karelier deuten auch die Namen von Dörfern in verschiedenen Kreisen des Gouvernements, zum Beispiel das Dorf Korelka im Kreise Ržev u. a.

Im allgemeinen stellen die Karelier des Gouvernements Tver 8,2 %/0 der ganzen Landbevölkerung dar (nach den Daten der Zählung des Semstvo nach Gehöften 1886—1890 betrug dieselbe 1,606,196 Seelen beiderlei Geschlechts). Am meisten giebt es Karelier im prozentualen Verhältnis zur Landbevölkerung in den Kreisen: Běžeck — 24 %/0, Vyšnevoločok — 20 %/0, Veśegonsk — 19 %/0, Novotoržok — 12 %/0; die karelische Bevölkerung der Kreise Běžeck und Veśegonsk ragt in den Kreis Kašin hinein, in dem sie 1,2 %/0 der Gesamtbevölkerung ausmacht, und die von Vyšnevoločok in den Kreis Ostaškov (0,6 %/0), in einer Insel wohnen schliesslich die Karelier in 8 Dörfern des Kreises Zubcov im Süden des Gouvernements, wo sie 1,6 %/0 der Gesamtzahl der Bevölkerung darstellen. Keine Karelier giebt es in den Kreisen Tver, Korčeva, Kaljazin, Ržev und Starica.

	Zahl der Dörfer	Zahl der Gehöfte
Běžeck	305	9,718
Vyšnevoločok	240	5,300
Vesegonsk	205	5,834
Novotoržsk	119	2,999
Kašin	9	279
Ostaškov	4	161
Zubcov	8	336

Die tverischen Karelier wohnen in 890 Dörfern und weisen 24,627 Gehöfte (Hauswirtschaften) auf, und zwar in den Kreisen:

Auf ein Dorf kommen 149 Einwohner und auf ein Gehöft 5,4 Menschen. Im ganzen Gouvernement Tver kommen auf ein Dorf 161 Einwohner und auf ein Gehöft 5,5 Seelen beiderlei Geschlechts. Die Dörfer der Karelier sind im Durchschnitt nicht gross, ihre Familien etwas kleiner als im Mittel im Gouvernement und unter ihnen wiegt das weibliche Geschlecht stärker über als in der übrigen Bevölkerung des Gouvernements. Von den 132,332 Seelen karelischer Bevölkerung sind 62,840 Männer und 69,492 Weiber, somit kommen auf 100 Männer 110,6 Personen weiblichen Geschlechts (gegenüber 108,6 %) in der Gesamtbevölkerung des Gouvernements).

Aus der Beilage II — Verteilung der karelischen Bevölkerung über das Territorium des Gouvernements Tver in den Jahren 1886—1890 — und aus der vorliegenden Bemerkungen beigefügten Karte ist zu ersehen, dass die Hauptmasse dieses Volkstammes sich an den Plätzen seiner ursprünglichen Niederlassung, um das Kirchdorf Tolmači, Kreis Běžeck, 20—30 Werst östlich von der Linie der Nikolai-Eisenbahn (Stationen Spirovo und Novotoržskaja), gehalten hat: die um Tolmači gelegenen Gemeinden, Tolmači, Tresna (Kreis Běžeck), Nikulin, Kozlov (Kr. Vyšnevoločok) und Dor (Kr. Novotoržsk), sind fast durchgehends (79—99 $^{0}/_{0}$) von Kareliern besiedelt, inmitten welcher die russischen Dörfer besondere Inseln bilden, oder es wohnen einzelne russische Familien in den karelischen Dörfern. Weiter breitet sich die karelische Bevölkerung nach Norden und Nordosten aus. Hier haben sie sich festgesetzt entweder zur Zeit der Übersiedelung selbst, indem sie das Zentrum, auf das sie losstrebten, nicht erreichten, oder sie erschienen in der Folge, indem sie sich vermehrten und die waldigen Teile des Landes besiedelten, in denen es erstens viele Domänenländereien gab und wo zweitens keine ursprüngliche russische Bevölkerung, die in der Unruhezeit zerstreut, später bei der Wiederkehr der Ruhe zu ihrer alten Brandstätte zurückgekommen wäre, sie hinderte sich niederzulassen. Die Karelier im Kreise Zubcov (im Süden des Gouvernements) wurden von ihren früheren Grundbesitzern in der Folgezeit von anderen karelischen Orten her (woher, ist nicht bekannt) angesiedelt. Bis auf den heutigen Tag gehört die Hauptmasse der karelischen Bevölkerung zu den ehemaligen Apanagebauern (удѣльные крестьяне).

Die tverischen Karelier, mit Ausschluss der unbeträchtlichen vollständig russifizierten, unterscheiden sich ausser in der Sprache wenig von der sie umgebenden russischen Bevölkerung, und erst bei näherer Bekanntschaft mit ihnen und aufmerksamerer Beobachtung ihres Lebens sind ihre nationalen Besonderheiten zu erkennen, die im Charakter, in bewahrten Sitten und sogar im Äusseren der Gebäude und der Kleidung, hauptsächlich der weiblichen, zu Tage treten. Diese Besonderheiten glätten sich in letzter Zeit sehr langsam aus. So lesen wir in der 1873 in Tver herausgegebenen, auf die Jahre 1783--1784 bezüglichen Handschrift "Генеральное соображенie по Тверской губернін" bei der Beschreibung der Kreise:

 $B\check{e}\check{z}eck$ — "die Karelier, die zum grossen Teil Domänenbezirke bilden, haben bis zum heutigen Tage ihre frühere Lebensweise und Sprache beibehalten; so gebrauchen sie in der Kleidung einen Schnitt, der von dem gewöhnlichen bäuerlichen einigermassen abweicht; sie sprechen karelisch; auf russisch sich auszudrücken wird ihnen schwer; in ihren Häusern leben sie sauber: Vieh halten sie nie in ihren Stuben. Was ihre moralischen Eigenschaften betrifft, so sind sie alle aufrichtig, redlich, gastfreundlich und aller Verleumdung und Ungerechtigkeit abhold; zugleich aber ausfahrend und derb; zum Genuss starker Getränke sind sie geneigt" (Seite 68).

D. RICHTER.

Kreis Vesegonsk - "die Karelier tragen zwar dieselbe Kleidung wie die Russen, doch ist der Schnitt etwas abweichend und sie verwenden Knöpfe; sie umgürten sich mit Lederriemen, die Schnallen haben oder dicht mit Kupferschmuck besetzt sind. Die karelischen Frauen tragen einen mit Kameelgarn oder Seide ausgenähten Kopfputz (copora). Die karelischen Mädchen ziehen über die Kopfbänder ein Tuch, das vorn in eine Spitze ausläuft. Sie nähen die Bänder mit Seide und Flitter aus, was als der grösste In die Zöpfe flechten sie auf Schnürchen kleine Prunk gilt. kupferne Röhrchen mit kleinen Ringen darum und roten Quästchen aus Baumwollengarn. Um den Hals tragen sie kupferne und silberne Kettchen. Sarafane (als weibliches Kleid) benutzen sie werktags weisse aus Leinewand, feiertags aber blaue aus Glanzleinen und Nanking mit Spitzen und Knöpfen. Ausserdem tragen sie grüne und rote tuchene Überkleider (сукманъ), die um die Schlitze mit rotem Kumatsch (rotem Baumwollenzeug) gesäumt sind und auf der Brust Quasten aus rotem Baumwollengarn haben. Die Hemdsärmel nähen sie mit Seide aus; an den Händen tragen sie bis zu drei und vier Ringe. Im Winter gehen sie alle im allgemeinen in Pelzen ohne Überzug oder in Pelzen mit einem Überzug von blauer Glanzleinwand" (Seite 86).

Vyšnevoločok — "die hiesigen Karelier, die einen nicht geringen Teil des Kreises innehaben, unterscheiden sich in der Sprache und einigen kleinen Abweichungen in der Kleidung. Sie sind leutselig, im Umgang freundlich, gutherzig, aber im Streit jähzornig und rachsüchtig" (Seite 96).

Novotoržsk — "die Karelier stimmen hinsichtlich ihrer Sitten und Gebräuche sowie ihrer Lebensweise mit denen von Vyšnevoločok und Běžeck überein. Sie feiern die grossen Feiertage und Kirchenfeste; die jungen Frauen versammeln sich feiertags auf der Strasse und singen russische Lieder, obgleich manche die Sprache nicht verstehen" (Seite 162).

So wird die Lebensweise der Karelier am Ende des 18. Jahrhunderts geschildert.

V. Preobraženskij, der das Gouvernement Tver um die Mitte des 19. Jahrhunderts (1846) untersuchte, schreibt, dass die Kare-

lier "fast alle ihre Gebräuche und Überlieferungen verloren und nur mehr ihre Sprache bewahrt haben und, während sie das Russische schlecht beherrschen, sich von den Russen durch ihre Mässigkeit im Genuss des Branntweins, ihre gastfreundliche Zuvorkommenheit, die Sauberkeit und Ordnung im häuslichen Leben unterscheiden".

Von den typischen Eigentümlichkeiten der karelischen Bevölkerung in der uns zunächst liegenden Zeit war oben bereits die Rede; zu dem Gesagten sei jedoch Folgendes hinzugefügt ¹:

In seinem Aussern unterscheidet sich der tverische Karelier bei flüchtiger Beobachtung wenig von dem Russen; die Ursache dazu ist in der gleichmässigen Kleidung zu suchen; erst bei sorgfältigem Aufmerken, vor allem wenn man sich einige Zeit unter ihnen aufhält, treten die Besonderheiten des finnischen Typus hervor: die entwickelten Backenknochen, die Blondköpfigkeit bei gelblicher Schattierung der Haare, der schwache Bartwuchs u. a.

Bei näherer Bekanntschaft mit den Kareliern sind auch weitere, dem russischen Stamme fremde Eigentümlichkeiten im Charakter des Kareliers zu beobachten: er ist sehr ausdauernd bei der Arbeit, eigensinnig beharrlich im Streben nach einem vorgesetzten Ziel, dem Äusseren nach kaltblütig, ja sogar apathisch, aber aufbrausend und wild im Zorn. Schlägereien mit blutigem Ende sind unter den Kareliern verhältnismässig häufiger als unter ihren russischen Nachbarn. Die Sitten in der Familie sind bei den Kareliern reiner als bei den Russen. Das die russische Familie (besonders unter der Bevölkerung, wo die jungen Leute auswandern um Arbeit zu suchen) zerfressende снохачество² wird unter den Kareliern nicht beobachtet. In der karelischen Familie hat keine Unterdrückung der Persönlichkeit statt, die Verhältnisse unter den Familienmitgliedern sind freier, der Individualismus ist entwickelt: die jüngern Angehörigen der Familie sind nicht gedrückt, dagegen

¹ Der Verfasser bittet um Verzeihung, dass er sich bei seinen weiteren Auslassungen wiederholen muss.

² Der Vater, das Haupt der Familie, steht in Beziehungen zu der Frau des Sohnes, der anderswo auf Arbeit lebt.

ist die Achtung vor dem Alter bei den Kareliern entwickelt. Der Verfasser der vorliegenden Bemerkungen hatte vor 20-25 Jahren die Akten der Gemeindegerichte zu lesen, in die die bäuerliche Rechtspflege eingetragen wird, die sich mehr auf Gewohnheitsrecht als auf die im Lande publizierten Gesetze gründet. Bei der Durchsicht dieser Akten aus den von Kareliern bewohnten Gemeinden fällt Einem unwillkürlich auf, dass die Achtung vor der Persönlichkeit unter ihnen recht entwickelt ist. Die schwerste Strafe — die Rutenstrafe (damals noch häufig angewandt) — wurde hauptsächlich auf Vergehungen gegen die Persönlichkeit, besonders gegen die Frauenehre, gegen die Achtung vor dem Alter u. a. w. gelegt. Damals wurden, wie unter ihren russischen Nachbarn, am härtesten Vergehen gegen die administrativen Gewalten, Bruch des Eigentumsrechtes u. m. bestraft.

Die karelischen Dörfer, wo sie (nach einer Feuersbrunst) nicht im Einklang mit dem Prinzip des alle Besonderheiten nivellierenden Baureglements umgebaut worden sind, tragen einen originellen Charakter. Alle Häuser werden mit den Fenstern nach Süden gebaut. die Wirtschaftsgebäude (Speicher, Scheunen u. a.) umgeben das Haus, indem sie mit diesem einen überdachten Hof bilden. Infolge dessen stehen die Häuser der Dörfer nicht in einer Reihe nebeneinander sondern verstreut, und in den Dörfern giebt es keine geraden Strassen, sondern der Weg windet sich wie zwischen einzeln dastehenden Meierhöfen hindurch. Die Gebäude der Karelier zeichnen sich durch Festigkeit aus, was übrigens mehr auf den lokalen Bedingungen beruht als auf nationalen Eigentümlichkeiten, da ein grosser Teil der Karelier in bewaldeten Gegenden wohnt. Das Innere der karelischen Bauernhäuser sticht scharf von dem der russischen ab infolge der Reinlichkeit und Ordentlichkeit: es wird kein junges Vieh darin gehalten, die Diele ist gewöhnlich sauber gefegt, der Tisch blank gescheuert, nach dem Essen werden die Speisereste unverzüglich abgeräumt, Überkleidung und Mützen werden an Holzpflöcke gehängt, die in die Wand geschlagen sind, und werden nicht auf Betten und Bänke geschleudert, wie es in dem Bauerhaus der russischen Familie zu geschehen pflegt.

XXII,2

Die karelische Tracht unterscheidet sich in nichts von der russischen, nur in dem Schmuck des weiblichen Kostüms, besonders in der Stickerei an den Hemden und an dem Kopfputz sind nationale Eigentümlichkeiten zu beobachten.

Ein grosser Teil der Karelier wohnt, wie mehrmals erwähnt wurde, in waldreichen Gegenden; infolge dieses Umstands ist die Holzindustrie, besonders das Kohlenbrennen und die Betriebe der trockenen Destillation von Holz (Teerbrennerei, Pechsiederei, Herstellung von Terpentinöl und Kolophonium) entwickelt, und in diesen Industriezweigen haben die Karelier, wenn auch nicht in der Technik so doch in der Reinheit der erhaltenen Produkte, eine anerkannte Vollkommenheit erreicht. Das tverische Gouvernements-Semstvo, bestrebt ein möglichst vollkommenes Bild von der Hausindustrie auf der Allgemeinrussischen Künsterisch-industriellen Ausstellung in Moskau 1882 zu geben, kaufte zu diesem Zweck Proben von den Produkten des Holzgewerbes der bežeckischen Karelier auf, wobei das Augenmerk durchaus nicht auf die Qualität der Produkte gerichtet war, und zum nicht geringen Erstaunen des Semstvo wie besonders der Produzenten selbst, die sich nicht einmal über den Zweck klar geworden waren, zu dem ihre Produkte von den Agenten des Semstvo aufgekauft worden, wurden das karelische Kolophonium, Pech und Kohle mit Medaillen prämiiert.

Die Landwirtschaft wird von den Kareliern, wennschon nach einer primitiven Methode, bedeutend besser getrieben als von der benachbarten russischen Bevölkerung. Die Felder werden sorgfältig bearbeit, der Pflug, der in den Gegenden in den Siebzigerjahren des vergangenen Jahrhunderts erschien, begegnet in den karelischen Dörfern häufiger als in den russischen. Indem man diese letztere Erscheinung konstatiert, kann man nicht umhin zu bemerken, dass man eine der wichtigen Ursachen derselben nicht in nationalen Eigentümlichkeiten zu suchen hat, sondern in der Tatsache, dass die grosse Mehrheit der Karelier in der Zeit der Leibeigenschaft unter die Apanageverwaltung gehörte, und die Apanagebauern überall bedeutend unabhängiger lebten als die gutsherrlichen. Bei den Kareliern der Gemeinde Zaborov im Kreise Vyšnevoločok (auf der Karte N:o 5) ist der Gartenbau (Kirschbaumzucht) weiter ent-

100 TEP

D. RICHTER.

wickelt als anderswo im Gouvernement, und im Frühling ertrinken sozusagen die Dörfer dieser Gemeinde, die in der bergigen Gegend (den Alaunischen Höhen) verstreut liegen, in dem weissen Schnee der blühenden Kirschbaumgärten, welches besonders in diesem nördichen Strich Russlands in die Augen fällt. Die ausdauernde Arbeitsamkeit, die ackerbauende Lebensweise und die Ordentlichkeit drücken einem grossen Teil der Dörfer des karelischen Gebietes im Gouvernement Tver ein deutliches Gepräge der Häuslichkeit und Wohlhabenheit auf. Unter ungünstigen Bedingungen stehend führen die Karelier, wie auch ihre russischen Nachbarn, ein beklagenswertes Dasein; so sagt ein Untersucher der zubcovischen Karelier: "der hiesige Karelier ist wenig gebildet, geistig unentwickelt, er spricht dürftig russisch (obgleich er stark abgetrennt von seinen Stammverwandten in kleinen Inseln inmitten des Meeres der russischen Bevölkerung wohnt) und zu allem diesem ist er von seiner drückenden materiellen Lage beschwert." Die zubcovischen Karelier gehören zu den früheren gutsherrlichen Bauern.

Industrielles Leben und Handel haben unter den Karelien verhältnismässig spät — seit dem Bau der Eisenbahnen von Rybinsk-Bologoe und Novotoržsk — zu Beginn der Siebzigerjahre des vorigen Jahrhunderts Eingang gefunden; und hier zeigte sich der feste Charakter der Karelier deutlich: sie gingen mit allem Ernst ans Werk und konkurrieren heute stark mit den Russen, ja haben stellenweise (zum Beispiel auf der Station Novotoržsk, bei der Vereinigung der Nikolai-Bahn mit der Novotoržsk-Vjazmaschen) die russischen Händler sogar verdrängt.

Die Haupteigentümlichkeit der Karelier ist ihre Sprache, die sie bis zum heutigen Tage bewahrt haben. Die karelische Sprache ist eine finnische mit einem starken Zusatz von Wörtern russischen Ursprungs, auch Wörter anderer fremden Sprachen sind über das Russische ins Karelische gekommen. In dem angeführten "Kurzen russisch-karelischen Wörterbuch", das der "Karelisch-russischen Fibel" von A. Tolmačevskaja beigefügt ist, sind 9–10 % Wörter eben solchen Ursprungs. Zum Beispiel heisst 'Enkel' (внукъ) auf karelisch – vnukka, 'Grossvater' (дъдъ) — diedo; 'Kreis' (кругъ) — kruuga, 'Feiertag' (праздникъ) — pruaznikka, u. a.; oder Wörter späteren Ursprungs, aber in das Karelische von den Russen übernommen: 'Überrock' (сюртукъ) — sertukka, 'Schrank' (шкафъ) — škuappa u. a. Der Mangel einer Literatur tut der Entwickelung der karelischen Sprache starken Eintrag.

Das oben angeführte Zeugnis, dass noch zu Ende des 18. Jahrhunderts die Karelier von Novotoržsk russische Lieder sangen ohne sie zu verstehen, beweist, dass bei den Kareliern das nationale Volkslied verschwunden ist, wie die nationalen Sagen und Erzählungen verschwunden sind. Die Karelier singen nicht nur keine eigenen Lieder, sie besitzen auch keine Märchen (wenigstens sind keine bemerkt und aufgezeichnet worden) und haben nicht einmal Erinnerungen an ihre ursprüngliche Heimat bewahrt - sie wissen nicht, wo sie hergekommen sind und wann sie sich im tverischen Lande angesiedelt haben. Nur weiter gereiste Leute aus ihrer Mitte, die in St. Petersburg gearbeitet haben, und die in der Nähe des Kirchdorfes Kozlov wohnenden (in der Familie des Geistlichen dieses Kirchdorfes ist die obenzitierte Kopie der alten, auf die Auswanderung der Karelier bezügliche Handschrift erhalten) wissen, dass sie Auswanderer von jenseits der schwedischen Grenze ("свенскаго рубежа"), dass sie Verwandte der St. Petersburger "Cuchoncen" (Äyrämöiset und Savakot) sind u. s. w. Die Hauptursache dieser Erscheinungen ist in der Losreissung der Karelier von ihrer ursprünglichen Heimat, in ihrer langen Isolierung inmitten eines ihnen fremden Stammes zu suchen. Natürlicherweise, hätten die Karelier eine Literatur, so wäre ihre Verbindung mit dem Heimatland nicht abgebrochen worden: wären die Erinnerungen an das Mutterland unversehrt geblieben, so hätten sie sie in Volksliedern und Sagen ausgeströmt.

Im allgemeinen bekennen sich die Karelier, wie oben gesagt wurde, zum orthodoxen Glauben, obgleich es unter ihnen viele Sektirer, besonders Priesterlose (безполовцы) giebt. Der Aberglaube ist unter ihnen stark entwickelt: Hexenmeister giebt es unter den Männern, Wahrsagerinnen unter den Frauen eine grosse Menge. Diese wie jene haben nicht nur unter ihren Stammesbrüdern Erfolg, sondern geniessen auch bei den benachbarten russischen Bauern Ansehen. Im allgemeinen muss man jedoch bemerken, dass die Eigentümlichkeiten des Geisteslebens der Karelier einstweilen noch gar nicht untersucht sind.

Oben wurde gesagt, dass sich die karelische Bevölkerung an die russische assimiliert. Man kann nicht behaupten, diese Assimilierung sei im Verlauf der zwei und einhalb Jahrhunderte, während welcher die beiden Völkerschaften neben einander wohnen, schnell vor sich gegangen. Vielmehr ist sie erst während der letzten 20-30 Jahre sichtbar fortgeschritten.

Die Dichtheit der karelischen Bevölkerung ist eine der Ursachen, die die Assimilierung aufhalten. Im Gouvernement Tver giebt es, wie auch aus der beigefügten Karte hervorgeht, Ortschaften, die sich mehrere zehn Werst lang hinziehen und durchgehends mit Kareliern besetzt sind. Hier sind die Russen, die unter den Kareliern, besonders in einzelnen Familien, wohnen, mit jenen vollständig verschmolzen: sie sprechen karelisch und haben ihre Sitten und Gebräuche angenommen. Der Verfasser stiess auf einem Besuch des karelischen Landes (der "Karel'sčina") auf Familien in der Landgeistlichkeit (Priester, Vorsänger u. a.), in denen das Karelische die Umgangssprache war, trotzdem überall in Russland die orthodoxe Geistlichkeit russischer Nationalität ist. An den Grenzen des von Kareliern besiedelten Territoriums, wo das russische Element überwiegt und besonders da, wo die Karelier in Inseln inmitten von Russen leben, hat die umgekehrte Bewegung statt: die Karelier werden verrusst. Oben wurden einige Beispiele für das vollständige Verschwinden dieser Nationalität gegeben. Diese Erscheinung lässt sich beständig auch an den Rändern der Karelščina, in den Kreisen Běžeck, Vyšnevoločok (Dorf Chmělevo in der Gemeinde Parevo und Dorf Dubnjaki in der Gemeinde Ovsiščensk) beobachten, gleicherweise auch in einigen Dörfern des Kreises Zubcov, in denen sich die Bevölkerung bis zum heutigen Tag zu den Kareliern rechnet, jedoch seine Muttersprache verloren hat und nur russisch spricht.

Wo Karelier und Russen neben einander wohnen — in einem und demselben Dorf leben beide Nationalitäten friedlich mit einander — sind fast alle unter sich verschwägert. Die Russen geben ihre Töchter gern Kareliern zur Frau und umgekehrt. Aber bei

alledem behaupten sich beide Nationalitäten einander gegenüber hartnäckig. Die karelische Familie unterscheidet sich stark von der russischen. Als Familiensprache herrscht (auch bei den Russen) das Karelische vor, da es auch in russischen Häusern Hausfrauen von karelischem Geblüt giebt; umgekehrt hat auf der Strasse, in den Versammlungen, ja auch auf familiären Zusammenkünften (Namenstagen, Hochzeiten u. m.) die russische Sprache die karelische gänzlich verdrängt. Ein Russe, der gut karelisch versteht, es womöglich zuhause spricht, wird sich darum nicht mit dem karelischen Nachbar auf karelisch verständigen; er sieht auf diesen von oben herab, obwohl er ihn im Herzen vielleicht um seinen wirtschaftlichen Sinn beneidet. Der Einfluss einer Nationalität auf die andere ist wohl zu beobachten. Die Russen sind hier sauberer, arbeitsamer, mit einem Wort wirtschaftlicher als gewöhnlich; zu gleicher Zeit verlieren die Karelier unter dem Einfluss des lebhaften russischen Geistes das Schwerbewegliche, beginnen über die Grenzen des Dorfes hinauszusehen – lassen sich auf Handel ein und ziehen anderswohin auf Arbeit aus. Die genannten Ursachen zur Assimilation der karelischen Bevölkerung an die russische sind natürliche Bedingungen, die die unmittelbare gegenseitige Berührung der einen Nationalität mit der andern hervorgerufen hat. Daneben hat in den letzten dreissig Jahren die Kultur des Landes zwei Faktoren vorgeschoben, die während dieser verhältnismässig unbeträchtlichen Periode die Verschmelzung der beiden Nationalitäten stärker gefördert haben als die oben erwähnten Gründe im Verlauf zweier Jahrhunderte. Diese Faktoren sind die Volksschule und die Eisenbahnen.

Das aufgeklärte tverische Semstvo hat vom Anfang seiner Tätigkeit an (Mitte der Sechzigerjahre des 19. Jahrhunderts) seine Aufmerksamkeit auf die Volksschule gerichtet und ungeachtet allen Widerstandes äusserer Art im Verlauf von 35 Jahren glänzende Resultate erzielt: die Kenntnis des Lesens und Schreibens ist im Volke gestiegen; so waren 1875 unter den Rekruten im Ganzen 37 % des Lesens und Schreibens Kundige, 1899 waren es ihrer über 76 %, in einzelnen Kreisen ging der Prozentsatz über 90 % hinaus (im Kreis Tver 94,7 %, im Kreis Novotoržsk 90,3 %). Diese

XXII,2

Entwickelung der Volksschule musste sich auch in der karelischen Bevölkerung des Landes wiederspiegeln. Da die Karelier kein eigenes Schrifttum besitzen, schicken sie ihre Kinder natürlicherweise in die russischen Schulen, dort erlernen diese die russische Sprache, lernen russisch lesen und schreiben und tragen beides mit sich in ihre eigene Familie hinüber.

Der Bau der Eisenbahnen, besonders der der Linie Rybinsk-Bologoe, die das entlegene karelische Gebiet durchschneidet, hat die Gegend mächtig belebt: auf den Stationen entwickelte sich Handel, bot sich Absatz für die lokalen Hervorbringungen, kam das Ausziehen auf Arbeit in Schwang, und der Karelier, der zwei Jahrhunderte unbeweglich auf einem Fleck gesessen hatte, vereinigte sich mit der weiten Welt, ging aus seinem abgelegenen Winkel heraus, was in hohem Grade seinen Gesichtskreis erweiterte, aber natürlich die Bewahrung seiner rein nationalen Isoliertheit nicht förderte, sondern die letztere im Gegenteil eher, wenn nicht auf das letzte, so doch auf ein zweites Etat rückte. Wie schnell dieser Prozess der Russifizierung der Karelier vorwärtsgeht, davon konnte sich der Verfasser überzeugen, als er 1876 und 1886 einige dieser abgelegenen Dörfer der "Karelščina" besuchte. Zur Zeit des ersten Besuches war es in einigen waldigen karelischen Dörfchen schwer einen Bauern zu finden, der fliessend russisch sprechen konnte, zum Dorfältesten wurde nicht der Mann gewählt, welcher administrative Fähigkeiten zeigte, sondern der, welcher sich im Verkehr mit den Behörden und in der Kreisstadt auf russisch verständigen konnte. I. J. 1886 sprach in denselben Dörfen fast die ganze Bevölkerung russisch, und nur die alten Leute und die noch nicht schulfähigen Kinder konnten diese Sprache nicht.

Hiermit schliesse ich meine Bemerkungen über die tverischen Karelier ab. Welches die Zukunft dieses Stammes sein wird, das mag die Zeit ausweisen. Es ist wahrscheinlich, dass er mit den ihn umgebenden Russen verschmilzt und dass diese Verschmelzung sich relativ schneller vollziehen wird, als sie bisher vor sich gegangen ist. Auf alle Fälle stellen die tverischen Karelier eine interessante

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

Escheinung allein schon dadurch dar, dass sie, eine Handvoll Fremdlinge, im Verlauf zweier Jahrhunderte, auf dem Wege natürlichen Wachstums an Zahl sich vergrössernd, wenig von ihren nationalen Eigentümlichkeiten eingebüsst haben. Ob dies von der Lebenskraft des finnischen Stammes zeugt oder ob die historischen Bedingungen und das kulturelle Milieu, in das sie gerieten, hierbei fördernd eingewirkt haben — dieses Milieu erhob sich nach seinem Niveau nicht über das der Ankömmlinge und konnte folglich keine grosse Einwirkung auf sie ausüben; — dies sind Fragen, auf die die heutige Kenntnis von den tverischen Kareliern keine Antwort giebt und zu deren Entscheidung schwerlich Daten zur Verfügung stehen. Aber auch in ihrem gegenwärtigen Zustand bieten die Karelier in Russland wegen ihrer Besonderheiten ein grosses Interesse dar und sind eines speziellen aufmerksamen Studiums wert.

Zarskoje Selo, Februar 1904.

I.

XXII,2

Statement of the local division of the local

D. RICHTER.

Beilagen

zu den "Bemerkungen über die tverischen Karelier".

Beilage I.

(Kopie.)

Verzeichnis betreffend die Karelier im Gouvernement Tver (1873).

(Die Nummern vor den Gemeindenamen beziehen sich auf die beiliegende Karte.)

Nummer fer nach henf	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer Bevölkerung.	Klasse der Ba	Anzahl der Einwohner.				
mer der ach der henfolge.			Karelier.		Russen.		
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen.	
	 I. Kreis Ostaškov. 1. Gemeinde Iva- nodvorsk. 						
1 2 3 4	K. Puchtina Gorka D. Teljakovo "Šemelinka "Ljadiny	ehem. guts- herrl. B.	293	346	-	-	
	Sa. im Kr. Ostaškov		293	<u>346</u> 639	-	-	

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	0.		Anzahl der Einwohner.				
der der olge.	Bevölkerung.	r Ba	Kar	elier.	Ru	ssen.		
Dör- Rei-		uern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen		
	II. Kreis Vyšnyj Voločok.							
	3. Gemeinde Jaseno- viči.				-			
1	D. Michajlovo	A.	80	95				
	4. Gemeinde Bor-				-			
	zynsk.							
1	D. Korostova	A.	67	66	4	4		
2	"Turlaeva	A.	46	48	-	_		
	Sa.		113	114	4	4		
	5. Gemeinde Zabo- rovo.							
1	D. Plotička		44	56	2	6		
2	"Ščemlevo		69	65	1 -	2		
3	" Bronnicy		41	47	_	4		
4	" Lachnova		52	54	1	2		
5	"Podsadicha		16	27	1	1		
6	"Vlodyčna	đ	26	36	3	5		
7	" Brylevo	auern	42	50	-	2		
8	" Stolpnikova	a u	17	25	-	-		
9	"Lušnicha	e b	39	56	-	-		
10	"Žatova	06 19	40	61	-	_		
11	" Drozdova	an	47	67		-		
12	"Gorka	Аp	53	76	-	-		
13	"Zelencova		65	63	-	-		
14	" Noviny	80	44	57	-	-		
15	" Bogajkino	ehemalige	45	37	·	-		
16	" Smotrova	e m	55	54	-	-		
17	" Petrilovo	еh	56	68	-	<u> </u>		
18	" Mežuicha	-	27	56	-	-		
19	" Krivcova		20	24	-	-		
20	"Stepkova	7 69	5	5	-	-		
21	"Žalec		154	174	-	-		
22	"Kuznečicha		121	139	-	-		

XXП.2

D. RICHTER.

XXII,2

Nummer der Dör fer nach der Rei- henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
der der olge	Bevölkerung.	r Ba	Kar	elier.	Russen.		
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauer	
23	D. Baškova	đ	62	73	-	_	
24	"Širokova	uer	63	83	-	- 1	
25	"Polickova	ehem. Apanagebauern	84	42	-	-	
26	" Tretnikova	nag	55	59	-	-	
27	" Eskina	pa	47	63	-	-	
28	" Pašina	ı. A	44	59	-	-	
29	" Pipikova	nem	55	59	-	-	
30	" Kolmakova	e	18	23	-	-	
31	" Mańkova	E	76	93	-	-	
32	" Bucholova	ioni	64	81	-	-	
33	" Garusova	Ba	129	140	-	-	
34	" Galkina	che	57	63	-	-	
35	"Větča	ilri	40	47	-	_	
36	"Širokova	she	37	59	-	-	
37	"Ivańkova	gut	77	90	-	-	
38	"Ignaticha	ä	81	104	-	_	
39	" Krutca	ehem. gutsherrliche Bauern	60	68	-	-	
	Sa.		2,077	2,503	7	22	
	6. Gemeinde Domos- lavľ.						
1	D. Peńkova	А.	17	21	10	11	
	7. Gemeinde Jaščina.						
1	D. Bělavino	D.	23	31	-	-	
	n ~~n~~	G.	113	152	-	-	
	Sa.		136	183	-	-	
	8. Gemeinde Osěčen- ka.						
1	D. Ermolkino	A.	76	72	-	-	
2	, n n	G.	34	48	-	-	
2	" Boriskovo	- E	54	65	-	-	
3	" Glebcovo	Ap	18	18	-	1 -	
4	" Lukino	ehem. Apa- nagebauern	34	52	-		
5	"Kulotino	ehe nag	56	87	-	-	

Nummer der I fer nach der J henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
der der olge	Bevölkerung.		Kar	elier.	Rus	ssen.	
Dor- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen	
6	D. Popova		29	30	_	-	
7	Bol. Dvor		39	42	-	-	
8	- Kozlovo		45	52	-	_	
9	"Zabunova		39	43	_	_	
10	"Gorbunova		71	98	-	_	
11	- Karabicha		63	82	_	-	
12	" Budilovo		83	107	_	_	
13	" Bol. Petrovo		80	114	-	_	
14	- Golovino		38	42	-	_	
15	" Gormy	Ħ	76	97	_	_	
16	- Golovicha	е г	17	18	_	_	
17	" Duplja	n	149	156	_		
18	"Zabolofe	b a	54	66	_		
19	" Telepnevo	Ð	64	72	_		
20	- Kosnovo	0.0 50	47	60	_		
21	- Olechnovo	Ħ	75	100	_		
22	"Bibikovo	p a	22	33	_	-	
23	, Osasovo	A I	22	28	-	_	
24	" Ljapunicha	Ð	7	6		_	
25	- Fedovo	80	59	85		_	
26	"Sandilovo	1 :	50	47	_	_	
27	" Dubrovo	8	47	46	_	_	
28	- Korolevo	e m	62	59	_	_	
29	" Daniľcevo	ч	19	21	_	_	
30	" Mal. Petrovo	9	16	28	-	_	
31	, Verefja		18	28		-	
32	" Golovkina		40	44	_	_	
33	. Oblina		54	69	_	_	
34	, Šelemicha		52	59			
35	" Toboševo		34	34			
36	" Liskovo		29	30			
37	" Pučino		20	30			
38	" Spinicha		19	50 17			
39	" Novišči		20	23	-	-	

D. RICHTER.

XXII,2

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Anzahl der Einwohner.				
der der folge	Bevölkerung.	r Be	Kar	elier.	Ru	ssen.
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer	Frauen
		ehem. Apana- geb.	-	00		
40	D. Skoblevo	A par	26 34	28 44	-	-
41	"Gorbovo "Naumkovo		54 41	44 48	-	_
42 43	Thurbežiehe	sh.	41 10	48	-	-
45 44	" Trubacicha " Kurovo	gut	90	96		
45	" Cibuľskaja Gorka	ehem. gutsh. Bauern	90	114		_
46	" Voronicha	ehe	4	3		-
	Sa.		2,126	2,456	-	-
	9. Gemeinde Ovsi-					
	ščensk.					
1	D. Bogatovo	A.	22	28	-	
2	"Jurkino	A.	24	22	-	-
8	" Počinok	G.	108	128	-	-
4	" Směnovo	G.	54	68	-	-
	Sa.		208	246	-	-
	14. Gemeinde Stolo-	m			1	
	povo.				1	
1	D. Ermolino	uts	137	206	5	7
2	"Gorškova	80 -i	47	59	-	-
3	" Krasneńkaja	ehem. gutsh. B.	58	77	-	-
4	" Zmievo	·0	42	66	-	-
	Sa.		279	408	5	7
	15. Gemeinde Raev-					
	skaja.	E			1	1
1	D. Gorodok	aue	24	84	14	19
2	"Zasěki	enb	101	135	5	8
3	K. Raevskoe	nän	109	144	-	-
4	D. Filizej	Don	53	58	-	-
5	"Kuničicha	te I	118	157	-	-
6	"Najdenicha "Chméleva	ehemalige Domänenbauern	103	110	-	-
7	"	Dem	62	66	-	-
8	" Andrjunicha	e	26	21	-	1 -

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer		Dörfer mit karelischer	Klasse de	Anza	hl der E	inwohne	er.
der	Bevölkerung.	r Ba	Kar	elier.	Ru	ssen.		
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen		
9	D. Porěchovo		92	124	-	_		
10	"Alfericha		41	59	_	-		
11	"Ostašicha	E	36	47	-			
12	"Bachareva	gutsherrliche Bauern	34	58	-	-		
13	"Andrejanicha	e B	78	99	-	-		
14	" Fomina	ich	26	22	-	_		
15	"Zogorođe	errl	121	157	<u> </u>	-		
16	" Paulina	tsh	118	172	-			
17	" Gormy	B	20	30	-	-		
18	, Perevěs	ehemalige	95	99	_	_		
19	"Podmeľničaja	mal	5	5		-		
20	" Brody	ehei	7	12	_	-		
21	" Minki		12	13	_	_		
22	" Malinicha		30	36		_		
	Sa.		1,313	1,658	19	22		
	16. Gemeinde Lugi- ninsk.							
1	D. Klabuki	D.	22	21		_		
2	" Ostrye Luki	D.	117	135	_	-		
3	" Danilkovo		69	61	_	_		
4	" Grjaznovec	E.B.	87	103	-	_		
5	" Ovinniki	ehem. gutsh. E	72	78	-	-		
6	, Tarasova	50	140	141	-			
	Sa.		507	534	-	-		
	17. Gemeinde Koz- lovo.							
1	D. Bogdanicha	D.	41	40	-	_		
	7 7	G.	23	24	_			
2	D. Ereměevka	A .	13	15	=	_		
	~ ,	G.	16	21	-	-		
3	D. Mal. Nivica	A.	13	18	-			
		G.	24	26				

XXII,2

D. RICHTER.

Nummer fer nach henft	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Bauern.	Anzahl der Einwohner.				
der der olge	Bevölkerung.	er Ba	Kar	elier.	Ru	ssen.	
Dör- Rei-		uern.	Männer.	Frauen.	Männer	Frauer	
4	D. Gorochovo	А.	56	63	-	-	
	77 77 77	G.	13	13	-	-	
5	K. Nazarovo		87	108	-	-	
6	D. Kutuzovo	ehem. Apanage- bauern	27	30	-	-	
7	" Meledicha	pan	36	43	-	-	
8	" Oržanaja	n. Apaı bauern	77	98	_	-	
9	" Osośe	em b	124	131		-	
10	" Prudova	eh	75	77	-	-	
11	" Ležnja	A.	40	44	-	-	
	n n	G.	6	7	-	-	
12	" Bol. Nivica	Α.	101	114	-	-	
13	" Dvojka	А.	31	81	-	-	
14	" Nestericha	А.	44	40	-	-	
	77 77	G.	15	16	-	-	
15	"Beregovaja	Α.	17	20	-	-	
16	" Tichmenevo	A .	49	48	-	-	
17	" Ploskaja		262	292	-	-	
18	" Ovsjaniki		79	90	-	-	
19	" Pasynki		101	123	-	-	
20	" Gorka	Ŗ	88	94	-	-	
21	" Morozovka	ner	59	67	-	-	
22	"Zacharovo	Ba	91	106	-	-	
23	" Dvorišči	che	92	105	-	-	
24	"Kody	ehemalige gutsherrliche Bauern	102	111	-	-	
25	" Mal. Kozlovo	she	156	192	-	-	
26	"Kočki	gut	56	75	-	-	
27	K. Kozlovo	86	71	73	-	-	
28	D. Vinža	ilali	91	98	-	-	
29	" Jamnaja	hen	61	82	-	-	
30	"Berezaj	e	67	78	-	-	
81	" Lindina		112	108	-	-	
32	" Mal. Ploskaja		15	14	-	-	

31

Nummer der 1 fer nach der henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Be	Anzahl der Einwohner,				
der der olge.	Bevölkerung.		Kar	elier.	Ru	ssen.	
Dör- Rei-	Don	Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen.	
	18. Gemeinde Niku- lino.						
1	D. Berezovka	1	109	122	-	_	
2	" Sosnovka	nen	108	121	_	-	
3	" Gorka	omä	81	99	_	_	
4	" Denežnoe	. Dombauern	52	55	_	-	
5	" Lisicino	ehem. Domänen- bauern	155	174			
6	" Vorob'evo		92	119	_	_	
7	K. Erzovka		72	76	-		
8	D. Spasoklińe		75	101	-	-	
9	" Andrjukovo		81	92	-	-	
10	" Jablońka	-B.	84	88	-	_	
11	" Kudeneva	ehem. ApB.	37	40	-	_	
12	" Lomovaja	'n.	69	75	_	-	
13	" Zadnee	ehe	18	29	-	_	
14	" Gorka		45	30	- 1	-	
15	" Krapivnja		27	30	_	-	
16	" Krapivka	-	37	40	_	_	
17	" Borka	1	27	30	-	-	
18	" Nikulino ·		288	293	-	-	
19	" Timoškino	F	94	105	_	-	
20	" Gorodok	ner	184	202	-	_	
21	" Panicha	Ba	13	18	_	-	
22	" Derbuž'e	che	65	91	_	_	
23	" Paljuž'e	rlic	61	65	_	_	
24	" Chlestovo	she	51	75	-	-	
25	" Maŕino	gute	63	55	-	-	
26	" Novyj Stan	9.0	39	40	-	-	
27	" Komoědicha	ehemalige gutsherrliche Bauern	54	55	-	-	
28	" Stan	nem	78	91	-	_	
29	" Pjantelicha	el	35	47	-	_	
30	" Šuľgino		53	54	-	-	
31	" Pavlova		103	107		-	
32	" Bodrišča	+	47	56		_	

D. RICHTER.

Nummer der fer nach der henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
der der olge	Bevölkerung.		Kar	elier.	Rus	ssen.	
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer	Frauer	
33	D. Gnězdovo	sh.	156	160			
34	"Větčino	em. guts Bauern	141	150	1		
35	" Trofimnovo	m. Saue	68	64			
36	" Gavrilkovo.	ehem. gutsh. Bauern	56	54	-		
00	" Gavinkovo. Sa.		2,818	3,113	1	-	
	Sa. im Kr. VVoločok		12,005	13,966	45	66	
	Sa. III KI. VVOIOCOK			971	-	11	
		1.1.1	20,	1	1		
	III. Kreis Novotor-				1 -	18	
	žok.				1		
	19. Gemeinde Dor.	a.			1		
1	D. Mal. Ploskoe		68	81	1	1 -	
2	"Eršicha		33	32	1	-	
3	"Zachaŕina		90	92	-	-	
4	"Pokrovka	R	40	40	-	-	
5	" Rogozka	e r	22	29	_	-	
6	"Sutoki	n	30	38	-	-	
7	"Kuročkina	b a	43	49	-	-	
8	" Dubicha	e t	35	44	-	-	
9	" Glybicha	50	22	20	-	-	
10	" Isačicha	n a	25	30	- 1	-	
11	" Dernovo	8	46	58	- 1	-	
1 2	" Selišči	A p	35	40	1 -	- 1	
13	" Vysokuša		95	110	-	-	
14	" Obuchovo	60	75	75	- 1	-	
15	" Steškovo	l i	90	86	-	-	
16	" Volchovo	8	98	92	- 1	-	
17	"Birjučeva	е Ш	129	144		-	
18	" Novgorodki	д	69	68	-	-	
19	" Alufeřeva	Ð	112	127	-	- 1	
20	" Lomki		71	79	-	- !	
21	" Zeneva		16	19	-	-)	
22	" Gajnova		106	129		-	

XXII,2

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Bauern	Anzahl der Einwohner.					
der	Bevölkerung.		Kai	elier.	Russen.			
Dor- Rei-			Männer.	• Frauen.	Männer.	Frauer		
23	K. Seleznicha		97	76				
24	D. Antipovo		20	22				
25	"Konopljanka		12	20				
26	, Chmělevka		33	44				
27	, Stepanovka		17	28	_			
28	, Dalnicy		16	17				
29	" Karpovo		17	10				
30	, Leonfevo		13	10	_			
31	"Prudy	r n	26	37		-		
32	- Baranicha	9	12	24				
33	- Sokolovo	a u	37	45				
34	- Barchaticha	q	43	40		_		
35	, Nekrasicha	O Qđ	65	42 74				
36	" Kalašnikovo	с, С	30	31	_			
37	, Buchalovo	п	113	129	_			
38	, Fominovo	p a	46	53		_		
39	" Puryševo	A	71	55 74				
40	K. Ploskoe	Φ	248	288	_	-		
41	D. Krapivka	23	52	288 57	_	_		
42	- Treščetina	-	46	64	_	-		
43		m a	46	64 41				
44	"Boltucha "Ancyferovo	θI	93	41 121				
45	. Kozlovka	e h	* 39	36		_		
46	- Kamenka	0	33	34				
47	, Gutta		31			-		
48	" Ovinnaja		34	41 51				
19	" Komlevo		24	31 31				
50	, Žitnaja		16	51 19				
51	" Suchaja Niva		38	19 56				
52	" Nigerevo		39	43				
53	" Vysočki		39	43 48	12			
54	K. Michajlova Gora	А.	14					
-	K. Michajlova Gora	G.	14 66	18 76	-	-		

XXII,2

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
der der olge	Bevölkerung.	r Ba	Kar	elier.	Russen.		
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen	
55	D. Žerechova		76	87	_	-	
56	" Tereškina	h.	79	82	1 -	_	
57	" Novaja Mafina	guts	19	19	-	-	
58	"Zatulka	ehem. gutsh. Bauern	26	42		-	
59	" Timoškina	her E	48	68	-	-	
60	" Nikiforicha	e	30	47	-	-	
	Sa.		3,157	3,641	-	-	
	21. Gemeinde Prudy.	Ĵ					
1	D. Ostaškovo		118	121	-	-	
2	K. Kava	ehem. gutsh. Bauern	95	98	-	-	
3	D. Krotusovo	Bau	17	23	-	-	
4	" Zvjagina		85	79	-	-	
5	" Bronina	uts	5	7	-	-	
6	" Telicyna	сю -	48	53	-	-	
7	" Potoročkino	hen	2	4	-	-	
8	" Kuzovina	e	58	66	-	-	
9	" Zatulki		22	24	-	-	
	Sa. 22. Gemeinde Kuzo- vina.		450	475	-	-	
1	D. Kuzovina		81	30	-	-	
2	"Zacharovo -	ern	45	55	-	-	
3	" Luškovo	oau	71	79	-	-	
4	" Domantovo	legi	64 22	66		-	
5	" Osipkova " Čaškovo	ans		19	-	-	
6	"	AF	62 19	71	-	-	
7	"Bočka	ige	12 34	18	-	10	
8	" Ivašicha	ehemalige Apanagebauern		22	5	10	
9	" Volosovo	ehei	15	10	3	5	
10	" Liśja Gora Bolzža	•	43 95	40	-	2	
11	" Pekša		25 25	32 17	-	-	
12	"Lichovidovo "Mudrovo		25 75	17 61	4	2 12	

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
der	Bevölkerung.		Kar	elier.	Rus	sen.	
Dor- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauon.	Männer.	Frauen	
14	D. Iovka		21	25	_	-	
15	" Daniľcevo		12	11	_	-	
16	" Lukino		46	56			
17	" Poddub'e		22	21	-		
18	" Krasnica	E	45	46	-	-	
19	" Kalejkino	one	65	69	1	1	
20	" Bronino	sebs	65	83	-	-	
21	"Starčicha	nag	8	9	_	-	
22	"Zoloticha	Apanagebauern	35	23	-	-	
23	" Ladonicha	0.5	23	29	-	-	
24	" Saľnica	ehemalige	45	36	-	-	
25	"Klypicha	nem	65	64	-	1	
26	" Kagruški	eł	28	37	-	_	
27	" Ivanceva		26	27	-	-	
28	" Nazarova		- 33	33	_		
29	" Goroškina		7	8		-	
30	"Kopustina		35	38	_	-	
31	" Sosnovicy	-	107	105	2	2	
32	" Osipkovo		5	9	-	-	
33	" Stopki		45	44	_	1	
34	" Sorokino	-	40	38	-	2	
35	" Kuzovina	ueri	43	63	_	-	
36	" Lokotey	Baı	72	79	-	-	
37	"Bočka	he	13	6	-	-	
38	" Lazareva	rlic	57	59	-		
39	" Vasicha	her	97	93	-	-	
40	" Vinokola	gutsherrliche Bauern	104	120	-	3	
41	" Staraja Koreľskaja	00	-	1	62	57	
42	"Čelnovka	ehemalige	30	31	-		
43	" Krotusova	em	10	9		1	
44	" Kava	eh	8	8	-	1	
45	" Zvjagina		38	50	-	-	
46	" Pievo		42	60	_	-	
47	" Daniľcevo		15	18	-	-	

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
mer der nach der henfolge	Dörfer mit karelischer Bevölkerung.	er Be	Kar	elier.	Ru	ssen.	
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauon.	Männer.	Frauen	
48	D. Teleščino	я	7	7	-	-	
49	"Sobakino	uer	46	49	5	6	
50	" Potoročkina	Ba	36	50	1	- 1	
51	"Storčicha	sh.	78	85	3	7	
52	"Zoloticha	gut	64	73	2	1	
58	" Griškina	80	35	40	5	3	
54	" Potkino	ehemalige gutsh. Bauern	21	26	-	-	
55	"Voronicha	her	50	45	9	6	
56	" Kunilovo	e	28	31	-	-	
	Sa.		2,191	2,319	102	123	
	Sa. im Kr. Novotoržok		5,798	6,435	102	123	
			12,	233	2	25	
1	23. Gemeinde Mik- šino. K. Mikšino	F	240	245	14	13	
2	D. Zaboloťe	ehemalige Domänenbauern	18	18			
3	"Sošniki	nba	101	113	_	-	
4	"Lugi	äne	54	51	-	-	
5	" Bab'e	om	72	63	-	-	
6	" Ryčkovo	e D	75	93		-	
7	" Charitonicha	alig	48	38	-	-	
8	" Prjadčicha	nem	56	61	-	-	
9	" Kolodova	eh	33	46	-	-	
10	K. Zalazino	~	169	199	13	38	
11	D. Vasilevo	ehem. gutsh. B.	10	20	-	-	
12	"Alešinka	eh utsl	15	21	-	- 1	
				000	i		
13	" Volchovo	60	163	236	-	1	
13 14	" Anankina	<u>60</u>	140	158	-	-	
13 14 15	" Anankina " Matvějkovo		140 17	158 12	-	-	
13 14	" Anankina	ehem. Apanageb. g	140	158	-		

t l

37

Nummer der I fer nach der H henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
der der olge.	Bevölkerung.		Kar	elier.	Rus	ssen.	
Dor. Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauer	
19	D. Gorka		86	100	_	_	
20	" Komoricha	igel	21	27	_	_	
21	. Lukovniki	Apanageb.	83	74	-	-	
22	" Rěpnaja	AI	34	39	-	-	
23	" Alešina (Panovka)	ehem.	84	98	-	_	
24	" Gurilicha	ehe	31	57	-	_	
1	Sa.		1,754	2,002	27	51	
1 2 3 4	 24. Gemeinde Tol- mači. K. Tolmači D. Dubnicha Vasiľki Mjamlino 	ц	142 59 112 26	188 68 109 29			
5	" Kozlovo	0 I	43	48			
6	" Klimovo	B	40 54	40 52	-		
7	" Pavlovo	b a	108	126	_		
8	" Miteckoe	ø	142	143			
9	"Šejnovo	0.6 50	98	80			
10	Mashann	a a	34	40			
11	" Machany " Palcevo	p a	28	30			
12	" Zmievo	AI	145	157			
13	" Voskresenskoe	0	167	203			
14	" Rajki	36	68	102		_	
15	" Zaboloťe	1 i	127	136	_	_	
16	"Kolmodvorki .	m a	127	146	_	_	
17	" Dolganovo	9	102	119	_	-	
18	"Větča	P 1	46	67	_	-	
19	"Novinka	e	39	42	_	-	
20	"Jazvicha	No. is	42	53	-	-	
21	. Vysokoe		60	80	_	-	
22	" Luchnovo	1	117	125	-	_	
23	"Berezovka	1	21	24	_	_	
24	K. Ostaškovo	ehem.	126	134	-	-	
25	D. Bor	g.	121	132	_	-	

XXII,2

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anzahl der Einwohner.					
der der olge	Bevölkerung.		Kar	elier.	Russen.			
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen		
		'n.						
26	D. Markovo	50	65	68		-		
27	"Černjaeva	ehem.	26	30	-	-		
28	" Varnicy	eh	7	8	-	-		
	Sa.		2,252	2,539	-	-		
	25. Gemeinde Trest- na.							
1	D. Rameški	а	79	62	-	-		
2	K. Vorotilovo	nen	42	34	_	-		
3	D. Volokovo	ehemalige Apanagebauern	54	54	-	-		
4	"Žitnikovo	1a.g.	54	59	-	-		
5	" Ivańkovo	par	58	60	-	-		
6	"Jačmennikovo	• A	62	68	-	-		
7	" Podoly	lig	41	48	-	-		
8	"Žislina	ema	109	92	-	-		
9	" Starovo	ehe	69	74	-	-		
10	" Pesogory		14	15		-		
11	K. Trestna		106	125	-	-		
12	D. Kalikino	đ	49	54	-	-		
13	" Klevcova	uer	52	. 61	-	-		
14	" Velikoe Selo	Ba	70	67	-	-		
15	" Vyška	che	115	100	-	-		
16	" Prudovo	rlic	257	307	-	-		
17	" Novoe Kalikino	ıtsherrliche Bauern	31	36	-	-		
18	" Kurgany	guts	. 103	125	-	-		
19	K. Zaručeve		97	130	-	-		
20	D. Rameńe	ehemalige	128	141	-	-		
21	" Bačmanovo	nem	48	51	-	-		
22	" Dolgovo	eł	37	31	-	-		
23	" Pesogory		40	30	-	-		
Ì	• Sa.		1,715	1,824	-	-		

39

Nummer der I fer nach der I henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
der der olge	Bevölkerung.	r B	Kar	elier.	Rus	ssen.	
Dör- Rei-		Bauern,	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauer	
	26. Gemeinde Ry- binsk.			de la			
1	D. Choborščina	æ	44	51	13	16	
2	" Uljanova Gorka	DomB	38	33	3	13	
3	, Borki	Doi	61	30	27	53	
	Sa.		143	114	43	82	
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12	 26. a. Gemeinde Kostreck¹. D. Zaruč'e <ul> Ferezna Maľki Krasucha Bělaja Bykovka Skirka Kulakovo Stranina Gora Ivankovo Zdvižeńe Goristaja 	ehem. ehem. gutsherrliche Apanageb. Bauern	160 105 30 28 20 43 97 35 110 10 115 4	148 100 36 27 18 45 102 34 119 8 112 3			
	Sa. 27. Gemeinde Za- ručje.		758	752	-	-	
1	D. Zaruč'e	-	87	112	_	_	
2	" Vorob'evo	nerı	22	21	10	6	
3	" Kulakovo	lbai	23	40	-	-	
4	" Narechovo	Domänenbauern	48	59	-	-	
5	" Gořačevo	omi	66	83	-	-	
6	" Blagověščene	P	79	96	-	-	
7	" Afim'janovo	ehem.	69	64	-		
8	" Dubišče	eb	79	98	-	-	

¹ Jetzt mit der Gemeinde Rybinsk vereinigt.

D. RICHTER.

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Ba	Anza	hl der E	linwohner		
der der	Bevölkerung.		Kar	Karelier.		ssen.	
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Fraue	
9	D. Gummoly		5	6	81	85	
10	" Rajdy		135	115	-	-	
11	" Ostašicha		73	79	-	-	
12	" Kožino	-	158	183	-	- 1	
13	" Remčino	enbauern	78	96	-	-	
14	K. Dymcevo	nı	48	54		_	
15	D. Byki	a b a	153	200	-	-	
16	" Lebedovo	1 6 1	37	57	-	-	
17	" Gorškovo	ıän	115	141	-	-	
18	" Stykovo	ош	46	44	-	-	
19	" Bludnicy	D	223	266		-	
20	"Žitniki	0 50	133	143		-	
21	" Mokšicy		81	86		-	
22	K. Selcy	e h e m a l i	208	217	-	-	
23	D. Skornevo	n e i	98	124		-	
24	"Ščetina	6	16	21	-	-	
25	"Berezovka		74	87	-	-	
26	"Atmež'		36	40	-	-	
27	" Afonasova		13	17	4	3	
28	" Nikolicha	1	6	8	-	-	
1	Sa.		2,209	2,557	95	94	
	28. Gemeinde Filipp-				1		
	kovka.						
1	D. Kutali		106	108	-	-	
2	" Slotino	ehem. Domänenbauern	39	45	-	-	
3	"Seľco	bau	28	29	-	-	
4	"Zakruje	nen	106	111	-	-	
5	" Cubarovo	mäı	44	34	-	-	
6	" Mal. Zaboloťe	Do.	25	23	-	-	
7	" Gusorevo	H.	113	106	-	-	
8	" Glušichino	ehe	69	74	-	-	
9	" Bol. Kamenka		79	71	-	-	
10	" Bol. Bor		70	78	-		

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

Nummer der L fer nach der F henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anza	hl der Ei	nwohne	er.
der der olge.	Bevölkerung.		Karelier.		Russen.	
Dör- Rei-	and the second	Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauer
11	D. Mal. Bor		53	56	_	_
12	" Čircovo		34	43	_	_
13	"Nivišči		35	33		_
14	" Nikiforcovo		80	88	_	_
15	" Romačevo		58	50	_	
16	" Michailova Gora		196	219	-	_
17	" Mal. Kamenka		84	106	_	
18	" Saľnikovo		22	37	-	
19	" Rameńe		158	155	_	_
20	"Michalicha	R.	86	87	_	_
21	, Krupskoe	er	62	61	_	
22	"Kulikino	8 11	69	75	_	_
23	" Besěda	p a	51	51	· _	_
24	" Kladovo	R	43	44	_	_
25	" Filipicha	n e	26	29		_
26	" Pesticha	:02	30	29	_	_
27	" Staraja Podgorodka	B	78	74	_	_
28	" Rublevo	D o	9	14	-	_
29	" Kostjušino		27	29	-	_
30	- Voronicha	0.6	1	2	-	_
31	"Kučeli	1 :	69	72	_	
32	" Kablukovo	8	80	83	_	_
33	" Andreevskoe	e m	82	99	_	
34	- Barmino	ч	37	40	_	-
35	" Zbulovo	Θ	82	96	_	-
36	" Aksińino		60	69	-	-
37	" Korelovo		45	49	_	-
38	" Urvichino		68	68	-	-
39	" Solomerovo		64	48	-	-
40	" Veľjadovo		- 42	54		_
41	" Vozgrevo		47	46	-	_
42	" Davydcevo		25	31	-	
43	" Vaśkovo		50	36	-	_
44	" Krutec		77	91	-	_

D. RICHTER.

XXII,2

Nummer der fer nach der henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Bauern	Anza	hl der E	inwohne	r.
der der lge.	Bevölkerung.	r Ba	Kar	elier.	Russen.	
Dör- Rei-		uern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauer
45	D. Ievskoe		46	37	-	_
46	" Smenovo	-	31	30	-	-
47	" Staraja Fetjukovo	ehemalige Domänenbauern	32	33	_	-
48	"Jagrelevo	bat	82	77	-	-
49	" Borkino	nen	65	62	- 1	_
50	" Ikornikovo	mä	50	61	-	-
51	" Filippkovo	De	127	136	-	-
52	" Jurkino	ige	29	- 35	-	-
53	" Lukino	mal	41	51	-	-
54	" Markovo	ehe	51	38	-	-
55	" Panicha		15	21	-	-
56	" Rěčka		46	49		1 -
1 2	k i n o g o r s k. D. Ključevaja "Danilkova	G. G.	141 51	165 62	-	2
3	"Borovaja	Α.	27	36	-	-
	Sa. 30. Gemeinde Za- klińe.	2	219	263	-	2
1	D. Počinovo		33	37	3	2
2	" Vlasicha	uern	43	49	11	16
3	" Perepěčkino	3au	36	40	9	11
4	K. Alekseevskoe	ehemalige gutsherrliche Bau	111	113	-	-
5	D. Zaruč'e	lich	78	86	-	
6	" Ivańkovo	nen	169	172	-	-
7	" Ljadiny	utsl	70	69	9	13
8	" Isačicha	60	39	45	5	6
9	" Vilovo	ligu	77	90	8	11
10	"Safonovo	ems	24	26	2	1
11	"Pletenicha	eh	28	21	9	8
12	" Starovo		93	91	3	1

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

Nummer der I fer nach der I henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anza	Anzahl der Ei		nwohner.	
der der olge.	Bevölkerung.		Kar	elier.	Ru	ssen.	
Dor- Rei-	and the second	Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauer	
13	K. Dievo	'n.	85	87	18	12	
14	D. Eršicha		68	57	10	12	
15	"Černogrjaže	gutsh.	84	100	16	13	
16	" Stoľniki	20	21	24	10	10	
17	" Kukuj	ehem.	89	93			
18	" Roždestvo	eh	91	79	8	11	
19	" Semjažino	D.	39	38		_	
	Sa.	-	1,278	1,307	108	105	
	31. Gemeinde Se- lišče.	g					
1	D. Prudova	uer	36	38			
2	" Alfimkovo	ehem. Domänenbauern	20	14			
3	- Novoe	ine	65	65			
4	"Kolodova	omi	22	22	-		
5	" Maščenova	P.	117	145	_	_	
6	" Loščino	nem	140	186	16	16	
7	" Paľcova	eh	39	42	11	14	
8	" Kuznecova		36	36	_	_	
9	" Prislony	c	91	113	_	_	
10	" Šuja	Teri	85	92	_	-	
11	" Bakšina	Bat	135	146	_	_	
12	" Korostelevo	he	100	117	_	-	
13	" Nečaevo	rlic	75	90	9	10	
14	. Bykovo	sherrliche Bauern	28	25	28	24	
15	" Sokolova	guts	30	41	12	22	
16	" Ošvino	96	22	29	27	33	
17	" Prudova	ehemalige gut	51	46		-	
18	"Aľchimkovo	nem	14	20	-	-	
19	" Svjatovo	el	63	77	-	-	
20	" Dmitrovka		21	20	3	5	
	Sa.		1,190	1,364	102	124	

D. RICHTER.

Nummer fer nach henft	Namen der Gemeinden und	Klasse der	Anzahl der E		inwohner.	
der der olge	Dörfer mit karelischer Bevölkerung.		Kar	elier.	Russen.	
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Fraue
	32. Gemeinde Za- myte.				-	
1	K. Nikoľskoe		102	115	-	- 1
2	D. Pučeva	егn	121	154	_	
3	"Konstantinovo	u e ı	175	199		- 1
4	"Pogorěľcevo	Baı	100	150	1 -	
5	" Syrkova		60	70	1 -	-
6	" Jazvicy	h e	45	52	-	-
7	" Grigorovo	lic	67	96	! -	-
8	"Šelomica	utsherrliche	99	120	1	-
9	"Filicha	h e	72	93	-	-
10	"Ilino	ts	151	167	-	-
11	"Slobodicha	n Se	71	92	1 -	-
12	" Denisova	Θ	128	173	-	-
13	K. Mochnecy	as 	78	79	-	-
14	D. Mošnicy	e m a l i	62	75		-
15	" Muchrěevo	өш	85	84	-	
16	" Emeljancevo	e h	44	55	_	-
17	" Ozereckaja		46	65	- !	
18	" Rameni		52	31	25	36
	n n	D.	8	11	i —	
	Sa.		1,566	1,881	25	36
	33. Gemeinde Za- stolbsk.	B.				
1	D. Kopticha	tsh.	80	93	-	-
2	" Baskaki	ehem. gutsh.	111	113	- 1	-
3	" Dilanova	H.	18	13	1	1
4	"Želězovo	ehe	37	36	-	-
1	Sa.		266	269	1	1

45

Nummer der I fer nach der I henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anza	hl der Ei	nwohne	r.
der der olge	Bevölkerung.		Kar	elier.	Russen.	
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauer
1	34. Gemeinde Ale- šina.			184		1
	D. Alešinka		139		_	
2	" Bol. Gorka		59	61	-	1
3	" Lavrovo		147	160 46	_	-
4 5	"Vasiľki "Panicha		45 40	46 50	-	
6	" Želězovo		40 75	108		1
7	"Zaruč'e		70	86	_	1
8	" Markovo	n	25	30		-
9	"Berezok	0 r	20	22		_
10	"Čubaricha	p	87	122		_
11	" Peregorodka	b a	104	110	2	3
12	" Kuŕjanova	6	77	69	_	_
18	"Ustjugi	ර් ත	150	187	_	4
14	" Merluga	R	37	30	-	-
15	"Kresty	8	76	74	-	_
16	" Vorochobino	A p	45	35	_	2
17	" Zalěse	0	68	63	_	_
18	" Prudicha	as	30	33	-	-
19	"Běľkino	1 i	41	39		-
20	- Mal. Gorka	1 3	103	109	-	141
21	" Muževo	e m	34	27	-	_
22	" Vasilev Dvor	Ч	30	28	-	-
23	" Dor	Θ	20	24	14	16
24	" Staroverchove		40	52	-	-
25	" Zubcovo		104	106	-	_
26	" Srednjaja		46	62	-	-
27	" Msty		31	28	-	-
28	" Desjatiľniki		41	51	2	3
29	" Alchimkovo		35	38	1	2

D. RICHTER.

Nummer der fer nach der henfolge	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Bauern	Anza	hl der E	inwohne	r.
der der)lge	Bevölkerung.	r Ba	Kar	elie r .	Ru	ssen.
Dör- Rei-		uern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Fragen
	35. Gemeinde ΙΪgo- ščino.					
1	D. Storoponzovy	A.	64	82	-	- 1
2	" Turcevo	Α.	31	40	-	-
	Sa. 36. Gemeinde Iva- novkoe.		95	122	-	-
1	D. Zevlevo	А.	52	47		-
2	"Porěč'e	А.	29	41	-	-
3	" Manuškina	A.	20	16	-	-
1	Sa. 37. Gemeinde Ra- duchovo. D. Žukovskaja 38. Gemeinde Bělja- nicy.	А.	101 25	104 27	-	
1	D. Ostaškovo	G.	87	85	-	2
2	" Jurkino	G.	79	85	2	2
3	"Zadoře	G.	78	83	1	1
4	" Gorka	A .	17	16	14	15
	Sa. 39. Gemeinde Bo- karevo.		261	269	17	20
1	D. Muravevo	g	30	35		-
2	" Bajkova	ehemalige Apanagebauern	50	56	-	-
3	" Klišatino	eba	23	27	3	4
4	" Gremjačicha	nag	16	20	3	2
5	" Gorbovec	Apa	33	37	-	-
6	" Berežki	9	41	44	-	-
7	" Terechovo	alig	28	30	-	-
8	" Akinicha	nem	31	31	-	-
9	" Počep	eh	22	22	2	2

	- V.	
	1.25	
	- 62	
	- 81	
	- 62	
¥.	- 12	
<i>r</i>	- 18	
	- 2.	
	5.86	
	118.1	
	1.8	
N	122	
	- 18	
	1018	
	STR.	
	14.38	
	0.000	
	140	
20	14.08	
G	MIC	
	21112	
78 -	M IC	
Sec. 1	1100	
1C -	MBR	
a .		
	110	
	118.	
10	1110	
	75.00	í
	-2018	
10.	17.38	
0×	1.539	
360		
15	1.1	1
3.	54.00	
0.01		
17 I	10.08	

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

Nummer der I fer nach der F henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Bauern.	Anzahl der Ei		nwohner.	
der der olge.	Bevölkerung.	ar Ba	Kar	elier.	Russen.	
Dör- Rei-		uern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauer
10	D. Šeino	-B.	12	9	_	_
11	" Duškovo	Ap	36	43	-	_
12	, Petrjajcevo	ehem. ApB.	32	40	_	_
13	" Kalinicha	ehe	33	37	-	-
	Sa.		387	431	8	8
	40. Gemeinde Mo- goč.					
1	D. Mogoč	G.	116	104	-	-
2	" Dor	G.	81	103	-	-
	Sa.		197	207	-	-
	41. Gemeinde Ja- kovlevskoe.					
1	D. Vjazigina	G.	23	26	_	_
	42. Gemeinde Aleš- kovskoe.					
1	D. Koreľskij Gorodok	ern	153	146	-	-
2	" Sińkova	Bau	72	88	-	-
3	" Šuľgino	cl.]	58	76	-	-
4	" Lěsenka	her	36	42	-	-
5	" Loginova	uts	31	41	-	-
6	" Bělevo	36	54	61	-	-
7	" Rameška	ehem. gutsherrl. Bauern	41	68	-	-
8	" Kožuchovo	0	20	30	-	
	Sa.		465	552	-	-
	Sa. im Kr. Běžeck		20,040	22,117	445	573

XXII,2

Nummer der 1 fer nach der henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischen	Klasse der	Anza	hl der Ei	nwohne	r.
der der olge	Bevölkerung.		Kar	elier.	Rus	ssen.
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer	Franen
1 2 3 4	 V. Kreis Veśegonsk. 43. Gemeinde Čistinsk. D. Volchovic <ul> Jufeva Vysočki Mikšeevo 	ehem. Apanageb.	128 70 24 93	145 92 28 103		
	Sa.	e	323	368	1	
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12	 44. Gemeinde Topalka. D. Ivańkovo "Vjazovka "Kosjačicha "Bol. Bor "Mal. Bor "Baticha "Rěšeticha "Zaluž'e "Lunevo "Gorka K. Požoře "Gorškovo 	9 9 9 ehemalige Apanagebauern U U	72 17 80 50 12 110 59 40 38 65 86 33	105 25 115 90 16 162 70 63 54 82 99 49		
13	" Topalka	G.	119	147	1 -	-
1 2 3	Sa. 45. Gemeinde Lopa- tino. D. Mortyševa "Lopaticha "Vysočka "Sviščeva	ehem. Domänenb.	781 82 75 21	1,077 86 73 24		
4 5	" Svisceva " Lukino	b. D	114 102	123 111		-
6	" Pustaja	hen	29	32		-

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

Nummer der I fer nach der I henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Bauern.	Anza	hl der Ei	inwohne	er.
der der der	Bevölkerung.	r Ba	Kar	elier.	Rus	ssen.
Dör- Rei-		uern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Fraue
7	D. Gorodok		106	113	_	_
8	" Spirovo	onb.	118	127	_	_
9	"Sunduki	ehem. Domänenb	80	85	_	_
10	"Zabolofe	mo(	98	102	_	
11	" Vološino	H.	74	79	_	_
12	" Demidicha	hem	42	47	_	_
13	" Kedrovo	e	75	80	_	_
-	Sa.		1,016	1,082	-	_
	46. Gemeinde Luki- no.					
1	D. Perfileva	D.	135	162	4	8
2	" Grigorcevo	G.	83	97	3	3
	Sa.		218	259	7	11
1	47. Gemeinde Ščer- bovo. D. Nikitino	srn	115	100		
2	" Dremučevo	aue	50	162 55	-	
3	" Blagověščene	geb	54	55 74		-
4	" Tšichovo	ana	58	74 89	_	-
5	" Ostrečicha	ehem. Apanagebauern	60	75	_	
6	" Popicha	m.	36	50		
7	" Tukovo	ehe	67	80	_	
	Sa.		440	585	-	_
	48. Gemeinde Zalu- ž'e.					
1	K. Michěevo	m	75	56	-	-
2	D. Burdomačicha	1.1	. 29	35	-	-
3	" Dymcovo	ner	63	89	-	_
4	" Sucholomovo	utsl	32	44	-	-
5	" Bol. Ponicha	0.6	98	53	-	-
6	" Mal. Mjakiševa	ehem. gutsherrl. B.	34	49	-	-
7	" Bol. Kamenka	el	63	87	-	-

D. RICHTER.

Nummer der fer nach der henfolge.	Namen der Gemeinden und	Klasse der	Anza	Anzahl der Ei		nwohner.	
der der olge.	Dörfer mit karelischer Bevölkerung.		Kar	elier.	Rus	ssen.	
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Fragen	
8	D. Mal. Kamenka	B.	33	36	-	_	
9	" Bol. Popovka	sh.	37	56	-	-	
10	"Petrjanka	ehem. gutsh.	26	24	-	-	
11	" Bol. Mjakiševo	ġ	64	70	1	1	
12	"Vasiľkova	ehe	37	47	-	-	
13	K. Pjatnickoe		32	33	-	_	
14	D. Verchnee		99	106	-	2	
15	" Grigorcevo	B	36	36	-	-	
16	" Malečkino	ehem. ApB.	51	73	-	1 -	
17	"Žitnikovo	em.	25	33	2	5	
18	" Stanok	eho	32	50	- 1	-	
	Sa.		868	977	3	8	
1	49. Gemeinde Ar- chanskoe. K. Archanskoe		32	39	_	_	
2	D. Tupkovo	rn	29	32	-	-	
3	"Bezděľe	0	31	45	-	-	
4	" Medovo	a u	24	19	-	-	
5	"Kuzneckoe	م	17	26	-	-	
6	" Tolstikovo	00 500	27	25	-	-	
7	" Cholm	63	28	33		-	
8	" Karpovskoe	a n	42	47	-	-	
9	" Sadovo	d	11	23	1 -	-	
10	"Ščetka	A	26	22	1-	-	
11	"Paľcevo	00 50	29	30	-	-	
12	" Radionicha		16	29	-	-	
13	" Mičelicha	a l	30	21	-	-	
14	" Vysokuša	В	35	36	-	-	
15	"Vičicha	ћ е	23	27	-	-	
16	" Toporova	eł	39	39	-	-	
17	" Najdenka		13	12	-	-	
18	"Koščeevo	G.	27	39	-	-	
19	" Andrejcevo	G.	103	120	-	1 -	
	Sa.		572	664	- 1	- 1	

Nummer d fer nach d henfol	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der	Anza	r.			
er er	Bevölkerung.	r Baı	Kar	elier.	Rus	ssen.	
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen	
	50. Gemeinde Keś- ma.			-			
1	D. Stolbišči		73	85	-	_	
2	" Protive		32	36	_	_	
3	K. Ostolopovo	ern	27	30	_	-	
4	D. Mal. Korovina		23	26	_		
5	" Borichino	bat	46	60		_	
6	" Lušnikovo	age	31	45		-	
7	" Najdenka	ehemalige Apanagebauern	29	36	_	_	
8	" Ivan-Gora		60	61	_	_	
9	" Martynicha		11	20	_	_	
10	" Danilkovo		23	29	-	_	
11	" Lobaznikovo	ehe	32	37	-	_	
12	" Ostolopov Cholm		30	36	-	_	
13	" Sapelovo		20	21	-	_	
14	" Vesnino		20	32	_	_	
15	" Vanevo		20	12	_	_	
16	" Ifinskoe		41	49	_	-	
17	"Sofronicha		34	49	_	_	
18	" Čuchorevo		36	54	_	_	
19	" Popadino	d	27	44	_		
20	" Jakušino	Bauern	40	59	_	_	
21	" Petelevo	Bar	33	39	_	_	
22	"Čerjadino	he	30	40	_	_	
23	" Terpigorevo	rlic	33	46	_	_	
24	" Možaevo	ehemalige gutsherrliche	40	44	_	_	
25	" Taračovo	uts	35	53	_	_	
26	" Lobnevo	00	72	98		_	
27	" Timoškino	alig	63	73	_	_	
28	" Ploskovo	em	35	30	_	_	
29	" Vjaľcovo	eh	37	45		_	
30	" Novoe Šiškovo		22	28	_	_	
31	" Kornjagovo		20	28	-	-	
32	" Abrosimovo		30	40			

Bemerkungen über die tverischen Karelier.

D. RICHTER.

XXII,2

Nummer der fer nach der henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer		Anzahl der Einwohner.				
der der olge	Bevölkerung.	r Ba	Kar	elier.	Russen.		
Dör- Rei-		Klasse der Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen	
33	D. Jasinevo		40	60	-	_	
34	" Staroe Šiškovo	ern	44	51	-	-	
35	"Krutcy	ehem. gutsh. Bauern	20	29	- 1	-	
36	"Košoberovo	н.	32	41	_	-	
37	" Meljuchino	utsh	20	23	-	-	
38	" Damanovo	50	47	63	-	-	
39	"Novinka	em	30	40	-	165	
40	"Grjaznaja Popovka		18	25	-	-	
	Sa.		1,356	1,717	-	-	
1 2 3 4 5 6 7	 51. Gemeinde Telja- tinsk. D. Bor <ul> Čižova Volosovo Kopaevo Borochino Buchrovo Sěncovo 	ehem. Apanagebauern	46 34 21 59 46 53 72	45 34 27 44 46 54 85		$\begin{vmatrix} 7\\1\\-\\1\\-\\2\\1 \end{vmatrix}$	
	Sa.		331	335	-	12	
1 2 3 4 5 6	 52. Gemeinde Čame- rova. K. Čamerova D. Chachileva "Uľjanicha "Myškino "Fedovo "Osorino 	ehemalige Apanagebauern	160 58 105 49 23 37	162 82 128 64 38 30			
7	" Kruglicha	Api	45	38	-	-	
8	" Běľskaja	Po	56	73	_		
9	K. Čistaja Dubrova	ilali	155	175	_	1 -	
10	D. Počepova	hen	61	61	-	12	
11	" Mal. Vysokoe	0	50	55	1	-	
12	" Kostin-Dor		34	41			

Nummer der fer nach der henfolge.	Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer	Klasse der Bauern	Anzahl der Einwohner.				
der der	Baral Bevölkerung.		Kar	elier.	Rus	ssen.	
Dor- Rei-		uern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen	
13	D. Lopaticha		46	45		-	
14	, Sažicha		71	69	-	_	
15	" Stanino		24	29	_	-	
16	" Medvědkovo		30	45	-	-	
17	, Čurilkovo		93	105	-	-	
18	" Savino	a	60	54	-	-	
19	, Djudikovo	ы	58	83	-	_	
20	"Bědnjakovo	a u	43	56	-	-	
21	" Ognišino	8	48	69	-	_	
22	. Sirotka	e b	26	28	-	_	
23	, Privorot	80	23	42	1.20	_	
24	" Djudikovskaja Popovka	n a	40	49	-	-	
25	, Kamenka	8	30	42		_	
26	, Paskino	P.	27	39	_	_	
27	, Dudino	A	58	48	_	_	
28	"Eremějcevo	0 50	64	70	_	-	
29	" Grjaznaja Popovka		25	26	-	_	
30	" Moseevskaja	a l	57	51	-	_	
31	" Gorbačevo	Ħ	35	35	_	_	
32	" Syčeva	h e	26	42	1 -	-	
33	"Trufanova	9	43	37	_	-	
34	" Mal. Popovka		19	22	-	=	
35	, Chměľneva		43	44	11-5	-	
36	"Srednee Vysokoe		17	19	_	-	
37	- Komlevo		32	51	_	_	
38	" Ermolkino		26	30	-	-	
1	Sa.		1,898	2,177	-	-	
	53. Gemeinde Mar- tynovskaja.						
1	D. Novoe Korovkino	'n.	60	65		-	
2	" Perchi	d	26	35	-	-	
3	" Martynovskaja Popov-	ehem. ApB.					
	ka	hen	30	41			

in the second

<u>.</u>

Nummer der fer nach der henfolge	fer nammer nach der Gemeinden und Dörfer mit karelischer Bevölkerung.		Anzahl der Einwohner.				
der der olge			Kar	elier.	Russen.		
Dör- Rei-		Klasse der Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Fraue	
4	D. Chrebtovo		65	77	- 1	_	
5	"Černicyno		52	54	_	-	
6	" Ignatkovo		52	64	-	-	
7	" Golovkovo		38	51	-	-	
8	" Matjuškino		40	54	-	-	
9	" Talašmanka		64	64	-	-	
10	" Novinka	r n	59	53	-	-	
11	"Žigoricha	ø	27	31	-	-	
12	" Rjabinkina	a u	47	67	- 1	-	
13	" Ivaškovo	p	31	46	-	-	
14	"Šelomova	0 60	43	39	-	-	
15	"Selivanova	đ	56	65	-	-	
16	"Aleksějceva	a n	38	36	-	-	
17	" Pokryškina	b a	42	51	-	-	
18	" Vysokoe	A	45	57	-	-	
19	"Petrjaeva	Φ	90	88	-	-	
20	"Novoselki	as	31	34	-	-	
21	" Goleniščevo	a. 1	33	48	-	-	
22	" Ramenka	B	33	32	-	-	
23	" Mińeva	Θ	52	53	-	-	
24	" Lokutina	e h	11	16	-	-	
25	" Toračevo		48	57	-	-	
26	" Selezneva		24	34	-	-	
27	"Čepurki		35	44	-	-	
28	" Koškino		16	25	-	-	
29	" Šelgirogovo		54	49	-	-	
30	" Lěsnoj Cholm		39	39	-	-	
	Sa.		1,281	1,469	-	-	
	54. Gemeinde Deli-						
	dino.						
1	D. Ovinišči	'n.	57	60	5	17	
2	, Nikulina	Ap.	28	25	_		
3	"Černavy	ehem. Ap -B	80	85	_	6	
4	" Tučeva	hen	95	98	1	7	

for namer Namen der Gemeinden und Dörfer mit karelischer Bevölkerung.		Anzahl der Einwohner.				
		Kar	elier.	Ru	ssen.	
	uern.	Männer.	Frauen.	Männer.	Frauen	
D. Kemenka	A.	50	62	_	10	
" Klabukovo	Α.	42	43	-	3	
"Černevo	А.	68	52	_	11	
"Čegopcova	G.	43	42	6	15	
Sa.	174	463	467	12	69	
 55. Gemeinde Anto- novo. D. Elcino 56. Gemeinde Cha- backoe. 	A.	12	14	-	-	
D. Michalicha	A.	152	142	_	17	
, Zacharicha	А.	120	110	-	12	
sa. 57. Gemeinde Popo- va. D. Vorobicha "Budokina "Zagajna	ehem. ApB.	272 75 80 83	252 92 70 81		29 1 2 1	
Sa.		238	243	-	4	
			11.686 755	$\frac{22}{1}$	133 55	
 VI. Kreis Kašin. 59. Gemeinde Litvinovo. D. Nikoly <ul> Jastrebicha Grigorovka Sely Moiseicha Snosy 	ehem. Apanagebauern	48 62 60 82 95 35	69 73 96 99 92 34			
	D. Kemenka , Klabukovo , Černevo , Čegopcova Sa. 55. Gemeinde Anto- novo. D. Elcino 56. Gemeinde Cha- backoe. D. Michalicha , Zacharicha Sa. 57. Gemeinde Popo- va. D. Vorobicha , Budokina , Zagajna Sa. Sa. Sa. im Kr. Vesjegonsk <i>VI. Kreis Kašin.</i> 59. Gemeinde Litvi- novo. D. Nikoly , Jastrebicha , Grigorovka , Sely , Moiseicha	D. KemenkaA., KlabukovoA., ČernevoA., ČegopcovaG.Sa.Sa.55. Gemeinde Anto- novo.A.56. Gemeinde Cha- backoe.A.56. Gemeinde Cha- backoe.A.57. Gemeinde Popo- va.Sa.57. Gemeinde Popo- va.Yi.D. VorobichaYi., ZagajnaYi.Sa.Sa.Sa. im Kr. VesjegonskVI. Kreis Kašin.59. Gemeinde Litvi-	D. Kemenka A. 50 " Klabukovo A. 42 " Černevo A. 68 " Čegopcova G. 43 Sa. 463 55. Gemeinde Anto- novo. A. D. Elcino A. 12 56. Gemeinde Cha- backoe. A. 12 D. Michalicha A. 120 Sa. Z72 57. Gemeinde Popo- va. P. D. Michalicha A. 120 Sa. Z72 57. Gemeinde Popo- va. P. D. Vorobicha P. 80 83 "Zagajna Sa. 238 Sa. im Kr. Vesjegonsk 10,069 21, VI. Kreis Kašin. 21, 21,	Männer. Frauen. D. Kemenka A. 50 62 , Klabukovo A. 42 43 , Černevo A. 68 52 , Čegopcova G. 43 42 Sa. 463 467 55. Gemeinde Anto- novo. A. 12 14 56. Gemeinde Cha- backoe. A. 12 14 56. Gemeinde Cha- backoe. A. 120 110 Sa. 272 252 142 , Zacharicha A. 120 110 Sa. 272 252 57. Gemeinde Popo- va. 92 D. Vorobicha $\frac{V}{V}$ 83 81 D. Vorobicha $\frac{V}{V}$ 83 81 Sa. Sa. 238 243 Sa. im Kr. Vesjegonsk 10,069 11.686 21,755 VI. Kreis Kašin. 10,069 11.686 21,755 92 59. Gemeinde Litvi- 40 40	Hanner. Frauen. Männer. D. Kemenka A. 50 62 - , Klabukovo A. 42 43 - , Černevo A. 68 52 - , Čegopcova G. 463 467 12 55. Gemeinde Anto- novo. - - - D. Elcino A. 12 14 - 56. Gemeinde Cha- backoe. - - - D. Michalicha A. 152 142 - . Zacharicha A. 120 110 - Sa. 272 252 - - 57. Gemeinde Popo- va. - - - - Budokina - - 80 70 - - . Zagajna - 83 81 - - - - . Zadajna - - - - - - -	

D. RICHTER.

Nummer fer nach henf	Namen der Gemeinden und	Klasse der	Anzahl der Einwohner.				
der der olge	Dörfer mit karelischer Bevölkerung.	ər Baı	Kar	elier.	Russen.		
Dör- Rei-		Bauern.	Männer.	Frauen.	Männer	Frauen	
	60. Gemeinde Lav-						
	rovskaja.	ehem. ApB		1.1			
1	D. Sinjaeva	A]	61	75	-	-	
2	" Gladyševa	mem	50	52	-	-	
3	" Priluki	eh	45	67	-	-	
	Sa.		156	194	-	-	
	Sa. im Kreis Kašin		538	657 ,195	-	-	
	VII. Kreis Zubcov. 61. Gemeinde Iva- novskoe.						
1	D. Aleksandrovo	ern	132	140	-	-	
2	"Novoe	Bau	136	146		-	
3	" Vasilevskaja	ehem. gutsherrliche Bauern	102	110		-	
4	" Galochovo	rlicl	111	115	-	-	
5	v Vvedenskoe	her	37	40	-	-	
6	" Ivanovskoe	uts	96	95	-	-	
7	" Matjugino	30 -	66	68	-	-	
8	"_ Semenovskaja	hen	116	125	-	-	
9	" Maŕino	O	73	85	-	-	
	Sa. im Kreis Zubcov		869	924	-		
			1,7	93			

NB. In den Kreisen Tver, Korčeva, Kaljazin, Ržev und Starica giebt es keine Karelier.

Kreise.		Anzahl mit k Bevi	Anzah	Dörfern 1ng.	mit			
		zahl der Dörf nit karelischer Bevölkerung.				Russen.		
		Dörfer scher ung.	Männer.	Frauen.	Zusam- men.	Män- ner.	Frauen.	Zusam- men.
L II.	Ostaškov Vyšne-Volo-	4	293	346	639	-	. =	-
	čok	194	12,005	13,966	25,971	45	66	111
ш.	Novotorżok	125	5,798	6,435	12,233	102	123	225
IV.	Běžeck	301	20,040	22,117	42,157	445	573	1,018
V.	Vesegonsk	205	10,069	11,686	21,755	22	133	155
VI.	Kašin	9	538	657	1,195	-	-	
VII.	Zubcov	9	869	924	1,793	-	-	
	nmen im Gou- n. Tver	847	49,612	56,131	105,743	614	895	1,509

Gesamtzahl der Karelier im Gouvernement Tver (1873).

Beilage II.

Verteilung der Karelier auf die Kreise und Gemeinden des Gouvernements Tver.

(Angaben der Volkszählung durch das Semstvo 1886-90.)

Kreise und Ge- meinden.	Karelier Seelen bei- derl. Geschlechts.	Karelier in "/o von der ganzen Land- bevölkerung.	Kreise und Ge- meinden.	Karelier Seelen bei- derl. Geschlechts.	Karelier in °/° von der ganzen Land- bevölkerung.
I. Kr. Ostaškov	779	0,6	21. Prudy	891	12
1. Ivanodvorsk	779	28	22. Kuzovina	6,778	84
II. Kr. Vyšnyj			IV. Kr. Běžeck	54,161	24
Voločok	31,660	20	23. Mikšino		70
2. Staroposonsk	3	0,1	24. Tolmači		97
3. Jasenoviči	198	3	25. Trestna		98
4. Borzynsk	205	4	26. Rybinsk		26
5. Zaborovo	4,796	67	27. Zaruč'e		85
6. Domoslavľ	114	2	28. Filippkovka		98
7. Jaščinsk	188	2	29. Morkinogorsk		10
8. Osěčenka	5,577	78	30. Zaklińe	0.1.3	54
9. Ovsiščensk	626	12	31. Selišče		30
10. Pesčaniki	119	3	32. Zamyťe	54,161 1	51
11. Poddub'e	19	0,5	33. Zastolbsk	01,101	10
12. Kuźminka	5	0,1	34. Alešinka		85
13. Paŕevskaja	52	0,8	35. Ilgoščino		3
14. Stolopovo	459	9	36. Ivanovkoe		3
15. Raevskaja	3,942	53	37. Raduchovo		1
16. Lugininsk	912	12	38. Běljanicy		10
17. Kozlovo	7,040	89	39. Bokarevo		10
18. Nikulino	7,405	98	40. Mogoč		5
III. Kr. Novotor-			41. Jakovlevskoe		0,7
žok	16,193	12	42. Aleškovskoe	J	14
19. Dor	8,287	99			
20. Klimovo	237	3			

¹ Eine detaillierte Verteilung der Karelier auf die einzelnen Gemeinden ist in dem gedruckten Verzeichnis über den Kreis Bežeck nicht angege-

Karelier Seelen bei- derl. Geschlechts. meinden.		Karelier in % von der ganzen Land- bevölkerung.	Kreise und Ge- meinden.	Karelier Seelen bei- derl. Geschlechts.	der ganzen Land- bevölkerung.	
V. Kr. Veše- gonsk ¹	26,396	19	54. Delidino 55. Antonovo	1,150 46	21 1	
43. Čistinsk	1,200	16	56. Chabackoe	600	9	
44. Topalka	2,250	35	57. Popova	650	10	
45. Lopatino	2,600	45	58. Prudy	100	2	
46. Lukino	700	10	VI. Kr. Kašin	1,479	1,2	
47. Ščerbovo	1,100	12	59. Litvinovo	1,028	16	
48. Zaluž'e	1,950	31	68. Lavrovo	451	7	
49. Archanskoe	1,600	30	VII. Kr. Zubcov	1,664	1,6	
50. Keśma	3,000	37	61. Ivanovo	1,664	31	
51. Teljatinsk	750	12	01, 1780070		1	
52. Čamerova	4,700	61	Sa. im Gouv. Tver	132,332	8,2	
53. Martynovskaja	4,000	56				

NB. Die Nummern der Gemeinden sind dieselben wie auf der beigegebenen Karte des Gouvernements.

ben. Die Dichtigkeit der karelischen Bevölkerung in den einzelnen Gemeinden ist nach früheren Angaben (aus den 80:er Jahren) mitgeteilt.

['] Die Gesamtzahl für den ganzen Kreis ist genau, die Verteilung auf die einzelnen Gemeinden annäherungsweise angegeben; in dem gedruckten Verzeichnis über den Kreis Vesegonsk sind die Dörfer mit karelischer Bevölkerung und die Gesamtzahl der Bewohner derselben (27,511), welche Zahl auch die Russen (1,115 Seelen) einschliesst, angeführt.

Beilage III.

Verteilung der Bevölkerung des Gouvernements Tver mit Angabe der Zahl der Karelier in den Kreisen.

	i.	J. 1873.		1886—1890.			
Kreise.	Gesamtzahl der Land- bevölkerung '.	Darunter Karelier.	Karelische Bevölkerung in % von der Gesamtzahl der Einwohner.	Gesamtzahl der Land- bevölkerung	Darunter Karelier.	Karelische Bevölkerung in % von der Gesamtzahl der Einwohner.	
I. Ostaškov	94,030	639	0,7	114,538	779	0,6	
II. Vyšnyj Voločok	139,732	25,971	16	152,397	31,66 0	20	
III. Novotoržok	127,564	12,233	10	136,938	16,193	12	
IV. Běžeck	195,782	42,157	22	225,224	54,161	24	
V. Vesegonsk	123,496	21,755	18	144,909	26,396	19	
VI. Kašin	109,031	1,195	1,1	127,082	1,479	1,2	
VII. Zubcov VIII—XII. Die übri-	84,955	1,793	2	99,784	1,664	1,6	
gen 5 Kreise	570,865	-	0	605,324	-	0	
Sa. im Gouv. Tver	1,445,455	105,743	7,0	1,606,196	132,332	8,2	

¹ Die Angaben über die Gesamtzahl der Landbevölkerung des Gouvernements Tver sind entlehnt aus dem "Сборникъ матеріаловъ для статистики Тверской губернін", Heft IV (herausg. von dem Tverischen Gouvernements-Semstvo, 1887), bearbeitet von V. I. Pokrovskij; dazu erklärt der Verfasser: "in Ermangelung genauer Angaben führen wir annäherungsweise Daten über die Bevölkerungen der Kreise der Gouv. Tver aus d. J. 1873 an" (Seite 5).

Beilage IV.

Quellen.

Literatur. "Географическо-статистическій словарь Россійской Имперія" von P. P. SEMENOV, St. P:burg 1863-85, Bd. III. - In Semenov's "Словарь" sind folgende Quellen angeführt: REIN, "Specimen de vetere Carelia (Abo 1825); "Исторія Государства Россійскаго" von KARAMZIN; POGODIN, "Историческій сборникъ"; VERE-Зслаги, "Очерки Архангельской губерніи", 1849; Кöppen, "Водь"; Военная статистика Тверской губерніи; Андвееч, "Олонецкая губернія"; Даšкоу "Олонецкая губернія"; "Памятная книга Олонецкой губернін", 1858; "Списокъ населенныхъ мъстъ Архангельской губерніи"; "Списокъ населенныхь мъстъ Тверской губерніи"; CASTRÉN, "Ethnographische Vorlesungen"; desselben, "Nordische Reisen", 1853; SCHNITZLER, "L'empire des Tsars"; "Журналъ министерства внутренныхъ дълъ", Buch 3, 1848, XXIII; "Въстникъ Географическаго Общества", 1856, Buch 4 und 5; "Олон. Губ. Ввдомости"; Sjögren, "Gesammelte Schriften" (St. P:burg 1861). -"Энциклопедическій Словарь Брокгавза и Ефрона", Bd. XVI, Artikel von D. I. RICHTER "Корелы" (St. P:burg 1895). - L. N. Малкоу, "О древней культуръ западныхъ финновъ по даннымъ ихъ языка" (nach Ahlqvist, St. P:burg 1877). — "Олонецкій сборникъ", Heft III (Petrozavodsk 1894). — "Матеріалы по стат. народнаго хозяйства С. Петербургской губернія", Heft II, Kreis Schlüsselburg (St. P:burg 1885), Heft V, Kreis St. Petersburg (St. P:burg 1887). V. S. Вовгакоvsкы, "Исторія Тверскаго княжества" (St. P:burg 1876); "Живописная Россія"; S. Solov'ev, "Исторія Poccin" (herausg. v. d. Gesellsch. "Общественная Польза"; Buch I und II). — V. P. SEMENOV, "Россія. Полное географическое описаніе нашего отечества", St. P:burg, Bd. I (1899) und III (1900). - V. PREOBRAŽENSKU, "Описаніе Тверской губерній въ сельскохозяйственномъ отношении" (St. P:burg 1854). — "Тверскія Губ. Въдомости за 1875 г. No. 45, Artikel von V. Роккоvskij, "Замътка о корелахъ Тверской губерни". — Veröffentlichungen des tverischen Gouvernements-Semstvo: "Сборникъ матеріаловъ для статистики

D. RICHTER.

Тверской губернін"; Heft II (1874), III (1876), beide bearbeitet von V. Роккоvsкы; Heft V (1882) von D. Richter. — Генеральное соображеніе по Тверской губерній (1783—1784 гг.)", herausgegeben unter Redaction von V. Роккоvsкы, 1873. — V. Роккоvskij, "Историко-статистическое описаніе Тверской губернін", Bd. I (1880). — "Сборникъ статистическихъ свѣдѣній по Тверской губернін", Bd. II Kreis Novotoržsk (1889), III Kr. Vyšnyj Voločok (1890), VII Kr. Zubcov (1891), XI Kr. Veśegonsk (1894), XII Kr. Ostaškov (1895—96) und XIII Kombinierte Übersicht über das Gouv. Tver (1897). — А. Тоlмаčevskaja, "Родное карельское. Kарельско-русскій букварь" (1887).

Anmerkung. Der Verfasser der vorliegenden "Bemerkungen über die tverischen Karelier" hat während der Zeit seines Dienstes in dem tverischen Gouvernements-Semstvo (1876-1887) häufig von Kareliern besiedelte Gegenden besucht und daselbst in der Eigenschaft eines Statistikers das wirtschaftliche Leben der Bevölkerung untersucht. Das meiste des von ihm selbst und unter seiner Leitung gesammelten Materials ist in mehrere der obenzitierten Quellen aufgenommen, anderes blieb unbearbeitet und unveröffentlicht und ist leider heute zum grossen Teil verloren. Bei der Abfassung der vorliegenden Bemerkungen erlaubte sich der Verfasser zum Teil sowohl von seinen unveröffentlichen Aufzeichnungen als auch von Erinnerungen Gebrauch zu machen. Von den unveröffentlichten Quellen muss Verfasser besonders vermerken eine im J. 1886 von ihm im Kirchdorfe Kozlovo (Gemeinde Kozlovo, Kreis Vyšnyj-Voločok) durchgelesene, damals im Besitz des Geistlichen am Ort befindliche Handschrift, die sich auf die Frage nach der Übersiedelung der Karelier in das tverische Land im 17. Jahrhundert sowie auf ihre ökonomische Lage um die Mitte des 18. Jahrhunderts bezog. Diese Handschrift ist nach dem Tode ihres Besitzers (in den neunziger Jahren des 19. Jh.) verloren gegangen, und alle Bemühungen des Verfassers dieser "Bemerkungen" sie auszumitteln sind erfolglos geblieben; wie auch seine Versuche gescheitert sind die Kopien der bezeichneten Handschrift, die sich (auf die Initiative des Verfassers 1886 angefertigt) in Tver im Gouverne-

ments-Semstvoamt und im statistischen Komité des Gouvernements Tver befanden, aufzufinden. — Die verlorene Handschrift ihrerseits war die Kopie von Bruchstücken alter Handschriften, die "dem von den Bauern der Gemeinde Tolmači gewählten Vertreter auf Befehl der Kaiserin Katharina II. infolge Verordnung der Oberhofkanzlei am 10. Dezember 1778 übergeben wurde"; die Originale selbst gehören in die Jahre 1666, 1729 und 1731, ob sie aber bis zum heutigen Tag erhalten geblieben, ist dem Verfasser dieser "Bemerkungen" nicht bekannt.

SECKO-

T THE OWNER PROVIDE			
	1911		
		·	
(法)[[1]]			
Line 29 million and			

•	

Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1903.

Auszüge aus den sitzungsberichten der Finnisch-ugrischen Gesellschaft im j. 1903.

Matkakertomus vogulimailta.

II.

(Esitetty Seuran vuosikokouksessa 19²/xII 03.)

Suomalais-ugrilaiselle Seuralle.

Viimeisen matkakertomukseni kirjoitin ala-Loźvalta Kūźinan kylästä. Mainitussa paikassa viivyin viime joulukuun 22 päivään, jolloin siirryin Loźvaa ylöspäin Permin läänin puolelle. Koska sikäläisissä ala-Loźvan kylissä kielimurre tuntui samalta kuin viimeksi tutkimani, en nähnyt tarpeelliseksi pysähtyä sinne, vaan jatkoin matkaani suoraa päätä keski-Loźvalle saakka, asettuen Nikito-Ivdelin venäläiseen kullankaivajakylään. Täällä tutkin aluksi keski-Loźvan murretta, mutta kun kielimestarini, ainoa elossa oleva mainitun murteen taitaja, osottausi pitempiaikaiseen säännölliseen työhön mahdottomaksi, oli pakko erottaa hänet toimestaan ennenkuin olisin tahtonut. Senjälkeen ryhdyin tutkimaan ylä-Loźvan murretta. – Maaliskuun lopulla ja huhtikuun alulla tein porokyydillä kaksiviikkoisen matkan ylä-Loźvan ynnä sen sivujokien varsilla asuvien vogulien luo. Toinen, kesäajaksi samoille seuduille suunnittelemani retki jäi voittamattomien esteiden vuoksi tekemättä. — Ylä-Loźvan murteen tutkimisen lopetettuani jätin elokuun 20 p. Nikito-Ivdelin ja palasin Ivdel ja Loźva virtoja myöten takaisin Tobolskin lääniin. Syyskuun alusta olen asunut tässä kylässä Tavdan jokialueen vogulimurretta tutkien.

Työohjelmani on ollut sama tänä kuin viime vuonnakin. Päätyönäni on ollut murresanaston kerääminen. Muusta matkasaaliistani mainitsen, että kielennäytteiksi on kokoontunut joku määrä lauluja, satuja, tarinoita ja kertomuksia, joista melkoinen osa mytologista sisällystä, karhunpeijaisissa esitettäviä näytelmänmukaisia, eri tilaisuuksissa käytettäviä rukouksia ja sanoja, arvoituksia y. m.

Janyčkovan vogulikylässä Košukin kunnassa Tobolskin lääniä marrask. 6 p. 1903.

ARTTURI KANNISTO.

Lappalaisia murteita tutkimassa.

Matkakertomus Norjan ja Suomen Lapista.

(Esitetty Seuran vuosikokouksessa 19²/xn03.)

Saatuani tiedon siitä, että Suomalais-ugrilainen Seura 16 p. toukokuuta 1903 oli myöntänyt minulle apurahan aiottua tutkimusmatkaa varten, koetin mikäli mahdollista jouduttaa lähtöäni. Yliopistotyöni takia en kuitenkaan päässyt lähtemään ennenkuin 3 p. kesäkuuta.

Bodössä viivyin kaksi päivää yksityisasiain takia ja tulin Tromssaan 10 p. kesäkuuta. Noudattaen rehtori Qvigstadin ystävällistä kutsua olin siellä hänen vieraanaan 14 päivään kesäkuuta. Tämä viivähtäminen ei suinkaan ollut tutkimustyölleni haitaksi: rikkaasta tietovarastostaan ja monipuolisesta kokemuksestaan lappalaisen murretutkimuksen alalla rehtori Qvigstad evästi minut runsaasti matkaani varten, antoipa minulle omia muistiinpanojaankin mukaan.

KONRAD NIELSEN, Matkakertomus.

Qvigstadin neuvoa seuraten päätin tehdä sen muutoksen matkasuunnitelmaani, että Koutokeinonmatka jää pois ja sillä tavalla voitettu aika käytetään Tenovuonon merilappalaisten luona. Hän huomautti minulle nimittäin sitä, että itä-Ruijan merilappalaisten kieltä ja oloja on peräti vähän tutkittu. Varsinkin etnografisessa suhteessa olisi syytä odottaa rikkaita tuloksia heidän luoksensa suunnattavasta tutkimusmatkasta. Mitä taasen Koutokeinoon tulee, olisi paljon edullisempi lähteä sinne talvella kuin kesällä, varsinkin jos matkan tarkoitus ei ole yksinomaan kielellistä laatua. Koutokeinolle omituiseen "tunturielämään" ei pääse tutustumaan muulloin kuin talvella. Kesällä kaikki tunturilappalaiset ovat sieltä poissa, ja vakinaisesta väestöstäkin on silloin moni vaikea tavata.

Siinä toivossa, että pian saisin tilaisuuden tutustua lappalaiseen talvielämään ylipäänsä ja erittäinkin oleskella pitemmän aikaa Koutokeinossa talvella, tein sitten ylempänä kerrotun muutoksen matkasuunnitelmaani. Vaikuttipa osaltansa sekin seikka, että kesämatka Koutokeinoon olisi tullut niin suhteettoman kallis; itse matkaan olisi mennyt niin paljon aikaa, että olo siellä olisi saanut supistua aivan lyhyeksi.

Korvaukseksi näin pois jääneestä tilaisuudesta tutustua Ruijan lapin läntistä pääryhmää edustavaan murteeseen päätin toteuttaa tuuman, jonka Suomalais-ugrilaiselle Seuralle lähettämässäni matkasuunnitelmassa olin maininnut vain mahdollisuutena: paluumatkalla oleskella jonkun aikaa länsi-Ruijan merilappalaisten seassa murteita tutkimassa. Mutta koska sattui niin, että sain tilaisuuden tutkia Koutokeinon murretta siellä käymättäkin — siitä kerron tarkemmin alempana — niin tuo tuuma ei kuitenkaan toteutunut.

Tromssassa samoinkuin sitä ennen Bodössäkin jatkoin vähän ennen Kristianiasta lähtöä alottamiani valokuvausharjoituksia. Paha kyllä en ehtinyt sentään tarpeeksi tottua tähän toimeen. Seurauksena tottumattomuudestani tällä alalla oli se, että kun myöhemmin koetin jatkaa aivan ominpäin, niin meni minulta moni arvokas levy hukkaan.

14 p. kesäkuuta läksin, kuten jo mainittu, Tromssasta matkalle varsinaiseen Ruijaan (Finmarkeniin) päin: pikalaivalla Hammer-

XXII,3

festiin ja sieltä sitten Vaggeen (Tenovuonossa), jonne saavuin 16 p. kesäkuuta.

Poikettuani Tenon kirkonkylään, missä ollessani piirilääkäri Gвотніn vieraana hankin itselleni tarkempia tietoja Tenovuonon lappalaisista, tulin 18 p. kesäkuuta Troldfjorden nimiseen pikkuvuonoon, — Tenon päävuonosta itäänpäin.

Qvigstad oli erityisesti suositellut minulle tätä paikkaa, koska hän otaksui, että se — syrjäinen kun se on — voisi tarjota hauskoja tutkimusaineksia. Syrjäinen se todellakin on tai ainakin ennen on ollut tämä Troldfjorden, vaikka se ei ole kuin muutaman penikulman päässä kirkolta. Ani harvoin on joku vieras sinne eksynyt, ennenkuin viime vuonna saatiin paikallislaiva Tenovuonoon; sen kautta on Troldfjordenkin päässyt yhteyteen muun maailman kanssa. Mutta paljon tiesivät siellä käyneet kertoa Troldfjordenin alkuperäisistä oloista. Kaikesta päättäen oli siellä runsas saalis odottamassa sitä tutkijaa, joka ensin valitsisi tämän unohdetun pikkumaailman huomionsa esineeksi. Yksin vuonon norjalainen nimikin näytti sisältävän palasen vanhaa salaperäistä taikauskoa.

En tosin löytänyt läheskään kaikkea mitä olin luullut sieltä löytäväni. Tuo nimiseikka on tässä kuvaava: "Troldfjorden" ei olekkaan mikään vanha, lappalaisten noitakonsteja tai satumaailmaa muistuttava nimitys. Kaikessa jokapäiväisyydessään on nimen alkuperä seuraava: Eräs nimismies oli kerran muutamia vuosikymmeniä sitten, jolloin vuonoa – samaisen nimismiehen keksinnön mukaan - kutsuttiin Holmefjordiksi (vuonon suussa on kaksi pientä saarta), saanut kovin "lämpimän" vaastaanoton siellä, kun eräältä vuonon akalta vaati veronmaksua, ja suutuksissaan hän lausui: "Holmefjord on liian kaunis nimi sille vuonolle, Troldfjorden - se se olisi sille sopiva nimi." Ja sen nimen se sitten saikin. – Näin ainakin Troldfjordenissa kerrottiin. Samoinkuin siis petyin luulossani Troldfjordenin nimen suhteen, olivat myös toiveeni siellä löytyvistä tutkimusaineksista monessa kohden raukeavat: Troldfjordenin väestö on kyllä elänyt erikseen koko maailmasta, mutta se ei ole tarpeeksi kauan siellä ollut voidakseen kehittää kaikkea sitä omaa, omituista, jota olin toivonut sieltä löytäväni - kielellisessä ja etnografisessa suhteessa. Eikä siellä syrjäisyydessä ole - kuten otaksuttavaa olisi,

jos vuonon asutus olisi oikein vanha — säilynyt kovin paljon lappalaisten vanhanaikuista, nyt kaikkialla auttamattomasti häviämässä olevaa henkistä yhteisomaisuutta.

Sen mukaan, mitä kyselyjeni kautta sain selville, ei Troldfjordenin nykyinen asutus ulotu kauemmaksi taaksepäin kuin viime vuosisadan edelliselle puoliskolle. Aikaisemmasta asutuksesta oli vain satumaisia kertomuksia olemassa, jotka eivät sisältäneet muuta kuin semmoista, jota tavataan niin monessa muussakin paikassa.

Mutta toiselta puolen on Troldfjordenissa varmoja jälkiä aikaisemmasta asutuksesta löydettävissä: jälkiä maa-majoista, joiden asukkaista nykyinen sukupolvi ei tiedä mitään. Luultavasti tämä asutus ei ole ollut kovin vakinaista laatua. Joku porolappalaisperhe on köyhyyden takia asettunut vuonon rannalle asumaan voidakseen kalastuksen kautta pysyä hengissä; mutta paikka on kai pian huomattu epäedulliseksi, asukkaat ovat valinneet itselleen toisen, ja vuonon ranta on taas jäänyt autioksi. — Toinen seikka, joka viittaa aikaisempaan asutukseen on se, että suuret metsät, joista vielä näkee jälkiä vuonon rannoilla ja pitkin laaksoa ylöspäin, on hakattu maahan; mutta tästä työstä lienee suurin osa suoritettu vasta nykyisen asutuksen aikana, — siihen viittasivat vanhain ihmisten kertomukset.

Kaikista pettymyksistä huolimatta olin sangen tyytyväinen siihen, että olin osunut Troldfjordeniin tulemaan. Ja tulinpa viipymään siellä paljon kauemmin kuin olin aikonutkaan. Aiotusta kiertomatkasta Tenon rannikkoalueella ei tullut mitään, — sen sijaan minä olin kaikessa rauhassa Troldfjordenissa kokonaista $2^{1}/_{2}$ viikkoa (18 p. kesäk.—5 p. heinäk.) tutkien paikkakunnan murretta ja kirjoitellen muistiin kaikkea lappalaisten oloja, ajatustapaa, taikauskoa j. n. e. valaisevata, mitä vain tietooni tuli.

Suuressa kiitollisuudenvelassa olen hyväntahtoiselle isännälleni P. SVLTRANIILE. Hänen välitystään saan kiittää siitä, että troldfjordilaiset ensi hetkestä saakka seurustelivat minun kanssani niin avomielisesti. SVLTRAN on itse norjalainen (hänen isänsä oli tullut Helgelandista), mutta hän on nainut lappalaistytön, ja hänen talossaan olivat lappalaiset naapurit täydellisesti niinkuin kotonaan, molemmat kielet olivat siellä parhaimmassa sovussa, — en ole missään nähnyt niin idyllistä suhdetta norjalaisen ja lappalaisen kansallisuuden välillä kuin Troldfjordenissa (siellä on myös pari puhtaasti norjalaista perhettä, yhdessä taisi emäntä olla suomalainen): ei mitään turhaa ylpeilemistä ja ylönkatsetta eikä toiselta puolen mitään epäluuloa ja salaista vihaa.

Sekä omalla esimerkillään että suorilla kehoituksillakin Syltran vaikutti sen, että lappalaiset tekivät kaiken voitavansa, jotta onnistuisin saamaan mahdollisimman täydellisiä ja tarkkoja tietoja kaikista asioista, joita vain tiedustelin. Sainpa usein hauskoja ilmoituksia tiedustelemattakin, ja minulla oli mitä parhain tilaisuus läheltä seurata heidän jokapäiväisiä töitään ja toimiaan ja sillä tavalla tehdä havaintoja.

Kielimestarina oli minulla melkein koko ajan sama henkilö, NILS N. ASTRUP (synt. 1880).

Ennen kaikkea koetin ottaa selkoa murteen kvantiteettiseikoista käyttäen väitöskirjassani "Die quantitätsverhältnisse im Polmaklappischen" löytyvää esimerkkikokoelmaa.

Enimmän huomiota panin konsonanttien astevaihteluun ja pääkorollisten vokalien kvantiteettiin. Tuloksistani tässä kohden tahdon mainita seuraavat seikat:

Toisen tavun sulkeumisesta riippumaton vaihtelu vartalokonsonanttien kvantiteetissa (vrt. väitöskirjaani s. 18 ss.) tavataan tässäkin murteessa, vaikkei niin pitkälle levinneenä kuin Puolmangin murteessa; kaikki "alkup. pitkät" vartalokonsonantit, niinpä myös vokalienväliset meediat ja meedia-affrikaatat, spirantit, likvidat ja nasalit, jotka heikossa asteessa eivät esiinny lyhyinä, ovat vahvassa asteessa ulkopuolella tätä vaihtelua.

Ensimäisen tavun vokalikvantiteetin kanssa on mainitulla vaihtelulla tässä murteessa paljon vähemmin tekemistä kuin Puolmangin murteessa. Ei-lyhyen vokalin jäljessä saattaa kyllä konsonantti olla hiukan lyhyempi kuin lyhyen vokalin jäljessä, esim. $m\bar{q}nn\bar{a}$ "lapsi", vrt. mo $\bar{n}ni$ "muna". Mutta tämä tulee kysymykseen vain alkup. $\bar{a}$:n ja osaksi diftongien jäljessä; alkup. lyhyet vokalit esiintyvät ensi tavussa lyhyinä (paitsi muutamissa tapauksissa heikon asteen muuttumattoman lyhyen konsonantin edessä): polla "tuli" (vrt. P. dolla), eppetšan "antanen" (vrt. P. āpešam), tšorruui "mäelle" (vrt. P. tšorruui).

Yleensä ovat pääkorollisten vokalien kvantiteettiseikat tässä murteessa paljon yksinkertaisemmat kuin P:ssa; niinpä voi diftongeista, jotka P:ssa tuottivat niin paljon vaikeuksia, tämän murteen mukaan antaa helppoja ja selviä sääntöjä.

Niitä tavataan kolme tyyppiä: 1) $\check{i}e^{\cdot}$ (korko jälkimäisellä komponentilla, edellinen "ylilyhyt"), 2) $\check{i}e$ (korko jakautuu jotenkin tasaisesti kumpaankin), 3) $\check{i}e$ (korko edellisellä komponentilla).

Jommankumman komponentin pidennys siis ei tule kysymykseen, ja kirjakielen ä:tä vastaavat diftongit ovat aivan samalla kannalla kuin muutkin (P:ssa toisin, vrt. väitösk.).

Ensimäinen tyyppi (ie jne.) esiintyy ainoastaan vahvassa asteessa, kaikkien "alkup. pitkäin" vartalokonsonanttien edessä, toinen tyyppi (ie jne.) tavataan heikossa asteessa "alkup. pitkien" vartalokonsonanttien edessä ja vahvassa asteessa "alkup. lyhyiden" vartalokonsonanttien edessä, kolmas tyyppi (ie jne.) taasen heikossa asteessa lyhyen konsonantin (ja lyhyen meedia-affrikaatan) edessä.

Esimerkkejä:

- sįelbiot "kieltää", smįeottaot "keksiä", seęoltšaot "katsoa", sį egsa "tuuli", speędvšuot "kolisten lyödä", vessi "tuohi", mįelli "korkea santatörmä", eedoni "äiti".
- 2) sielooàm "kiellän", smieottàm "keksin", seşottšàm "katson", siessa "tuulen" (gen.), speşdosàm "lyön", sesssi "tuohen", mielli "törmän", esdoni "äidin".

eįestta "käsi", pįesttu "tieto", beesttsi "petäjä", beessi "pesä", miella "mieli", jiešna "jää".

 sį edα "käden", pį edu "tiedon", be εpsi "petäjän", be εsi "pesän", mį ela "mielen", jį eηα "jään".

"Heleäin" a-äänteiden kvantiteetti on pääasiassa sama kuin P:ssa.

On kuitenkin olemassa koko sarja tapauksia, missä näiden vokalien samoinkun diftongienkin kvantiteetti eroaa yleisistä säännöistä. Tämä on yhteydessä erään vartalokonsonanttien kvantiteettia koskevan sangen merkillisen seikan kanssa, johon P:ssa vain on viittauksia olemassa (vrt. väitösk. s. 32 ja 138 ss.).

Määrätyissä tapauksissa esiintyy "alkup. lyhyt" vartalokonsonantti vahvassa asteessa yhtä pitkänä kuin vastaava "alkup. pitkä" vartalokonsonantti.

Tämä konsonanttien "ylipidennys" tavataan 1:

1) kaksi-(ja neli- etc.)tavuisten verbien part. pres:issä,

2) samojen verbien imperat. dual. ja monik. 1 ja 2 personassa,

3) samojen verbien passivissa,

4) -je-verbeissä,

5) -je-nomineissa,

6) s-nomineissa,

7) *i*-loppuisissa adjektiiveissa,

8) -αət, -àət-loppuisten adjektiivien attributiivimuodossa,

9) muutamissa l-loppuisissa adjektiiveissa.

Esimerkkejä:

 Dįeolti "tietävä", mon. akk. Dieoltid (vrt. smįeoltadt "keksiä", mutta dieoltidt "tietää"); Biadoltsi "sairastava, sairas" (vrt. měeoltsi "erämaa", mutta Budoltsàdt "sairastava, präs. 3 pers. Bujoltså); dögĺli "pitävä" (vrt. mįelli "törmä", mutta doalladt "pitää", pres. yksik. 3 pers. doglia); dögdemi "toimelias" (vrt. Biedemadt "syöttää", mutta doabemàdt "olla toimelias", pres. yksik. 3 pers. doglemadt "olla toimelias", mutta dogindidt "isoisä", mutta dogindidt "murtava" (vrt. ädvä "isoisä", mutta dogindidt "murtaa", pres. mon. 3 pers. dognol.

- Imperat. dual. 1 p. vįesttu, voalu, voabemu, voadpu; dual. 2 p. viestti, voali, voabemi, voadpi; mon. 1 p. viesttusp, voalusp, voabemusp, voadpusp; mon. 2 p. viesttisk, voalisk, voabemisk, voadpisk.
- 3) Pass. inf. viettust, pollust, podmust t. viettujų \$ sust etc.
- μų įldot "alkaa palaa" (mutta μų įlītot "palaa"); βμų įdvat "alkaa "ajaa" (mutta βμιζ βτηίοτ "ajaa").

¹) Näissä tapauksissa esiintyy Uuniemen murteessa pidennetty vokali lyhyenä; sen osottavat QviGSTADin muistiinpanot.

- 6) fillask, ląssask, smąββask, monik. nom. (falis "valas", lasis "kari", smāvis "pieni").
- tšąsttsai "rikas vedestä" (mutta tšąsttsai "veteen"); murrii "rikas puista", attr. murris (mutta mūrrii "puuhun").
- 8) suskkis, corris, βubemis, attr. muotoja (subskapt "sakea", coarrajst "ylpeä", βubemajst "leveä").
- 9) seessit "johon paljon mahtuu" (mutta seessist "vetää"), siββit "joka ei palele" (mutta siββgt "lämmin").

Tämän "ylipidennyksen" todennäköisestä syystä vrt. väitösk. s. 138 ss. Hämärä on 9) kohdassa mainittu ryhmä.

Muuten on "alkup. pitkäin" klusilien, affrikaattain, spiranttien, likvidain ja nasalien heikko aste aina = vastaavien "alkup. lyhyiden" äänteiden vahva aste, kun vain toisen tavun vokalikvantiteetti kummassakin tapauksessa on sama (joskus tulee myös ottaa ensi tavun vokali lukuun). Vrt. s. 7 2) kohdassa mainittuja esimerkkejä.

Mitä äänteiden kvaliteettiin tulee, mainittakoot tässä vain seuraavat eroavaisuudet Puolmangin murteesta:

Sanaa alottavat meediat ovat tavallisesti puheäänettömiä (σ , p, p), läheisessä yhteydessä edelläkäyvän vokaliloppuisen sanan kanssa esiintyvät niiden asemesta tavallisesti vastaavat spirantit (γ , δ , β), harvoin puheäänelliset meediat (g, d, b).

Vokalienvälisten meediageminaattain (samoinkuin meedia-affrikaattain klusilisen aineksen) jälkimäinen osa on vahvassa asteessakin puheäänetön, esimerkkejä ylemp. Samoin esiintyy konsonanttiyhtymäin jälkimäisenä komponenttina vahvassa asteessa puheäänettömiä meedioita.

"Alkup. lyhyiden" vokalienvälisten nasalien "klusiliesilyönti" on puheäänetön, "alkup. pitkien" nasalien "esilyönti" sitävastoin vahvassa asteessa puheäänellisen + puheäänettömän meedian muodostama, heikossa asteessa puheäänetön. Konsonanttiyhtymissä on nasalien "klusiliesilyönti" (vahvassa asteessakin) puheäänetön: al^eemi ,taivas", sar^eoniot "puhua".

XXII,3

10 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII.3

Puheäänetön vokali (2) on aina aivan lyhyt, sanan lopussa seisovan k:n, t:n, p:n edessä se voi korottomassa tavussa jäädä kuulumattomiinkin.

 σ esiintyy myös konsonanttiyhtymäin edessä, joiden ensim. komp. on k (kirjakielen ks, kš, kt, kc, kč).¹

 α ei ole ensi tavussakaan ollut pysyväinen; siitä on tässä asemassa tullut g (jota muodostettaessa huulet työnnetään taaksepäin), missä alkup. $\bar{a}$ tai $\bar{e}$ seuraa, ja ϵ , kun toisessa tavussa on alkup. $\tilde{i}$:tä tai $\tilde{u}$:ta edustava vokali: $t s g l^{\varepsilon} pmi$ "silmä", $t g l^{\varepsilon} pm a i$ "silmään", $t s \ell m n$ "silmän kanssa"; $a d p \partial p d$ "antaa", g b p d m "annan", $\epsilon p p \bar{i} \epsilon$ "antoi", $\epsilon d p u$ "annetaan".

Kielennäytteitä en saanut juuri paljon: maa-majan rakentamista koskeva selitys, kaksi kertomusta "stāllu":sta, yksi kertomus "sufi ottąr":eista (kaikki uusia) sekä yksi toisinto tuota FRIISin kokoelmasta tunnettua satua ketusta ja sudesta — siinä kaikki.

Sitävastoin minulla on verrattain laajoja norjankielisiä ja osaksi lappal. kirjakielellä kirjoitettuja muistiinpanoja lappalaisen väestön oloista, tavoista y. m. Ohjeena käytin tämmöisissä tiedusteluissa Qvigstadin kirjasta "Veiledning for Undersögelse af Lappernes Forhold".

Otin jotenkin paljon valokuvia, varsinkin lappalaisten rakennuksista (tuvista, maa-majoista, aitoista jne., yksitellen sekä myös useampia yhdessä), mutta ikävä kyllä tulin sitten niitä laittaessa pilanneeksi lähes puolet negatiiveistani. Tuskinpa niistä kuvista, jotka minulta onnistuivat, tulee muuta kuin hauskoja matkamuistoja minulle itselleni.

Todisteeksi siitä, kuinka itä-Ruijan merilappalaiset ovat jääneet tutkijoilta syrjään, saatan mainita, että Troldfjordenissa ollessani löysin — sattumalta, etsimättä — enemmän kuin 100 sanaa,

¹ Vahvan asteen "alkup. lyhyttä" tenuisaffrikaattaa vastaa heikossa asteessa sekä tässä murteessa että myös P:ssakin lyhyt puheäänetön meediaaffrikaatta (väitöskirjassa väärin: tenuis-affrikaatta ilman edelläkäypää puheäänetöntä vokalia).

joita ei tavata FRIISin sanakirjassa, ja niistä oli koko joukko aivan tavallisia, jokapäiväiseen puhekieleen kuuluvia; suurimmaksi osaksi ne olivat esineiden nimiä.

5 p. heinäkuuta jätin hyville troldfjordilaisille hyvästit ja palasin Tenon kirkolle, oleskelin siellä kaksi päivää valokuvaushommissa, — epäonnistuneihin tuloksiin olen jo viitannut.

8 p. heinäkuuta tulin sitten Bonakasin kestikievariin, jossa aioin odottaa veljeäni pastori SIGV. NIELSENIÄ, joka Norjan kristillisen nuorisoliiton palveluksessa oli tehnyt matkan pohjois-Norjaan; hän oli luvannut tulla minua tapaamaan ja matkustamaan kanssani Tenojokea ylös.

10 p. heinäkuuta me läksimme yhdessä matkalle, ensin hevosella Seidaan ja sitten jokiveneellä Puolmankiin, Allikkaniemen kylään (norj. Aleknjarg), jonne saavuimme jo samana iltana. Asuimme sitten vanhassa hyvässä kortteerissani perjantai-illasta maanantaiaamuun. Sunnuntaina minä Puolmangin kirkossa lapinkielellä tulkitsin veljeni saarnan.

Muuten ainoa työni Puolmangissa tällä kertaa oli uudistaa ystävyyteni sikäläisten tuttavien kanssa, koettaen samalla mahdollisimman tarkkaan kuunnella heidän puhettansa. Olin päättänyt vasta paluumatkalla suorittaa sen tarkastustyön, mikä oli tehtävä siellä. Sillä tavalla luulin parhaiten voivani varustaa itseäni sitä työtä varten: kaikki mitä muista murteista saattaisin oppia tulisi sitten sille hyväksi.

Maanantaiaamuna 13 p. heinäk. läksin veljeni kanssa Allikkaniemestä. Lähtiessä en ollut vielä selvillä siitä minne ensin asettuisin, mutta onnellinen sattuma auttoi minua päätöksen tekemisessä. Tapasin matkalla kansakoulunopettaja J. GUTTORMin Utsjoelta, ja hän suostui rupeamaan kielimestarikseni muutamiksi päiviksi. En olisi voinut saada parempaa tilaisuutta tutustua Utsjoen (kirkonkylän) lappiin, omituiseen murteeseen jota puhutaan "kahden könkään" välillä Suomen puolella. Herra G. oli jo ennestään tottunut kielimestarin toimeen, hän kun oli kaksi kertaa ollut prof. SETÄLÄN luona lappalaisena kielimestarina.

Sovittiin G:n kanssa niin, että hänen piti tulla jäljestäpäin

Sirman "kruununtaloon" (Norjan puolella), jossa sitten oli määrä viipyä muutama päivä.

Sirmaan tulimme tiistaiaamuna 14 p. heinäk. Täällä erosin veljestäni, joka palasi kyytimiesten kanssa takaisin samaa tietä.

14—18 p. heinäk. olin sitten Sirmassa tutkimassa Utsjoen murretta Gurrormin avulla.

Oli tosiaankin hämmästyttävä nähdä, kuinka suuressa määrin tämä murre, joka maantieteellisesti on niin lähellä Puolmangin murretta, kuitenkin eroaa viimeksimainitusta.

Otin tässäkin pääasiallisesti kvantiteettiseikat tutkittavikseni.

Yhtä hämmästyttävä kuin murteen eroavaisuus Puolmangin murteesta tässä kohden oli sen yhtäpitäväisyys Troldfjordenin murteen kanssa. Koko se konsonanttien astevaihtelu, joka ei ole riippuvainen toisen tavun sulkeumisesta, esiintyy ylipäänsä samalla tavalla kuin siellä, vrt. ylempänä. Tämä vaihtelu on siis tässäkin murteessa huomattavana, vaikka se tosin ei esiinny niin laajalti kuin P:ssa eikä eroitus eri kvantiteettivivahdusten välillä aina ole niin tuntuva kuin siellä. Ratkaisematta minun täytyi jättää se kysymys, onko konsonanttikvantiteetti a:sta syntyneen à:n edessä sama kuin alkup. ā:n, ē:n, o:n edessä vai edustaako se väliastetta tämän ja alkup. i:n, ü:n edessä seisovan konsonantin kvantiteetin välillä, mutta eroitus näiden kahden tyypin välillä oli kylläkin selvä, varsinkin vahvassa asteessa ("alkup. lyhyissä" vartalokonsonanteissa), vaikka tämä vaihtelu ei ole vaikuttanut edelläkäyvän vokalin kvantiteettiin: $pq\bar{s}s\hat{i}(a)t$ "paistaa" ~ $p\alpha\bar{s}s\hat{a}(a)t$ "pestä" ~ pestä" ~ pestä" (a)k "paistavat", "pesevät", tai: $pq\bar{s}si(s)t \sim pqss\dot{g}(s)t \sim pessi(s)k$. – $\bar{t}:n$ edessä on suhde vahvassa asteessa sama kuin à:n edessä: tolki "tuleen", vrt. tolląn "tulena" ~ nom. tolla, tai: tollą, tollan ~ tolla. Heikossa asteessa (tämä koskee "alkup. pitkiä" vartalokonsonantteja) on sitä vastoin i:n edessä aina varmasti lyhyempi konsonantti kuin alkup. ā:n, ē:n, ω:n edessä: kobtīj "tappoi" ~ kobtām "tapan"; millin "törmän kanssa" ~ mi elli "törmän" (nom. mielli); lęvňin "turpeen kanssa" ~ ląvúúi "turpeen" (nom. ląvenúi).

Ylempänä mainittu "ylipitkä" aste "alkup. lyhyiden" konsonanttien kvantiteetissa esiintyy tässä murteessa aivan samalla tavalla kuin Troldfjordenissakin. Samoin on "alkup. pitkien" klusilien, affrikaattain, spiranttien, likvidain ja nasalien heikko aste tässäkin = vastaavien "alkup. lyhyiden" äänteiden vahva aste samanlaisen vokalin edessä, vrt. ylemp.

Omituisuutena mainittakoon, että konsonanttiyhtymien jälkimäinen komponentti (tenues s:n, š:n jäljessä sekä nasaleja lukuunottamatta) vahvassa asteessa on selvästi gemineerattu, Troldfj:issa olin merkinnyt sen puolipitkäksi, Puolmangissa sitä vastoin se on aivan lyhyt.

Diftongien korkosuhteista on huomattava, että korko myös niissä tapauksissa, missä se Troldfj:issa jakautuu kumpaankin komponenttiin (vrt. ylemp.), on ehdottomasti edellisellä komponentilla. Tämä lienee katsottava suomenkielen vaikuttamaksi. Vahvassa asteessa "alkup. pitkien" vartalokonsonanttien edessä on korko tässäsäkin murteessa diftongin jälkimäisellä komponentilla.

Aänteiden kvaliteetista mainitsen tässä seuraavat seikat:

Norjan lapin sanaa-aloittavia meedioita vastaavat tässä murteessa aspireeraamattomat tenues, — siinäkin varmasti suomenkielen vaikutusta.

Sanan lopussa vastaa kirjakielen g:tä, d:tä, b:tä aina o, p, B (puheäänettömiä meedioita) eikä k, t, p niinkuin Puolmangissa ja Troldfjordenissakin.

Vokalienvälisten meedia-geminaattain (ja samoin meedia affrikaattain klusilisen aineksen) jälkimäinen komponentti on vahvassa asteessa puheäänetön (vrt. ylemp.), heikossa asteessa olin kuulevinani puheäänettömän meedian + tenuis-klusilin. Sama on myös konsonanttiyhtymäin jälkimäisenä komponenttina esiintyväin tähän kuuluvien äänteiden laita.

Kirjakielen ks, kš, kt, kc, kč yhtymiä vastaavien konsonanttiyhtymien edessä ei esiinny puheäänetöntä vokalia (2); muuten on 2:n laita tässä murteessa sama kuin Troldfjordenissakin, vrt. ylemp.

Nasalien "klusiliesilyönti" on aina koko pituudessaan puheäänetön, — "alkup. pitkien" nasalien edessä esiintyvässä klusiliaineksessa on eroitus vahvan ja heikon asteen välillä siis vain kvantitatiivinen eikä myös kvalitatiivinen.

9:n asemesta esiintyy konsonanttiyhtymissä aina t: hutkkq(o)t

14 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

"keksiä" (= P. $hu\bar{\vartheta}k\alpha \partial t$); fät^emi "syli" (= P. få\vartheta^emi). Vokalien välissä sitä vastoin ϑ : $mu\bar{\vartheta}\bar{\vartheta}\bar{\vartheta}\vartheta$ ä "täti".

Vokalien suhteen mainittakoon vain, että Troldfjordenin murteen $\alpha \sim g \sim \epsilon$ suhdetta vastaa $\alpha \sim q \sim e$ (e = suomen e), ja että "aukenevaisten" diftongien kvaliteetti suuremmassa määrin riippuu vartalokonsonantin kvantiteetista kuin toisen tavun vokalin kvaliteetista: avonaisimpina diftongit esiintyvät "alkup. pitkien" vartalokonsonanttien vahvan asteen edessä.

"Kahden könkään" välillä on monella henkilöllä omituinen sorahtava r-äänne, mutta sitä pidetään puhevikana; kielimestarillani sitä ei ollut, mutta olen monasti sen kuullut, — ainoastaan tämän murteen alueella. Tuskinpa sitä tavataankaan muualla lappal. murteissa. Se muistuttaa minun kuuloni mukaan lähinnä skoonelaisten r-äännettä.

18 p. heinäkuuta erosin hauskasta utsjokelaisesta kielimestaristani. Oli sopimus, että hänen piti tulla minun luokseni Puolmankiin kun olin palannut sinne, jotta saisin vielä paremman tilaisuuden verrata Utsjoen ja Puolmangin murteita toisiinsa.

Olin päättänyt matkustaa suoraan Kaarasjoelle asti, koska tarjoutui erittäin halpa kyyti; kaksi Kaarasjoelta kotoisin olevaa kyytimiestä oli nimittäin paluumatkalla kotiinsa.

Kaarasjoen kirkolle saavuimme 21 p. heinäk. illalla erittäin hauskan ja kaikin puolin onnistuneen matkan jälkeen.

Aikomukseni oli nyt ensin tutkia Outakosken murretta (Suomen puolella), ja sen takia olin käynyt Outakoskella kielimestaria tiedustelemassa. Nuoret miehet, joita mieluimmin olisin tahtonut tähän toimeen, olivat poissa; otin sentähden keski-ikäisen miehen JUHANI H. BALTON, joka sopimuksen mukaisesti saapuikin Kaarasjoen kirkolle seuraavana päivänä (22 p. heinäk.).

Käytin nyt muutamia päiviä hänen edustamansa Outakosken murteen tutkimiseen. Ennen kaikkea oli nytkin kysymys kvantiteettiseikoista. Helposti työ ei tahtonut sujua tällä kertaa. Kielimestarini oli kovin hidasluontoinen mies, ja vaikeanlaista oli varsinkin alussa saada hänet oikein käsittämään mikä nyt oli meininki, mutta parastansa hän kyllä teki, ja vähitellen sain hänet yhä paremmin taivutetuksi hänestä niin outoon kielimestarin tehtävään. Mikäli saatoin huomata, oli tuo konsonanttien kvantiteettivaihtelu, joka ei riipu tavun sulkeumisesta, tässä murteessa kehittynyt tavalla joka asettaa tämän murteen Troldfjordenin (samoin Utsjoen) ja Puolmangin murteen välille, — lähinnä se olisi Kaarasjoen murteeseen verrattava.

Toiselta puolen tuo vaihtelu ei esiinny niin laajalti kuin Puolmangin murteessa, kun kaikki "alkuperäisesti pitkät" vartalokonsonantit vahvassa asteessa ovat sen ulkopuolella (vrt. mitä ylemp. sanottiin Troldfjordenin murteesta), mutta toiselta puolen murre muistuttaa Puolmangin murretta siinä, että alkup. lyhyt pääkorollinen vokali lyhyimmän konsonanttiasteen edellä esiintyy pidennettynä: börri(o)t "syövät", börrava "(he kaksi) syövät", börrius "syököön"; vrt. borravēoki(o)t "syötte", borrå(o)t "syömme" ja "syödä", börri "(hän) syö".

"Alkup. lyhyiden" vartalokonsonanttien ylipitkä aste sekä vastaavaisuus "alkup. lyhyiden" konsonanttien vahvan asteen ja "alkup. pitkien" konsonanttien heikon asteen välillä esiintyvät tässä murteessa aivan samalla tavalla kuin Troldfj:in ja Utsjoen murteissa, vrt. ylemp.

Vahvassa asteessa esiintyvän konsonanttiyhtymän jälkimäinen komponentti ei ole yleensä niin selvästi gemineerattu kuin asianlaita oli Utsjoen murteessa (on niinkuin Troldfj:issa merkittävä "puolipitkäksi"). Poikkeuksia ovat kirjakielen ks, kš, kt, kc, kč yhtymiä vastaavien jälkimäinen komponentti (ss, šš, tt, tts, tts) ja meediat (vahvassa asteessa g + g etc., heikossa asteessa g + k etc.).

Mitä diftongien korkosuhteihin tulee on murre samalla kannalla kuin Troldfj:in murre, sitävastoin samalla kannalla kuin Utsjoen murre diftongien kvaliteettiin katsoen (vrt. ylemp.).

Sanan alussa esiintyy tavallisesti c, p, p eikä niinkuin Utsjoen murteessa k, t, p. Sanan lopussa tavataan tenuis-klusileista ainoastaan t, ja tämä edustaa myös Utsjoen murteen c, p, p äänteitä tässä asemassa. Sanan lopussa seisovan t:n edellä esiintyy hyvin heikko v; muuten ottaa v tässä murteessa samoinkuin P:ssakin osaa kvantiteettivaihteluun: se ei ole aina lyhyt, niinkuin asianlaita oli Troldfj:issa ja Utsjoen murteessa.

o:ta ei esiinny kirjakielen ks, kš, kt, kc, kč yhtymiä vastaa-

XXII,3

16 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

vien kons.-yhtymien edellä. Näissä yhtymissä oli kielimestarillani k:n asemesta aina p, — individualinen omituisuus, joka tavataan paitsi Outakoskella verrattain usein Kaarasjoellakin.

P:n (ja Troldfj:in) ϑ :n asemesta esiintyy k:n edellä vahvassa asteessa $t\vartheta$, heikossa asteessa $t: \cot\vartheta k\alpha$ "muurahainen" ~ $\cot k\alpha$ "muurahaisen"; vokalienvälisessä asemassa sitävastoin $\vartheta\vartheta \sim \vartheta$: $mu\ddot{\vartheta}\vartheta\vartheta a$ "täti" ~ $mu\ddot{\vartheta}\vartheta a$ "tädin".

Vokalienvälisten meediain ja meedia-affrikaattain käsittely on tässä murteessa sama kuin Troldfj:issa, samoin myös nasalien "klusiliesilyönnin", vrt. ylemp.

 $\alpha \sim \epsilon(\varrho)$ suhdetta ensimäisessä tavussa ei tavata Outakosken murteessa, sitävastoin on α suljetussa toisessa tavussa muuttunut (pitkäksi tai puolipitkäksi) $\dot{\alpha}$:ksi samoissa tapauksissa kuin P:ssakin, vrt. väitösk. s. 293.

Mnoto-opillisista seikoista mainittakoon tässä vain, että ger. I:llä on suffiksi -(d)eidin = kirjakielen -(d)edin (P. -(d)edin).

27 p. heinäk. läksin Kaarasjoelta Roavesavvoniin (norjaksi tavall. Heikoras; paikan suomalaista nimeä en tiedä, ikävä kyllä. — lieneekö Rovasuvanto?). Tämä paikka on Suomen puolella Tenojokea — vähän alempana Kaarasjoen suuta.

Olin nimittäin matkallani Tenojokea ylös siellä tavannut tunturilappalaisvaimon, joka oli kotoisin Koutokeinosta. Tätä odottamatonta tilaisuutta saada tutustua Koutokeinon murteeseen olin heti päättänyt käyttää hyväkseni, ja mainittu koutokeinolaisvaimo oli luvannutkin ruveta kielimestarikseni sillä ehdolla, että tulisin sinne asumaan.

Otin sitten nuoren kaarasjokelaispojan SAMUEL ISAKSENIN MUkaani ja muutin sinne, Suomen puolelle, yhdeksi viikoksi. Sain asua pienessä kouluhuoneessa, ruokaa minulla oli mukana ("Bodö Preserving Co." oli lahjoittanut minulle runsaan määrän mitä herkullisimpia konservejä Lapin-matkaani varten), ja SAMUEL piti erinomaisella taidolla huolen ruuan ja kahvin keittämisestä; yksissä voimin me paistoimme poronlihaa ja lohta lappalaisten tavalla. Aineellinen toimeentulo oli siis mainio, ja mainiosti minä viihdyinkin tuossa primitiivisessä kortteerissani. Ystävällisiä ja avullisia olivat talon ihmiset, "passaajani" hyvä ja luotettava poika, joka myös osoitti erityistä intressiä minun työhöni. Loma-aikanaan hän keksi lappalaisia sanoja, joiden ei luullut löytyvän FRIIsin sanakirjassa, ja suuri oli hänen tyytyväisyytensä kun oli onnistunut löytämään joukon sanoja joita ei tavata sanakirjassa. Sain sillä tavalla aika paljon uusia sanoja muistiinpannuksi. Joskus S. oli mukana kun tein työtä koutokeinolaisen kielimestarini kanssa, jotta saisin verrata tämän ääntämistä Kaarasjoen murteeseen.

Kielimestariksi hän oli harvinaisen sopiva tuo tunturilappalaisvaimo (hänen nimensä oli norjaksi ELEN OLSDATTER SOMBI). Vilkasluontoinen, puhelias, sanarikas, väsymätön ja – ennen kaikkea: hänen lausumistapansa oli niin selvä ja täsmällinen, ett'en ole koskaan sellaista tavannut lappalaisilla naisilla. Oli kyllä yksi arveluttava seikka: hän oli jo monta vuotta ollut Koutokeinosta poissa, ja saattaisi siis pelätä sitä, että hänen puheensa ei ollut puhdasta Koutokeinon kieltä. Mutta hänellä näkyi olevan niin varma kieliaisti, ja ne omituisuudet, jotka eroittivat hänen kielensä Tenonlaakson murteista, tulivat niin säännöllisesti esille, että tunsin itseni varmaksi siitä, että kun hän sanoi sen tai sen sanan ääntyvän niin taikka näin Koutokeinossa, niin oli siihen luottaminen. Uuden ympäristön kieli ei ainakaan kovin tuntuvasti ole voinut vaikuttaa hänen murteeseensa, sen todistivat myös kaikki muut siellä. Hän olikin vasta täysikasvaneena, muistaakseni noin 30 vuoden jässä, muuttanut pois Koutokeinosta.

Jos tämä kielimestarini edustaa pääasiassa puhdasta Koutokeinon murretta — ja siitä minä kuten sanottu tunnen itseni varmaksi — niin saatan todistaa kaksi tärkeätä seikkaa: tavun sulkeumisesta riippumaton vaihtelu vartalokonsonanttien kvantiteetissa tavataan myös Ruijan läntisen murreryhmän alueella. Ja: samoin esiintyy sielläkin niin hyvin kvalitatiivinen kuin kvantitatiivinen eroitus "tumman" ja "heleän" a:n välillä; edellinen on hiukan matalampi kuin suomen a (= tavall. itänorjalainen a), jälkimäinen muodostuu vähän edempänä kuin suomen a (merkitsen sen q:ksi).

18 Otteita Seuran keskustel. - Auszüge aus den sitzungsber. XXII.a

Mitä sanottuun kvantiteettivaihteluun tulee, niin tämä esiintyy yleensä samalla tavalla kuin Troldf:in ja Utsjoen murteissa, vrt. ylemp. "Alkup. lyhyiden" vartalokonsonanttien ylipitkä aste tavataan tässäkin murteessa samoissa tapauksissa kuin noissa kahdessa sillä poikkeuksella, että imperat. monik. 1 ja 2 pers. osoittavat lyhyimmän asteen (alkup. ŭ, i toisessa tavussa): borrust, borrusp "syökäämme", borrest "syökää", vrt. dual. borrù, borrì; - Gorrust, gorrupp "neulokaamme", görrupt "neulokaa", vrt. dual. göarru.

Konsonanttiyhtymien jälkimäisen komponentin kvantiteetista vahvassa asteessa on tässä sanottava sama kuin ylemp. mainittiin Outakosken murteesta.

Diftongien suhteen on murre yleensä samalla kannalla kuin Utsjoen murre, - täydellisesti mitä niiden kvaliteettivaihtelun syyhyn tulee; korossa tuntui sitävastoin olevan vähän horjuvaisuutta Utsjoen murteen ja Troldfjordenin murteen edustaman kannan välillä, vrt. ylemp. Näkyipä korolla nopeassa puheessa olevan taipumusta siirtyä diftongin jälkimäiselle komponentille niissä tapauksissa, missä se muuten joko on edellisellä komponentilla tai jakautuu tasaisesti kumpaankin.

Äänteellisistä omituisuuksista olivat muuten huomattavimmat ne jotka koskevat klusileja.

Sanan alussa esiintyvät meediat ovat, mikäli minä saatoin päättää, puoli-äänellisiä (koetin niitä tutkia kuulotorvenkin avulla); olen kuitenkin niistä käyttänyt puheäänettömien meediain merkkejä (c, p, B), koska ne akustisesti muistuttivat enemmän näitä kuin kokonaan puheäänellisiä meedioita.

Sanan lopussa tavataan sekä puheäänettömiä meedioita että tenuisklusileja (vrt. mitä mainittiin Utsjoen murteesta tässä subteessa). viimemainituista kuitenkin tavallisesti ainoastaan t, joka on anastanut itselleen sekä k:n että p:n sijan; joskus kuulin tosin p:tä käytettävän tässä asemassa (vrt. ylemp. mainittuja imperatiivimuotoja), k:ta sitävastoin en koskaan.

Myös vokalienvälisessä asemassa – korollisen tavun jäljessä — esiintyy t muissa murteissa tavattavan p:n, k:n sijassa, niinpä kolmitavuisten verbien pres. dual. ja monik. 2 pers:ssa (imperatiivissa sitävastoin aina k). Korottaman tavun jäljessä on vokalienvälinen

ł

t samoinkuin k:kin muuttunut h:ksi (niin on asianlaita Kaarasjoen murteessakin, vrt. Zur aussprache des norwegisch-lappischen s. 14).

Tenuis-klusilien edessä esiintyvä ϑ ottaa tässäkin murteessa osaa kvantiteettivaihteluun.

Paitsi lappalaisissa murteissa tavallisia tenuis-klusileja tavataan tässä murteessa omituinen klusili, joka muodostuu kielen kärjen ja ylihammasten reunan välissä (merkitsen sen t:ksi); tämä esiintyy kirjakielen tk ja tm yhtymiä vastaavissa konsonanttiyhtymissä: $t f \mathcal{P} k$ ja $t \mathcal{P} m$ (eroitus vahvan ja heikon asteen välillä on tässä vain kvantitatiivinen eikä myös kvalitatiivinen, niinkuin Outakosken murteessa). Vokalienvälisessä asemassa on tässäkin murteessa $\mathcal{P} \mathcal{P} \sim \mathcal{P}$ tavattavana.

Omituista "kovennusta" — Ruijan itäisempiin lappalaismurteisiin verraten — esiintyy siinä, että vahvan asteen "alkup. lyhyttä" p:tä, k:ta vastaa heikossa asteessa s, c (etuvokalin seuratessa c', joskus s:kin), sitävastoin $t \sim \delta^2$ niinkuin muuallakin —, ja että "alkup. lyhyen" nasalin "esilyöntinä" vahvassa asteessa sekä "alkup. pitkän" nasalin edessä heikossa asteessa ³ esiintyy gemineerattuja tenuisklusileja, joiden edessä käypi laryngaali-klusili (tansk "stöd").

Viimeksi mainittu seikka oli minulle suuri yllätys, ja hauska olisi saada todistetuksi, kuinka laajalle tämä omituisuus on levinnyt ja mikä sen takana mahdollisesti piilee.

Etuvokalin edessä ovat k, c, g äänteet selvästi palataliseerattuja: k, c', $\dot{g}$.

Kirjakielen gj:tä vastaavat äänteet ovat enemmän palataliseerattuun g:hen, s:hen päin kuin q:llä, p:llä merkityt äänteet muissa tutkimissani murteissa; käytän tässä g, g' merkkejä.

ç esiintyy i:n, w:n, l:n, r:n, d:n jäljessä seisovan nasalin "esi-

² Samoin edustaa kirjakielen g:tä, b:tä korottoman tavun jäljessä aina ^{ξ} (⁶), ^B, d:tä sitävastoin δ .

³ Vahvassa asteessa gemineerattu meedia, jonka edell. osa aina on puheäänellinen, – jälkim. saattaa olla sekä puheäänellinen että puheäänetön.

¹ Outakosken murteessa tässä asemassa esiintyvää *t*:äännettä en ole niin tarkkaan tutkinut; mahdollista on, että se sielläkin muodostuu edempänä tavallista *t*:tä.

lyöntinä" myös takavokalin seuratessa; nasali muodostuu silloin samassa kohdassa kuin tämä "klusiliesilyönti": η , niinpä myös heikossa asteessa, missä klusili jää pois.

Kirjakielen gy:ää edustavasta yhtymästä vokalin jäljessä minulla on valitettavasti vain yksi ainoa esimerkki; siinä ovat klusili ja nasali dentipalataalisia: *viuvdiniast* (pres. yksik. 1 p. *vuo'ttiin*) = duogyat "paikata".

Paitsi murteen äänneseikkoja valaisevia esimerkkejä sain koutokeinolaiselta kielimestariltani lähes 150 erilaista poron-nimitystä muistiinpannuksi; ikävä kyllä en ehtinyt saada kaikkia fonetisesti transskribeeratuksi. Kielennäytteiden kokoonpanemiseen ei riittänyt aikaa.

2 p. elokuuta palasin SAMUELin kanssa Kaarasjoen kirkolle; tulimme sinne illalla.

Viivyin nyt Kaarasjoella pari päivää, SAMUELin kanssa tarkastaen niitä Kaarasjoen murteesta otettuja esimerkkejä, joita on käytetty kirjoituksessani "Zur aussprache des norwegisch-lappischen".

Tämän murteen perinpohjaisempaan tutkimiseen ei nyt riittänyt aikaa. Jäljellä oleva aika tarvittiin siihen tarkastustyöhön joka Puolmangissa oli suoritettava. Sitä paitsi minulla oli se tuuma, että tänä talvena ottaisin kaarasjokelaisen kielimestarin (saman SAMUEL ISAKSENIN) luokseni Kristianiaan, jotta saisin tilaisuuden hänen kanssaan käydä läpi FRIISIN sanakirjan kokonaisuudessaan, tuuma, jota en ole vielä lopullisesti jättänyt, vaikka sen toteutumisesta ei tosin liene suuria toiveita, se kun vaatii aika suuria kustannuksia.

5 p. elokuuta tai oikeammin yöllä vasten 6 p. läksin Kaarasjoelta postinkuljettajan veneessä. Jo 7 p. iltapuoleen tulin taas Allikkaniemeen, vanhaan kortteeriini.

Kaksi päivää (lauantai ja sunnuntai) meni nyt valokuvaustöihin. Alinimismies A. Eiden ystävällisellä avulla sain suurimman osan matkalla ottamistani kuvista laitetuiksi. Kovin runsasta saalista matkani kuitenkaan ei ollut tuottanut tässä suhteessa. Samana päivänä kuin olin lähtenyt matkalle Allikkaniemestä, oli valokuvaus-

20

۰.

KONRAD NIELSEN, Matkakertomus.

koneeni särkynyt, ja vasta Roavesavvonissa ollessani sain taas jatkaa valokuvaamista. Sieltä ja Kaarasjoelta sain sitten muutamia onnistuneita negatiiveja, mutta matkalla Kaarasjoelta alas en saanut kertaakaan koettaa, koska satoi satamistaan koko ajan. Allikkaniemessä otin koko joukon kuvia. Ne ovat suurimmaksi osaksi osoittautuneet hyviksi. Mutta ylipäänsä kallis valokuvauskoneeni ei tuottanut minulle läheskään niin paljon hyötyä ja iloa kuin olin toivonut — tällä Lapin-matkallani. Kai se ensi kerralla käy paremmin; oppirahoiksi saa katsoa niitä melkoisia menoja, jotka valokuvaaminen aiheutti tällä matkalla.

Allikkaniemessä kävin nyt uudestaan läpi Puolmangin murteen kvantiteettioloja koskevan väitöskirjani esimerkkikokoelman, silmällä pitäen niitä vertauskohtia, joita kesän työ toisten murteiden alalla tarjosi.

Pääpiirteissä tämä tarkastus vahvisti niitä tuloksia, joihin väitöskirjassani olin päässyt, vaikka kyllä yksityisseikoissa huomasin tehneeni koko joukon erehdyksiä. Näistä asioista toivon pian saavani tilaisuuden tehdä tarkemman selon.

Puolmangissa minulla oli tällä kertaa sama hyvä ja kärsivällinen kielimestari kuin ennenkin, ELEN HENRIKSDATTER. Työstäni siellä mainitsen vielä, että kävin läpi kaikki FRIIsin sanakirjassa tavattavat sanat, joissa hän käyttää c, č merkkejä sanan sisässä.

Mitä konsonanttia seuraavaan c:hen, č:hen tulee, sain konstateeratuksi, että niihin vain muutamissa sanoissa on vastaamassa tenuis-affrikaattoja, toisissa sitävastoin meedia-affrikaattoja¹, — ei ainoastaan Puolmangin murteessa, vaan kaikissa murteissa, joita tänä kesänä olin tilaisuudessa tutkimaan. Näissä tapauksissa olisi siis kirjoitettava $33 \sim 3$, $33 \sim 3$ eikä cc $\sim$ c, čč $\sim$ č. Luettelon näistä sanoista — Puolmangin murteen mukaan — aion antaa toiste.

Kuten jo mainittu, oli opettaja GUTTORM Utsjoelta luvannut tulla minun luokseni Puolmankiin, jotta saisin paremman tilaisuuden verrata Puolmangin murretta Utsjoen murteeseen. Tämän hän teki-

XXII.a

¹ Eikä niinkuin väitöskirjassa s. 83 ja 97 on sanottu: tenuis-affrikaattoja, joiden edessä ei esiinny puheäänetöntä vokalia tai puheäänellisen äänteen loppuosan muuttumista puheäänettömäksi.

22 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

kin, viipyi siellä pari paivää, ja minulla on täysi syy olla hänelle kiitollinen siitä, vaikka kyllä aiotusta vertaustyöstä ei tullut niin paljon kuin olin odottanut. Puolmankilainen kielimestarini ei tahtonut ymmärtää tämän yhteistyön tarkoitusta, vaikka kyllä koetin selittää parhaani mukaan.

Hän näki siinä jonkunmoista loukkausta Puolmangin kieltä kohtaan, — ikäänkuin minä olisin pitänyt Utsjoen kieltä "parempana". koska muka tahdoin korjata ennen tekemiäni muistiinpanoja sen mukaan! Hyvät puolmankilaiset ovat nimittäin kovasti ylpeitä kielestään: näkeehän sen, että se on kaikkein "selvintä lappia, koskapa kaikki papitkin, jotka aikovat lappia oppia, lähetetään sinne"!

No niin, sain kuitenkin pääasiassa aikomukseni toteutetuksi: sain vielä varmemmin todistetuksi sen suuren eron, joka on olemassa Puolmangin ja Utsjoen kielen välillä.

19 p. elok. läksin Puolmangista, seuraavana päivänä Teuon kirkonkylästä ja matkustin sitten suoraan Kristianiaan, jonne saavuin 25 p. elokuuta.

Jos nyt kysytään murrerajoja niillä seuduilla, missä tällä matkallani enimmiten liikuin — pitkin Tenonlaaksoa aina Kaarasjoelle asti —, niin saatan siihen ensiksikin vastata, että Suomen puolella ovat murrerajat jotenkin jyrkkiä. Utsjoen pitäjän lappi jakautuu kolmeen murteeseen (eli murreryhmään). Ensimäistä, jota puhutaan Rajala nimisestä pikkukylästä Jalveen asti, tuskin saattaa eroittaa Puolmangin murteesta. Toinen on kirkonkylän murre, jota ylemp on kutsuttu "Utsjoen murteeksi"; sitä puhutaan kuten mainittu alija ylikönkään välillä, kirkonkylään luetaan kaikki tällä jotenkin laajalla alueella tavattavat talot. Kolmas on Outakosken murre (oikeammin: murreryhmä), ylikönkään yläpuolella; siinä huomaa yhä selvemmin Kaarasjoen murteen vaikutusta mitä ylemmäksi tulee, Kaarasjoen suuhun asti. Yläpuolella Kaarasjoen suuta en käynyt. mutta sanottiin, että siellä puhutaan aivan samaa kieltä kuin alipuolella; siellä on muuten hyvin vähän asukkaita.

Norjan puolella sitävastoin ei ole niin selviä ja jyrkkiä murrerajoja. Omituista on, että könkäät täällä eivät ole murrejakajia niinkuin Suomen puolella on laita. Tenonsuusta alkaen jatkuu, mikäli saatoin huomata, vähitellen muuttuva mutta siitä huolimatta jotenkin yhtenäinen murresarja pitkin laaksoa ylös lähelle Kaarasjoen suuta, jossa sitten Kaarasjoen karakteristisen murteen vaikutus astuu tuntuvasti esille. Tällä pitkällä välillä en voi siis selviä murrerajoja osoittaa. Mutta paljon pikkueroavaisuuksia on olemassa, sen kyllä huomasin. En ehtinyt tällä kertaa ottaa tarkempaa selkoa tästä asiasta; se olisi kysynyt koko paljon aikaa siitäkin syystä että monessa paikassa on muuton tai naimisen kautta vieras murre tai murrevivahdus päässyt vaikuttamaan kieleen.

Minun täytyy toistaiseksi tyytyä siihen, että minulla on "Puolmangin murre" näytteenä tällä välillä tavattavista murrevivahduksista, samoinkuin Troldfjordenin murre saapi edustaa Tenovuonon murteita.

Kielen yleisvaikutukseen nähden mainittakoon, että Tenovuonon murteissa samoinkuin Uuniemen (Næssebyn) murteessakin, jota edellisillä matkoillani olen kuullut, on vallalla sangen voimakas sanakorko ja sen kanssa yhteydessä varsinkin naisten puheessa hyvin suuret musikaaliset intervallit. Tämä antaa kielelle omituisen .staccato"-leiman, joka vielä enenee sen kautta, että puhutaan verrattain nopeasti.

Tämän puhetavan jyrkimpänä vastakohtana esiintyy hitaanlainen, yksitoikkoisuuteen taipuvainen Puolmangin murre luisuvine korkoineen ja pitkine vokaleineen. Sekä alempana että ylempänä tämän murteen rajaseutuja on kieli reippaampi, pontevampi, ikäänkuin itsetietoisempi, — Norjan puolella on varsinkin Kaarasjoen murre tässä suhteessa selvästi eroava Puolmangin murteesta.

Erityisen voimakkaan vaikutuksen tekee "Utsjoen murre" suomenkieltä muistuttavine omituisuuksineen: vahva tavukorko, täsmällisesti äännetyt vokalit ja varsinkin diftongit sekä kovat klusilit sanan alussa y. m.; kaikki tämä antaa tälle murteelle tasapainoisen voiman, joka muuten näkyy olevan jotain lapinkielen luonteelle vierasta.

Folkloristisia aineksia sain matkallani kovin niukasti. Tenonlaaksossa en onnistunut saamaan yhtään uutta lappalaista satua enkä liioin lappalaisia lauluja tai taikoja. Mutta en tavannutkaan

XXII,3

and the second

24 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

tunturilappalaisia (paitsi koutokeinolaista kielimestariani); niillä on varmaankin vielä säilyssä ehkäpä paljonkin vanhaa kansallista henkiomaisuutta. Mutta kiire jo alkaa olla, jos tahtoo pelastaa tämän omaisuuden häviämästä. Missä lestadiolaisuus, tuo lappalaisten maassa niin paljon levinnyt uskonnollinen liike saapi jalansijaa, siellä se hävittää aivan tyystin kaikki semmoiset "jumalattomat menot" kuin on joikastaminen y. m. Sen olen selvimmin nähnyt Kaarasjoella, joikastamisen luvatussa maassa, missä ennen oli tapana sepittää erityinen "luötte" miltei jok'ainoasta henkilöstä. Sen jälkeen kuin lestadiolaisuus pari vuotta sitten vihdoinkin pääsi tunkeumaan tännekin, on nyt kovin vaikeata, melkeinpä mahdotonta saada kaarasjokelaista joikastamaan, vaikka hän kuinka hyvästi sitä osaisikin.

Lopuksi tahdon lausua Suomalais-ugrilaiselle Seuralle sulimmat kiitokseni siitä apurahasta, jonka kautta matkani on käynyt mahdolliseksi.

Kristianiassa 27 p. marraskuuta 1903.

KONRAD NIELSEN.

Matkakertomus kalmukkien maalta¹.

(Esitetty Seuran kokouksessa 19¹⁹/_{1x}03.)

Melkein samoilla paikoilla Aasian portin edustalla, missä monta sataa vuotta aikaisemmin nykyisen mongolikansan sukulaiset, hunnit, paimentelivat hevosiaan, asuu meidänkin päivinämme samanlaisena todellisten aasialaisten etuvartijostona kalmukkien pieni kansa.

11

- -

¹ Toht. Ramstedt kävi kalmukkien kieltä tutkimassa yliopiston stipendiaattina kamarineuvos Herman Rosenbergin rahastosta annetulla matkaapurahalla (n. s. "Antellin stipendillä").

Tätä kansaa tapaamme nykyään kolmessa eri kuvernementissa. Suurin osa — virallisten tiedonantojen mukaan 135,000, mutta todellisuudessa ainakin 150,000 — asuu Astrahanin kuvernementissa, noin 8–9,000 on Stavropolin kuvernementissa ja saman verran Donin kasakkain alueella. Muutamia satoja on vielä Tsaritsynin ja Sareptan kaupunkien läheisyydessä Saratovin kuvernementissa.

Tavallisesti kalmukit itse jakavat itsensä kahteen ryhmään: dörbötteihin ja torgutteihin. Dörböttejä ovat kalmukkilaiset kasakat (kalm. *buzāw*), Stavropolin kuvernementissa asuvat "suurdörbötit" ja Astrahanin kuvernementin suurin kalmukkilaisheimo "vähädörbötit". Torguteiksi luetaan muut erinimiset pikkuheimot; varsinaisia torgutteja ei ole tätä nykyä paljo, sittenkun suurin osa heistä v. 1771 lähti takaisin vanhoille kotipaikoilleen Kiinassa, missä heitä on vielä tänäpäivänä Čugučak nimisen kaupungin tienoilla likellä Venäjän rajaa.

Kiinassa asuvien heimolaistensa kanssa kalmukeilla on paljon yhteistä. Elämäntavat, uskonto ja kieli ovat pääasiallisesti samat. Ne 270 vuotta, jotka ovat kuluneet siitä kun ensimäiset kalmukit Volgan rannoille saapuivat, eivät ole heitä ehtineet sanottavasti muuttaa. Missä yleensä muutoksia on tapahtunut, näkyvät ne säännöllisesti käyneen huonompaan päin. Mutta ehk'ei sopine minun näin ensialuksi ryhtyä vertaamaan keskenään mongoleja ja kalmukkeja, sillä se ehkä antaisi liiankin synkän kuvan kalmukkien oloista. Jätän sen tuonnemmaksi ja kerron ensiksi matkoistani kalmukkien keskuudessa.

Maaliskuun 3 p. tänä vuonna lähdin (Lahdesta) Pietariin, jossa viivyin muutamia päiviä käyden Pietarin yliopiston ja tiedeakatemian mongolilaisia ja kalmukkilaisia kokoelmia katselemassa. Saman kuun 15 p. jatkoin matkaani ja saavuin 17 p. illalla Tsaritsyuiin. Kuulustelin, olisiko siellä kalmukkeja ja sain tietää, että heitä asui vain parikymmen-henkinen joukko kaupungin laidassa. Parin päivän perästä lähdin Sareptaan, pieneen, mutta miellyttävään ja siistiin kauppalaan, jossa heti sain joukon hyviä ystäviä sikäläisten saksalaisten joukossa. Sareptan pastori vei minut heti niille takakaduille, joille muutamat kalmukkiperheet olivat pystyttäneet mustat, ryysyiset telttansa. Mutta kun ei heitä ollut enempää kuin yh-

26 Otteita Seuran keskustel. -- Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

teensä tuskin 200 henkeä ja kaikki muuten olivat köyhää ja kehittymätöntä työväkeä, jotka eivät osanneet venäjää eivätkä saksaa, niin täytyi minun hakea toinen olopaikka, jos tahdoin saada työni menestymään. Sen vuoksi lähdin 23 p. vanhan tuttavani, vähädörböttien ylimmäisen papin — Bāza Bakši Menkedžievin — luo Oräin-bulukiin, Aksai-kylän eteläpuolelle, noin 40 virstaa Gniloaksaiskaja nimiseltä rautatieasemalta. Bakši oli jo jonkun aikaa ollut vuoteen omana, mutta osoitti kuitenkin minulle suurta huomaavaisuutta ja päästi minut pari kertaa puheilleen, seikka, joka suuresti enensi arvoani kalmukkien silmissä. Baza Bakši neuvoi minua lähtemään vähädörböttien Dunda-khurul (= "Keskikirkko") nimiseen luostariin eli khuruliin Khanatu-järven rannalla, jossa olisi kielimestareita, sadunkertojia, laulajia y. m. mielin määrin. Tiedustelin oltaviani oloja ja palasin sitten Sareptaan, josta, poikettuani matkalla Tundutovo-kylän vieressä olevaan vähädörböttien "parvleeniin" (yupaвленіс) passiani ja paperejani näyttelemään saavuin Khanatun luostariin. Täällä aloitin jo varsinaista työtäni – sanavaraston keräämistä, -- mutta kalmukkien luostarit ovatkin muuttelevaiset kuten kalmukkimaallikkojen asunnot. Luostarin papit, sekä vanhemmat (geln) että opiskelevaiset (getsį ja mandži), toinen toisensa perästä lähtivät pois, ja luostarin rakennukset jäivät autioiksi. Huhtikuun 11 p. olin sentähden taas Oräin-bulukissa, Dunda-khurulin mielityssä kesäpaikassa, jossa 3-4 päivän perästä luostarikin oli koolla Nuugräin laaksossa. Baza Bakši käski antaa minulle asuttavaksi matalan tuvantapaisen, paraimman niistä kymmenestä, jotka puolikehänä ympäröivät hänen omaa taloaan, seudun kirkkoa (söma). Asuintoverina oli minulla Boskhomdži-gelung, joka oli minulle suureksi avuksi, ja m. m. kertoi 8 pitkää satua. Boskhomdži-gelung olisi ollut minulle erinomainen kielimestari, varsinkin kun hän aina ymmärsi minun alussa hyvinkin mongolinvoittoista kalmukinkieltäni, jommoista hän jo ennen oli kuullut, viimeksi hra Rudnevin suusta jonkun kuukauden aikaisemmin. Mutta Boskhomdži oli Bakšin palveluksessa, teki työtä kaiket päivät ja oli harvoin kotona pienessä mökissämme. Kun siellä täällä yritin hankkia vakinaista kielimestaria itselleni, oli Boskhomdžigelung pahoillaan ja selitti, että maallikkoa ei suvaittaisi Baksin läheisyydessä ja että hengellinen olisi kuitenkin ennen kaikkea Bak-

G. J. RAMSTEDT, Matkakertomus.

sin käskyläinen. Ruuanlaitto, pyykinpeso, tuvan siivoaminen y. m. veivät minulta paljon aikaa, sillä Baksin ruuassa en voinut enkä tahtonut elää ajanpitkään, ja mitä siivoamiseen tulee, on puhtaus kaikille kalmukeille tuntematonta ylellisyyttä. Boskhomdži-gelung oppi kuitenkin pian tuntemaan oikkujani, ja teki minulle sitten monta pikku palvelusta. Hän piti etenkin huolta siitä, ettei käynyt liian rasittavaksi kävijöiden utelevaisuus. Tuossa pienessä tuvassa kului aikani tavallaan hauskasti ja vapaasti, vaikka otankin lukuun ne lukemattomat säännöt, joita paikan pyhyyden säilyttämiseksi minun tuli noudattaa. Kävin toukokuussa ruokatavaroita hankkimassa Tsaritsynissä. Sitten palattuani vuokrasin teltan ja pestasin Sandžinimisen maallikon, yhteensä 9 ruplan kuukausipalkasta, jotta voisin mieleni mukaan valita asuinpaikkaa ja alituisesti käyttää kielimestarin apua. Mutta Sandži sairastui ja lähetti sijaisekseen 15vuotiaan Balderin. Kahden sitten pystytimme telttamme parin sadan sylen päähän Bakšin asunnosta ruohoiselle arolle. Tällä muutoksella voitin paljon, sillä Balder oli väsymätön sananselityksien antaja ja hyvä sadunkertoja, jopa osasi laulujakin, sen verran kuin hän vielä niin likellä Bakšia uskalsi. Baza Bakšin terveys oli tällä välin käynyt yhä huonommaksi, ja hänen luokseen saapuivat milloin joku venäläinen lääkäri, milloin tibettiläinen vanhus Zončik, milloin suurdörböttien ylimmäinen pappi Dordži Setenov. Huomasin, että oleskeluni sairaan Bakšin läheisyydessä ei ollut kalmukkien mielestä aivan sopivaa, eikä minun tehtävillenikään edullista. Lähdin siis kesäkuun 14 p. Oräin-bulukista pois, päästyäni vielä kerran sairaan Bakšin puheille ja jätettyäni hänelle lämpimät hyvästit.

Asetuin nyt asumaan Červlennajaan, joka on pieni (ja ainoa) kalmukkilaiskylä aivan Saratovin kuvernementin rajalla. Vuokrasin täällä kyytiasemanhoitajalta, Dordži Ulanovilta, hänen tupansa ja sovin hänen koulua käyneen poikansa Dževuš Dordžievin kanssa kielimestarin palkasta ja tehtävistä. Viikon päivät tehtiin jo työtä yhdessä, kun Dževuš erään zaisangin eli sukupäällikön kanssa lähti Pietariin; ja kun hän palasi, oli häntä odottamassa käsky saapua "parvleeniin" tulkin ja kirjurin toimia hoitamaan. Červlennajassa oli toinenkin sivistynyt kalmukki, Kasanin hengellisen akatemian kalmukinkielen opettaja Lidži Normaevič Normaev, joka siellä vietti

XXII

- ----

28 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII.3

kesälomaansa. Cervlennaja on muuten koko kalmukkien maalla kuulu kauneudestaan; siellä on suuri soikea patama, jonka vedessä kasvavat komeat salavat, ja jonka toisella rannalla on kylä, toisella puolella muutamat tatarien viljelemät omenatarhat. Červlennajassa en niin enää tuntenutkaan olevani arojen mailla. Läheisvydessä on kalmukkien entisen hallitsijan, ruhtinas Tundutovin maatila. Ruhtinas ja hänen puolisonsa auttoivat minua monella tavalla, ja olen ruhtinattarelle kiitollisuudessa siitä laulukokoelmastaan, jonka hän antoi minun kopioitavakseni, sekä monesta tärkeästä tiedonannosta. Se vierasvaraisuus ja huomaavaisuus, joka tuli osakseni ruhtinas Tundutovin kodissa, oli minulle jo jotakin outoa, minä kun jo olin ehtinyt tottua kalmukkien yksinkertaisiin oloihin ja naivisiin elämäntapoihin. Mutta – kesän kuumimmat ajat olivat jo käsissä ja Cervlennajan pataman vesi oli alkanut kauniisti viheriöidä. Ei ollut minulla tarmoa tehdä henkistä tai ruumiillista työtä, kun lämpömittari näytti auringossa keskipäivän aikaan 45°-52° R (= 55°- $65 \circ C$) ja öisinkin oli vähän päälle tai alle $30 \circ R (= 37 \circ C)$. Heinäkuun lopussa muutin Červlennajasta Sareptaan. Ei tehnyt minun mieli odotella viileämpää aikaa, vaan katsoin tuntevani vähädörböttien elämää ja kieltä jo tarpeeksi asti. Heinäkuun 30 p:nä lähdin laivalla Astrahaniin tavatakseni torgutteja, joita jo sitä ennen olin ruhtinaan luona nähnyt muutamia. Astrahanista ei kuitenkaan löytynyt minua varten paljoa ja käännyin seuraavana päivänä takaisin. Sunnuntaina elokuun 9 p:nä olin jo Suomessa.

Tämä oli kalmukkimatkani ulkonainen kulku.

Oleskelin enimmän aikaa vähädörböttien keskuudessa, enkä katsonut välttämättömäksi jäädä samalla tavalla torguttien keskuuteen, syystä että eroavaisuus näiden molempien heimojen välillä on ehkä suuremmaksi osaksi heidän menneisyydessään, heidän luonteessaan ja heidän suhteessaan naapureihinsa kuin heidän kielessään. Torgutit ovat olleet ja ovat vieläkin kirgiisien ja tatarien naapureita, jotavastoin dörbötit ovat enemmän venäläisen vaikutuksen alaisina. Siitä johtuu, että kun torgutit nimittävät muutamia esineitä alkuperäisillä mongolilaisilla tai lainatuilla tatarilaisilla nimillä, dörbötit sen sijaan jo käyttävät vastaavia venäläisiä sanoja. Tällaisia tapauksia on kuitenkin vain harvoja; dörbö-

teille ja torguteille on siihen määrin yhteinen heidän kalmukinkielensä, että heidän itsensäkin on mahdoton kielen avulla päättää. kumpaanko heimoon kukin yksityinen jäsen kuuluu. Kalmukinkieli on siis jokseenkin samanlaista kaikkialla. Missä suhteessa se eroaa Kiinan kalmukkien kielestä en tunne, mutta eroavaisuus kalmukkien ja khalkha-mongolien murteiden välillä on jo melkoinen, vaikk'ei se vielä teekkään keskenäistä ymmärtämistä vaikeaksi. Fortisklusilien aspiratsioni on kalmukeilla hyvin heikko ja tuskin huomattava ja alkuperäinen etu-k on säilyttänyt klusili-luonteensa. Lenisklusilit ovat säännöllisesti puheäänellisiä. Khalkhan konsonanttidiftongeja *pz* ja *pž* vastaavat kalmukin *z* ja *dž*, diftongeja *tš* ja tš taas ts ja tš sekä muutamissa sanoissa s ja š. Suuremmat ovat eroavaisuudet vokalismiin nähden. Khalkhan monia labialisia etuvokaleja vastaavat kalmukissa äänteet ü ja ö. Toisen tavun i-vokali on lyhyen konsonantin jäljessä takavokalisissa sanoissa aiheuttanut täydellisen "umlaut"-ilmiön ensi tavun vokalissa, kun meillä sitävastoin khalkhassa vielä on heikosti palataliseerattu takavokali. Samalla tavalla ovat diftongit ai ja oi, khalkhan ag, og, antaneet $\ddot{a}$:n ja $\ddot{a}$:n. Näissä tapauksissa a, o, u vokalien muuttuminen $\ddot{a}$, ö, ü vokaleiksi on vienyt kehityksen kulkua n. s. vokalisoinnun rikkomiseen. Mongolin kirjakielen sana saigan 'hyvä' on kalmukiksi säyn, instrumentali säyär. Samalla ovat takavokaliset päätteet päässeet yleistymään ja esiintyvät nyt kaikkialla taivutuksessa etuvokalisissakin sanoissa säännöllisten etuvokalisten vastineittensa kanssa rinnan; sana temē 'kameli' on instrumentalissa joko temēgēr taikka temērār. Näistä uusista rinnakkaisuuksista kieli nykyään koettaa päästä suosimalla ainoaksi milloin toista, milloin toista. Taivutuksessa tapahtuu siis nykyään merkillinen uudistustyö. Huomiota ansaitsee myöskin kalmukinkielen kehitys siinä suhteessa, että se on vienyt toisen tavun lyhyen vokalin katoon ja synnyttänyt sonanttisia (tavuakannattavia) konsonantteja; esim. mörn 'hevonen', rudį 'valhe', amr 'levollinen', kews 'matto', vielapä orkkko 'jättää', kürkkkü 'saattaa' (joissa k-äännettä omituisella tavalla venytetään) = kirjakielen morin, qudal, amur, kebis, orkiqu, kürgekü. Tämä ilmiö on tietysti aiheutunut kielen korkosuhteista ja osoittaa, että ensimäinen tavu jo varhain on ollut vahvasti korollinen. Tästä

XXII,3

The second second

huolimatta ovat kielioppien kirjoittajat selitelleet viimeistä tavua pääkorolliseksi. Koko kalmukinkielen kielioppi on esitetty liian likeisessä yhteydessä mongolin kirjakielen kanssa, riippuen siitä, että parhaimpina kielennäytteinä on pidetty kalmukkilaisilla kirjaimilla tarkkaan transkribeerattuja Mongolian kirjatuotteita. Sentähden ovat jääneet mainitsematta esim. kalmukinkielen personapäätteiset verbimuodot ja nominien possessivisuffiksit. Nämä kuitenkin kaikessa epämongolilaisuudessaan kylläkin ansaitsevat kaikkea huomiota, koska ne valaisevat useita yleisen kielitieteen tärkeimpiä kysymyksiä. Kalmukinkielen kehitys on, niinkuin jo Böhtlingk aikoinaan on huomauttanut, erittäin opettava.

Kääntyessäni nyt kertomaan itse kalmukeista ja heidän oloistaan, voin luullakseni väittää, että niissäkin on yhtä ja toista oppimista yleisen sivistyshistorian harrastajalle. Kalmukkeihin tutustuessani minun aina johtui mieleen Mongolian kansa ja elämä, enkä voinut olla tekemättä vertailuja Kiinan vallan alaisten khalkhamongolien ja europalaisten kalmukkien välillä. Kalmukkien Enropaan tulo ei ole ollut heille onneksi. Sen, mikä europalaisen eroittaa aasialaisesta, sanotaan olevan korkeampi sivistys ja yksilön suurempi ihmisarvo, mutta Aasian mongoli on ensiksikin monta kertaa sivistyneempi europalaista kalmukki-veljeään ja toiseksi yksilönä paljoa vapaampi. Kalmukeilla oli Europaan tullessaan aasialaisena perintönä verrattain suuri kirjallisuus ja harrastus kirjallisiin töihin. Tätä harrastusta he eivät ole uusissa oloissa voineet pitää yllä eivätkä muuta kuin nimeksi kartuttaa europalaisilla aineksilla kirjallisuuttaan, joka nyt on hävinnyt tai ainakin häviämässä. Meidän päiviemme kalmukkien teltoissa ei tapaa kirjoja eikä pyhiä jumalainkuviakaan, joita molempia ei puutu ainoankaan mongolin teltasta. Ennen lienee kalmukkien khuruleissa, niinkuin jokaisessa Aasian lamalaisessa luostarissa, löytynyt uutteroita kirjojen kopioitsijoita, kuvien piirustajia ja pyhien pystykuvien tekijöitä; nyt heidän hieno taitonsa on aivan unohtumallaan. Khurulien pappien elämä on monessa suhteessa malliksi kelpaamaton, ja heidän koulutuksensa on aivan vaillinainen. Kalmukkien tietoja saamatonta kansaa ohjaavat nämä yhtä tietämättömät tietäjät. Naapuruussuhteet vähävenäläisten kanssa eivät ole aivan hyviä, kun

kalmukit katsovat heitä maansa anastajiksi ja pelkäävät karjoineen joutuvansa liian ahtaalle alalle suljetuiksi. Kun Aasian mongoli melkeinpä mielin määrin voi kuljeskella avaran maansa ruohokoilla, on kalmukkisuku toisinaan määrätty elättämään itseään ruohoa kasvamattomallakin paikalla. Yhteen ääneen valitetaan karjan vähenemistä ja kansan köyhtymistä. Maanviljelykseen semmoisellakaan paikalla, missä tämä elinkeino olisi mahdollinen, ei kalmukki, halun ja opin puutteesta, vielä ole ryhtynyt. Ennen muinoin suoritettiin kaikki tavaranvälitys Astrahanin, Stavropolin ja Tsaritsynin kaupunkien välillä kalmukkien kamelien avulla; nyt on tämä tulolähde täydelleen ehtynyt. Ainoa elinkeino, johon kalmukit ovat oppineet uudessa kotimaassaan, näkyy olevan kalastus. Sitä harjoittavat Volgan haaraisilla vesillä kuitenkin vain harvat torgutit ja silloinkin venäläisten halvimpina palkkalaisina. Synkältä näyttää siis tämän pienen paimentolaiskansan tulevaisuus, ja varmaa onkin, että se käy kuoloansa kohti, jollei se saa valistusta ja apua. jotta siltä häviäisi tuo aasialainen hitaus, laiskuus ja ennakkoluulo ruumiillista työtä vastaan. Silloin pääsisivät esille kalmukkien monet hyvätkin puolet, joita nyt vallitsevissa epäsuotuisissa oloissa pahat näkyvät voittavan.

Lopuksi tahdon mainita, että, paitsi kaikenlaisia kieliopillisia muistiinpanoja, kalmukkimatkani tuloksena on 22 satua (193 sivua kahdessa vihossa), 90 arvoitusta, 195 sananlaskua ja 40 laulua. Sitäpaitsi laulatin suuremmalla tai vähemmällä menestyksellä fonografiin noin 20 kalmukkilaista säveltä, otin joukon valokuvia sekä ostelin pukuja ja muita kansatieteellisiä esineitä. Kokoamani sanavaraston suuruutta en vielä voi määrätä, kun en ole ehtinyt siinä tarkoituksessa läpikäydä kaikkia kielennäytteitäni.

Helsingissä, marraskuulla 1903.

G. J. RAMSTEDT.

Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

Esimiehen, professori O. Donnerin alkajaispuhe

Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa 19²/_{XII}03.

Arvoisat läsnäolijat!

Kun tänään katselemme Suomalais-ugrilaisen Seuran kaksikymmenvuotista toimintaa, on syy luoda silmäys vielä kauemmaksi taaksepäin ja johtaa muistiin huomattava satavuotinen muistopäivä. V. 1803 joulukuun ¹⁴/₂₆ p:nä syntyi näet FRIEDRICH REINHOLD KREUTZWALD, joka kokosi ja järjesti Viron kansan muistissa säilyttämät sadut ja runot, mitkä hän julkaisi vv. 1857–1861 nimellä "Kalewipoeg, eine Estnische Sage".

Kreutzwald polveutuu puhtaasti virolaisesta suvusta; hänen syntymäpaikkansa oli Jõeperen moisio Virumaalla Rakveren (Wesenbergin) kaupungin lähellä Kadrinan seurakunnassa, missä hänen isänsä, entinen maaorja, oli suutarina. Jo kotiseudussaan hänellä oli kansan keskuudessa tilaisuus kuulla muinaisaikaisia kertomuksia, jotka sitä voimakkaammin liikuttivat hänen mieltään, ku hän kahdenteentoista ikävuoteensa asti osasi ainoastaan viroa Mutta v. 1815 pantiin hän Rakveren saksalaiseen kouluun ja hänelle annettiin saksalainen nimi Kreutzwald, joka on käännös sen talon nimestä Ristmets, missä suku vanhoista ajoista oli asunut. Vanhemmilla ei kuitenkaan ollut tilaisuutta pitää häntä koulussa kauemmin kuin puoli neljättä vuotta, jonka jälkeen hän lähetettiin erään kauppiaan palvelukseen Tallinnaan. Tämä lähetti kuitenkin hänet, kykenemätön kun oli kauppa-alalle, pian takaisin. Kun Aleksanteri I näihin aikoihin oli lakkauttanut maaorjuuden Virossa ja vanhemmat olivat muuttaneet Ohulepan moisioon Hagerin seurakunnassa Harjumaalla, koitti myös pojalle uusi aika. Yleisillä varoilla tahdottiin valmistaa opettajia kansakoulunopettajaseminaaria varten ja näiden joukossa oli Kreutzwald. Kesä- ja joululomansa 1819–1821 hän oleskeli kuitenkin Hagerin seurakunnassa ja täällä hän oppi tuntemaan erään Länsi-Virosta polveutuvan, lähes 80 vuotta vanhan Jakub-nimisen ukon, jolla oli elävä mielikuvitus ja

32

11

in all

erinomainen muisti. Tämän sanelun mukaan Kreutzwald kirjoitti muistiin lukuisia runonkatkelmia, niiden joukossa osittain ennen tuntemattomiakin, ja itse Kalevipoegin lyyrillisen tuntehikas johdatus kerrotaan suurimmaksi osaksi olevan esitetty vanhan Jakubin tiedonantojen mukaan.

Kun Kreutzwald v. 1826 oli tullut Tarton yliopistoon ja siellä tutustunut tohtori Fählmanniin, eneni hänen halunsa eri osissa Viron- ja Liivinmaata koota runonkatkelmia ja satuja kansan seasta. Päätettyänsä lääketieteelliset opintonsa hän v. 1833 sai lääkärinpaikan Võrun kaupungissa eteläisellä Liivinmaalla, missä Peipusjärven lounaispuolella väestön kieli oli säilyttänyt vanhanaikaisimman luonteensa ja vanhat runot elivät monilukuisina kansan seassa. Hän jäi tänne 44:ksi vuodeksi, kunnes v. 1877 muutti tyttärensä ja vävynsä opettaja G. Blumbergin luo Tarttoon, missä hän kuoli elokuun ¹³/₂₅ p:nä 1882.

Näitten hänen ulkonaisen elämänsä vähäisten vaihtelujen puitteisiin mahtuu kuitenkin toiminta, joka on suuriarvoinen Viron kansan henkiseen kehitykseen nähden. Lukuisten pienten kirjasten ja käännösten kautta on hän ottanut osaa kansanvalistustyöhön ja sen ohella tuotteliaana runoilijana laskenut pohjan uudemmalle vironkieliselle runoudelle. Enin merkitsevä on kuitenkin hänen työnsä Viron kansan satuaarteiden kokoamisessa ja näitten järjestämisessä kokonaisuudeksi Kalevipoegissa, joka jo on saavuttanut paikkansa maailmankirjallisuudessa ja aina on säilyttävä Kreutzwaldin nimen kansanrunon historiassa.

Ensimäiset ilmaukset virolaisen kansanrunon olemassaolosta ovat muutamat erään rakkauslaulun säkeet, jotka ovat julkaistut Ch. Kelchin teoksessa "Livländische Historia" v. 1695. Lähes sata vuotta myöhemmin kokosi A. W. Hupel Herderin kehoituksesta kahdeksan hää- ja sotalaulua, jotka ilmestyivät jälkimäisen kokoelmassa "Stimmen der Völker", ja Wielandin "Der Teutsche Merkurissa" v. 1787 tarjosi Ch. H. J. Schlegel kolmetoista, suurimmaksi osaksi häälauluja. Kauan olivat nämä kuitenkin yksinäänolevia näytteitä, kunnes J. H. Rosenplänter aloitti uutteran työnsä viron kielen selvittelemiseksi ja kansan sivistyksen kohottamiseksi. Kansanlaulu kiinnitti silloin hänen huomiotaan, ja näytteinä niistä lauluista, jotka

34 Otteita Seuran keskustel. — Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

edelleen elivät kansassa, julkaisi hän v. 1818 muutamia n. s. Salmerunoja. Seuraavien vuosikymmenien kuluessa ilmestyi painettuna useampia pitempiä ja lyhempiä laulunkatkelmia, niiden joukossa v. 1836 (Das Inland n:o 32) muutamia Kalevipoeg-satuun kuuluvia, jotka olivat muistiinpannut eri kertojain mukaan. Lönnrotin Kalevalan ilmestyminen edellisenä vuonna antoi herätteen innokkaaseen työhön myös virolaisen kansanrunouden kokoamiseksi. Toimeliaimpia tämän suunnan miehiä oli kansan keskuudesta noussut Fr. R. Fählmann (synt. 20 p. jouluk. 1798). Kun "Gelehrte Estnische Gesellschaft" Fählmannin aloitteesta oli perustettu v. 1838, piti hän eräässä seuran ensi kokouksia tammik. 4 p. 1839 esitelmän virolaisen kansankertomuksen pääsankarista Kalevipoegista, samalla kertoen tämän elämää ja seikkailuja useitten toisintojen mukaan, jotka myöhemmin ilmestyivät Fr. Krusen teoksessa "Ur-Geschichte des Esthnischen Volksstammes" (Moskova 1846). Fählmannin Kalevipoegin elämästä ja teoista antama kuva on pääpiirteissään samanlainen kuin se, jonka Kreutzwald myöhemmin toi esiin, kuitenkin puuttui retki Suomeen kokonaan. Esitelmä herätti vilkasta huomiota. Tohtori G. Schultz, joka myöhemmin esiintyi salanimellä Bertram, huomautti sitä mahtavaa vaikutusta, mikä heränneellä tietoisuudella aikaisemmasta historiallisesta olemassaolosta ja suuruudesta olisi kansaan. Sille on tapahtuva niinkuin kerjäläiselle, jolle yhtäkkiä sanotaan: sinä olet kuninkaan poika! Sillä ei mikään muu voi kieltämättömämmin todistaa kansan historiallista merkitystä, kuin sankarirunon omistaminen. - Fählmannille oli nyt jo käynyt selväksi ajatus jatketun kansanrunojen keräämisen kautta tehdä mahdolliseksi niiden yhdistäminen kokonaisuudeksi, ja hän asetti sen elämänsä tehtäväksi. Syvän perehtymisensä vuoksi kansan katsantokantaan, sen tapoihin ja menoihin sekä niihin lauluihin ja satuihin, jotka vielä elivät sen keskuudessa, pidettiin myös Fählmannia ensi sijassa sopivana toimittamaan tämä tehtävä. Mutta Fählmann kuoli verrattain nuorena jo 1850, ja jonkun toisen oli näin ollen otettava hänen työnsä. Niinkuin ennen mainittu, oli Fählmann jo ylioppilaana v. 1826 tutustunut ainoastaan viittä vuotta nuorempaan Kreutzwaldiin, joka heti tuli hänen lähimmäksi ystäväkseen ja uskotukseen kaikessa, mikä koski virolaista kansanrunoutta ja mahdollisuutta hajallaan olevista katkelmista luoda kokonaisuus. Hänen puoleensa kääntyi nyt "Gelehrte Estnische Gesellschaft" pyynnöllä että hän ottaisi suorittaakseen Fählmannin suunnitelman.

Kreutzwaldin käytettävänä oli ei ainoastaan kaikki siihen asti koottu aines seuran arkistossa ja Fählmannin jälkeenjättämissä muistiinpanoissa, vaan hän kirjoitti muististaan myös ne Kalevi-sadun kertomukset, joita oli kuullut osittain nuoruudessaan, osittain myös myöhemmin kerrottavan; tämän ohessa hän sai Laiusesta, Tormasta, Tarvastusta, mutta etenkin Võrun seuduilta mitä runsaimpia lisiä, varsinkin runoja. Herännyt harrastus virolaisen kansanrunouden säilyttämiseen näyttäytyi myös lukuisissa, osittain laajanpuoleisissa julkaisuissa. Niin ilmestyi Tallinnassa vv. 1850-52 A. H. Neusin toimittama kokoelma virolaisia runoja ("Ehstnische Volkslieder"), joista monet mainitsevat Kalevia, hänen hautaansa ja miekkaansa. Pietarin tiedeakatemian toimituksissa Kreutzwald julkaisi v. 1854 "Der Ehsten abergläubische Gebräuche, Weisen und Gewohnheiten", ja samana vuonna yhdessä Neusin kanssa "Mythische und magische Lieder der Ehsten". Kaikki nämä ovat katsottavat esitöiksi ja lähteiksi Kalevipoegiin, jonka sommittelemiseen hän ryhtyi keväällä 1850.

Niistä Kreutzwaldin kirjeistä, jotka L. v. Schræder on julkaissut v. 1891 "Gelehrte Estnische Gesellschaftin" toimituksissa, käy ilmi että Kreutzwald jo syksyllä 1853 sai valmiiksi ensimäisen laitoksen Kalevipoeg-satua; sen laajuuden hän laski silloin yhdeksitoista painoarkiksi. Seuraavan vuoden kuluessa, kun keskusteltiin käännöksestä, painatuksesta y. m., korjaili hän täydellisesti viisi ensimäistä laulua liittäen niihin alkuperäisiä kansanrunoja, niin että kokonaisuus kasvoi viidellä tai kuudella laululla. Mutta teoksen painoon toimittamisessa syksyllä 1854 ilmaantui uusia vaikeuksia, kun virolainen painoasiamies otti mitä mielivaltaisimmin pyyhkielläkseen tarkastettavaksi jätettyä käsikirjoitusta. Jos sellaiset kaikkialla esiintyvät sanat kuin *ilo, onni, orja* y. m. olivat poistettavat, valittaa Kreutzwald, silloin hän mieluummin olisi kerrassaan julkaisematta teostaan ja jättäisi sen vain käsikirjoituksena jälkimaailmalle. Pitkien keskustelujen jälkeen teoksen painattamisesta Suomessa onnistuttiin kuitenkin poistaa sensurivaikeudet. "Gelehrte Estnische Gesellschaft" päätti julkaista teoksen saksankielisine, pastori Reinthalin toimittamine käännöksineen, ja painatus alkoi syksyllä 1856, jonka jälkeen se jatkui keskeymättä niin että Kalevipoeg valmistui vihkottain vv. 1857—1861. Näin pakosta pitkittyneen ilmestymisajan kuluessa muodosteli Kreutzwald koko teoksen uudelleen lisäämällä yhä uusia lauluja. Täydellisenä se sisälsi sentähden noin kolmannen osan enemmän kuin alkuperäisessä asussaan, eli 18,848 säettä jaettuna 20 lauluun.

Jo 1862 ilmestyi Kuopiossa Kalevipoegin virolainen teksti, jonka jälkeen siitä Virossa on ilmestynyt useampia kansanpainoksia, neljäs Tartossa v. 1901; uusi tarkempi F. Löwen toimittama saksankielinen käännös ilmestyi Tallinnassa 1900. Mutta paitsi Kalevipoegia ja "Mythische und magische Lieder"iä, jonka Kreutzwald yhdessä Neusin kanssa ennen oli painoon toimittanut, oli hän erinäisissä julkaisuissa tarjonnut näytteitä virolaisista saduista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kehoituksesta hän julkaisi sen toimituksissa arvokkaan kokoelman virolaisia satuja: "Eestirahva ennemuistesed jutud" (Helsingissä 1866), josta toinen painos ilmestyi Tartossa 1875; noin puolesta tätä kokoelmaa toimitti ennen mainittu F. Löwe saksalaisen käännöksen nimellä: "Ehstnische Märchen, aufgezeichnet von Fr. Kreutzwald" (Hallessa 1869).

Monet kirjoitukset ilmestyivät Kalevipoeg-sadun julkaisemisen johdosta, mutta mainittavat ovat varsinkin W. Schottin (Berlini) ja A. Schiefnerin (Pietari), jotka monella tavalla selittivät runoteoksen erinomaista arvoa viron kielen ja kansanrunouden tuntemiselle. Jo v. 1859, kun ainoastaan 13 laulua oli painosta ilmestynyt, olivat Schiefner ja Wiedemann antaneet Pietarin tiedeakatemialle perinpohjaisen esityksen runoteoksesta, ja siitä oli seurauksena että akatemia myönsi Kreutzwaldille Demidovin palkinnon.

Mutta ennenkuin tämä menestys tuli hänen osakseen, oli sekä "Gelehrte Estnische Gesellschaftin" päätöstä kootun satuaineksen sommittelun kautta koettaa aikaansaada kansallisepos, kohdannut ankara epäluulo, että myöskin Kreutzwaldin menettelyä ankaruudella arvosteltu. Epäilyksiä lausuttiin koko Kalevipoeg-sadun alkuperäisyydestä ja oikeudesta identifierata Lindaa ja Kalevipoegin äitiä.

36

Nämä hyökkäykset vaikenivat kuitenkin heti kun joukko uusia sadunja runonkatkelmia oli koottu eri osissa maata. Enemmän merkitsevä oli kuitenkin tohtori G. Schultzin (Bertramin) perusteellinen tarkastus, jonka hän esitti kirjoituksessa: "Die Estensage vom Kalewipoeg in ihrer neuesten Gestalt" (Das Inland 1859 n:o 46). Kun kirjoituksen tekijä itse mitä suurimmassa määrässä harrasti virolaista kansanrunoutta ja Fählmannin esittämien ensimäisten tiedonantojen jälkeen "Gelehrte Estnische Gesellschaftissa" mitä innokkaimmalla tavalla oli lausunut ajatuksensa siitä merkityksestä, mikä kansallisrunon omistamisella oli virolaisten kansallistajuntaan nähden, voi olla varma siitä että vain rakkaus asiaan oli määrännyt hänen sanansa.

Kreutzwald oli tähdellä alussa ja lopussa merkinnyt ne runoteoksen paikat, jotka hän oli ottanut varsinaisesta kansanrunosta, ja ne tunteekin tavallisesti niiden yksinkertaisen kansanomaisen sävyn ja säerakenteen nojalla kansan suusta lähteneiksi. Tohtori J. Hurt huomauttaa kuitenkin ("Vana kannel", 1886, esipuhe s. XVII) että yhtä varmaan voi kielestä ja runomitasta todistaa Kreutzwaldin enemmän tai vähemmän muuttaneen ja muodostelleen tekstiä myös niissä paikoin, jotka hän tähtien kautta oli merkinnyt alkuperäisiksi kansanlauluiksi. Vaikka onkin valitettava että Kreutzwald, pahastuneena siitä tavasta, jolla eräillä tahoilla oli käyty runojen alkuperäisyyttä epäilemään, poltti kaikki omansa ja muidenkin kokoamat runo- ja satukappaleet, mitkä olivat olleet hänellä lähteinä, on tämä tappio kuitenkin vähäisempi kuin alussa otaksuttiin. Niiden erittäin rikassisältöisten virolaisten kansanrunouskokoelmien kautta, joita myöhemmin on koottu, arvelee O. Kallas (Finn.-ugr. Forsch. II, 26) jokaisen varsinaisen kansanrunon, jota Kalevipoegissa on käytetty, löytävän vastineensa jostakin muistiinpannusta toisinnosta.

Ne Kalevipoegin osat, jotka Kreutzwald edellämainitulla tavalla on merkinnyt alkuperäiseksi kansanrunoksi muotoonkin nähden, sisältävät vähän enemmän kuin 7,700 säettä; jäljellä olevan osan eli enemmän kuin 11,000 säettä on Kreutzwald satujen ja kertomusten mukaan sovittanut runomuotoon. Esipuheessa sanoo hän kuitenkin aina pyrkineensä niin uskollisesti kuin mahdollista ilmaisemaan kertojan ei vain yksityisiä sanoja, vaan myös koko ajatustapaa sekä samalla jälkikaikua kansanrunoista, jonka vuoksi hän katsoo oikeudenmukaisesti voivansa sanoa, että Kalevipoeg, semmoisena kuin se hänen sommittelemanaan ilmestyy, on kokonaan muotoon ja sisällykseen katsoen Viron kansan ydintä ja luuta, lihaa ja verta. Muutoin ei hän ollut tahtonut luoda mitään virolaista kansalliseposta tai runollista taideteosta; hänen Kalevipoeginsa tahtoi vain olla kokoelma kansan suussa tosiaan eläviä satuja, jotka hän oli koettanut liittää määrättyyn järjestykseen.

Tohtori Schultzin arvostelu ei kääntynytkään runoteoksen alkuperäisyyttä vastaan, ja mitä ulkonaiseen käsittelyyn tulee, kiitti hän Kreutzwaldin ihmeteltävää kielen vallitsemiskykyä ja sitä runomuotoa, johon hän oli pukenut joukon satuja. Mutta hän väitti, että runon koko suunnitelma oli väärä, ilman vähintäkään aavistusta niistä arkkitehtuurisista ja historiallisista suhteista, jotka kansanepoksessa olivat otettavat huomioon. On löydetty kaikenlaista ainesta vanhemmalta ja uudemmalta ajalta, sanoo hän, mutta kaikki on sovitettu ainoastaan menneisyyteen, jota on tahdottu uudistaa ja elähyttää. Kalevipoegin on käynyt melkein siten kuin sananlaskussa sanotaan:

> "Den kater, den der jäger schoss, macht nie der koch zum hasen."

Runon julkaisija ei sano tahtoneensa kirjoittaa eposta, hän on vain latonut tapaamansa sadut vierekkäin. Mutta hän on uusinut, yhdistänyt ja sulattanut ne lauluiksi ja siten muodollisesti esittänyt runon epoksena. Sisällykseen katsoen Schultz moittii sitä että arveluttavan hullunkurisia aineita on otettu. Kansanrunous saa kuten Homeroksella esiintyä naivina ja alastomana, mutta ei koskaan säädyttömänä ja epäpuhtaana. Tässä suhteessa tuntui Kalevipoegin seikkailu manalassa ainoasti uudenaikaiselta irstaudelta, varsinkin puolittaisen peittelemisen tähden. Kertomus molemmista jättiläisistä ja pienestä miehestä, jota näiden tuuhut heittelevät sinne tänne, oli epäilemättä nykyaikainen tekele, joka ei ollenkaan kuulunut varsinaiseen satuun. Ylipäänsä Schultz epäili voiko mies, johon seitsemän tai useampia lukio- ja yliopistovuosia Nessuksen paidan tavoin oli takertunut kiinni, asettautua virolaisen kansanrunon muinaisaikaisen, varsin alkuperäisessä piirissä liikkuvan ajatustavan kannalle. Myöskään yksityiskohdissa ei toimittaja ole voinut hallita ainetta, kun hän on runoon ottanut ja siinä käsitellyt kuivan jokapäiväisiä ilmoituksia, jotka kuuluvat runon laatimishistoriaan, siis esipuheeseen. Sellaisia paikkoja olivat I, 115—125, missä ilmoitetaan ainoastaan yhden pihkovalaisen sadun kertovan sankarin kosioretkestä; II, 62—73 jossa sanotaan vain yhden ainoan sadun nimittävän sankaria Sohniksi, mikä nimi muutoin ei missään esiinny; II, 111 y. m.

Reinthalin käännös oli tarkastajan käsityksen mukaan useissa paikoin epätarkka, toisinaan liian kukkaiskielinen, toisinaan liiaksi jokapäiväinen. Kun alkuteos välistä personoi määrättyjä luonnonesineitä, niinkuin kaikessa runoudessa on tavallista, oli tämä tulkittu nykyaikaisen katsantokannan mukaan. Muutamat paikat olivat kuitenkin sangen hyvin käännetyt.¹ Tohtori Schultzin loppuarvostelu Kalevipoeg-sadun kokoonpanosta oli kumminkin, että runo, huolimatta sen melkoisista puutteista, oli merkillinen useitten paikkain runollisen kauneuden vuoksi. Se oli pidettävä etillisenä kokonaisuutena, omiaan elähyttämään ja kohottamaan virolaisten uinailevaa kansallistuntoa sekä uudelleen rohkaisemaan tätä huolien painamaa ja itsestään epäilevää kansaa.

Schultzin ankara arvostelu, sisältäen monta haavoittavaa lausetta, katkeroitti aluksi Kreutzwaldia ja hän valitti tämän ampumia, myrkyllisiä nuolia. Kreutzwaldista tuntui niinkuin tälle tuottaisi erityistä iloa nähdä vertavuotavan uhrin valittelevan jalkojensa juuressa. Mutta hänen vaatimattomuutensa, jolla hän aina

¹ Kreutzwald oli myös samaa mieltä ja Reinthalille lähettämissään kirjeissä hän pyysi tätä olemaan säästäväisempi kaunistuskeinoissaan ja ilmaisemaan alkuteoksen ajatuksen yksinkertaisemmin, enemmän koristelematta. Häntä voi muutoin helposti syyttää tahallisesta petoksesta. Seurauksena tästä ja muista muistutuksista oli että Kreutzwald itse toimitti neljän viimeisen laulun käännöksen Schultzin avulla, vaikka vain viimeksi mainitun nimi siinä mainittiin. Aivan uusi, kirjastonhoitaja Ferd. Löwen toimittama käännös ilmestyi tämän kuoleman jälkeen Tallinnassa 1900 V. Reimanin johdannolla ja muistutuksilla varustettuna.

40 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII.3

arvosteli teostaan, käy täydellisesti ilmi eräästä hänen kirjeestään, jonka hän kohta sen jälkeen, 6 p. jouluk. 1859, kirjoittaa Reinthalille. "Paljon itseluottamusta ei minulla ollut alussa; silloin tuli osakseni yksityisiä ja julkisia ylistyspuheita, jotka huumasivat heikon sydämen, lyhyesti, vähällä oli, että itserakkaus olisi johtanut minua uskomaan: kokonaisuutena se kuitenkin voi olla jotakin. Nyt tiedän ainakin, että teos on kokonaan epäonnistunut, ja tästä totuudesta on minun kiittäminen Bertramia." Ja hän säilytti tämän käsityksen, vaikka hän iloitsi kuullessaan Schultzin itsensä häveten myöhemmin tunnustaneen ampuneensa yli maalin, kun hän m. m. oli verrannut runoa ovettomaan ja ikkunattomaan latoon, elimistöön, jossa ei ollut silmiä, ei nenää, ei suonia eikä lämpöä.

Enemmän tunnustusta runo saavutti Viron ulkopuolella. Jakob Grimm seurasi erityisellä huomiolla sen ilmestymistä, ja useat kirjailijat julkaisivat, niinkuin edellä on mainittu, lukuisia selontekoja sen sisällyksestä ja merkityksestä kansanrunona. Näistä on huomiota ansaitseva F. Wiedemannin ja A. Schiefnerin yhteisesti laatima kertomus, jonka nojalla Pietarin tiedeakatemia myönsi Kreutzwaldille Demidovin palkinnon v. 1859. Schiefner huomauttaa, ettei Kreutzwald ole tahtonut luoda kansallista sankarirunoa, niinkuin jotkut naivit intoilijat ovat luulleet voivansa toivoa, ja hän kuvaa teoksen merkitystä seuraavilla lämpimillä sanoilla: "Mitään Iliasta tohtori Kreutzwald ei ole luonut, mutta kuitenkin hän on lahjoittanut virolaiselle kirjallisuudelle merkkiteoksen, joka kaikkina aikoina on virolaisille oleva sitä, mitä Ilias oli kreikkalaisille. Se on kansanomainen teos täynnänsä virolaisen elämänviisauden arvokkainta rikkautta ja koko virolaisen maailman nerokasta ajatustapaa. Joskin paikoittain joku nykyaikainen aines siihen on tunkeutunut, joskin siellä täällä on käytetty puheenpartta, joka loukkaa ankaran epiikan sääntöjä, on se kuitenkin kokonaisuutena oivallinen rakennus, missä virolainen sydän kaikkine iloineen ja suruineen, kaipuineen ja toiveineen aina on asuva ja aina löytävä uutta virkistystä, uutta lohdutusta." Erittäin Schiefner huomautti Kalevipoegiin sisältyvien myytillisten ainesten merkitystä.

Schiefner koskettelee myös sitä erinäisillä tahoilla tehtyä kysymystä, olisiko ollut parempi julkaista yksityiset epilliset laulut kaikkine toisintoineen sen sijaan, että ne kudottiin yhteen kokonaisuudeksi. Ei voi kieltää että sellainen yritys olisi ansainnut kaikkien niiden kiitoksen, jotka ovat tekemisissä epillisen runouden kanssa. Mutta toiselta puolen on anteeksi annettava, jatkaa hän, että on uskallettu yrittää kokonaisuuden aikaansaamista hajallaan olevista, erinäisistä jäsenistä, jotka näyttävät kuuluneen yhteiseen elimistöön. Mutta vastaako tämä kokonaisuus täydelleen niitä lakeja, jotka ovat johdetut kreikkalaisesta epoksesta, se on toinen kysymys, jonka estetikko suuremmalla innolla tehnee, kuin historioitsija tai tarujen tutkija.

Niinkuin näkyy välttää Schiefner lähemmin lausumasta ajatustansa Kreutzwaldin menettelystä käsilläolevan aineen sovittamisessa taiteelliseksi kokonaisuudeksi. Kutsuttakoonpa satua Kalevipoegista kansallisrunoksi, kansanepokseksi tai ei, sanottakoonpa aivan yksinkertaisesti kertomukseksi Kalevin pojasta ja tämän vaiheista, niin pysyy kuitenkin runomuotoon soviteltu osa ynnä melkein samansuuruinen joukko runoja runoteoksena, joka semmoisenaan on luettava ja vaikuttava. Se ei voi olla tieteellisen tutkimuksen pohjana, siihen tarvitaan alkuperäiset toisinnot ja sadut; mutta se tahtoo kuvastaa Viron kansan sielunelämää sellaisena kuin se ilmenee kallisarvoisissa menneen ajan runonkatkelmissa. todisteena siitä, että Viron kansa tuntee itsensä erinäiseksi kokonaisuudeksi maailmassa ja haluaa elää sellaisena. Tältä kannalta katsoen sopivat itse asiassa Schiefnerin varovaiset viittaukset ja Schultzin kokonaisarvostelu Kreutzwaldin toimittamasta sadun muodostelusta vhteen.

Sekä runon esipuheessa että yksityisissä kirjeissä on Kreutzwald huomauttanut, ettei hänen työnsä millään tavalla estä ketään muuta koettamasta saada aikaan parempaa satuainesten kokoonpanoa. Tapahtunutta ei voi enää muuttaa, sanoo hän; millainen Kalevipoeg nyt on, sellaiseksi sen täytyy jäädä, kunnes paremmat voimat käyvät siihen käsiksi. G. Blumberg on teoksessaan "Quellen und Realien des Kalewipoeg" (1869) lausunut arvelun, että monta siihen asti tuntematonta runojen väliosaa vielä voitaisiin löytää, joiden kautta runoteos saavuttaisi täydellisemmän muodostuksen, jos vain olisi sopivia henkilöitä, jotka tahtoisivat seurata sadun jälkiä ja uusien löytöjen kautta täyttää siinä nyt esiintyvät aukot. Sit-

41

tenkun tämä lausuttiin, on tutkimusta folkloristisella alalla Virossa harjoitettu niin innokkaasti ja sellaisella menestyksellä, että sillä tuskin on vertaa missään muussa maassa. Johtavana sieluna tässä erinomaisessa keräystyössä on ollut tohtori Jakob Hurt, joka siitä ajasta alkaen, kun hän oli puheenjohtajana "Eesti kirjameeste seltsissä" (1871–1881), pani kaikki voimat liikkeeseen kootakseen jäännökset Viron kansan hengen luomista saduista, lauluista ja perintätiedoista. Myöhemmän toimintansa aikana virolaisen seurakunnan pappina Pietarissa onnistui hänen v. 1888 voimakkaiden kehoitusten kautta osittain sanomalehdissä, osittain personallisesti innostuttaa lähemmäs tuhatta henkilöä kaikissa Viron- ja Liivinmaan osissa panemaan muistiin ja hänelle lähettämään folkloristisia aineksia. Menestys oli loistava. Nykyään lienee koottu melkein 50,000 numeroa ainoastaan kansanrunotoisintoja, mainitsemattakaan muuta ainesta: satuja, sananlaskuja, arvoituksia. Mutta Hurtin ohella on tunnettu virolainen kirjailija M. J. Eisen, joka nykyään on kirkkoherrana Kronstadtissa, omistanut yhtäläistä sydämellistä huolta virolaisen kansanrunouden kokoamiselle. Kaksi vuotta sitten nousi hänen runokokoelmansa numeroluku 11,400:aan.

V. 1875 Hurt alkoi julkaista teosta "Vana kannel", josta piti tulla täydellinen kokoelma vanhoja virolaisia runoja, tarkasti semmoisina kuin niitä laulettiin, ilmoituksineen saantipaikkain ja laulajain nimistä. Ainoasti kolme vihkoa ennätti ilmestyä vv. 1875-86, sisältäen runoja Põlven seurakunnasta Liivinmaalta, ennenkuin hajaannus "Eesti kirjameeste seltsissä" katkaisi teoksen jatkamisen. Otettuaan eron virastaan Pietarissa, on Hurt voinut yksinomaisesti käyttää aikaansa runsaitten kokoelmiensa järjestämiseen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ansioksi on luettava, että se on hänelle siihen tilaisuuden valmistanut, ja vielä tämän vuoden kuluessa voivat virolaisen ja suomalaisen kansanrunon ystävät onnitella Seuraa ensimäisen setukaisten alueella Pihkovan kuvernementissa kootun runokokoelman, noin 800 sivun suuruisen niteen julkaisemisesta. Kun ei ainoastaan kieli, vaan myös kansanlaulut tässä seudussa ovat säilyttäneet mitä vanhanaikaisimpia piirteitä, ymmärtää helposti kuinka erittäin tärkeätä on, että nämä laulut tulevat tutkimuksen käytettäviksi. Mutta toivottavaa on, että koko tuo tavattoman suuri aineskokoelma vähitellen voidaan julkaista. Sen tieteellinen merkitys kansanrunon historialle on kaikkialla saavuttava tunnustusta.

Kreutzwaldin toimittaman Kalevipoeg-sadun sovittelusta voinee jo nyt, niiden runojen perusteella, jotka sen julkaisemisen jälkeen ovat tulleet tunnetuiksi, yhtyä seuraaviin sanoihin, jotka O. Kallas lausuu jo ennen mainitussa kirjoituksessaan (Übersicht über das sammeln estnischer runen. Finn.-ugr. Forsch. II, 26): "Tutkimus on kaiketikin osoittava varmaksi, mitä suurissa piirteissä jo ennen on tunnettu: että Kalevipoeg on paljoa enemmän proosan kuin runon sankari, — suurin osa epostahan on, sitä Kreutzwald ei itsekään salaa, runonmuotoon sovitettua satua; että nämä käytetyt sadut eivät kaikki koske pääsankaria; että edelleen väliinsovitetut laulut vain harvoin tuntevat nimellisen sankarin ja vielä harvemmin Kalevipoeg nimisen; ja vihdoin että ne ovat joutuneet muutoksien ainakin kielellisten — alaisiksi niissäkin paikoin, missä Kreutzwald muka on "tuonut esiin alkuperäistä kansanrunoa muuttumattomana ja väärentämättömänä"."

Kun siis myös Viron kansan mielikuvituksen luomissa voi eroittaa rikkaat runolliset ainekset jokapäiväisempää sisällystä olevista saduista ja tarinoista, nousee kysymys, eikö uusi Kalevipoeglaitos, niinkuin Kreutzwaldkin edellytti, runsasten ainesten nojalla olisi olosuhteiden vaatima, samalla tavalla kuin Lönnrot toimitti uudelleen Kalevalan ensimäisen painoksen. Tuntematta täydellisesti koko ääretöntä runoainesta on vaikeata lausua tästä mitään varmaa mielipidettä. Siinä tapauksessa että tällaisen uudistuksen ottaisi toimittaakseen henkilö, joka on perehtynyt itse kansan ajatustapaan ja jolla on itsenäinen runollinen vaisto, tulisi varmaan joukko vähäarvoisia ja tervettä kansantunnetta loukkaavia episoodeja poistetuksi runosta. Kenties ryhmittyisivät kuitenkin käytettävinä olevat laulunkatkelmat helpoimmin määrättyjen aiheitten ympärille, muodostaen erityisiä suurempia ja pienempiä jaksoja tai balladiosastoja. Tästä voi kuitenkin vain se, joka tuntee tarkemmin koottujen runojen sisällyksen, varmuudella jotakin sanoa. Mutta viime vuosikymmeninä julkaistujen alkuperäisten virolaisten kansanlaulujen perusteella voidaan nyt, varsinkin kun tunnetaan se suuri kokoelma runoja Setumaalta, jota Suomalaisen Kirjallisuuden Seura julkaisee, varmuudella sanoa, että huomattava kokoelma epillis-lyrillisiä runoja olisi helposti toisintojen avulla aikaansaatavissa. Painetuilla katkelmilla on suuri tieteellinen arvonsa kaikiksi ajoiksi. Suomalaisen Kantelettaren tapainen kokoelma tarjoaisi sekä Viron kansalle että jokaiselle kansanrunon ystävälle aarteen katoamatonta kauneutta. Runoista tahdon vain esimerkin vuoksi mainita sellaisia kuin runon ilman neidosta ja hänen kosijoistaan, joista tähti voittaa sekä kuun että auringon.

Mutta riippumatta siitä ilmestyykö Kalevipoeg uudessa asussa runoteoksena Viron kansalle vai onko Kreutzwaldin teos edelleenkin oleva ainoa kokoonpano Viron runoista ja saduista, on kuitenkin muisto hänen rakkautta täynnä olevasta työstänsä ja siitä voimakkaasta herätteestä, jonka se on antanut Viron kansan itsetajunnan kohottamiseksi, aina kiitollisin mielin säilytettävä.

Discours prononcé par le professeur O. Donner

à la séance annuelle $19^{2}/_{XII}03$.

Aujourd'hui, que le travail de la Société Finno-ougrienne embrasse une période de vingt années, il y a lieu de jeter un coup d'œil sur une époque plus éloignée encore et de rappeler un centenaire très important. Le ¹⁴/₂₆ décembre 1803 naquit FRIEDRICH REINHOLD KREUTZWALD, le collectionneur des contes et chants esthoniens, retenus de mémoire, qu'il publia en 1857 – 61 sous le nom de "Kalewipoeg, eine Estnische Sage".

Kreutzwald descend d'une famille purement esthonienne; son lieu natal fut Jõepere, propriété en Virumaa, près de la ville de Rakvere (Wesenberg) dans la paroisse de Kadrina, où son père était serf et exerçait le métier de cordonnier. Déjà dans son pays natal il eut l'occasion d'entendre, parmi le peuple, raconter d'anciens contes, qui l'impressionnèrent d'autant plus qu'il ne comprenait alors

XXII,3 Discours prononcé par le professeur O. DONNER.

que l'esthonien. Mais en 1815 on l'envoya à l'école allemande de Wesenberg, et on lui donna le nom allemand de Kreutzwald, qui est une traduction de Ristmets, nom de la terre que la famille habitait depuis longtemps. Les parents n'eurent cependant les moyens de payer son entretien à l'école que pendant trois ans et demi, après quoi il dut servir chez un négociant à Revel. Mais celui-ci le renvova bientôt à cause de son incapacité dans le commerce. Cependant, quand Alexandre I:er abolit la servitude en Esthonie, et que ses parents déménagèrent à Ohulepa, dans la paroisse de Hager en Harjumaa, une ère nouvelle commença pour le jeune homme. On entreprit d'élever, aux frais de l'État, des instituteurs pour une école normale primaire, et un de ceux-ci fut Kreutzwald. Pendant les vacances d'été et de Noël 1819-1821 il habita cependant la paroisse de Hager, où il lia connaissance avec un vieillard presque octogénaire du nom de Jakub, originaire de l'Esthonie occidentale, qui était doué d'une imagination très riche et d'une mémoire extraordinaire. Sous sa dictée Kreutzwald mit par écrit de nombreux fragments de chants, dont quelques-uns étaient jusque-là absolument inconnus, et l'introduction même du "Kalevipoeg", si lyrique et empreinte de sentiment est dite être en grande partie composée d'après les indications données par le vieux Jakub.

Après que Kreutzwald fut devenu étudiant à Dorpat en 1826 et y eut lié connaissance avec le docteur Fählmann, son désir de recueillir des fragments de chants et de contes parmi les habitants de différentes parties de l'Esthonie et de la Livonie ne fit que grandir. Après avoir achevé ses études de médecine, il reçut en 1833 le poste de médecin à Võru, tout au sud de la Livonie, où la langue du peuple demeurant au sud-ouest du lac de Peipus a gardé son caractère le plus ancien et où le plus grand nombre de vieilles chansons ont été conservées. Il habita cet endroit pendant quarante-quatre années après quoi il déménagea, en 1877, chez sa fille et son gendre M. G. Blumberg, instituteur à Dorpat, où il mourut le $^{13}/_{25}$ août 1882.

Dans ce cadre si étroit de sa vie extérieure, offrant si peu de variations, il y a cependant place pour une activité très importante au développement intellectuel du peuple esthonien. Il a pris

46 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

part au travail de l'enseignement populaire en publiant de nombreuses brochures et traductions, et en même temps il a fondé, étant lui-même un poète productif, une nouvelle poésie esthonienne.

Mais le plus important de son travail est cependant ce qu'il a fait pour recueillir les trésors de contes et ensuite pour les refondre en une œuvre entière, telle que "Kalevipoeg", qui a déjà acquis sa place dans la littérature universelle, et qui conservera à tout jamais le nom de Kreutzwald dans l'histoire de la poésie populaire.

Les premières preuves de l'existence d'une poésie populaire esthonienne sont quelques strophes d'un chant d'amour, publiées par Ch. Kelch dans son "Livländische Historia" (1695). Près de cent ans plus tard, A.-W. Hupel recueillit, sur la demande de Herder, huit chants de noce et de guerre qui parurent dans les "Stimmen der Völker" de ce dernier, et dans le "Teutscher Mercur" de Wieland Ch.-H.-J. Schlegel publia en 1787 treize chants, pour la plupart des chants de noce. Ces quelques échantillons restèrent cependant longtemps les seuls, jusqu'à ce qu'enfin J.-H. Rosenplänter entreprit son travail assidu pour la propagation de la langue esthonienne et pour le développement intellectuel du peuple. C'est ainsi que la chanson populaire attira son attention, et il publia en 1818 quelques-uns des chants appelés "Salme" comme échantillons des chants qui existaient parmi le peuple. Pendant les dizaines d'années suivantes le nombre publié des fragments de chants plus ou moins longs s'accrut, et parmi ceux-ci se trouvèrent quelques-uns, publiés en 1836 ("Das Inland", n:o 32) qui appartenaient au conte de "Kalevipoeg", racontés d'après le récit de différents narrateurs. L'apparition du "Kalevala" de Lönnrot en Finlande l'année précédente fut le signal d'un travail enthousiaste pour arracher à l'oubli aussi la poésie populaire esthonienne. Parmi les plus actifs dans ce travail fut un homme issu du peuple, le docteur Fr. R. Fählmann (né le 20 déc. 1798). Quand, sur l'initiative de Fählmann, la "Gelehrte Estnische Gesellschaft" fut fondée en 1838, celui-ci fit, à une des premières séances de la société (le 4 janv. 1839) une conférence sur les traditions populaires concernant le héros principal de la poésie populaire esthonienne Kalevipoeg; il communiqua plusieurs

fragments de chants décrivant sa vie et ses aventures, fragments qui furent plus tard publiés dans l'"Ur-Geschichte des Esthnischen Volksstammes" de F. Kruse, Moscou 1846. L'image qu'il retraça de la vie et des prouesses de Kalevipoeg correspond dans ses traits principaux à celle que Kreutzwald fit plus tard; cependant, le récit de son voyage en Finlande v manque complètement. Cette conférence fit une grande sensation. Le docteur G. Schultz, qui écrivit plus tard sous le pseudonyme de Bertram, fit remarquer l'énorme influence que devait exercer sur un peuple le sentiment naissant d'une existence et d'une grandeur historiques antérieures. Ce devait être comme si on disait tout à coup à un mendiant: tu es fils de roi! Car il n'y a rien qui puisse prouver d'une manière plus incontestable l'importance historique d'un peuple que l'existence d'un chant héroïque. — Déjà Fählmann conçut l'idée de la possibilité de réunir en un tout les chants épars, recueillis peu à peu parmi le peuple, et il en fit le but de sa vie. Grâce à sa connaissance intime de la manière de voir du peuple, de ses mœurs et usages, ainsi que des chants et des contes qui existaient encore parmi le peuple, Fählmann fut aussi considéré comme étant celui qui était en premier lieu destiné à entreprendre ce travail. Mais Fählmann mourut assez jeune en 1850, et on fut obligé de confier ce travail à d'autres mains. Ainsi que nous l'avons dit, Fählmann avait déjà en 1826, comme étudiant, lié connaissance avec Kreutzwald, qui n'avait que cinq ans de moins que lui et qui devint bientôt son ami et confident intime dans tout ce qui touchait la poésie populaire esthonienne et la possibilité de créer de tous ces fragments épars une œuvre entière. Ce fut à lui que s'adressa alors la "Gelehrte Estnische Gesellschaft" pour lui demander qu'il voulût bien se charger de l'exécution du projet de Fählmann.

Kreutzwald non seulement disposait de tous les matériaux jusqu'alors conservés dans les archives de la Société et dans les notes laissées par Fählmann, mais il coucha aussi par écrit les récits qu'il avait retenus du conte de Kalev et qu'il avait entendu raconter tant dans sa jeunesse que plus tard; il reçut en plus de Laiuse, de Torma, de Tarvastu et surtout des parages de Võru des contingents extrêmement riches, tout particulièrement de chants. Le désir nais-

48 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,:

sant de préserver de l'oubli la poésie populaire esthonienne se manifesta bientôt dans un grand nombre de publications, dont plusieurs sont assez considérables. Tel fut p. ex. le recueil intitulé "Ehstnische Volkslieder", publié en 1850—52 par A.-H. Neus à Revel, où Kalev, son tombeau et son épée sont mentionnés à plusieurs reprises. Kreutzwald fit paraître en 1854, dans les publications de l'Académie de Saint-Pétersbourg, "Der Ehsten abergläubische Gebräuche, Weisen und Gewohnheiten", et la même année, en collaboration avec Neus, "Mythische und magische Lieder der Ehsten". Tous ces ouvrages doivent être considérés comme des travaux préparatoires pour le "Kalevipoeg", dont il entreprit la rédaction au printemps de l'année 1850.

Il ressort de la collection des lettres de Kreutzwald, publiées par L. v. Schreder en 1891 dans les "Verhandlungen d. Gel. Esta. Ges.", que Kreutzwald avait déjà pendant l'automne de 1853 achevé une première rédaction du conte de "Kalevipoeg", comprenant douze sections, hormis l'introduction; il estimait alors que le total se composerait de douze parties. Au cours de l'année suivante, tandis qu'on était entré en négociations pour la traduction, la publication, etc., il recomposa entièrement les cinq premiers chants, en y introduisant les véritables chants populaires, de sorte que le total fut augmenté de cinq ou six chants. Mais de nouvelles difficultés s'opposèrent pendant l'automne de 1854 à l'impression de l'ouvrage, car le censeur esthonien se permit des suppressions absolument arbitraires dans le manuscrit qu'il avait à examiner. Si des expressions, telles que joie, bonheur, esclave, etc., qui se lisent partout, doivent être exclues, écrit Kreutzwald en se plaignant, il préfère ne pas du tout publier son travail, mais le remettre en manuscrit à la postérité. Après de longues négociations concernant la publication de cet ouvrage en Finlande, on réussit cependant à vaincre les difficultés opposées par la censure. La "Gel. Estn. Gesellschaft" résolut de publier le travail avec une traduction allemande faite par le pasteur Reinthal, et pendant l'automne de l'année 1856 on procéda à l'impression, qui fut continuée sans interruption, de sorte que tout le "Kalevipoeg" parut par livraisons, depuis 1857 jusqu'en 1861. Pendant ce retard forcé, imposé à l'impression de cette épopée,

XXII.,3 Discours prononcé par le professeur O. DONNER.

Kreutzwald la refit cependant complétement en y introduisant toujours de nouveaux chants. Publiée au complet, elle comprit ainsi presque un tiers de plus que dans sa forme primitive, c'est-à-dire 18,848 vers en 20 chants.

Déjà en 1862 parut à Kuopio (Finlande) le texte esthonien du "Kalevipoeg", après quoi il fut publié plusieurs fois en Esthonie sous forme d'édition populaire, dont la quatrième à Dorpat en 1901; une nouvelle traduction allemande plus exacte que la première fut publiée par F. Löwe, à Revel, en 1900. Mais outre le "Kalevipoeg" et les chants magiques et mythiques que Kreutzwald avait publiés plus tôt en collaboration avec Neus, il avait aussi, dans différentes publications, fait imprimer un certain nombre de contes esthoniens. Sur la demande de la Société de littérature finnoise à Helsingfors, il fit paraître dans les écrits de cette société une collection de grande valeur de contes populaires esthoniens sous le titre de: "Eestirahva ennemuistesed jutud" (Helsingfors 1866), dont une seconde édition fut imprimée à Dorpat en 1875, en même temps que F. Löwe, mentionné plus haut, entreprit une traduction allemande de plus de la moitié de ces contes sous le titre de: "Ehstnische Märchen, aufgezeichnet von F. Kreutzwald" (Halle 1869).

Nombreuses furent les brochures qui virent le jour à la suite de la publication du conte du Kalevipoeg, mais ce furent surtout W. Schott à Berlin et A. Schiefner à Saint-Pétersbourg qui relevèrent à diverses reprises la valeur extraordinaire de ce poème pour la connaissance de la langue et de la poésie esthoniennes. Déjà en 1859, quand seulement treize chants du poème avaient vu le jour, Schiefner et Wiedemann en donnèrent un exposé détaillé à l'Académie de Saint-Pétersbourg, à la suite duquel l'Académie décerna à Kreutzwald le prix Demidow.

Avant que ces succès lui fussent échus, la décision de la Société esthonienne de chercher à rassembler ces matières de contes et d'en faire une épopée nationale avait été saluée avec défiance, de même que le travail de Kreutzwald avait dû subir une critique sévère. On eut même des doutes sur l'authenticité du conte de Kalevipoeg, et on ne voulut pas ajouter foi à l'identification du nom de Linda avec celui de la mère du héros. De telles atteintes cessè-

50 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

rent cependant bientôt, quand une quantité de nouveaux fragments de chants et de contes eurent été recueillis dans diverses parties du pays. Plus important fut cependant l'examen détaillé, publié par le docteur G. Schultz-Bertram sous le titre "Die Estensage vom Kalewipoeg in ihrer neuesten Gestalt" dans "Das Inland", année 1859, n:o 46. Comme l'auteur de la brochure était lui-même inspiré du plus grand intérêt pour la poésie nationale esthonienne, et qu'il s'était prononcé, dès les premières communications de Fählmann à la »Gel. Estn. Gesellschaft", dans les termes les plus enthousiastes sur l'importance qu'il y avait pour le peuple esthonien à se savoir en possession d'une épopée nationale, il ne fut plus possible de douter que ces paroles n'eussent été dictées seulement par amour pour la cause. Kreutzwald avait indiqué par un astérisque au commencement et à la fin les passages de l'épopée qu'il avait tirés des chants populaires primitifs, et on reconnaît d'ordinaire par leur ton original et populaire et par leur construction métrique qu'ils sortent de la bouche du peuple. Le docteur J. Hurt déclare cependant dans le "Vana kannel" de l'année 1886, préface p. XVII, que, à en juger par la langue et la métrique, il est aussi certain que Kreutzwald a plus ou moins changé et corrigé le texte, même aux endroits marqués par des astérisques comme étant des chants populaires primitifs. Quoiqu'on doive déplorer que Kreutzwald, révolté par la manière dont certains critiques attaquaient l'authenticité des chants, ait brûlé tous les fragments de chants et de contes, recueillis par luimême ou par d'autres et qui lui avaient servi de sources, cette perte est cependant maintenant moins importante qu'on ne le croyait tout d'abord. Grâce aux riches collections de poésies populaires esthoniennes recueillies plus tard, O. Kallas déclare dans les Finn-Ugr. Forsch. II, 26, que tout véritable chant populaire qui a été admis dans le "Kalevipoeg" se retrouve dans les variantes recueillies plus tard.

Les passages du "Kalevipoeg" que Kreutzwald a indiqués comme étant des chants populaires primitifs, aussi en ce qui concerne la forme, constituant ensemble un peu plus de 7,700 strophes, il en résulte que Kreutzwald a donné la forme métrique au reste, composé de contes et de récits, en tout plus de 11,100 strophes. Il déclare cependant, dans la préface de l'épopée, qu'il a toujours cherché à rendre d'une manière aussi exacte que possible non seulement les paroles du narrateur, mais aussi toute sa manière de s'exprimer, ainsi que les réminiscences de chants populaires, en raison de quoi il croit avoir le droit de dire que le "Kalevípoeg", dans la forme qu'il lui a donnée, est la moelle des os, la chair et le sang du peuple esthonien. Du reste, il n'avait pas voulu créer une épopée nationale esthonienne, ni un chef-d'œuvre de poésie; son "Kalevipoeg" ne voulait être qu'un recueil de contes qui vivaient réellement sur les lèvres du peuple et qu'il avait cherché à grouper dans un certain ordre.

La critique du docteur Schultz n'attaquait pas non plus directement l'authenticité de l'épopée, et quant à sa forme extérieure, il louait l'extrême facilité avec laquelle Kreutzwald maniait la parole et la forme poétique dont il avait revêtu un grand nombre de contes. Mais il déclarait que toute la composition de l'épopée était absolument fausse, sans une idée des circonstances historiques et architectoniques qui devraient s'imposer dans une épopée. On a trouvé, dit-il, divers matériaux provenant des temps anciens et des temps modernes, mais on a fait remonter le tout à une seule et même antiquité, qu'on a voulu restaurer et faire revivre. Le sort du "Kalevipoeg" a été à peu près celui dont parle le proverbe:

> "Den kater, den der jäger schoss, macht nie der koch zum hasen!"

L'éditeur de l'épopée dit n'avoir jamais voulu écrire une épopée, il a tout simplement groupé les contes les uns à côté des autres. Mais il les a restaurés, collés et soudés ensemble sous forme de chansons et a ainsi donné au poème une forme épique. Quant au contenu, M. Schultz désapprouve qu'on y ait admis des sujets d'un burlesque trop scabreux. La poésie populaire peut, comme chez Homère, se présenter sous une forme naïve et nue, mais jamais frivole et malpropre. Sous ce rapport, les aventures de Kalevipoeg aux enfers ressemblent à la débauche moderne, surtout parce que celle-ci est à demi voilée. L'histoire des deux géants et du petit homme qui est ballotté par leurs exhalaisons était sans doute un

52 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

galimatias moderne qui n'appartenait pas du tout au conte primitif. Du reste, M. Schultz avait peine à croire qu'un homme qui portait, comme un manteau de Nessus, le souvenir de sept années (ou davantage!) de gymnase et d'Université, fût capable d'entrer dans la manière de voir antique de le poésie populaire esthonienne, dont les idées tournaient dans un cercle trop primitif. Même dans les détails, l'éditeur n'avait pas su dominer son sujet, ainsi quand il avait inséré et traité comme faisant partie de l'épopée de simples notices qui appartenaient à l'histoire de la restauration du poème, c.-à-d. à la préface. Tels furent les passages suivants: I 115-125, indiquant que, seul un conte de Pleskau raconte les amours du héros; II 62-73, qui raconte que dans un seul des contes le héros est appelé Sohni, tandis que ce nom ne se retrouve dans aucun des autres contes; II 111, etc.

Quant à la traduction de Reinthal, elle était, selon l'avis du critique, trop souvent infidèle à l'original, quelquefois trop fleurie, et d'autres fois trop triviale. Quand parfois l'original personnifiait certaines forces de la nature, comme il en est le cas dans toute poésie, ces passages étaient interprêtés selon la manière de voir moderne. Mais certaines parties étaient cependant fort bien traduites ¹. M. Schultz conclut toutefois, concernant la rédaction du "Kalevipoeg", faite par Kreutzwald, que, malgré ses défauts, ce poème se distinguait par plusieurs passages d'une grande beauté poétique. Il doit être considéré comme un tout épique, propre à faire revivre chez les Esthoniens le sentiment dépérissant de leur nationalité et à relever ce peuple si découragé et si peu confiant en lui-même.

¹ Cette opinion était aussi partagée par Kreutzwald lui-même, qui dans ses lettres à Reinthal le priait d'être plus parcimonieux dans ses embellissements et de rendre la pensé de l'original avec plus de simplicité et moins de décor. On pourrait sans cela aisément l'accuser d'avoir fraudé à dessein. A cause de toutes ces remarques, Kreutzwald résolut de procéder luimême à la traduction des quatre derniers chants, ayant pour collaborateur le docteur Schultz, dont le nom fut seulement mentionné dans la publication. Une traduction absolument nouvelle du bibliothécaire F. Löwe à Saint-Pétersbourg fut publiée après sa mort avec préface et notes de W. Reiman, Revel, 1900. (v. F. Löwe, Kalewipoeg, p. XXV).

XXII,3 Discours prononcé par le professeur O. DONNER.

La critique si sévère de Schultz, qui contenait plusieurs expressions blessantes, exaspéra tout d'abord Kreutzwald, et il se plaignit des traits empoisonnés que Schultz lui avait décochés. Il lui sembla que Schultz prenait un plaisir tout particulier à voir gémir à ses pieds la victime sanglante. Mais avec la modestie avec laquelle il avait coutume de juger son travail, il écrivit bientôt à Reinthal dans une lettre du 6 déc. 1859: "Tout d'abord je n'avais pas beaucoup de confiance en moi-même; vinrent ensuite les éloges privés et publics, qui éblouirent mon pauvre cœur, et peu s'en fallat que l'amour-propre ne me fît croire que tout cela pourrait cependant devenir quelque chose! Maintenant je sais du moins que le travail est absolument manqué, et cette vérité, je la dois à Bertram." Et il garda cette opinion, quoiqu'il eût plus tard la joie d'entendre que Schultz lui-même avouait avec honte qu'il avait dépassé les limites du juste, quand il avait p. ex. comparé le poème à une grange sans fenêtres ni porte, un organisme sans yeux et sans nez, sans artères et sans chaleur.

Hors des frontières de l'Esthonie le poème eut plus de succès. Jakob Grimm en suivait la publication avec un intérêt tout particulier, et, ainsi qu'il a été dit plus haut, un grand nombre d'écrivains publièrent des comptes-rendus sur le contenu du poème et sur son importance comme épopée. Parmi ceux-ci il faut remarquer le rapport que F. Wiedemann et A. Schiefner publièrent ensemble, à la suite duquel l'Académie de Saint-Pétersbourg décerna à Kreutzwald le prix Demidow en 1859. Schiefner affirmait que Kreutzwald n'avait pas voulu créer une épopée nationale, ainsi que quelques naïfs enthousiastes avaient cru pouvoir l'espérer, et il caractérisait le but de l'ouvrage dans les termes chaleureux suivants: "Kreutzwald a fait don à la littérature esthonienne d'une œuvre fondamentale, qui de tout temps sera pour les Esthoniens ce que l'Iliade est pour les Grecs. C'est une œuvre populaire, pleine de précieux et abondants échantillons de la sagesse et de la manière de voir si ingénieuse des Esthoniens. Quand même un élément moderne ou bien une expression offensant les sévères lois de l'épique aurait pénétré ça et là, le tout est cependant un monument admirable, où le cœur de l'Esthonien vivra toujours, avec tous ses chagrins et ses joies,

54 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

avec ses désirs et ses soupirs, et où il trouvera sans cesse récréation et consolation!" Schiefner attira tout particulièrement l'attention sur l'importance des éléments mythiques qui se trouvent dans le "Kalevipoeg".

Il aborda cependant aussi la question soulevée par différentes personnes, de savoir si on n'aurait pas fait mieux de présenter les chants épiques à part, avec toutes leurs variantes, au lieu de les fondre en un tout. Il est impossible de nier qu'une telle entreprise n'eût mérité la reconnaissance de tous ceux qui s'occupent de poésie épique. Mais d'un autre côté, c'est pardonnable, ajoutet-il, si on a eu le courage de tenter de faire naître un tout des membres épars qui semblent avoir appartenu à un seul et même organisme. Mais ce tout correspond-il absolument aux lois qu'on a abstraites de l'épopée grecque? Voilà une question à part que l'esthéticien formulera avec plus d'empressement que l'historien et et l'explorateur des mythes.

Comme on le voit, Schiefner évite de se prononcer plus directement sur le procédé de Kreutzwald de réunir les matériaux existants en un tout artistique. Qu'on appelle ou non le conte de Kalevipoeg chant national ou épopée; qu'on l'appelle même tout simplement l'histoire du fils de Kalev et de ses aventures, il en résulte cependant que la mise en œuvre poétique et métrique d'un certain nombre de chants d'une étendue à peu près pareille en fait une œuvre poétique qui sera lue et appréciée comme telle. Elle ne veut pas prétendre à être une base pour des recherches scientifiques, car pour cela il faut les anciennes variantes primitives du conte; mais elle veut être le miroir où se reflète l'âme du peuple esthonien, telle qu'elle nous apparaît dans les précieux fragments de chants qui datent de l'antiquité, un témoin qui affirme que le peuple esthonien se considère comme une unité à part dans le monde et désire continuer à vivre comme telle. Sous ce point de vue, les allusions discrètes de Schiefner tombent d'accord avec la conclusion de Schultz sur la rédaction du conte faite par Kreutzwald.

Tant dans la préface du poème que dans des lettres privées, Kreutzwald a expressément déclaré que son travail ne doit d'aucune manière être un obstacle pour un autre explorateur de pro-

duire une meilleure refonte des matériaux du conte. Ce qui est fait est fait, dit-il, tel que le "Kalevipoeg" a paru, tel il doit rester, jusqu'à ce que des mains plus habiles s'en chargent. G. Blumberg, dans sa brochure "Quellen und Realien des Kalewipoeg" (1869), a exprimé la supposition qu'on pourrait encore découvrir plusieurs chaînons intermédiaires de chants jusqu'alors inconnus, grâce auxquels le poème atteindrait une forme plus parfaite, si seulement il se trouvait des personnes capables, qui voudraient suivre les traces du conte et combler, par de nouvelles trouvailles, les lacunes qui s'y montrent actuellement. Depuis lors les recherches sur le domaine folkloristique en Esthonie ont été poursuivies avec une ardeur et un résultat presque sans pareils dans aucun autre pays. Le directeur en chef du remarquable travail d'exploration qui a été exécuté a été le docteur Jakob Hurt, qui, dès le temps qu'il fut président du "Eesti kirjameeste selts" (1871-1881), a mis toutes les forces en mouvement pour recueillir parmi le peuple les débris des créations du génie esthonien, conservés sous forme de chants, de contes et de traditions. Plus tard, en 1888, pendant qu'il exerçait la fonction de pasteur dans la paroisse esthonienne de Saint-Pétersbourg, il réussit, grâce à des appels vigoureux, faits de vive voix et par écrit dans les journaux, à persuader environ mille personnes, de toutes parts de l'Esthonie et de la Livonie, de recueillir et de lui envoyer des matériaux folkloristiques. Le succès fut éclatant. Jusqu'à prèsent le nombre des variantes de chants populaires recueillis monte déjà presque à 50,000, sans compter les matériaux de contes, de proverbes, d'énigmes, etc. Outre Hurt, il y a encore le pasteur M.-J. Eisen à Cronstadt, auteur esthonien connu, qui a déployé un zèle assidu à la récolte du folklore esthonien. Il y a deux ans, sa récolte de chants avait atteint le chiffre de 11,400.

Hurt entreprit en 1875 la publication de "Vana kannel" dont le but était de devenir un recueil complet d'anciens chants populaires esthoniens, reproduits exactement tels qu'ils étaient chantés, avec indication du lieu où ils avaient été trouvés, ainsi que du nom du chanteur. Mais seulement trois livraisons avaient eu le temps de paraître (1875-86), comprenant des chants de la paroisse de Põlve

55

en Livonie, quand le schisme dans le "Eesti kirjameeste selts" en empêcha la poursuite. Depuis que Hurt a quitté sa place à Saint-Pétersbourg, il a pu entièrement consacrer son temps à la rédaction de ses riches matériaux. C'est à la Société de littérature finnoise que revient le mérite de lui avoir fourni les moyens de le faire, et déjà au cours de cette année tous les amis de la poésie populaire esthonienne et finnoise pourront féliciter la Société à l'occasion de la publication du premier recueil de chants (un tome comprenant 800 pages) du domaine des Setukèses du gouvernement de Pleskau. Comme non seulement la langue, mais aussi le chant populaire a conservé ses traits les plus anciens dans ces parages, on conçoit aisément l'immense importance du fait que ces chants sont mis à la portée de la science. Mais il est a espérer que peu à peu tous ces matériaux énormément riches pourront être publiés. Leur valeur scientifique pour l'histoire de l'épopée nationale sera reconnue dans tous les pays.

Quant à la rédaction du "Kalevipoeg" par Kreutzwald, les chants qui ont été recueillis après la publication de cette épopée nous permettent d'approuver ce que dit O. Kallas dans son article cité plus haut "Übersicht über das sammeln estnischer runen" (Finn.-Ugr. Forsch. II 26): "Un examen détaillé confirmera sans doute ce qui est déjà connu dans ses traits généraux: que nous avons en Kalevipoeg plutôt un héros de la prose que de la poésie, - la plus grande partie de l'épopée est bien, comme l'affirme Kreutzwald lui-même, un conte versifié; que les contes dont on s'est servi ne se rapportent pas tous au héros qui a donné son nom à l'œuvre; qu'il est fort rare que les chants intercalés traitent d'un héros dont le nom est dit, et qu'il est encore plus rare que ce soit un héros du nom de Kalevipoeg; et enfin, que ces chants ont subi des altérations (du moins en ce qui concerne la langue) même aux endroits où Kreutzwald dit avoir présenté au public "le chant populaire original sans altérations et falsifications"."

Donc, puisqu'il est possible de distinguer, aussi dans les créations de l'esprit populaire esthonien, les riches matériaux poétiques d'avec le contenu plus ou moins banal des contes et des "märchen", on se demande, si ces matériaux si considérables n'exigeraient pas,

comme le prévoyait déjà Kreutzwald, une révision et une nouvelle rédaction du "Kalevipoeg", de même que Lönnrot entreprit un remaniement complet de la première édition du "Kalevala". Sans une connaissance absolue de tous les matériaux considérables de chants, il est difficile de porter un jugement là-dessus. Si un tel remaniement était entrepris par une personne, ayant en même temps une connaissance intime de la manière de voir du peuple lui-même et une intuition poétique originale, il est certain qu'une quantité d'épisodes de moindre valeur et qui blessent aussi le sens commun populaire seraient éloignés de l'épopée. Il serait cependant possible que les fragments pussent se grouper plus aisément autour de certains sujets, en formant des cycles ou des groupes de ballades à part d'une étendue plus ou moins grande. Il n'est donné qu'à celui qui possède une connaissance plus intime du contenu des chants recueillis de se prononcer plus catégoriquement là-dessus. Mais ce que nous pouvons déjà affirmer avec conviction, sur la foi des chants populaires esthoniens originaux et surtout du grand recueil de chants de Setumaa que la Société de littérature finnoise est en train de publier, c'est qu'il serait aisé de tirer des variantes un recueil considérable de chants lyrico-épiques. Les fragments imprimés ont à tout jamais leur grande valeur scientifique. Un recueil de tels fragments, pareil au "Kanteletar" finnois, offrirait au peuple esthonien, ainsi qu'à tout ami de la poésie populaire, un trésor d'impérissable beauté. Parmi les chants, je veux seulement citer celui de la fille de l'air et de ses prétendants, dont l'étoile est préférée au soleil et à la lune.

Mais indépendamment de la question de savoir, si le "Kalevipoeg", comme épopée, sera présenté au peuple esthonien sous une forme nouvelle, ou si l'œuvre de Kreutzwald restera aussi dorénavant le seul recueil de chants et de contes du peuple esthonien, le souvenir de son travail assidu et plein d'amour et du puissant éveil donné par lui à la conscience nationale vivra à tout jamais chez le peuple esthonien reconnaissant.

57

Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikertomus v. 1903.

Niinä 20 vuotena, jotka Suomalais-ugrilainen Seura nyt on ollut olemassa, on sen tärkeimpiä tehtäviä ollut keräyttää kieli-, kansa- ja muinaistieteellisiä aineksia suomalais-ugrilaisten kansain keskuudessa, mikäli sopivia tutkijoita ja varoja sen käytettävissä on ollut. Yhteensä on Seura tähän saakka yksistään omasta puolestaan lähettänyt tutkimusmatkoille 20 eri tutkijaa, joll'emme ota lukuun niitä n. s. talonpoikaisstipendiaatteja, jotka omalla kotiseudullaan ovat Seuralle kansanrunoutta keräilleet. Kieli- ja kansatieteellisiä tutkimusretkiä on Seuran toimesta siten tehty vepsäläisten, lappalaisten, mordvalaisten, tsheremissien, votjakkien, ostjakkien ja vogulien luo sekä myös Mongoliaan ja Kiinaan, muinaistieteellisiä tutkimuksia toimeenpantu Permin ja Tobolskin kuvernementeissa sekä useissa eri seuduissa Siperiassa ja Venäjän Turkestanissa. Erittäin huomattakoon se grafologinen tutkimusretki (vv. 1890-91) Siperiaan ja Mongoliaan, jolla ensimäiset luotettavat kuvat Orkhonin muinaisturkkilaisista hautakirjoituksista saatiin. Sitäpaitsi Seuralla on ollut tilaisuus osaksi avustella yksityisten tutkijain tutkimuksia, samoin kuin se myöskin on ollut osallisena eräiden yhdessä muiden tieteellisten seurain kanssa toimeenpantujen tutkimusretkien kannattamisessa.

Tänä vuonna on kaksi Seuran stipendiaattia ollut tutkimusmatkoilla. Toinen, maisteri J. A. KANNISTO, joka jo v. 1901 lähti matkalleen, jatkaa yhä tutkimuksiaan vogulien keskuudessa, toinen,

59

Kristianian yliopiston dosentti toht. Konrad Nielsen kävi viime kesänä tutkimassa Ruijan lappalaismurteita.

Hra KANNISTON matkoista mainittiin viime vuosikertomuksessa m. m., että hän elokuun lopulla 1902 siirtyi Tavdan sivujoelta, Vagilskajalta ali-Loźvalle, asettuen ensin asumaan Tańšinan ja sittemmin, syyskuun lopulla, Kūźinan kylään. Täältä hän joulukuun 22 pnä siirtyi Loźva-jokea ylöspäin Permin kuvernementin puolelle, jossa vielä on pari ali-Loźvan murrealueeseen kuuluvaa kylää. Täältä hän jatkoi matkaansa keski-Loźvalle Nikito-Ivdelin kylään, jossa hänellä oli tilaisuus tutkia keski-Loźvan kielimurretta ainoan elossa olevan tämän murteen taitajan avulla. Senjälkeen hra K. ryhtyi ylä-Lożvan vogulimurretta tutkimaan, ja teki tällä ajalla, kevättalvella tänä vuonna Nikito-Ivdelistä kaksiviikkoisen retken porokyydillä ylä-Loźvalle ja sen syrjäjoille. Lopetettuaan viimemainitun murteen tutkimisen hän lähti elokuun 20 p:nä Nikito-Ivdelistä paluumatkalle Tobolskin kuvernementtiin ja saapui syyskuun alussa Tavdan varrella olevaan Janyčkovon kylään (25 virstan päässä Košukin kirkonkylästä). Vaikka sikäläiset vogulit tavoiltaan ovatkin vahvasti venäläistyneet, ovat he kuitenkin vielä säilyttäneet kielimurteensa, joka m. m. pitkän erikoiskehityksensä takia tarjoaa tutkijalle paljon mieltäkiinnittävää. Joulun tienoissa hra K. arvelee pääsevänsä Čandyrin kylän (n. s. "ylä-Tavdan") murretta tutkimaan. Viime aikoihin asti on Tavdalla ollut vielä kolmaskin murre, toisista monessa suhteessa eroava, Tabarin volostin Gorodokin kylässä. Hra K. pitää kuitenkin epävarmana, voiko hän saada sitä enää tutkituksi, kun ei murretta enää muutamiin aikoihin ole "puhunut" kuin yksi ainoa vanha ukko. — Päätyönänsä hra K. edelleenkin on pitänyt murresanaston keräilemistä, mutta on sen ohessa myöskin kielennäytteiksi koonnut lauluja, rukouksia, arvoituksia, satuja, tarinoita, kertomuksia y. m.

Hra NIELSEN lähti Kristianiasta tutkimusretkelleen kesäkuun 3 p:nä ja matkusti Tromsan kautta Tenon meripiirissä olevaan Troldfjordiin, jonne hän saapui kesäkuun 18 p:nä. Täällä hän viipyi heinäkuun 5 p:ään, tutkien sikäläisten kalastajalappalaisten murretta ja kooten heidän keskuudessaan kansatieteellisiä aineksia. Troldfjordista hra N. matkusti Puolmangin kautta Tenojokea ylös

XXII,3

60 Otteita Seuran keskustel. — Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

Sirmaan, jossa hän, 14–18 p. heinäkuuta, kävi läpi kielelliset muistiinpanonsa utsjokelaisen kansakoulunopettajan, hra Guttormin kanssa. Sirmasta jatkui matka Kaarasjoelle, jonne hra N. Suomen puoleiselta Outakoskelta vei mukanaan lappalaisen kielimestarin saadakseen verrata hänen kielimurrettaan Utsjoen ja Kaarasjoen murteihin. Tämän jälkeen hän heinäkuun 27 p:nä siirtyi Suomen puolelle Roavesavvon'iin, voidakseen erään siellä tilapäisesti oleskelevan koutokeinolaisen lappalaisvaimon avulla tutustua Koutokeinon murteeseen. Elokuun 2 p:nä hra N. palasi Kaarasjoelle ja jatkoi sieltä parin päivän kuluttua matkaansa Puolmankiin, jossa hän viipyi kaksi viikkoa, tarkistaen ja täydentäen aikaisempia muistiinpanojaan tämän seudun murteesta. Täällä hänellä myös oli tilaisuus verrata toisiinsa Puolmangin ja Utsjoen murteiden kvantiteettiseikkoja sen kautta, että äskenmainittu hra Guttorm oli suostunut pariksi päiväksi tulemaan Utsjoelta Puolmankiin. Elokuun 19 p:nä hra N. lähti paluumatkalle Kristianiaan, jonne hän saapui elokuun 25 p:nä.

Seuran mordvalaiset stipendiaatit ovat edelleenkin ylitarkastaja H. PAASOSEN ohjaamina jatkaneet mordvalaisen kansanrunouden keräilemistä. Niinpä on I. ZORIN Seuralle lähettänyt kolme pientä mutta arvokasta ersa-mordvalaista kansanrunouskokoelmaa Samaran kuvernementista, opettaja S. ČIGIN taas kaksi kokoelmaa mokshamordvalaista kansanrunoutta Tambovin kuvernementin Temnikovin piiristä, ja opettaja I. ŠKOĹNIKOV ersa-mordvalaisia lauluja Saratovin kuvernementin Petrovskin piiristä. Sitäpaitsi on stipendiaatti DORMIDONTOVIlta saapunut kokoelma tshuvassilaisia satuja.

Viime vuosikertomuksessa mainittiin, että Kasanin seminaarin laulunopettaja, hra N. I. Suvorov Seuralta oli saanut apurahan keski-Volgan suomensukuisilta kansoilta keräämiensä sävelmien tarkentamista ja uusien kokoelemista varten. Tätä työtä hra S. vähitellen on jatkanut ja on tämän vuoden kuluessa Seuralle lähettänyt 20 niitty-tsheremissiläistä, 61 vuori-tsheremissiläistä ja 20 itä-tsheremissiläistä sävelmää.

Jo vuosikertomuksessa v:lta 1901 mainittiin, että Seuran stipendiaatti toht. G. J. RAMSTEDT, palatessaan tutkimusmatkaltaan Mongoliasta, uskoi suurimman osan tieteellisiä kokoelmiaan ja matkatavaroitaan rahtitavarana Siperian rautatien kuljetettavaksi, ja

että nämät kokoelmat, suureksi vahingoksi Seuralle ja tutkijalle itselleen, jäljettömiin katosivat. Tämän johdosta Seura ryhtyi tarpeellisiin toimenpiteisiin saadakseen edes jonkilaista korvausta kärsitystä vahingosta, ja jo viime vuosikokouksessa voitiin Seuralle esittää tiedonanto siitä, että Siperian rautateiden hallitus oli Seuralle vahingonkorvaukseksi suorittanut 6,400 ruplaa. - Saatuaan tänä vuonna yliopistolta n. s. Antellin stipendin on toht. RAMSTEDT saanut tilaisuuden jatkaa seuran stipendiaattina alulle panemiansa mongolilaisia tutkimuksia ja siten ainakin osaksi korvata sitä tappiota, jonka hänen tutkimuksensa, äskenmainitun onnettomuuden tähden, olivat kärsineet. Tänä vuonna toht. R. on ollut tutkimusmatkalla kalmukkien luona ja sitäpaitsi tehnyt retken Afganistanin rajalle Kuškin linnoitukseen, jossa hänen onnistui saada käsiinsä kaksi Afganistanin mongolia. Tuskin oli hän saanut tutkimuksensa kielimestariensa kanssa hyvälle alulle, kun hän valitettavasti äkkiä sairastui mala-Parantuakseen täydellisesti on hänen täytynyt joksikin airiaan. kaa palata kotimaahan. Joka tapauksessa toht. R:n on onnistunut saada tärkeitä tietoja Afganistanin mongolimurteesta, joka m. m. on erittäin tärkeä lähde mongolin vanhan kirjakielen selvittämiseksi.

Vuosikertomuksessa v:lta 1900 mainittiin, että myöskin Seuran stipendiaatti maist. Hugo Lund tutkimusmatkallaan Kiinassa Pekingin piirityksen aikana kadotti suurimman osan kokoelmiaan ja tavaroitaan. Venäjän raha-asiainministeriön kautta Seura pyysi hra L:n ja Seuran kärsimien tappioiden korvaamiseksi 8,000 ruplaa, ja tämän vuoden syyskuunkokouksessa Seuralle ilmoitettiin, että hra L:lle vahingonkorvaukseksi oli myönnetty — 4,000 ruplaa.

Viime toukokuunkokouksessa Seuran hra esimies ilmoitti, että eräs henkilö, joka ei tahdo nimeään mainittavaksi, Seuran huostassa olevaan "Otto Donnerin rahastoon" oli lahjoittanut 5,000 Smk puolen vuoden korkoineen. Tämän johdosta Seura samassa kokouksessa pyysi hra esimiestänsä perillesaattamaan tuntemattomalle jalomieliselle lahjoittajalle Seuran vilpittömät kiitokset. Tämä "suomalais-ugrilaisten tutkimusten edistämiseksi" joulukuun 15 p:nä 1895 perustettu rahasto, joka alkujaan oli 15,000 Smk:n suuruinen, on nyt, kahden lahjoituksen kautta, noussut 25,125 Smk:aan.

62 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

Seuran tämänvuotinen kirjallinen toiminta näkyy seuraavasta. Painosta on tänä vuonna ilmestynyt:

1) Suomalais-ugrilaisen Seuran aikakauskirja XXI, jonka sisällys on seuraava: 1. H. PAASONEN, Die sogenannten Karataj-mordwinen oder karatajen (51 s.). - 2. G. J. RAMSTEDT, Das schriftmongolische und die Urgamundart phonetisch verglichen (55 s.). -3. YRJÖ WICHMANN, Kurzer bericht über eine studienreise zu den syrjänen 1901–1902 (47 s. + 4 värillistä kuosikuvaa). – 4. Konbad NIELSEN, Lappalaisten murteiden tutkimisesta (12 s.). - 5. H. PAA-SONEN, Matkakertomuksia vuosilta 1900–1902 (22 s.). – 6. Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1902 (47 s.), jossa ovat seuraavat kirjoitukset: Suomalais-ugrilaisen Seuran adressi professori VILH. THOMSENILLE hänen täyttäessään 60 vuotta; Professori VILH. THOMSENIN vastaus; K. F. KARJALAINEN, Matkakertomus ostjakkien maalta IV; ARTTURI KANNISTO, Matkakertomus vogulimailta I; esimiehen, professori O. Donnerin alkajaispuhe Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa 19²/₁₂02 (myös ranskaksi); Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikertomus v. 1902 (myös ranskaksi).

2) Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia XIX: G. J. RAM-STEDT, Über die konjugation des Khalkha-mongolischen (XV + 128 s.).

3) Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia XX: KONRAD NIEL-SEN, Die quantitätsverhältnisse im Polmaklappischen (XV + 312 s.).

4) Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia XXI: YRJÖ WICH-MANN, Die tschuwassischen lehnwörter in den permischen sprachen (XXVIII + 171 s.).

5) Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia XXII: H. PAASO-NEN, Mordvinische lautlehre (XVII + 123 s., josta siv. 1–123 jo v. 1893 ilmestyi akatemiallisena väitöskirjana, tekijän ylipainoksena).

Sitäpaitsi ovat ylipainoksina ilmestyneet 1) U. T. SIRELIUS, Die handarbeiten der ostjaken und wogulen (= Aikakauskirjan XXII,1. 75 s.). 2) H. PAASONEN, Die finnisch-ugrischen s-laute. I. Anlaut (II + 136 s.; tekijän ylipainos Seuran "toimituksista").

Tämän yhteydessä on mainittava, että professorien E. N. SE-TÄLÄN ja K. KROHNIN toimittamaa aikakauskirjaa *Finnisch-ugrische* forschungen, jonka perustamisesta ja suunnitelmasta jo kahdessa Vuosikertomus 1903.

63

edellisessä vuosikertomuksessa on tehty selkoa, tähän saakka on ilmestynyt kaksi osaa. Kolmannen osan *Anzeiger*in ensi vihko ilmestyy piakkoin.

Viime vuosikokouksessa mainittiin, että hallitus toht. O. A. HEIKELIN tsheremissiläisten kuosien ja niihin kuuluvan tekstin julkaisemista varten Seuralle oli myöntänyt yhteensä 25,000 Smk:n valtioavun maksettavaksi kymmenen vuoden kuluessa 2,500 Smk:n erissä. Tämän johdosta hra H. nyt on voinut ryhtyä koolla olevien ainesten piirustuttamiseen, ja on vuoden kuluessa tätä työtä suoritettu niin paljon kuin tämän vuoden osalle tuleva määräraha on sallinut.

Erääseen toiseen, edelliselle läheistä sukua olevaan kirjalliseen yritykseen on Seura vuoden kuluessa päättänyt yksistään omilla varoillaan ryhtyä. Ollessaan Seuran stipendiaattina kansatieteellisellä tutkimusmatkalla ostjakkien ja vogulien keskuudessa sai maisteri U. T. SIRELIUS kootuksi kauniin kokoelman näiden kansojen tuohi- ja nahkaornamentteja Oivaltaen tärkeäksi, että nämät mieltäkiinnittävät ainekset niin pian kuin suinkin pääsevät julkisuuteen tutkijain käytettäviksi, on Seura päättänyt erityisenä teoksena saattaa mainitut ornamentit julkisuuteen. Teos tulee käsittämään atlaksen, jossa on yli 400 ornamenttikuvaa, kuin myös tekstiosan. Atlaksen on hra S. jo saanut painokuntoon järjestetyksi ja tekstiosasta suurimman osan kirjoitetuksi. Näin ollen voi teos ilmestyä jo ensi vuoden alkupuolella.

Viime vuosikertomuksessa mainittiin, että Hampurissa pidetty orientalistikongressi oli ehdottanut perustettavaksi m. m. Suomeen paikalliskomitean keski-Aasian ja etäisimmän idän tutkimista varten muinais-, kansa- ja kielitieteellisessä sekä historiallisessa katsannossa. Tämä komitea muodostui Helsingissä viime vuoden lopulla ja kuuluvat siihen prof. O. Donner (puheenjohtaja), valtioarkeologi J. R. Aspelin (varapuheenjohtaja), ylitarkastaja H. PAAsonen (ensimäinen sihteeri), maisteri H. Lund (toinen sihteeri), intendentti A. O. Heikel, professori J. J. Mikkola, tohtori G. J. RAMSTEDT, professori E. N. Setälä, professori K. L. TALLQVIST ja dosentti Y. Wichmann.

XXII,3

64 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

Seuran hoidettavaksi annetun, "suomenkielen ja suomensukuiskielten tutkimuksen kannattamiseksi" määrätyn "Ahlqvistin rahaston" koroista on Suomalais-ugrilaisen Seuran ja Kotikielen Seuran yhteisesti asettama valiokunta tänä vuonna antanut apurahan maisteri J. A. KANNISTOILE.

Vuoden kuluessa on seuraavat esitelmät ja tiedonannot Seuran kokouksissa esitetty: M. BUCH: Harmaa- ja vuolukivestä uuninrakennusaineena Karjalassa; O. DONNER: 1) Alkajaisesitelmä viime vuosikokouksessa, 2) Toht. G. J. Ramstedtin tutkimusmatkasta; A. O. HEIKEL: Matkastansa Pietarin pukunäyttelyyn; H. PAASONEN: Seuran mordvalaisten stipendiaattien lähettämistä kansanrunouskokoelmista; G. J. RAMSTEDT: Tutkimusmatkastaan kalmukkien keskuudessa; E. N. SETÄLÄ: Maist. A. Kanniston ja toht. G. J. Ramstedtin tutkimusmatkoista; U. T. SIRELIUS: Viime kevännä suorittamistaan tutkimuksista Tukholman, Kristianian, Köpenhaminan ja Bernin kansatieteellisissä museoissa; E. A. TUNKELO: Toht. G. J. Ramstedtin tutkimusmatkasta; Y. WICHMANN: 1) Eräästä votjakkialueella löydetystä, itä-aasialaista tyyppiä olevasta pronssikuvasta, 2) Maist. A. Kanniston tutkimusmatkasta.

Julkaisujen vaihtoon Seuran kanssa ovat tänä vuonna ryhtyneet: Suomen valtioarkisto (Helsinki), Société Académique Indo-Chinoise de France (Parisi), The American Oriental Society (New-Haven, Conn.), The Asiatic Society of Japan (Tokio), Tambovin kuvernementin arkistokomisioni (Tambov) sekä Tobolskin kuvernementinmuseo (Tobolsk).

Kunniajäsenekseen on Seura kutsunut suomalaisen kansanrunouden ja muinaishistorian tutkijan John Авекскомвуп, joka jo v:sta 1888 alkaen on ollut Seuran kirjeenvaihtajajäsen, sekä työskenteleväksi jäsenekseen mordvalaisen kansanrunouden keräilijän, kansakoulunopettaja S. Čiginin.

Vuoden kuluessa ovat Seuraan liittyneet

perustajajäseninä:

Lindberg, Richard Oskar, protokollasihteeri, Helsinki; Renqvist, Alvar, pankinjohtaja, Helsinki;

vuosijäseninä:

Brummer, O. J., seminarinkollega, Jyväskylä; Heikel, H. J., fil. maisteri, Helsinki; Lund, H., fil. maisteri, Helsinki; Ramstedt, G. J., fil. tohtori, Helsinki; Relander, K. A. O., seminarinlehtori, Jyväskylä; Silander, H. F., lehtori, Helsinki.

Manalle on vuoden kuluessa mennyt Seuran kunniajäsen vapaahra V. G. von Tiesenhausen (Pietari) sekä kaksi Seuran kirjeenvaihtajajäsentä, nimittäin vertailevan kielitieteen professori Baselin yliopistossa Franz Misteli sekä kiinankielen tutkija, Leidenin yliopiston professori Gustav Schlegel. Kotimaisista jäsenistä ovat vainajina mainittavat perustajajäsenet: kamariherra, vapaahra Hans Gustaf Boije af Gennäs, rehtori Axel Gabriel Borg, kenralimajuri Jakob Julius af Lindfors, esittelijäsihteeri, nvasti Frans Nordlund, pääkonsuli Adolf Fredrik Wasenius ja senaattori, vapaahra Georg Zachris Yrjö-Koskinen, alituinen jäsen: lääninrovasti Josef Grönberg sekä vuosijäsenet: kihlak.-tuomari, laamanni Carl Ferdinand Forsström ja konsuli Frans Heneik Malin.

Seuran toimimiehinä ovat kuluneena vuonna olleet: esimiehenä professori O. Donner, varaesimiehenä professori E. N. Setälä, ensimäisenä sihteerinä dosentti Y. Wichmann, toisena professori J. J. Mikkola, rahainvartijana tierehtöri J. Höckert, kirjastonhoitajina maisteri E. A. Tunkelo ja professori K. Krohn, kirjavarainhoitajana maisteri U. T. Sirelius, sekä yliasiamiehenä varatuomari E. Polón. – Tilintarkastajina ovat olleet vakuutustoimen tarkastelija, maisteri O. Hallstén ja kapteeni O. F. Qvickström, sekä heidän varamiehenään pankinjohtaja A. Renqvist.

Seuran edustajina tieteellisten seurojen valtuuskunnassa ovat tänäkin vuonna olleet professorit O. Donner ja E. N. Setälä.

Tästä ja edellisistä vuosikertomuksista käy selville, että Suomalais-ugrilainen Seura, milloin suuremmalla milloin pienemmällä

5

voimalla, on pitänyt vireillä kirjallista toimintaansa antamalla aikakautisissa ja muissa julkaisuissaan yleisölle tietoja toiminnastaan ja toimeenpanemiensa tutkimusten tuloksista. Niinpä Seura kahdenkymmenen vuotensa aikana on julkaissut 21 osaa aikakauskirjaansa, 22 "toimitusten" sarjaan kuuluvaa erikoistutkimusta, sekä sitäpaitsi kaksi erikoisjulkaisua: "Inscriptions de l'Orkhon" ja "Mordvalaisten pukuja ja kuoseja".

Toimittaessaan v. 1886 julkisuuteen Seuran ensimäisen "Aikakauskirjan" lausui Seuran silloinen sihteeri, nykyinen esimies alkulauseessaan m. m. seuraavaa: "Yksi Seuran päätarkoituksista on kyllä tutkijain lähettämisellä koota ja siten häviöstä pelastaa tieteelle kallisarvoista ainekokoelmaa omituisuuksista kielen, katsantotavan ja tapojen suhteen, jotka Venäjällä asuvien suomalaisten kansanheimojen vähitellen tapahtuvan sulautumisen kautta hallitsevan kansan kanssa vuosi vuodelta aina enemmän joutuvat kaikelta tulevaisuudelta kadoksiin; mutta Seura tarvitsee samalla äänenkannattajaa julaistakseen tutkimustensa hedelmät, käsitelläkseen tähän kuuluvia kysymyksiä ynnä levittääkseen ja ylläpitääkseen yleisössä harrastusta laajempaan tutkimukseen suomalaisten kansojen kehityshistorian ja nykyisen sivistyskannan alalla." Tätä perustajansa asettamaa ohjelmaa Suomalais-ugrilainen Seura voimiensa mukaan on koettanut toteuttaa ja on sille vast'edeskin pysyvä uskollisena.

Helsingissä joulukuun 2 p:nä 1903.

66

Rapport annuel de la Société Finno-ougrienne. Année 1903.

Pendant les vingt années que la Société Finno-ougrienne a existé, elle s'est donné comme but essentiel de recueillir parmi les peuples finno-ougriens des matériaux linguistiques, ethnographiques et archéologiques, en tant qu'elle a eu à sa disposition des explorateurs qualifiés et les moyens nécessaires. En tout la Société a jusqu'à présent envoyé en mission, à ses propres frais, vingt explorateurs, sans tenir compte des boursiers paysans, qui, chacun dans sa province, ont fait des récoltes de poésies populaires pour la Société. Ainsi la Société a organisé des expéditions dans un but linguistique et ethnographique auprès des Vepses, des Lapons, des Mordonins, des Tchérémisses, des Votiaks, des Ostiaks, des Vogoules, ainsi qu'en Mongolie et en Chine, et des recherches archéologiques ont été entreprises dans les gouvernements de Perm et de Tobolsk, ainsi que dans différentes parties de la Sibérie et du Turkestan russe. En particulier il faut mentionner l'expédition graphologique (1890-91) en Sibérie et en Mongolie, qui rapporta les premières copies dignes de foi des inscriptions tumulaires en vieux turc de l'Orkhon. En outre la Société a eu l'occasion de subventionner partiellement les recherches d'explorateurs privés et de participer aux frais de voyages d'exploration, organisés de concert avec d'autres sociétés scientifiques.

Pendant cette année deux boursiers de la Société ont entrepris des expéditions. L'un d'eux, M. J.-A. KANNISTO, qui commença son voyage en 1901, continue toujours ses recherches auprès des

68 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII.3

Vogoules, l'autre, M. KONRAD NIELSEN, docteur et agrégé à l'université de Christiania se rendit l'été dernier en Laponie pour étudier les dialectes des Lapons du Finnmarken (Ruija).

Quant à M. KANNISTO, il a été dit, dans le rapport de l'année dernière, qu'il quitta à la fin d'août 1902 les parages de la Vagilskaja, affluent de la Tavda, pour se rendre vers la Loźva inférieure. où il habita d'abord le village de Tansina, et ensuite, dès la fin de septembre, celui de Kūźina. Le 22 décembre il se rendit, en remontant la Loźva, dans le gouvernement de Perm, où il y a encore quelques villages qui appartiennent au domaine des dialectes de la Loźva inférieure. De là il se rendit au village de Nikito-Ivdel, dans les parages de la Loźva centrale, où il put étudier le dialecte de la Loźva centrale à l'aide de la seule personne vivante connaissant encore ce dialecte. Ensuite M. Kannisto étudia le dialecte de la Lozva supérieure, et cette année, au commencement du printemps, il fit de Nikito-Ivdel une excursion de deux semaines, en traîneau à renne, à la Loźva supérieure et à ses affluents. Après avoir achevé ses études du dit dialecte, il quitta Nikito-Ivdel le 20 août pour retourner dans le gouvernement de Tobolsk, et arriva au commencement de septembre au village de Janyčkovo, situé sur les bords de la Tavda (à 25 verstes du village de Košuk). Bien que les Vogoules de ces parages soient fortement russifiés dans leurs mœurs et coutumes, ils ont pourtant conservé leur dialecte, qui offre à l'explorateur beaucoup de traits intéressants, entre autres à cause de son long développement spécial. Vers Noël M. Kannisto croit pouvoir commencer l'étude du dialecte du village de Čandyr (appelé le dialecte de la "Tavda supérieure"). Jusqu'à nos jours il a encore existé dans les parages de la Tavda un troisième dialecte, qui diffère des autres sous plusieurs rapports: celui du village de Gorodok, dans le volost de Tabar. M. Kannisto doute cependant qu'il réussisse à étudier ce dialecte, car il y a déjà quelque temps que ce dialecte n'est plus parlé que par un seul vieillard. - Le but essentiel de M. Kannisto a continué d'être la récolte de glossaires dialectaux; mais en même temps il a recueilli, dans un but linguistique, des chants, des prières, des énigmes, des fables, des contes, des récits, etc.

M. NIELSEN quitta Christiania le 3 juin et se dirigea, en passant par Tromsœ, vers le Troldfjord, dans le district maritime de Tana, où il parvint le 18 juin. Il y resta jusqu'au 5 juillet pour étudier le dialecte des Lapons pêcheurs de ces parages et pour recueillir parmi eux des objets ethnographiques. De Troldfjord M. Nielsen se rendit, en passant par Polmak et en remontant la rivière de Tana, à Sirma, où il parcourut, du 14 au 18 juillet, ses notes linguistiques avec le concours du maître de l'école primaire d'Utsjoki, M. Guttorm. De Sirma il poussa vers la Kaarasjoki, accompagné d'un maître de langue laponne d'Outakoski (du côté finlandais), afin de comparer son dialecte avec ceux d'Utsjoki et de Kaarasjoki. Ensuite il se rendit le 27 juillet à Roavesavvon (côté finlandais) pour y étudier le dialecte de Koutokeino à l'aide d'une femme laponne de Koutokeino qui s'y trouvait par occasion. Le 2 août M. Nielsen revint à Kaarasjoki et y demeura quelques jours pour continuer ensuite vers Polmak où il resta quinze jours afin de rectifier et compléter les notes qu'il avait prises antérieurement concernant le dialecte de cette contrée. Là il eut aussi l'occasion de comparer les dialectes de Polmak et d'Utsjoki au point de vue de la quantité, car M. Guttorm, mentionné plus haut, avait consenti à venir d'Utsjoki à Polmak pour y passer quelques jours. Le 19 août M. Nielsen entreprit son voyage de retour et revint à Christiania le 25 du même mois.

Les boursiers mordouins de la Société ont continué leur récolte de poésies populaires mordouines sous la direction de M. H. PAASONEN, inspecteur général des écoles élémentaires. Ainsi I. ZORIN a envoyé à la Société, du gouvernement de Samara, trois petits recueils de poésies populaires ersa-mordouines de grande valeur; le maître d'école S. ČIGIN, deux recueils de poésies populaires mokcha-mordouines du district de Temnikov, gouvernement de Tambov, et le maître d'école I. ŠKOĹNIKOV du district de Petrovsk, gouvernement de Saratov, des chants ersa-mordouins. En outre le boursier DORMIDONTOV a fait parvenir à la Société une collection de contes tchouvaches.

Dans le rapport de l'année dernière nous avons dit que le professeur de chant du séminaire de Kasan, M. N.-I. SUVOROV, avait reçu une bourse de la Société pour reviser les mélodies qu'il avait recueillies parmi les tribus de race finnoise des parages du Volga central et pour en recueillir de nouvelles. M. Suvorov a peu à peu continué ce travail, et au cours de cette année il a envoyé à la Société vingt mélodies recueillies parmi les Tchérémisses des prairies, soixante et une recueillies parmi les Tchérémisses montagnards, et vingt recueillies parmi les Tchérémisses de l'est.

Déjà dans le rapport de l'année 1901 il fut dit que le boursier de la Société, le docteur G.-J. RAMSTEDT, en revenant de son expédition en Mongolie, avait envoyé la plus grande partie de sa récolte scientifique et de ses effets par petite vitesse avec le chemin de fer de Sibérie, et que ces collections disparurent sans laisser de trace, ce qui fut une grande perte pour la Société, ainsi que pour l'explorateur lui-même. La Société fit alors les démarches nécessaires pour obtenir au moins quelque indemnité pour la perte qu'elle venait de subir, et déjà à la dernière séance annuelle la Société fut informée de ce que la direction des chemins de fer de la Sibérie avait accordé à la Société 6,400 roubles en dommages-intérêts. - Ayant cette année reçu de l'Université la bourse Antell, M. Ramstedt a été à même de continuer ses explorations en Mongolie, qu'il avait entreprises comme boursier de la Société, et de réparer ainsi, du moins en partie, le dommage que l'accident dont nous venons de parler avait causé à ses recherches. Cette année M. Ramstedt s'est rendu auprès des Kalmouks et il a, en outre, fait une expédition à la forteresse de Kušk, située sur la frontière de l'Afghanistan, où il eut la chance de mettre les mains sur deux Mongoles de l'Afghanistan. A peine eut-il eu le temps de donner un bon commencement à ses études à l'aide de ses professeurs de langue, que, malheureusement, il fut subitement atteint de la malaria. Pour guérir complètement il lui a fallu retourner pour quelque temps dans son pays. Dans tous les cas M. Ramstedt a réussi à recueillir des renseignements importants sur le dialecte mongole de l'Afghanistan, qui est entre autres une source très importante pour la compréhension de l'ancienne langue littéraire.

Dans le rapport de l'année 1900 il a été dit, que le boursier de la Société, le licencié Hugo Lund, qui faisait de son côté des études en Chine, perdit, lors du siège de Pékin, la plus grande partie de ses collections et de ses effets. Par l'intermédiaire du Ministère des Finances de la Russie, la Société demanda des dommages-intérêts de 8,000 roubles pour les pertes que M. Lund et la Société avaient subies, et à la séance du mois de septembre de cette année la Société reçut la notification qu'on avait accordé à M. Lund une indemnité de 4,000 roubles.

A la séance du mois de mai dernier le président de la Société annonça qu'une personne qui veut rester inconnue avait fait don de 5,000 marcs (y compris les intérêts d'une demie année) aux "fonds Otto Donner", gérés par la Société. La Société pria son président de transmettre au généreux donateur inconnu ses remerciements les plus sincères. Ces fonds, institués le 15 décembre 1895 "pour la propagation des recherches finno-ougriennes" et qui montaient d'abord à la somme de 15,000 marcs, atteignent maintenant, grâce à deux donations, le chiffre de 25,125 marcs.

Pour ce qui concerne les travaux littéraires de cette année l faut signaler:

Ouvrages parus au cours de cette année:

1) Journal de la Société Finno-Ougrienne XXI, qui contient ce qui suit: 1. H. PAASONEN, Die sogenannten Karataj-mordwinen oder karatajen (51 pp.). - 2. G. J. RAMSTEDT, Das schriftmongolische und die Urgamundart phonetisch verglichen (55 pp.). - 3. Yrjö Wichmann, Kurzer bericht über eine studienreise zu den syrjänen 1901–1902 (47 pp. + 4 gravures de modèles coloriées). – 4. KONBAD NIELSEN, Sur l'étude des dialectes lapons (12 pp.). - 5. H. PAASONEN, Récits de voyages 1900-1902 (22 pp.). - Extraits des procès-verbaux de la Société, année 1902 (47 pp.) qui comprennent les articles suivants: L'adresse de la Société Finno-oug-RIENNE au professeur VILH. THOMSEN à l'occasion de son 60me anniversaire: la réponse du professeur VILH. THOMSEN; K. F. KARIA-LAINEN, Sur un voyage chez les Ostiaks IV; ARTTURI KANNISTO, Sur un voyage chez les Vogoules; Discours d'ouverture prononcé par le professeur O. DONNER à la séance annuelle 19²/₁₂02 (en finnois et en français); Rapport annuel de la Société Finno-ougrienne, année 1902 (en finnois et en français).

2) Mémoires de la Société Finno-ougrienne XIX: G. J. RAM-STEDT, Über die konjugation des Khalkha-mongolischen (XV + 128 pp.).

3) Mémoires de la Société Finno-ougrienne XX: KONBAD NIEL-SEN, Die quantitätsverhältnisse im Polmaklappischen (XV + 312 pp).

4) Mémoires de la Société Finno-ougrienne XXI: YRJÖ WICH-MANN, Die tschuwassischen lehnwörter in den permischen sprachen (XXVIII + 171 pp.).

5) Mémoires de la Société Finno ougrienne XXII: H. PAASO-NEN, Mordvinische lautlehre (XVII + 123 pp. dont les pp. 1-123parurent déjà en 1893 sous forme de thèse académique comme tirage à part aux frais de l'auteur).

En outre ont paru comme tirages à part: 1) U. T. SIRELIUS, Die handarbeiten der ostjaken und wogulen (= Journal XXII,1. 75 pp). 2) H. PAASONEN, Die finnisch-ugrischen s-laute. I. Anlaut (II + 136 pp; comme tirage à part, aux frais de l'auteur, des "Mémoires" de la Société).

A ce propos il faut mentionner qu'il a jusqu'à présent paru deux tomes de la revue *"Finnisch-ugrische forschungen"* publiée par les professeurs E.-N. SETÄLÄ et K. KROHN, et dont la fondation et le but ont été commentés déjà dans les deux rapports annuels précédents. La première livraison de *"l'Anzeiger"*, tome III, paraîtra sous peu.

Dans le dernier rapport annuel nous avons dit que le gouvernement avait accordé, pour la publication des modèles tchérémisses du docteur A.-O. HEIKEL et du texte qui s'y rapporte, une somme totale de 25,000 marcs, sur les fonds de l'État, payable au cours de dix ans, 2,500 marcs par an. Par conséquent, il a été possible à M. Heikel de commencer à copier les objets recueillis, et au cours de cette année ce travail a avancé, autant que la somme accordée pour cette année y a suffi.

La Société a décidé au cours de cette année de soutenir à ses propres frais une autre entreprise littéraire qui touche de près celle dont nous venons de parler. M. U.-T. SIRELIUS, qui, en sa qualité de boursier de la Société, a fait des recherches ethnographiques parmi les Ostiaks et les Vogoules, a dans ses voyages re-

Rapport annuel. Année 1903.

73

cueilli une belle collection d'ornements en écorce de bouleau et en peau. Comprenant l'importance qu'il y avait à ce que ces ornements si intéressants fussent publiés aussi vite que possible, pour être à la portée des savants, la Société a décidé de faire paraître ces ornements dans une publication à part. Cet ouvrage contiendra un atlas où il y aura plus de 400 gravures d'ornements, ainsi qu'un texte. L'atlas est déjà prêt à mettre sous presse, et la plus grande partie du texte est écrite. Dans ces conditions l'ouvrage pourra paraître déjà au commencement de l'année prochaine.

Dans le dernier rapport annuel il a été dit que le Congrès des Orientalistes, tenu à Hambourg, avait proposé de fonder entre autres en Finlande un comité local ayant pour but l'exploration de l'Asie centrale et de l'Extrême Orient, au point de vue archéologique, ethnographique, linguistique et historique. Ce comité fut fondé à Helsingfors à la fin de l'année dernière; les membres en sont: le professeur O. DONNER (président), l'archéologue de l'État J.-R. Aspelin (vice-président), l'inspecteur général H. PAASONEN premier secrétaire), le licencié H. LUND (second secrétaire), l'intendant A.-O. HEIKEL, le professeur J.-J. MIKKOLA, le docteur G.-J. RAMSTEDT, le professeur E.-N. SETÄLÄ, le professeur K.-L. TALLqvist et le professeur agrégé Y. WICHMANN.

La délégation élue en commun par la Société Finno-ougrienne et la Société pour la langue maternelle a cette année accordé à M. J.-A. KANNISTO une bourse provenant des "fonds Ahlqvist", confiés à la garde de la Société et destinés à "soutenir les études de la langue finnoise et des langues apparentées."

Dans le courant de l'année les conférénces et les communications suivantes ont été faites aux séances de la Société: M. BUCH: Sur la pierre de roc et la pierre taillée employée dans les constructions des cheminées en Carélie; O. DONNER: 1) Discours d'ouverture à la dernière séance annuelle, 2) Sur l'expédition de M. G.-J. Ramstedt; A.-O. HEIKEL: Sur son voyage à l'exposition de costumes de Saint-Pétersbourg; H. PAASONEN: Sur les collections de poésies populaires des boursiers mordouins de la Société; G.-J. RAMSTEDT: Récit d'une expédition chez les Kalmouks; E.-N. SE-TĂLĂ: Sur les expéditions de MM. A. Kannisto et G.-J. Ram-

XXII.3

74 Otteita Seuran keskustel. – Auszüge aus den sitzungsber. XXII,3

stedt; U.-T. SIRELIUS: Sur quelques recherches faites le printemps dernier dans les musées ethnographiques de Stockholm, de Christiania, de Copenhague et de Berne; E.-A. TUNKELO: Sur l'expédition de M. G.-J. Ramstedt; Y. WICHMANN: 1) Sur une image en bronze du type asiatique oriental, trouvée dans le domaine des Votiaks, 2) Sur l'expédition de M. A. Kannisto.

La Société est, cette année, entrée en échange de publications avec les Archives publiques de la Finlande (Helsingfors), la Société Académique Indo-Chinoise de France (Paris), The American Oriental Society (New-Haven, Conn.), The Asiatic Society of Japan (Tokio), la Commission des Archives du gouvernement de Tambov (Tambov), et le Musée gouvernemental de Tobolsk (Tobolsk).

La Société a nommé membre honoraire M. JOHN ABERCROMBY. connaisseur éminent de la poésie populaire et de l'histoire ancienne finnoise, qui, déjà à partir de 1888, a été membre correspondant de la Société, et elle a nommé membre collaborateur S. ČIGIN, maître d'école primaire et collectionneur de poésies populaires mordouines.

Au cours de cette année la Société a reçu comme

membres fondateurs:

Lindberg, Richard Oscar, greffier au Sénat, Helsingfors; Renqvist, Alvar, chef de banque, Helsingfors;

membres annuels:

Brummer, O.-J., professeur de séminaire, Jyväskylä; Heikel, H.-J., licencié, Helsingfors; Lund, H., licencié, Helsingfors; Ramstedt, G.-J., docteur ès lettres, Helsingfors; Relander, K.-A.-O., lecteur de séminaire, Jyväskylä; Silander, H.-F., lecteur, Helsingfors.

Au cours de l'année sont décédés: le membre honoraire de la Société, V.-G. v. TIESENHAUSEN (Saint-Pétersbourg) baron, ainsi que deux membres correspondants de la Société; le professeur de linguistique comparée à l'Université de Bâle FRANZ MISTELI, et le si-

Rapport annuel. Année 1903.

nologue Gustav Schlegel, professeur à l'Université de Leyde. Parmi les membres fondateurs indigènes il faut nommer: le baron Hans Gustaf Bolje af Gennäs, chambellan, le recteur Axel Gabriel Borg, le major général Jakob Julius af Lindfors, le référendaire Frans Nordlund, doyen; le consul général Adolf Fredrik Wasenius, et le baron Georg Zachris Yrjö-Koskinen, sénateur; ensuite le membre perpétuel: Josef Grönberg, doyen rural, et parmi les membres annuels: le juge provincial Carl Ferdinand Forsström et le consul Frans Henrik Malin.

Fonctionnaires de la Société durant l'année dernière furent: président, le professeur O. DONNER; vice-président le professeur E.-N. SETÄLÄ; premier secrétaire, le professeur agrégé Y. WICHMANN; deuxième secrétaire, le professeur J.-J. MIKKOLA; trésorier, le directeur J. HÖCKERT; bibliothécaires, le licencié E.-A. TUNKELO et le professeur K. KROHN; conservateur des livres de fond, le licencié U.-T. SIRELIUS, et chargé d'affaires, le substitut E. POLÓN. — Réviseurs ont été le licencié O. HALLSTÉN, inspecteur des compagnies d'assurances, et le capitaine O.-F. QVICKSTRÖM, et comme leur suppléant le chef de banque A. RENQVIST.

Les proff. O. DONNER et E.-N. SETÀLÀ ont aussi cette année rempli les fonctions de représentants de la Société à la delégation des sociétés scientifiques.

Il ressort de ce rapport, ainsi que de ceux des années précédentes, que la Société Finno-ougrienne continue, tantôt avec plus, tantôt avec moins d'énergie, son activité littéraire, en donnant au public, moyennant ses périodiques ainsi que ses autres publications, un aperçu de son travail, et du résultat des expéditions organisées par elle. Ainsi la Société a publié pendant ces vingt années de son existence 21 tomes de son journal, 22 publications appartenant à la série des "Mémoires" et, en plus, 2 publications spéciales: "Inscriptions de l'Orkhon" et "Costumes et modèles des Mordouins".

Lorsque, en 1886, le premier "Journal" de la Société fut publié, le président actuel de la Société, alors son secrétaire, s'exprima dans son avant-propos dans les termes suivants: "Le but principal de la Société est d'envoyer des personnes intéressées

XXII,3

pour receuillir et garder ainsi de l'oubli les particularités de la langue, de la manière de juger, et des mœurs des tribus finnoises en Russie, qui, par une amalgamation progressive sous l'influence de la nationalité dominante, vont se perdre de plus en plus pour la postérité. Mais la Société a également besoin d'un organe pour la publication de la récolte, qu'elle a réussi de faire, pour l'élaboration des questions analogues, ainsi que pour répandre et soutenir un plus grand intérêt chez le public, pour l'histoire, le développement et l'état actuel de la civilisation des tribus finnoises." La Société a pris à tâche jusqu'à présent de réaliser, tant qu'il a été en son pouvoir, le programme dressé par son fondateur et elle lui restera fidèle aussi à l'avenir.

Helsingfors, le 2 déc. 1903.

Suomalais-ugrilainen Seura. — Société Finno-Ougrienne. 1903.

Toimimiehet. — Fonctionnaires.

Esimies: Otto Donner, professori. Varaesimies: Eemil N. Setälä, professori. Ensimäinen sihteeri: Yrjö Wichmann, dosentti. Toinen sihteeri: Joos. J. Mikkola, professori. Rahavartia: John Höckert, tirehtööri. Kirjastonhoitajat: { Kaarle Krohn, professori. Kirjavarainhoitajat: U. T. Sirelius, filosofian kandidaatti. Kirjasiamies: Eduard Polón, varatuomari.

Kunniajäseniä. — Membres honoraires.

Elias Lönnrot, professori, kanslianeuvos. 84. † 1884. Feodor Logginowitsh Heiden, kreivi, kenraalikuvernööri. 84. † 1900. Theodor Bruun, vapaaherra, ministerivaltiosihteeri. 84. † 1888. Ferdinand Johann Wiedemann, akateemikko, salaneuvos, Pietari. 84. † 1887.

Pál Hunfalvy, akateemikko, Budapest. 84. † 1891.

József Budenz, altailaisen kielitieteen professori, akateemikko, Budapest. 84. † 1892.

XXII.4

Wilhelm Schott, kiinan ja japanin kielen ja kirjallisuuden professori, Berliini. 84. † 1889.

J. A. Friis, lapin ja suomen kielen professori, Kristiania. 84. †1896. Aleksej S. Uvarov, kreivi, muinaistutkia, Moskova. 84. †.

Jens Jakob Asmussen Worsaae, kamariherra, muinaistutkia, Kööpenhamina. 84. † 1885.

Constantin Grewingk, professori, valtioneuvos, Tartto. 84. † 1887. Louis Lucien Bonaparte, ruhtinas, Lontoo. 84. † 1891.

Nils Adolf Erik Nordenskiöld, vapaaherra, professori, akateemikko, Tukholma. 85. † 1901.

Bernhard Jülg, professori, Innsbruck. 86. † 1886.

Rudolf Virchov, patol. anatomian professori, akateemikko, salaneuvos, Berliini. 86. † 1902.

Julien Vinson, hindustaninkielen professori, Pariisi. 86.

Gustaf von Düben, vapaaherra, professori, Tukholma. 86. † 1892.

Friedrich Max Müller, professori, Oxford. 89. † 1900.

- Wilhelm Radloff, akateemikko (aasialaisten kansain kirjall. ja hist.), tod. valtioneuvos, Pietari. 90.
- Paraskovja Sergejevna Uvarova, kreivitär, muinaistiet. seuran puheenjohtaja, Moskova. 91.
- Woldemar Carl von Daehn, ministerivaltiosihteeri, kenraaliluutnantti, Sippola. 92. † 1901.
- Vilhelm Thomsen, vertailevan kielitieteen professori, Kööpenhamina. Kirjeenvaiht.-j. 84, kunniajäsen 92.

Domenico Comparetti, professori, akateemikko, senaattori, Firenze. 92.

Ernst Kunik, akateemikko (Venäjän hist. ja muinaistiet.), salaneuvos, Pietari. 94. † 1899.

- Aleksej Aleksandrovitsh Bobrinskij, kreivi, keisarill. muinaistieteellisen komissionin presidentti, Pietari. 95.
- Vladimir Gustavovitsh von Tiesenhausen, vapaaherra, keisarill. muinaistieteellisen komissionin jäsen, Pietari. 95. †
- Géza Kuun, kreivi, tohtori, Unkarin tiedeakatemian kunniajäsen, unkarilaisten vanhimman historian sekä turkkilaisten kielten tutkia. Maros-Németi, Unkari. 97.

Otto von Böhtlingk, akateemikko, salaneuvos, Leipzig. 97.

August Leskien, slaavilaisten kielten professori, salaneuvos, Leipzig. 97.

- Herman Vámbéry, itämaisten kielten professori, akateemikko, Budapest. 98.
- Aleksandr Nikolajevitsh Veselovskij, professori, akateemikko, salaneuvos, Pietari. 02.
- John Abercromby, suomal. kansanrunouden ja muinaishistorian tutkia, Edinburgh. 03 (kirjeenvaihtajajäsen v:sta 1888).

Kirjeenvaihtaja-jäseniä. — Membres correspondants.

- Nikolai Ivanovitsh, Ilminskij, professori, seminaarinjohtaja, Kasani. 84. † 1892.
- Jakob Hurt, pastori, tohtori, Pietari. 84.
- József Szinnyei, urali-altailaisten kielten professori, akateemikko, Budapest. 84.
- Ferdinánd Barna, kirjastonhoitaja, Budapest. 84. †.
- Aleksandr Teplouhov, metsäherra, muinaistutkia, Iljinsk. 84. †.
- fustaf Retzius, professori, Tukholma. 85.
- Stepan Kirillovitsh Kuznetsov, kirjastonhoitaja, Tomsk. 85.
- Sergej Mihailovitsh Shpilevskij, valtio-oikeuden professori, Demidovin lainopill. lyseon johtaja, Jaroslavlj. 85.
- Jens Knud Qvigstad, seminaarinjohtaja, lapinkielen tutkia, Tromsa. 85. Eugène Beauvois, Corberon. 86.
- Franz Misteli, vertailevan kielitieteen professori, Basel. 88. † 1903. Georgij Stepanovitsh Lytkin, kymnaasin-opettaja, Pietari. 88.
- Zsigmond Simonyi, unkarin kielen ja kirjallisuuden professori, akateemikko, Budapest. 88.
- Gábor Szarvas, professori, akateemikko, kuninkaallinen neuvos, Budapest. 88. † 1895.
- Ignácz Halász, unkarinkielen professori, Kolozsvár (Klausenburg). 89. † 1901.
- Paul Sébillot, professori, kansanrunouden tutkia, Pariisi. 89.
- Mikael Weske, suomalaisten kielten ylimäär. professori, Kasani. 89. † 1890.
- Nikolai Anderson, suomalaisten kielten ylimäär. professori, valtioneuvos, Kasani. 90.

XXII,4

Heinrich Winkler, professori, urali-alt. kielt. tutkia, Breslau. 90. Dimitrij Nikolajevitsh Anutshin, maantieteen ja kansatieteen profes-

sori, akateemikko, Moskova. 91. Niholoiseidek Seriensen kiin kiiteinen Serien Kenni Al

Ivan Nikolajevitsh Smirnov, yleisen historian professori, Kasani. 91. Bernát Munkácsi, tohtori, suom.-ugr. kielt. ja kansatieteen tutkia, Budapest. 91.

Charles Norton Edcumbe Eliot, lähetystön sihteeri, suomen kieliopin kirjoittaja, Mombasa, East Africa. 92.

G. Devéria, kiinankielen professori, Pariisi. 94. † 1900.

Gustav Schlegel, kiinankielen professori, Leiden. 94. † 1903.

- Emilio Teza, sanskritin ja klassillisten kielten vertailevan historian professori, Padova. 94.
- Fedor Jevgenievitsh Korsch, klassillisen filologian professori, turkkilaisten kielten tutkia, Moskova. 95.
- Karl Bernhard Wiklund, suomalais-ugrilaisten kielten dosentti, Upsala. 97.
- Móricz Szilasi, unkarinkielen ja vertail. ugrilaisen kielitieteen professori, Kolozsvár. 99.
- Wilhelm Reiman, pastori, kirjallisuushistorioitsia, Klein S. Johannis, Viro. 99.
- Leopold von Schræder, professori, Wien. 99.
- Nikolai Haruzin, kansatieteen professori, Moskova. 99. † 1900. Nikolai Fedorovitsh Katanov, turkkilaiskielten professori, Kasani. 01.

Jan Baudouin de Courtenay, professori, Pietari. 02.

Petr Petrovitsh Semenov, senaattori, Pietari. 02.

Työskenteleviä jäseniä. – Membres collaborateurs.

- Nikolai Petrovitsh Barsov, pappi (mordvalaisten alueella), Pshenevo. 92.
- Vladislav Aleksejevitsh Islentjev, kansak.-tarkastaja, votjakkilaisen sanakirjan tekiä, Kasani. 92.

Sergej Fedorovitsh Tshigin, kansak.-opettaja, mordv. kansanrunouden keräiliä. 03.

 $\overline{5}$

Seuran perustajat. — Membres fondateurs.

Smk.	
Abercromby, John, kunniajäsen, Edinburg. 350 $\mathcal{L} = .$. 8,815.	
Aejmelæus, Sanfrid August, protokollasihteeri, Helsinki 200.	
Ahlqvist, August, täysinpalv. professori, valtioneuvos † 200.	
Ahlström, Antti, kauppaneuvos † 2,000.	
Ahlström, Antti Walter, ylioppilas, Pori 200.	
Alopæus, Carl Henrik, piispa †	
Alopæus, Magnus, hovioikeudenneuvos †	
Alopæus, Oskar, tehtaanisännöitsiä, Sortavala	
Antell, Herman Frithiof, lääket. tohtori † 200.	
Appelgren, Hjalmar, konservaattori, tohtori, Helsinki 200.	
Armfelt, Carl Alexander, kreivi, hovimestari, Halikko 200.	
Aspelin, Eliel, professori, Helsinki	
Aspelin, Johan Reinhold, valtionarkeologi, professori, Helsinki 200.	
Bang, Willy, professori, Louvain	
Bartram, Carl Henrik, lääkäri, kolleegineuvos, Hämeenlinna . 200.	
Bergbom, Johan Gustaf, kauppaneuvos †	
Bergbom, Ossian, senaattori, Helsinki	
Berner, Arvid, liikennetirehtööri, Helsinki	
Berneri, Emanuel, tuomari, pankinjohtaja, Mikkeli 200.	
Biese, Ernst, tirehtööri, Helsinki	
Björkenheim, Adolf Edvard, maanviljelysneuvos, Orismala. 200.	
Björkenheim, Gösta, tehtaanisännöitsiä, Helsinki 200.	
af Björkesten, Sune Birger Johan, senaattori † 200.	
Boije af Gennäs, Hans Gustaf, vapaaherra, kamariherra † 200.	
Borenius, Henrik Gustaf, presidentti, Vaasa 200.	
Borg, Axel Gabriel, lehtori †	
Borg, Carl Gustaf, kanslianeuvos †	
Borg, Karl Fredrik, konsuli, Oulu	
Borgström, August, kauppaneuvos †	
Borgström, Leonard, kauppaneuvos, Helsinki 200	
Brander, Hjalmar, tilanomistaja, Loppi	•
Brander, Karl Alfred, toimitusjohtaja, tohtori (ennen vuosi-	
jäsen)	

XXII.4

6 Suomalais-ugrilainen Seura 1903.				XXII,
Breitenstein, William, kauppias, Viipuri				200.
Brummer, Alexander Wilhelm, hovineuvos, Helsinki				200.
Bruun, Theodor, vapaaherra, ministerivaltiosihteeri †				500.
Bruun, Theodor, vapaaherra, passitoimiston päällikkö	, k	am	ari-	
junkkari, Pietari				200.
Buddén, Emil Johannes, lehtori, rehtori, Savonlinna				200.
Budenz, József, professori, akateemikko. Kunniajäse	en a	84.	1	200.
Cajander, Lennart, pormestari, Helsinki				
Candelin, Leonard, j:r, konsuli, Helsinki				
Castrén, Robert, mol. oik. kandid. †				
Cederberg, C. J., kauppias, Joensuu				
Cederholm, Carl Anton Theodor, senaattori, Helsink				
Churberg, Waldemar, maisteri, Södertelje				
Chmelewsky, Paul, kauppaneuvos, Helsinki				
Cleve, Zacharias Joachim, täysinpalv. professori, ka				
vos †				
Clouberg, Ludvig Gustaf Leonhard, senaattori, Hels				
Colliander, Otto Immanuel, piispa, Savonlinna				
Costiander, Torsten, salaneuvos, Helsinki				
Creutz, Carl Magnus, kreivi, kuvernööri †				
Cronstedt, Johan Frans Andreas, vapaaherra, pank				
Helsinki				
Cygnæus, Uno, yli-inspehtori, tohtori †				
Dahlström, Ernst, kauppaneuvos, Turku				
Dahlström, Robert Magnus, kauppias, Turku				
Danielson, Johan Richard, yliopiston v. t. sijaiskan				
tioneuvos, Helsinki.				
Decker, Alexander Theodor, arkkitehti †				
Dippell, Wilhelm, konsuli, Viipuri				
Donner, Anders Severin, professori, Helsinki				
Donner, Ossian, insinööri, Helsinki				
Donner, Otto, professori, Helsinki				
Donner, Otto, maisteri, Helsinki.				
Donner, Uno, insinööri, Helsinki				2004

XXII,4	Suomalais-ugrilainen Seura 1903.	7
Ehrnrooth, Jo	han Casimir, ministerivaltiosihteeri, kenraaliluut-	
	lastola	200.
Ek. Viktor, k	auppaneuvos, Helsinki	200.
	, kauppaneuvos, Porvoo	200.
	Viktor, maistraatinsihteeri, Helsinki	200.
	August, kapteeni †	200.
	n Waldemar, liikemies, Tampere	200.
	yliopettaja †	200.
	l Gustaf, täysinpalvellut professori †	200.
	rl Gustaf, täysinpalvellut professori, valtioneuvos,	
	and a state of a second	200.
	erin, taiteilia †	200.
	aham August, alikapteeni, hovineuvos	1,000.
	Isak, presidentti, Helsinki	
	arl Johan, piirilääkäri, Hämeenlinna	
	rl Victor Gustaf, kauppaneuvos, Turku	
	tian Fredrik, piirilääkäri, lääket. tohtori, Helsinki	
	akko Oskar, professori, valtioneuvos †	
	ohan Otto Vladimir, kenraaliluutnantti †	
	n Gabriel, yliopettaja, tohtori †	
	f Fredrik, senaattori †	
	d Oskar Gustaf, senaattori, Helsinki	
	Bernhard Fredrik, ylioplehtori, Helsinki	
	hure, kruununvouti. Tampere	
	igust Edvard, sotaprovasti, jumaluusop. tohtori †	
	el Fredrik, täysinpalvellut professori †	
	briel, j:r, kauppias, Rauma	
	Alexander Lennart, senaattori	
	Odert Sebastian, vapaaherra, ylitirehtööri, Helsink	
	akateemikko, tod. salaneuvos †	
	eorg Oskar, eversti †	
	ugo, esitteliäsihteeri, Helsinki	
	G., kauppias, Hämeenlinna	
	. F., kauppias, Viipuri	
	el Henrik Georg, hovioikeuden-asessori †	
	Gustaf, lehtori, Janakkala	

S Suomalais-ugrilainen Seura 1903.	XXII,4
v. Haartman, Lars Emil, eversti, Helsinki	. 200.
v. Haartman, Victor Georg Gustaf Gabriel, senaattori, sala	
neuvos †	
Hackman, Alfred, maisteri, Helsinki	
Hackman, Wilhelm, kauppaneuvos, Viipuri	
Hallberg, Mauritz Emil Fredrik, kauppias, Helsinki	. 200.
Hallman, Anders Mortimer, apteekkari, Lappeenranta	
Hallonblad, Herman, valtioneuvos †	. 300.
Hallonblad, Elisabeth, valtioneuvoksen leski, Sortavala	. 200.
Hammarén, L. J., kauppaneuvos, Tampere	. 200.
Hartman, Carl Johan, kauppaneuvos, Vaasa	. 200.
Heiden, Feodor Logginovitsh, kreivi, ent. kenraalikuvernööri	
Kunniajäsen 1884. †	. 500.
Heikel, Frans Viktor, ylioplehtori, Helsinki	. 200.
v. Hellens, Lars Theodor, presidentti †	. 200.
Herckman, Karl August, tuomiokapitsihteeri, Oulu	. 200.
Hisinger, Edvard, vapaaherra, tohtori, tilanomistaja, Pohja	. 200.
Hjelmman, Fredrik Werner, senaattori, Helsinki	. 200.
Hjelt, Edvard Immanuel, professori, yliopiston rehtori, Hel	•
sinki	. 200.
Hjelt, Ernst Albin, konsuli, Helsinki	. 200.
Hjelt, Frans Wilhelm Gustaf, tuomioprovasti †	. 200.
Hjelt, Otto Edvard August, täysinpalvellut professori, arkiaat	-
teri, Tuusula	. 200.
Hoffrén, Johan Viktor, apteekkari, Helsinki	. 200.
Homén, Gustaf William, hovioikeudenneuvos, Viipuri	. 200.
Hornborg, Anders Mauritz, senaattori, Helsinki	. 200.
Hornborg, Nikolai Konstantin, senaattori †	. 200.
Hougberg, Emil, professori, Pitkäniemi	. 200.
Huuri, J. F., kauppias, Pietari	. 200.
Hårdh, Henrik Eliel, lehtori, Häämeenlinna	. 200.
Häkli, Jaakko, kauppias †	. 200.
Hällstén, Konrad Gabriel, täysinpalvellut professori, valtioneu	•
vos, Helsinki	. 200.
Höckert, John, tirehtööri, Helsinki	. 200.
Idestam, Knut Fredrik, tehtaanomistaja, Helsinki	. 200.

XXII,4	Suomalais-ugrilainen Seura 1903.	9
Idman, Gösta	, tohtori, Tampere	200.
Idman, Gusta	f Rudolf, tohtori, Tampere	200.
Idman Nils,	pankinjohtaja, mol. oik. kand., Tampere (ennen	
vuosijäse	en)	1,000.
Ignatius, Kar	rl Emil Ferdinand, senaattori, Helsinki	200.
Indrenius, Be	ernhard Anton Harald, vapaaherra, päätirehtööri,	
Pietari .		200.
Jaatinen, Ax	el Mathias, tuomari, Helsinki	200.
Jahnsson, Ad	olf Waldemar, tohtori †	200.
Jamalainen,	Pietari, pääpostitirehtööri, Helsinki (ennen vuosi-	
jäsen) .		200.
Jefremow, A	leksander, ylitarkastaja, Helsinki	200.
Johansson, G	ustaf, arkkipiispa, Turku	200.
Johnsson, Ju	lius, kauppaneuvos, Jyväskylä	200.
Johnsson, Joh	han Mårten Eliel, prokuraattori, Helsinki	200.
Julin, John,	konsuli †	200.
Juselius, F.	A., puutavaraeksportöri, Pori	200.
Karvonen, J	uhana Jaakko, professori, Helsinki (ennen vuosi-	
jäsen) .		200.
Kihlman, Alf	fred, professori, Helsinki (ennen vuosijäsen)	200.
Kihlman, Alf	fred Osvald, senaattori, Helsinki	200.
Komppa, Gus	stav, tohtori, Polyteknill. opiston opettaja, Helsinki	200.
v. Kræmer,	Carl Gustaf Mortimer, senaattori †	200.
Krogius, Lar	rs Karl, kauppaneuvos, Helsinki	200.
Kurtén, Joac	chim. kauppaneuvos †	200.
Könönen, Jo	hannes, varatuomari, Helsinki	200.
Lagerstedt,	Fredrik Wilhelm, kunnallisneuvos, Lapua	200.
Lagus, Jako	b Johan Wilhelm, täysinpalvellut professori, val-	
tioneuvo	os, Helsinki	200.
Lallukka, Ju	aho, kauppias, Viipuri	200.
Laurell, Axe	el Fredrik, ylitarkastaja †	300.
Liljeroos, He	enrik, tehtailia, Tampere	200.
Lindberg, R	ichard Oskar, protokollasihteeri, Helsinki	200.
Lindblom, G	ustaf Adolf, kauppaneuvos †	500.
Lindeberg, A	Anton, kirjakauppias, Pietari	200.
Lindeberg, I	Karl Leonard, kanslianeuvos †	200.

10

ŀ

XXII.

Lindelöf, Lorenz Leonard, tod. valtioneuvos, Helsinki . . . 200. af Lindfors, Jakob Julius, kenraalimajuri † . . 300. Lindstedt. Wilhelm, provasti, Huittinen . . . . 200. Lojander, Uno, lääkäri, hovineuvos. v. t. lääkintäneuvos. Helsinki 200. Lundqvist, Evald Ferdinand, tullinhoitaja, Turku. 200. Länkelä, Jaakko, lehtori, Jyväskylä 200. Löfgren, Viktor, toimittaja, maisteri, Helsinki . . . . . 200. Lönnrot, Elias, kunniajäsen 1884. †.... 200. Malin, Alexander Verner Theodor, lehtori, Tampere 200. 2,000. Malmgren, Anders Johan, kuvernööri † 200. Malmgren, Karl Petter, piirilääkäri, hovineuvos † . . . 200. Mechelin, Leopold Henrik Stanislaus, senaattori 200. . . . . Melander, Henrik, lehtori, rehtori, Turku 200. Messman, Johan Vilhelm, fil. maisteri, toimittaja, Helsinki. 200. Meurman, Agathon, kunnallisneuvos, Helsinki 200. Meurman, Verner Elias, maisteri, kolleega, Helsinki. 200. Moberg, Adolf, täysinpalvellut professori, valtioneuvos † . . 200. Molander, Clas Herman, vapaaherra, senaattori, salaneuvos. 200. Montgomery, Robert August, senaattori, hovimestari † . . . 200. Neovius, Edvard Rudolf, senaattori, Helsinki . . . . . 200. Nordenskiöld, Nils Adolf Erik, vapaaherra, professori, akateemikko. Kunniajäsen 85. † . . . . 200. Nordlund, Frans, provasti, esitteliäsihteeri † 200. . . . . . . Norrlin, Johan Petter, täysinpalvellut professori, Helsinki . . 200. Nvbergh, August, senaattori 200. af Nyborg, Karl August, senaattori, Helsinki 200. 200. Oker-Blom, Christian Theodor, senaattori, kenraaliluutnantti † 200. Palin, Hjalmar Georg, senaattori, salaneuvos, Helsinki. 200. 200. Palmén, Ernst Gustaf, vapaaherra, professori, Helsinki Palmén, Hjalmar Filip, vapaaherra, toimitussihteeri † 200. Palmén, Johan Axel, vapaaherra, professori, Helsinki 200. . . Palmén, Johan Philip, vapaaherra, senaattori † 200. 200. Palmroth, Fredrik Immannel, esitteliäsihteeri, valtioneuvos †

XXII,4	Suomalais-ugrilainen Seura 1903.
Parviainen, Id	or, kauppias †
Parviainen, Jo	han, kauppias †
Parviainen, Jo	han, kauppaneuvos †
Parviainen, W	alter, lääket. tohtori, Helsinki 200
Pentzin, Birge	r, lääkäri, Tampere
Perander, Frit	hiof, professori †
Petrelius, G. A	., kunnallisneuvos, Turku
Piispanen, Mar	ia Natalia, neiti, Sortavala
Pippingsköld, .	Josef Adam Joachim, professori, valtioneuvos † 200
Polón, Eduard,	varatuomari, Helsinki
De Pont, Kaste	en Fredrik Ferdinand, kenraalimajuri, Vihti . 200
Pylkkänen, Ad	am , kauppias †
Qvickström, Ot	to Frithiof, kapteeni, Helsinki
Ramsay, Georg	Edvard, vapaaherra, kenraali, Helsinki 200
	kauppaneuvos †
	Konrad, piirilääkäri, Oulu 200
	Herman, kauppias, Helsinki
Rengvist, Alva	r, pankinjohtaja, Helsinki
	k Gabriel, lakit. tohtori, Helsinki 200
	en Thure, arkkipiispa †
	rik, kauppaneuvos, Turku 1,000
0.	, raatimies †
	ns Brynolf, esitteliäsihteeri, Helsinki 200
	rik Wilhelm, kauppaneuvos †
	, kapteeni, Karhula
	nan, piispa, Porvoo
	ard Wilhelm Waldemar, lääket. tohtori † 200.
	rik, tod. valtioneuvos, Helsinki
신지 그는 것이 아파 가지 않는 것이 없는 것이 없다.	af Zachris, kolleegiasessori, Viipuri 200.
	Gustaf, yli-intendentti † 200.
	1ho, kauppias, Oulu
	n Viktor, eversti, Helsinki 200.
	gust, maisteri †
	r Styrbjörn, lääket. tohtori † 200.
	olf, everstiluutnantti, Helsinki 200.
	or, kauppaneuvos, Viipuri.

XXII,

Serlachius, Carl Allan, professori, Helsinki 200.
Serlachius, Gustaf Adolf, tehtaanomistaja, kauppaneuvos † . 400.
Setälä, Eemil Nestor, professori, Helsinki (ennen vuosijäsen). 200.
Sinebrychoff, Aurora, kauppaneuvoksen leski, Helsinki 600.
Sinebrychoff, Nicolas, kauppaneuvos † 200.
Sinebrychoff, Paul, kauppias, Helsinki 200.
Sjöblom, Karl Fredrik, tehtailia, Rauma 200.
Sjölin, Jaakko, ylitirehtööri, Helsinki 200.
Snellman, Albert Oskar, kauppaneuvos † 200.
Snellman, Henrik Wilhelm, kauppaneuvos † 200.
Snellman, Karl August, kauppaneuvos, Oulu 200.
Sohlberg, Gabriel Wilhelm, tehtailia, Helsinki 200.
Sohlman, Johan Gustaf, senaattori, oikeusosaston varapuheen-
johtaja, Helsinki
Solin, Henrik, tehtaanisännöitsiä †
Sommer, Arthur, kauppaneuvos, Tampere
Sourander, Wilhelm, tullinhoitaja †
Stjernvall-Walleen, Emil, vapaaherra, ministerivaltiosihteeri † 200.
Stockman, Georg Frans, kauppaneuvos, Helsinki 200.
Sulin, Karl Wilhelm, hovioikasessori †
Sundman, Karl Wilhelm Ignatius, kauppaneuvos † 200.
Svinhufvud, Pehr Evind, hovioikasessori, Helsinki 200.
Synnerberg, Carl, kanslianeuvos, Helsinki
Söderlund, Johan Wilhelm, kauppias, kunnallisneuvos, Rauma 200.
Söderström, Gustaf Leopold, konsuli, Porvoo 200.
Söderström, Werner, kirjankustantaja, Porvoo
Tallberg, Julius, kauppias, Helsinki
Tallqvist, Knut Leopold, professori, Helsinki 200.
Taucher, Isidor Eskil Henrik, tuomari, Rantasalmi 200.
Tavaststjerna, Axel Gabriel Wilhelm, senaatinkamreeri † 200
Topelius, Zachris, täysinpalv. professori, valtioneuvos † 200.
Tornberg, John, kapteeni, Helsinki
v. Troil, Gustaf Axel Samuel, vapaaherra, senaattori salaneu-
vos, Helsinki
v. Troil, Samuel Werner, vapaaherra, senaattori, hovimes-
tari †

XXII,4	Suomalais-ugrilainen Seura 1903.
Törnqvist, On	i Alcides , arkkitehti, Helsinki 20
Wahren, Axe	Wilhelm, kauppaneuvos † 20
Wallenius, Al	exander Eugen, valtioneuvos † 20
Warelius, An	ero, provasti, Loimaa
Wasenius, Ad	olf Fredrik, pääkonsuli †
Wasastjerna,	Osvald, professori, Helsinki 20
Wasastjerna,	Jakob Viktor, senaattori † 20
Weckman, Re	inhold, luutnantti, liikemies, Oulu 20
Wegelius, Ka	l Aron, maisteri, apteekkari † 20
Wiik, Fredrik	Wilhelm, täysinpalv. professori, Helsinki 20
Wikstén, And	ers, pankinjohtaja, Helsinki
Wilén, Gustat	Wilhelm, kirjanpainaja, Turku 20
v. Willebrand	, K. F., vapaaherra, tod. valtioneuvos † 20
Wilskman, Os	kar Waldemar, hovioikeudenneuvos, Viipuri . 20
Wolff, Eugen,	konsuli
Yrjö-Koskiner	, Georg Zacharias, vapaaherra, senaattori † . 20
Zitting, Carl	Anders, kanslianeuvos †
Åkerbløm, Vi	tor, tehtaanomistaja †
	ing, kauppaneuvos †
	Karl Robert, kunnallisneuvos † 20

Alituisia jäseniä. — Membres perpétuels.

Furuhjelm, Enoch Hjalmar, vuorimestari †.
Grönberg, Josef, lääninprovasti †.
v. Kothen, Adolf, vapaaherra, tirehtööri †.
Standertskjöld, Mauritz, kenraalimajuri †.

Vuosijäseniä. — Membres annuels.

 Aejmelæus, F. A., kihlakunnantuomari, Ruovesi.
 Ahlman, K. F., lehtori, Turku.
 Akola, F. E., tilallinen, Ii.
 Alander, A., hovioik.-asessori, Turku.

XXII,4

G. G., provasti, Li-

Castrén, K. A., lakit. kandidaatti, Alho, A., lehtori, Rauma. Almberg, A. F., yliop.-lehtori, Hel-Helsinki. Castrén, Zach., dosentti, Helsinki. sinki. v. Christierson, G. M., valtioneu-Almberg, E. A., lehtori, Turku. vos, Espoo. Almberg, K. A. E., lehtori. Vaasa. Chydenius, J. W., professori, Hel-Alopæus, F. H., lehtori, Mikkeli. Andersin, Hanna, opettajatar, Helsinki. Cotter, Arthur, Lontoo. sinki. Durchman, K. F., provasti, tuo-Arrhenius, C. J., lehtori, Turku. Basilier, Hj. W., kansak.-tarkasmiok.-asessori, Oulu. taja, Helsinki. Ekroos, J. K., maisteri, Helsinki. Erenius, R. I., senaatinkamreeri. Bergh, M. A., kuvernööri, Kuopio. Bergholm, A., lehtori, Porvoo. Helsinki. Favén, A. E., kolleega, Hämeen-Blomqvist, A., Evon metsäopiston linna. johtaja, Evo. Blomstedt, Y. O., lehtori, Jyväs-Fieandt, K., kunnallisneuvos, Pakylä. dasjoki. Floman, A. W., apulais-ylitireh-Bonsdorff, E., yliopettaja, profestööri, Helsinki. sori, Helsinki. Forsman, A. O., lehtori, Oulu. Borenius, E., pankinjohtaja, Tam-Forsman, A. V., lehtori, Helsinki. pere. Forsman, Emil, presidentti, Hel-Brander, M. G., kirkkoherra, Tuusula. sinki. Forsman, Ernesti, presidentti, Vii-Brax, P. F., kolleega, Savonlinna. Brofeldt, H. G. Th., provasti, Iipuri. Forsman, salmi. Brummer, O. J., kolleega, Jyväsminka. Forsman, K. J. J., lehtori, Sakylä. vonlinna. Buch, M. T., lääkäri, kolleegineu-Forsström, O. A., lehtori, Sortavos, Helsinki. Bärnlund, J. N., senaattori, Helvala. Frosterus, A. W., provasti, Porvoo. sinki. Gauthiot, Robert, professori, Tour-Böök, E., yliopettaja, Helsinki. coing, Ranska. Cajander, P. E., yliop.-lehtori, Helsinki. Geitlin, W. G., tod. valtioneuvos. Cannelin, K. L., lehtori, Joensuu. Helsinki.

Genetz, M. K. E., lehtori, Hamina.	af Heurlin, A., rouva, Helsinki.
Granfelt, A. A., Kansanvalistus-	Hildén, K. E., lehtori, Heinola.
seuran sihteeri, Helsinki.	Hjelt, A. J., ylitirehtööri, Helsinki.
Grauit, B., kolleega, Kuopio.	Hjelt, A. L. M., tohtori, Helsinki.
Grotenfelt, A., dosentti, Helsinki. Grotenfelt, K., dosentti, Helsinki.	Holmström, A., seminaarinjohtaja, Raahe.
Grotenfelt, K. H. O., lehtori,	Hurmalainen, V., maisteri, Ha-
Porvoo.	
Gröndahl, A. A., kolleega, Vaasa.	Hyyryläinen, O., lakit. kandidaat-
Grönqvist, F. W., kunnallisneu-	ti, Helsinki. Hårdh, K. E., lehtori, Helsinki.
vos, Helsinki. Grönros, K. A., lääninkamreeri,	Hällström, H. G., piirilääkäri, Mik-
Kuopio.	keli.
Gummerus, V., senaattori, Hel-	Ignatius, K., apteekkari, Helsinki.
sinki.	Ingman, H. A., rehtori, Raahe.
Gustafsson, F. W., professori, Hel-	Jaakkola, K. K., tohtori, Pori.
sinki.	Johnsson, M. A., seminaarinjohta-
Hackman, V., dosentti, Helsinki.	ja, Heinola.
Hagan, L. F., kolleega, Oulu.	Juvelius, W. H., kolleega, Turku.
Hahl, F. Hj., lehtori, Helsinki.	Kannisto, J. A., maisteri, Helsinki.
Hakkarainen, A., kirkkoherra,	Karander, A. I., vtuomari, nimis-
Pietari.	mies, Lammi.
Hallenberg, J., kauppias, Viipuri.	Karjalainen, K. F., maisteri, Hel-
Hallstén, 1., rouva, Helsinki.	sinki.
Hallstén, G. O. I., kolleega, Hel-	Karttunen, U., maisteri, Helsinki.
sinki.	Kekomäki, E., kolleega, Savon-
Hannula, E., tuomiokapasessori,	linna.
Turku.	Krohn, K., professori, Helsinki
Heideman, H. E., senaatin kielen- kääntäjä, Helsinki.	Kumlin, A., kihlaktuomari, Tam- misaari.
Heikel, A. 0., arkeologisen toimis- ton intendentti, Helsinki.	Kumlin, A. A., senaattori, Hel- sinki.
Heikel, H. J. maisteri, Helsinki.	Kyrklund, K. G., rautatienlääkäri,
Helander, A. D., lehtori, Viipuri.	Turku.
v. Hellens, G. W., vapaah., ho- vioikeudenneuvos, Turku.	Lagerborg, K. Hj., päätirehtööri, Helsinki.

	17	ì	÷
Δ	А	I	I,4

Lagus, J., maanviljelysneuvos, Ii- salmi.	Mether-Borgström, E., maanvilje- lyskoulunjohtaja, Padasjoki.
Lagus, L. R., kolleega, Helsinki.	Meurman, A. A., hovioikasessori,
Laurell, T., kauppias, Vaasa.	Turku.
Leinberg, K. G., professori, Hel-	Mikkola, Antti, lakit. kand., Turku.
sinki.	Mikkola, J. J., professori, Hel-
Levón, E. E., rehtori, Vaasa.	sinki.
Levón, K., kansakouluntarkastaja,	Montin, K. U., pormestari, Rauma.
Tampere.	Mäkkylä, J. B., kunnanlääkäri,
Lilius, K. O., pankinjohtaja, Pori.	Hämeenkyrö.
Liljeblad, V. E., senaattori, Hel-	Neovius, E., senaatinkamreeri, Hel-
sinki.	sinki.
Lindeqvist, K. O., lehtori, rehtori,	Neovius, L. Th., ylitarkastaja, Hel-
Hämeenlinna.	sinki.
Lindholm, A. J., lehtori, Mikkeli.	Niemi, A. R., dosentti, Helsinki.
Liukkonen, G. W., lääninkamreeri,	Nordling, N., kirkkoherra, Hol-
Hämeenlinna.	lola.
Lund, H., maisteri, Helsinki.	Nordlund, W., lehtori, Oulu.
Luoma, E. J. K., kuuromykkäin-	Nordström, G. O. T., provasti,
opiston johtaja, Jyväskylä.	Lappeenranta.
Lyra, A. V., provasti, tuomiok	Nyberg, V., vankilan tirehtööri.
asessori, Porvoo.	Nybom, F. K., pankinjohtaja, Hel-
Lyytikäinen, K., sokeainkoulun-	sinki.
johtaja, Kuopio.	Ojansuu, H. A., dosentti, Helsinki.
Lönnbohm, O. A. F., kansaktar-	Paasikivi, J. K., ylitirehtööri, Hel-
kastaja, Kuopio.	sinki.
Majander, K. H., pankinjohtaja,	Paasonen, H., ylitarkastaja, do-
Vaasa.	sentti, Helsinki.
Malin, K., kolleega, rehtori, Tam-	Pajula, J. S., lehtori, Hämeen-
misaari.	linna.
Manninen, S., kirkkoherra, Li-	Palander, G. W., dosentti, Hel-
peri.	sinki.
Mela, A. J., lehtori, Helsinki.	Palmén, Eskil, vapaah., varatuo-
Melander, K. R., lehtori, dosentti,	mari, Vaasa.
Helsinki.	Palmén, K. E., vapaah., toimitus-
Melander, G., dosentti, Helsinki.	johtaja, Forssa.
1 1	

XXII,4

Suomalais-ugrilainen Seura 1903.

Pettersson, G., provasti, Kurki-	Sellgren, E. V., kauppias, Viipuri.
joki.	Semenoff, V., valtioneuvos, Hel-
Pipping, K. H., dosentti, Helsinki.	sinki.
Procopé, B. N., hovioikeudenneu-	Setälä, Helmi, rouva, Helsinki.
vos, Tampere.	Silander, H. F., lehtori, Helsinki.
Ramstedt, G. J., tohtori, Helsinki.	Sirelius, U. T., maisteri, Helsinki.
Rapola, F. O., lehtori, Pori.	Sjöblom j:r, K. F., tehtailia, Rau-
Relander, H. M. J., lehtori, reh-	ma.
tori, Tampere.	Sjöström, A. W., ylitarkastaja.
Relander, K. A. O., lehtori, Jy-	Helsinki.
väskylä.	Snellman, A. H., ylitarkastaja.
Renvald, V. H., kolleega, Mikkeli.	Helsinki.
v. Rettig, H., tehtaanomistaja,	Snellman, A. H., hovioikneuvos,
Turku.	Joensuu.
Revell, O. J., hovioikasessori,	Snellman, J. L., esitteliäsihteeri,
Vaasa.	Helsinki.
Rinkinen, P. J., komissionimaan-	Snellman, W. J., lehtori, Joensuu.
mittari, Vaasa.	Soini, V., sanomaltoimittaja, Hel-
Rosenqvist, V. T., yliopettaja, reh-	sinki.
tori, Helsinki.	Spolander, N. F., kolleega, Jyväs-
Rönnholm, K. A., lääket. tohtori,	kylä.
Helsinki.	Starckjohann, J., kauppias, Vii-
Sadenius, K. J., kolleega, Tampere.	puri.
Sælan, A. T., ylilääkäri, Helsinki.	Stenberg, E. A., dosentti, Helsinki.
Sahlstén, P. A., lehtori, Mikkeli.	Stenbäck, K. E., lääninprovasti,
Salenius, J. M., kolleega, Kuo-	Ulvila.
pio.	Stenij, S. E., professori, Helsinki.
Sandberg, H. R., metsänhoitaja,	Stenvik, G., maisteri, Oulu.
Rovaniemi.	Streng, E., presidentti, Turku.
Sandelin, L. H., lehtori, rehtori,	Sundell, A. F., professori, Helsinki.
Pori.	Sundman, K., kapteeni, Kuopio.
Saxén, R., lehtori, Helsinki.	Sundvall, A. W., seminaarinjoh-
Schwartzberg, Joh., tuomiopro-	taja, Helsinki.
vasti, Kuopio.	Suomalainen, J., rehtori, Rauma.
Schwindt, P. Th., arkeologisen toi-	Söderhjelm, J. W., professori,
miston intendentti, Helsinki.	Helsinki.

2

niemi.

Tallgren, J. M., tuomiokap.-asessori, Turku. Tamelander, K. A., metsänhoitaja, Evo. Tammelin, E. J., lehtori, Pori. Tandefelt, A. H. R., vapaah., everstiluutnantti, Hamina. Tenlén, G. M., hovioik.-neuvos, Turku. Thylin, O., kauppias, Helsinki. Tirkkonen, J. P., kolleega, Kuopio. Toppelius, O. A., tohtori, Helsinki. Tudeer, O. E., professori, Helsinki. Tunkelo, E. A., maisteri, Helsinki. Törnqvist, A. J., kansak.-tarkastaja, Viipuri. Tötterman, K. A. R., professori, Helsinki. Wahlberg, K. F., päätirehtööri, Helsinki. Walle, D. A., kolleega, rehtori, Joensuu.

Walle, G. W., lehtori, rehtori, Viipuri. Walle. K. F., piirilääkäri, Lohja. Waronen, M., lehtori, Sortavala. Vasenius, G. V., professori, Helsinki. Wegelius, Th., pankinjohtaja, Helsinki. Westerlund, S. A., kolleega, rehtori, Oulu. Wialén, A., kolleega, Tammisaari. Wichmann, Y. J., dosentti, Helsinki. Wissendorff, H., kansanvalistusministeriön oppineen komitean jäsen, Pietari. Wrede, R. A., vapaah., professori, Helsinki. Yrjö-Koskinen, Y. K., vapaah., ylitirehtööri, Helsinki. Akerlund, C. V., kunnallisneuvos, Tampere. 213. Aimä, F. K., maisteri, Helsinki.

Walle, A. G., lääninprovasti, Uuku-

Kuoleman kautta eronneita vuosijäseniä. Membres annuels défunts.

Aminoff, J. F. G., kuvernööri.
Biaudet, L. G., lehtori.
Blomstedt, K., rehtori.
v. Bonsdorff, E., piirilääkäri.
Ebeling, K. A, kolleega, rehtori.
Ehrström, G., prokuraattori.
Ekberg, F. E., leipurimestari.
Fabritius, K. J. B. laamanni.

Forss, J. A. I., provasti. Forsström, C. F., laamanni. Frosterus, J. G., ylitarkastaja. Gripenberg, Joh., vapaaherra. Hackzell, M., lehtori. Hellgren, A., lehtori. Hellman, A. V., kolleega. Hertz, N., maanmittari.

Jadrintsev., N., tiedemies. Jernberg, F. E., kansak.-tarkastaja. Kallie, A. H., kolleega. Kothen von, A., vapaaherra, valtiokonttorin tirehtööri. Krohn, J., professori Læthén, R., pankinjohtaja. Landell, L., henkikirjuri. Lindeqvist, C. J., professori. Lojander, J. F., kauppias. Lönnblad, E., presidentti. Mainov, V., valtioneuvos. Malin, F. H., konsuli. Mansikka, J., kolleega. Molander, C. J., seminaarinjohtaja. Neovius, V. A., eversti. Nordqvist, E., kolleega.

Petander, F. L., kolleega. Polén, F., tohtori, lehtori. Porkka, F. V., tohtori Päivärinta, J. H., provasti. Rikberg, H., kolleega. Rydman, F. Hj. G., maistraatinsihteeri. Råbergh, G. W., presidentti. Savon, E. J., konsuli. v. Schrowe, U., maisteri. af Schultén, M. W., professori. Sirelius, K. J. G., lääninprovasti. Sjöros, J., maisteri. Sjöros, K., hovioik.-asessori. Sumelius, Frans, kauppias. Thuneberg. I., maisteri. Walmari, Z., piirilääkäri. Warén, F. N., maisteri.

Asiamiehet. — Chargés d'affaires.

Yliasiamies: Eduard Polón, varatuomari, Helsinki. Evo: Blomqvist, A., tirehtööri. Hamina: Hurmalainen, W., maisteri. Heinola: Johnsson, M., seminaarinjohtaja. Hämeenlinna: Lindeqvist, K. O., rehtori. lisalmi: Lagus, J., maanviljelysneuvos. Joensuu: Walle, A., rehtori. Jyväskylä: Blomstedt, Y. O., lehtori. Kuopio: Salenius, J. M., kolleega. Mikkeli: Sahlstén, P. A., lehtori. Moskova: Gadelli, G. F., kauppias. Oulu: Westerlund, S. A., rehtori. Pori: Rapola, F. O., lehtori. Porvoo: Grotenfelt, Ossian, tohtori. Raahe: Holmström, A., seminaarinjohtaja. Rauma: Suomalainen, J., rehtori.

19

XXII,4

Savonlinna: Forsman, K. J. J., lehtori. Sortavala: Waronen, M., lehtori.

Tammisaari: Malin, K., rehtori.

Tampere: Sadenius, K. J., kolleega.

Turku: Juvelius, J. W., kolleega.

Vaasa: Levón, El., rehtori.

20

Viipuri: Walle, G. W., rehtori.

Pääasiamies ulkomaita varten: Otto Harrassowitz, Leipzig.

Suomalais-ugrilaisen Seuran kanssa kirjeenvaihdossa olevat koti- ja ulkomaiset seurat, yhdistykset, y. m.

Kotimaisia.

Suomalaisen kirjallisuuden seura Suomen tiedeseura. Suomen muinaismuistoyhdistys. Suomen historiallinen seura. Kotikielen seura. Suomen maantieteellinen seura. Ylioppilaskirjasto. Ruotsalaisen kirjallisuuden seura. Maantieteellinen yhdistys. Suomen valtioarkisto.

Venäläisiä ja Itämeren-maakuntalaisia.

Keis. tiedeakatemia, Pietari.

" Venäjän maantieteellinen seura, Pietari.

Keis. muinaistieteellinen komissioni, Pietari.

" " seura, Moskova.

Keis. luonnontieteen, antropologian ja kansatieteen harrastajain seura Moskovan yliopistossa, Moskova.

Muinaistieteellinen komissioni, Vilno. Muinaistieteellinen seura, Tiflis. Uralilainen luonnontieteen harrastajain seura, Jekaterinenburg.

Muinaistieteellinen, historiallinen ja kansatieteellinen seura Kasanin yliopistossa, Kasani.

Kasanin opettajaseminaari, Kasani.

XXII.4

Die gelehrte estnische Gesellschaft, Tartto.

Ehstländische literärische Gesellschaft, Tallinna.

Gesellschaft für Geschichte und Alterthamskunde der Ostseeprovinzen Russlands, Riika.

Lettische litterärische Gesellschaft, Riika.

Eesti üliõplaste selts, Tartto.

Oikeausk. lähetysseuran arkangelilainen komitea, Arkangeli.

Keis. Venäjän maantieteell. seuran Amurmaan osasto, Troitskosavsk-Kiahta.

Keis. Venäjän maantieteell. seuran itä-siperialainen osasto, Irkutsk.

Keis. Pietarin yliopisto, Pietari.

Keis. Venäjän muinaistieteellinen seura, Pietari.

Keis. Pyh. Vladimirin yliopisto, Kiova.

Turkestanilainen muinaistieteen harrastajien yhdistys.

Tobolskin kuvernementin museo, Tobolsk.

Tambovin arkistokomissioni, Tambov.

Hersonin kuvernementin muinaistieteellinen museo, Herson.

Tieteellinen arkistokomissioni, Orenburg.

Tieteellinen arkistokomissioni, Jaroslavlj.

Unkarilaisia.

A Magyar Tudományos Akadémia (Unkarin Tiedeakatemia), Budapest.

"Ethnographia", Budapest.

"Keleti Szemle-Revue Orientale", Budapest.

Ruotsalaisia.

Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademien, Tukholma.

Kongl. Vetenskaps-Societeten, Upsala.

Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi, Tukholma.

Svenska Landsmålsföreningarna, Upsala.

Kongl. Universitets-Biblioteket, Upsala.

Göteborgs Stadsbibliotek, Göteborg.

Nordiska Museet, Tukholma.

Lunds Universitets-Bibliotek, Lund.

Kongl. Biblioteket, Tukholma.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien, Tukholma.

Norjalaisia.

Videnskaps Selskabet, Kristiania. Det Kongelige norske Videnskabers Selskab, Trondhjem.

Tanskalaisia.

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab, Kööpenhamina.

Saksalaisia ja itävaltalaisia.

Deutsche Morgenländische Gesellschaft, Halle – Leipzig.
Alterthumsgesellschaft Prussia, Königsberg.
K. K. Naturhistorisches Hofmuseum (Anthropol.-Etnographische Abtheilung), Wien.

Littauische litterärische Gesellschaft, . Tilsit.

Kaiserl. Universitäts- und Landes-Bibliothek, Strassburg.

Shevtshenkon tiedeseura, Lemberg.

Česko-Slovanský Národopisný Museum, Prag.

"Orientalische Bibliographie", München.

Englantilaisia ja amerikkalaisia.

American museum of Natural History, New York. India Office, Lontoo. The Asiatic Society, Lontoo. The Smithsonian Institution, Washington. The Numismatic and Antiquarian Society, Philadelphia. The Canadian Institute, Toronto (Canada). Asiatic Society of Bengal, Calcutta. Bureau of American Ethnology, Washington. The Japan Society, Lontoo.

Asiatic Society of Japan, Tokyo.

The American Oriental Society, New-Haven (Conn.).

Free Museum of Science and Art of the University of Pennsylvania, Philadelphia.

Ranskalaisia.

Société de Linguistique, Pariisi.

Société d'Anthropologie de Paris, Pariisi.

Société Asiatique, Pariisi.

State of Lot of

Ecole spéciale des langues orientales vivantes, Pariisi.

Societé Academique Indo-chinoise de France, Pariisi.

Italialaisia.

Società Asiatica Italiana, Firenze. R. Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze, Firenze.

Suomalais-ugrilaisen Seuran stipendiaatit.

1) Tohtori Kaarle Kustaa Jaakkola, käynyt Jämtlannin *lappalaisten* luona (¹/v₁—²³/v₁₁₁ 1884 ja ¹¹/v₁—²⁵/v₁₁₁ 1885). Ks. matkakertomuksia S.-u. S. aikak. I, s. 90 ja 95.

 2) Tohtori Volmari Porkka, tutkinut niitty-tsheremissien kieltä (18¹³/vi 85–18¹/v 89). Ks. matkakertomuksia S.-u. S. aikak. III, s.
 111 ja VI, s. 133.

3) Lehtori A. V. Forsman, käynyt Inarin *lappalaisten* luona (kesäkuun alusta lokakuun alkuun 1886). Ks. 1888 vuoden vuosikertomusta S.-u. S. aikak. III, s. 145.

 Maisteri Hj. Basilier, käynyt vepsäläisten luona (kesäkuun keskivaiheilta 14 p:ään elok. 1887). Ks. 1887 vuoden vuosikertomusta S.-u. S. aikak. VI, s. 142, ja VIII, s. 43.

5) Dosentti K. B. Wiklund, matkustanut *lappalaisten* luona, tutkien lapin murteita Luulajan Lapissa (3 kuuk. kestävällä matkalla v. 1888) sekä Jämtlannin ja Härjedalin Lapissa (yhteensä noin 11 kuukautta vv. 1891 ja 1892). Ks. S.-u. S. aikak. VI, s. 146 sekä matkakertomuksia XI.3.

6) Maisteri J. H. Kala oleskellut vepsäläisten luona (kesällä 1889 lähes kolme kuukautta). Ks. S.-u. S. aikak. VIII, s. 144.

XXII,4

7) Dosentti H. Paasonen, tutkinut mordvankieltä Pensan, Simbirskin $(18\ ^{21}/_{11}\ 89\ -18\ ^{5}/_{11}\ 90)$ sekä Tambovin (noin 2 kuukautta kesällä 1890) kuvernementeissa. Ks. matkakertomusta S.-u. S. aikak. VIII, s. 138 ja 1889 v:n vuosikertomusta X, s. 247.

8) Dosentti Yrjö Wichmann, tutkinut votjakinkieltä Vjatkan kuvernementin Urzhumin, Malmyzhin, Jelabugan ja Glazovin piireissä (18¹³/v₁91-18⁷/v₁92). Ks. matkakertomuksia S.-u. S. aikak. XI,3.

9) Intendentti A. O. Heikel, tutkinut Permin ja Tobolskin kuvernementtien muinaisjäännöksiä ($^{29}/_V$ — $^{24}/_{IX}$ 1893). Mordvalaisten kuosikokoelmain täydentämistä varten käynyt v. 1897 tutkimassa Pietarin, Moskovan ja Kasanin kansatieteellisiä museoita.

10) Maisteri U. T. Sirelius, ollut kansatieteellisellä tutkimusretkellä Obin, Tobolin ja Irtishin jokilaaksoissa asuvien ostjakkien keskuudessa (toukok.—jouluk. 1898). Samallaisella matkalla ostjakkien ja vogulien luona kesäk. 1899—helmik. 1900. Ks. matkakertomuksia S.-u. S. aikak. XVII ja XVIII.

11) Intendentti A. O. Heikel ja maist. H. J. Heikel, tehneet grafologisen tutkimusretken Siperiaan ja Mongoliaan, jolloin saatiin ensimäiset luotettavat kuvat Orkhonin muinaisturkkilaisista hautakirjoituksista (toukok. 1890--kesäk. 1891).

12) Maisteri Ivar Wallenius ja vapaah. C. Munck, suorittaneet muinaistieteellisiä tutkimuksia Semirjatshinskissa sekä tehneet hautatutkimuksia pitkin Irtishin syrjäjokea, Buhtarmaa (huhtik.—syysk. 1897).

13) Maisterit H. J. Heikel ja O. Donner sekä vapaah. C. Munck, käyneet muinais- ja luonnontieteellisellä tutkimusmatkalla Länsi- ja Itä-Turkestanissa. Maist. Heikel suoritti hautatutkimuksia Talas-joen varrella Venäjän Turkestanissa (maalisk.—syysk. 1898); maist. Donner teki magneetisia ja meteorologisia havaintoja Pohjois-Kiinassa ja suoritti yhdessä vapaah. Munckin kanssa muinaistieteellisiä tutkimuksia Turfanin seuduilla (maalisk.—marrask. 1898).

14) Maisteri K. F. Karjalainen, ollut kielitieteellisellä tutkimusretkellä ostjakkien keskuudessa: toukok. 26 p:stä v. 1898 - maalisk.
22 p:ään 1900 Demjankan, Kondan ja Surgutin ostjakkien luona. Keväällä 1900 käynyt kotimaassa, mutta lähtenyt taas uudestaan matkalle

25

ja tutkinut loppuvuoden Vasjuganin ostjakkimurretta. Sen jälkeen tutkinut Berezovin, Kazymin, Obdorskin ja Kondinskin murteita. Palannut matkoiltaan Helsinkiin 20 p:nä syysk. v. 1902 — oltuaan ostjakkimailla kaikkiaan viidettä vuotta.

15) Tohtori G. J. Ramstedt, ollut Mongoliassa mongolinkielen tutkimista varten. Saapunut Urgaan joulukuun alussa 1898 ja sen jälkeen oleskellut siellä tai retkeillyt maassa. Lähtenyt paluumatkalle 3 p. helmik. 1901.

16) Maisteri H. Lund, oleskellut Kiinassa kiinankielen tutkimista varten vv. 1899-1902.

17) Maisteri H. J. Heikel, käynyt muinaistieteellisellä tutkimusmatkalla Turkestanissa Aulieatan seuduilla (huhtik.—kesäk. 1899) ja Pensan kuvernementissä (heinäk.—elok.).

18) Maisteri F. Äimä, tutkinut Inarin lappia elokuun alusta 1900
 -helmik. 9 p:ään 1901.

19) Dosentti Konrad Nielsen (Kristiania), tutkinut Ruijan lappalaismurteita kesäk.—elok. 1903.

Paraikaa on tutkimusmatkoilla:

20) Maisteri J. A. Kannisto, joka marraskuun 1 p:stä v. 1901 oleskelee vogulien luona heidän kieltään tutkimassa.

Sitäpaitsi on Suomalais-ugrilainen Seura ollut tilaisuudessa osaksi kannattamaan seuraavia retkikuntia ja tutkioita:

21) Valtionarkeologi J. R. Aspelinin ja toht. Hj. Appelgrenin muinaistieteellistä tutkimusretkeä Minusinskin ja Jenisein aromaille (v. 1887);

22) Valtionarkeologi J. R. Aspelinin johtamaa samallaista retkeä ylisen Jenisein seuduille (v. 1888);

23) Valtionarkeologi J. R. Aspelinin ja intend. A. O. Heikelin johtamaa kolmatta samallaista matkuetta Jenisein seuduille (v. 1889);

24) Mordvalaista talonpoikaa Stepan Sirikiniä, joka on koonnut Seuralle mordvalaista kansanrunoutta (vv. 1891-4, 1896);

25) Kirkkoherra N. P. Barsovin tutkimuksia Pensan kuvernementin mordvalaisten asuinpaikoista (v. 1891);

26) Toht. J. Hurtin toimeenpanemaa virolaisen kansanrunouden keräystä (v. 1892);

XXII,4

27) Mordvalaisen kansakoulunopettajan M. Jevsevjevin kansanrunouskeräyksiä (v. 1892);

28) Tutkimusmatkaa, jonka toht. O. Kallas teki Vitebskin kuvernementin virolaisten luo (v. 1893).

Edelleen on Seura kustantanut useita kansanrunouden kerääjiä (kansak.-opettajia ja talonpoikia): Ignatij Zorinia (1899, 1900 ja 1903), Andrej Shuvalovia (1899), I. Shkoljnikovia (1900, 1902 ja 1903), A. Leontjevia (1900), S. Tshiginiä (1903 — kaikki mordvalaisalueella), Dormidontovia (1902 ja 1903 tshuvassien luona), A. Tsemberiä (1902 syrjääniläisalueella); niinikään Kasanin seminaarin laulunopettajaa hra N. I. Suvorovia, joka vv. 1902 ja 1903 on koonnut kansansävelmiä Keski-Volgan tienoilla.

Suomalais-ugrilaisen Seuran julkaisut.

A. Suomalais-ugrilaisen Seuran Aikakauskirja. — Journal de la Société Finno-Ougrienne, I—XXI.

I. 1886. 135 s. Sisällys: Esipuhe. — Suomalais-ugrilaisen Seuran säännöt. — Jäsenet. — Vuosikertomus ²/_{XII} 1884. — Jahresbericht über die fortschritte der finnisch ugrischen studien 1883—84. — T. G. Aminoff: Votjakkilaisia kielinäytteitä. — V. Mainoff: Deux oeuvres de la littérature populaire mokchane. — J. Krohn: Personallinen passivi Lapin kielessä. — A. O. Heikel: Mordvalainen kud. — A. Ahlqvist: Eräästä sekakonsonantista Ostjakin kielessä. — Maisteri K. Jaakkolan matkakertomukset. — Vuosikertomus ²/_{XII} 1885. – Jahresberiht über die fortschritte der finnisch-ugrischen studien 1884– 85. — Die finnisch-ugrischen völker. — Revue française.

II. 1887. 184 s. Sisällys: E. N. Setälä: Zur Geschichte der Tempus- und Modusstammbildung in den finnisch-ugrischen Sprachen.

III. 1888. 176 s. Sisällys: J. Qvigstad u. G. Sandberg: Lappische Sprachproben. — Einige Bemerkungen von der Zaubertrommel der Lappen. — V. Porkka: Matkakertomus. — J. Krohn: Lappalaisten muinainen kauppaamistapa. — A. Ahlqvist: Matotshkinshar, Jugorskij shar, Aunus. — J. R. Aspelin: Pirkka. — E. N. Setälä: Ueber die bildungselemente des finnischen suffixes -ise (-inen).

Kirjan-ilmoituksia. — Vuosikertomus ²/_{XII} 1886. — 0. Donner: Jahresbericht über die fortschritte der finnisch-ugrischen studien 1885—86.
 Suomalais-ugrilainen Seura v. 1888.

27

IV. 1888. 352 s. Sisällys: A. O. Heikel: Die Gebäude der Čeremissen, Mordwinen, Esten und Finnen.

V. 1889. 159 s. Sisällys: V. Mainof: Les restes de la mythologie Mordvine.

VI. 1889. 177 s. Sisällys: K. Krohn: Bär (Wolf) und Fuchs. Eine nordische Tiermärchenkette. — Tohtori V. Porkan matkakertomus. — Vuosikertomukset $2/x_{\rm HI}$ 1887 ja 1888. — O. Donner: Jahresbericht über die fortschritte der finnisch-ugrischen studien 1886—1887, 1887—1888.

VII. 1889. 181 s. Sisällys: A. Genetz: Ost-tscheremissische Sprachstudien, I. Sprachproben mit deutscher Uebersetzung.

VIII. 1890. 154 s. Sisällys: Aug. Ahlqvist: Ueber die Kulturwörter der Obisch-ugrischen Sprachen. — Aug. Ahlqvist: Einige Proben mordwinischer Volksdichtung. — H. Basilier: Vepsäläiset Isaijevan voolostissa. — E. N. Setälä: Ein lappisches wörterverzeichnis von Zacharias Plantinus. — E. N. Setälä: Lappische lieder aus dem XVII:ten jahrhundert. — J. R. Aspelin: Types des peuples de l'ancienne Asie Centrale. — H. Paasonen: Erza-Mordwinisches lied. — H. Paasonen: Matkakertomus Mordvalaisten maalta. — Vuosikertomus ²/xn 1889.

IX. 1901. 237 s. Sisällys: H. Paasonen: Proben der mordwinischen volkslitteratur, I. Erzjanischer theil. Erstes heft.

X. 1892. 285 s. Sisällys: Julius Krohn: Syrjäniläisiä itkuja neidon miehelle-annon aikana. — G. S. Lytkin: Syrjänishe Sprachproben. — Kaarle Krohn: Histoire du traditionisme en Esthonie. — Julius Krohn: Das Lied vom Mädchen, welches erlöst werden soll. — A. O. Heikel: Kahdeksas arkeologinen kongressi Moskovassa 1890. — K. B. Wiklund: Die nordischen lehnwörter in den russisch-lappischen dialekten. — K. B. Wiklund: Ein beispiel des lativs im lappischen. — K. B. Wiklund: Nomen-verba im lappischen. — K. B.
Wiklund: das Kolalappische wörterbuch von A. Genetz. — Vuosikertomukset ²/xm 1890 ja 1891. — Suomalais-ugrilainen Seura v. 1892.

XI. 1893. 280 s. Sisällys: Yrjö Wichmann: Wotjakische

XXII,4

sprachproben, I. Lieder, gebete und zaubersprüche. — K. B. Wiklund: Die südlappischen forschungen des herrn dr Ignácz Halász. — Bericht über K. B. Wiklunds reisen in den jahren 1891 und 1892. — Yrjö Wichmann: Matkakertomus votjakkien maalta. — Vuosikertomus ²/xII 1892.

XII. 1894. 215 s. Sisällys: H. Paasonen: Proben der mordwinischen volkslitteratur, I. Zweites heft. — Kirjailmoituksia. Bücherbesprechungen. — Vuosikertomus $2/x_{\rm H}$ 1893. — Suomalais-ugrilainen Seura v. 1894.

XIII. 1895. 168 s. Sisällys: Volmari Porkka's tscheremissische Texte mit Übersetzung. Herausg. von Arvid Genetz. — John Abercromby: The earliest list of Russian Lapp words. — Arvid Genetz: Bemerkungen zum Obigen. — Vuosikertomus ²/x11 1892.

XIV. 1896. 192 s. Sisällys: O. Donner: Sur l'origin de l'alphabet turc du Nord de l'Asie. — Torsten G. Aminoff: Votjakin äänne- ja muoto-opin luonnos. Julk. Yrjö Wichmann. — E. N. Setälä: Über quantitätswechsel im finnisch-ugrischen. Vorläufige mitteilung. — Vuosikertomus $2/x_{\rm H}$ 1895. — Suomalais-ugrilaisen Seuran uudet jäsenet 1894—96.

XV. 1897. 155 s. Sisällys: Arvid Genetz: Ost-permische Sprachstudien. — H. Paasonen: Die türkischen lehnwörter im mordwinischen. — Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1896: J. Qvigstad, Über die norwegisch-lappische bibelübersetzung von 1895; H. Paasonen, Runomittaisia loihtuja ja rukouksia mordvalaisilla; Max Buch, Ueber den Tõnnis-cultus und andere Opfergebräuche der Esthen; Otto Donner, Alkajaispuhe Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa 18 $^2/_{XII}$ 96. — Vuosikertomus $^2/_{XII}$ 1896.

XVI. 1898. 180 s. Sisällys: Ilmari Krohn: Über die Art und Entstehung der geistlichen Volksmelodien in Finland. — E. N. Setälä: Uber ein mouilliertes ś im finnisch-ugrischen. — Otteita Suomalaisugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1897: Arvid Genetz, Suomalais-ugrilaiset ś ja s sanojen alussa; Yrjö Wichmann, Die verwandten des finn. vaski (kupfer) in den permischen sprachen (syrjänischen und wotjakischen); K. A. Appelberg, "Dan. Juslenii orationes"; J. Qvigstad, Übersicht der geschichte der lappischen sprachforschung; Otto Donner, Alkajaispuhe Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa

29

18²/xII 97. — Vuosikertomus ²/xII 1897. — Suomalais-ugrilainen Seura v. 1898.

XVII. 1899. 204 s. Sisällys: K. F. Karjalainen: Ostjakkeja oppimassa, matkakirjeitä I—III. — U. T. Sirelius: Ostjakkilaiselta matkaltani v. 1898. — H. Paasonen: Matkakertomus mordvalaisten maalta. — E. N. Setälä: I. N. Smirnows Untersuchungen über die Ostfinnen. — Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1898. — Vuosikertomus 18²/xII 98.

XVIII. 1900. 97 s. Sisällys: K. F. Karjalainen: Ostjakkeja oppimassa, matkakirjeitä IV. — U. T. Sirelius: Kertomus ostjakkien ja vogulien luo tekemästäni kansatieteellisestä tutkimusmatkasta v. 1899–1900. — Erwin Jürgens: Ein weiterer beitrag zum Tönniscultus der esten. — Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1899: H. Paasonen: Kertomus Seuran mordvalaisten stipendiaattien keräysmatkain tuloksista; Otto Donner: Alkajaispuhe vuosikokouksessa 18 ²/xII 99. — Vuosikertomus 18 ²/xII 99.

XIX. 1901. 322 s. Sisällys: Yrjö Wichmann: Wotjakische Sprachproben, II. Sprichwörter, Rätsel, Märchen, Sagen und Erzählungen. — H. Paasonen: Tatarische Lieder. — Otteita Suomalaisugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1900: K. F. Karjalainen: Matkakertomus ostjakkien maalta; H. Paasonen: Kertomus Seuran mordvalaisten stipendiaattien keräysmatkain tuloksista; G. J. Ramstedt: Matkakertomus mongolien maalta; O. Donner: Alkajaispuhe vuosikokouksessa 19³/xm 00. — Vuosikertomus 19³/xm 00.

XX. 1902. 166 s. Sisällys: Konrad Nielsen: Zur aussprache des Norwegisch-lappischen, I. — K. F. Karjalainen: Ostjakkeja oppimassa, matkakirjeitä V. — Theodor Korsch: Zum zamburischen dialekt. — Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1901: K. F. Karjalainen: Matkakertomus ostjakkien maalta, III. G. J. Ramstedt: Matkakertomus mongolien maalta II. F. Äimä: Matkakertomus Inarin Lapista. O. Donner: Alkajaispuhe vuosikokouksessa 19²/xII 01. Vuosikertomus 19²/xII 01.

XXI. 1903. 235 s. Sisällys: H. Paasonen: Die sogenannten Karataj-mordwinen oder Karatajen. G. J. Ramstedt: Das schriftmongolische und die Urgamundart. — Yrjö Wichmann: Kurzer bericht über eine studienreise zu den syrjänen 1901—1902 (mit 4 Tafeln). —

and the second second

Konrad Nielsen: Lappalaisten murteiden tutkimisesta. — H. Paasonen: Matkakertomuksia vuosilta 1900—1902. — Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1902: Suomalais-ugrilaisen Seuran adressi professori Vilh. Thomsenille hänen täyttäessään 60 vuotta. Professori Vilh. Thomsenin vastaus. K. F. Karjalainen: Matkakertomus ostjakkien maalta IV. Artturi Kannisto: Matkakertomus vogulimailta I. O. Donner: Alkajaispuhe vuosikokouksessa 19²/xII 02.

B. Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia. — Mémoires de la Société Finno-Ougrienne, I—XXII.

I. 1890. VIII + 187 s. K. B. Wiklund: Lule-lappisches wörterbuch.

II. 1891. 107 s. August Ahlqvist: Wogulisches wörterverzeichniss.

III. 1892. 57 s. Gustav Schlegel: La stèle funéraire du Teghin Giogh et ses copistes et traducteurs chinois, russes et allemands. IV. 1892. 69 s. O. Donner: Wörterverzeichniss zu den Inscriptions de l'Iénisseï.

V. 1894-96. 224 s. Vilh. Thomsen: Inscriptions de l'Orkhon déchiffrées par -.

VI. 1894. 110 s. + 30 kuvataulua. Axel Heikel: Antiquités de la Sibérie occidentale.

VII. 1894. XIV + 243 s. Aug. Ahlqvist's wogulische sprachtexte nebst entwurf einer wogulischen grammatik. Herausgegeben von Yrjö Wichmann.

VIII. 1894. 191 s. Joos. J. Mikkola: Berührungen zwischen den westfinnischen und slavischen sprachen. I. Slavische lehnwörter in den westfinnischen sprachen.

IX. 1896. XV + 141 s. + 2 taulua. Gustav Schlegel: Die chinesische Inschrift auf dem uigurischen Denkmal in Kara Balgassun. Übersetzt und erläutert von —.

X,1. 1896. X + 319 s. K. B. Wiklund: Entwurf einer urlappischen lautlehre. I. Einleitung, quantitätsgesetze, accent, geschichte der hauptbetonten vokale.

XI. 1898. V + 20 + 120 s. Berthold Laufer: Klu Bum Bsdus

Pai Sňiň Po. Eine verkürzte Version des Werkes von den hunderttansend Någa's. Ein Beitrag zur Kenntnis der tibetischen Volksreligion. Einleitung, Text, Übersetzung und Glossar.

31

XII. 1898. 119 s. H. Vámbéry: Noten zu den alttürkischen Inschriften der Mongolei und Sibiriens.

XIII. 1899. 162 s. J. Qvigstad ja K. B. Wiklund: Bibliographie der lappischen litteratur.

XIV. 1899. 236 s. Hugo Pipping: Zur Phonetik der finnischen Sprache.

XV. 1900. VIII + 34 + 31 s. A. H. Francke: der Frühlingsmythus der Kesarsage.

XV.2. 1902. VII + 77 s. A. H. Francke: Der Wintermythus der Kesarsage.

1901. V + 398 s. Oskar Kallas: Die Wiederholungs-XVI,1. lieder der estnischen Volkspoesie. I.

XVII. 1902. XII + 219 s. G. J. Ramstedt: Bergtscheremissische Sprachstudien.

XVIII. 1902. 143 + IV s. Johann Wasiljev: Übersicht über die heidnischen Gebräuche, Aberglauben und Religion der Votjaken.

XIX. 1903. XV + 126 s. G. J. Ramstedt: Über die konjugation des Kalkha-Mongolischen.

XX. 1903. XV + 311 s. Konrad Nielsen: Die quantitätsverhältnisse im Polmaklappischen.

XXI. 1903. XXVIII + 170 s. Yrjö Wichmann: Die tschuwassischen lehnwörter in den permischen sprachen.

XXII. XIV + 123 s. H. Paasonen: Mordwinische 1903. lautlehre.

C. Ylipainoksia. — Extraits.

Yrjö Wichmann: Wotjakische sprachproben.

I: Lieder, gebete und zaubersprüche.

II: Sprichwörter, rätsel, märchen, sagen und erzählungen.

H. Paasonen: Proben der mordwinischen volkslitteratur.

I,1: Erzjanische lieder.

I,2: Erzjanische zaubersprüche, opfergebete, räthsel und märchen.

Volmari Porkka's tscheremissische Texte mit Übersetzung. Herausgegeben von Arvid Genetz.

Torsten G. Aminoff: Votjakin äänne- ja muoto-opin luonnos. Julk. Yrjö Wichmann.

E. N. Setälä: Über qvantitätswechsel im finnisch-ugrischen (loppuunmyyty).

Arvid Genetz: Ost-permische Sprachstudien.

H. Paasonen: Die türkischen lehnwörter im mordwinischen.

E. N. Setälä: I. N. Smirnow's untersuchungen über die Ostfinnen.

H. Paasonen: Tatarische lieder.

Konrad Nielsen: Zur aussprache des Norwegisch-lappischen.

K. F. Karjalainen: Ostjakkeja oppimassa I-V.

0. Donner: Sur l'origine de l'alphabet turc du Nord de l'Asie.

H. Paasonen: Die sog. Karataj-mordwinen oder Karatajen.

G. J. Ramstedt: Das schriftmongolische und die Urgamundart. Yrjö Wichmann: Kurzer bericht über eine studienreise zu den syrjänen (Jour. XXI).

U. T. Sirelius: Die Handarbeiten der Ostjaken und Wogulen (Jour. XXII).

D. Inscriptions de l'Orkhon recueillies par l'expédition finnoise et publiées par la Société Finno-Ougrieune. XLIX + 48 s. (fol.), mit 69 autotypischen tafeln und einer karte. Helsingfors 1892.

E. Axel O. Heikel: Mordvalaisten pukuja ja kuoseja. — Trachten und Muster der Mordwinen.

— —: Käytännöllisiä lisälehtiä teokseen "Mordvalaisten pukuja ja kuoseja". — Praktische Ergänzungsblätter zu dem Werke "Trachten und Muster der Mordwinen". N:o 1-45.

F. Seuran kautta saatavissa:

K. B. Wiklund: Kleine lappische chrestomathie mit glossar. (Hülfsmittel für das studium der finnisch-ugrischen sprachen. I.)

Yrjö Wichmann: Wotjakische chrestomathie mit glossar (Hülfsmittel für das studium der finnisch-ugrischen sprachen. II.)

32

SUOMALAIS-UGRILAISEN SEURAN

AIKAKAUSKIRJA

JOURNAL

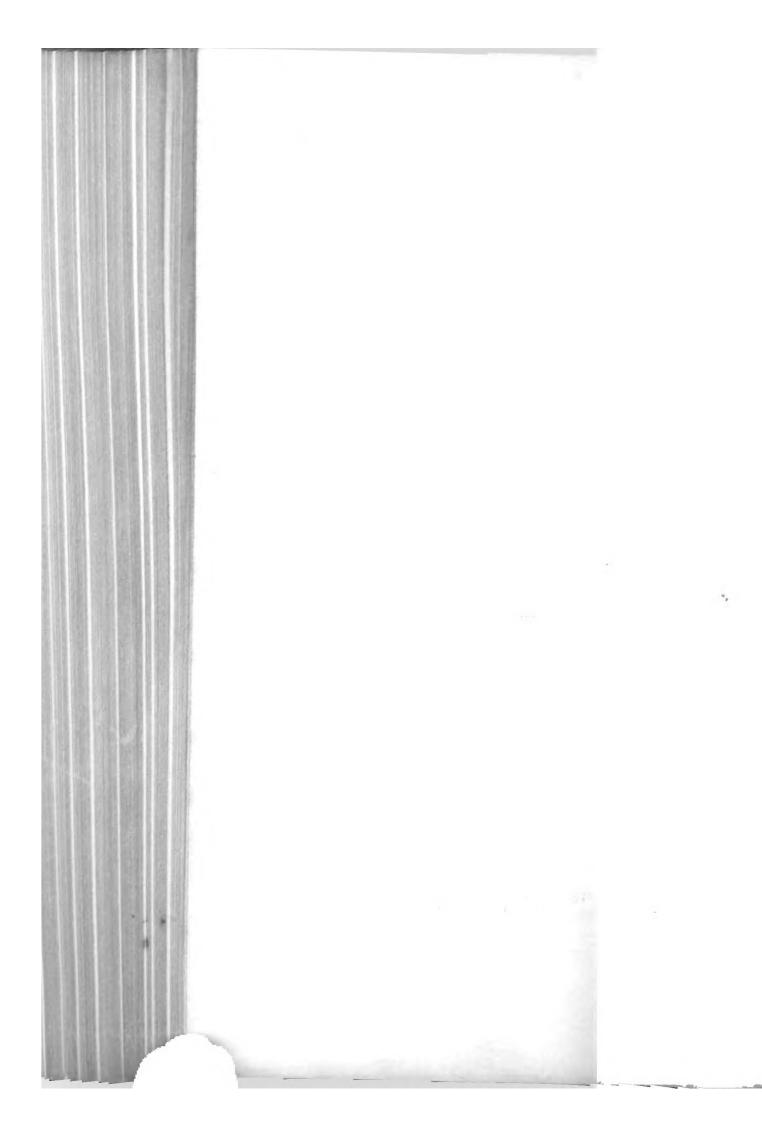
DELA

SOCIÉTÉ FINNO-OUGRIENNE

XXIII

->--

HELSINGISSÄ suomal. kirjallis. seuran kirjapainon osakeyhtiö 1906

j.

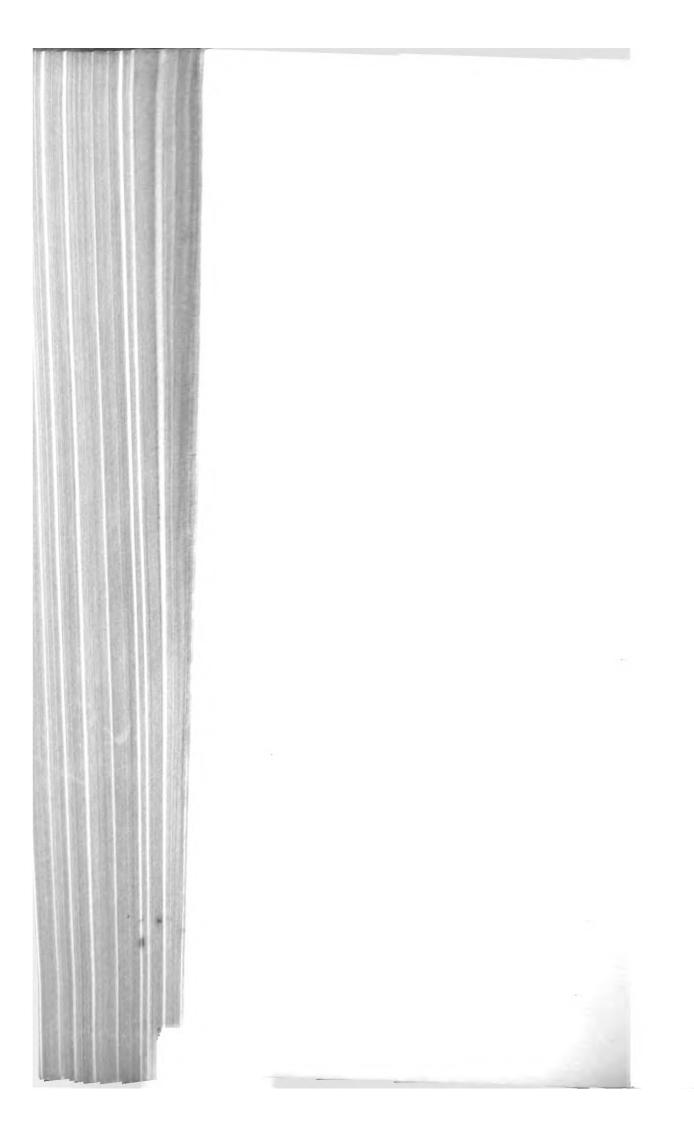
т.

OTTO DONNERILLE

19 15/12 05

SUOMALAIS-UGRILAINEN SEURA

Otto Donnerille.

Tänä päivänä, täyttäessänne seitsemänkymmentä vuotta, tervehtii Teitä, esimiestänsä, Suomalais-ugrilainen Seura, joka Teitä saa kiittää olemassaolostaan.

Kun Te perustitte Suomalais-ugrilaisen Seuran, niin Te tartuitte pyrintöön, joka on osoittautunut elinkelpoiseksi.

Niinä kahtenakolmatta vuotena, jotka Suomalais-ugrilainen Seura on elänyt, on se nähnyt töittensä, tutkimustensa, julkaisujensa, varojensa, työntekijäpiirinsä yhä kasvavan ja laajenevan. Se on lähettänyt tutkijoita lappalaisten, mordvalaisten, tsheremissien, votjakkien ja syrjäänien, ostjakkien ja vogulien keskuuteen. Se on ulottanut toimialansa suomalaisugrilaisen heimon ulkopuolellekin ollakseen kerran mukana suurta urali-altailaista kysymystä selvitettäessä: se on osaltaan vaikuttanut siihen, että tuhat vuotta vaitiolleet kivet saatiin puhumaan muinaisesta turkkilaiskansasta, se on sulkenut piiriinsä mongolien ja kiinalaistenkin kielen ja muinaishistorian tutkimuksen.

Ja kaikessa tässä työssä Te olette ollut alkuunpanijana, herättäjänä, innostajana, kannattajana. Te olette sen tehnyt pysyen uskollisena nuoruutenne tieteelliselle rakkaudelle, rakkaudelle, joka Teissä jo varhain leimahti suomalais-ugrilaista ja urali-altailaista tutkimusta kohtaan.

Kunniapäivänänne kiitämme Teitä kaikista aloitteista ja herätteistä, kaikesta työstä ja rakkaudesta. Ja meidän suomalaisten mukana on kiitostansa lausumassa edustajia Virosta, Unkarista, Venäjältä, Ruotsista, Norjasta, Ranskasta ja Italiasta, niinkuin näyttää tämä nidos, joka on Teille omistettu tämän päivän muistoksi, – ja siihen kiitokseen yhtyvät monet ulkomaalaiset miehet, jotka syystä tai toisesta eivät ole voineet olla juhlakirjan kirjoittamisessa osallisina. Tämä osanotto osoittaa samalla, miten perustamanne seuran pyrinnöt ovat herättäneet vastakaikua sivistyneessä Europassa.

Me toivomme Teille, että Te elämänne syksynä olette edelleenkin näkevä ajatustenne kantavan runsaita hedelmiä kansalliselle ja kansainväliselle tieteelle ja siten tuottavan kunniaa Suomen nimelle.

. ....

Helsingissä 15 p. joulukuuta 1905.

Suomalais-ugrilainen Seura.

Я М. Otto Donner.

Aujourd'hui que Vous fêtez Votre soixante-dixième anniversaire, la Société Finno-Ougrienne a l'honneur de Vous offrir ses hommages, à Vous, son président, à qui elle doit son existence.

Lorsque Vous fondâtes la Société Finno-Ougrienne, Vous entreprites une œuvre qui s'est montrée d'une grande vitalité. Pendant les vingt-deux années que la Société Finno-Ougrienne a vécu, elle a vu grandir et s'élargir de plus en plus son champ de travail, son cercle de collaborateurs, ses recherches, ses publications et ses fonds. Elle a envoyé des explorateurs parmi les Lapons, les Mordouins, les Votiaks, les Syriènes, les Ostiaks et les Vogules. Elle a même étendu ses recherches en dehors de la famille Finno-Ougrienne afin de pouvoir prendre part, elle aussi, à l'éclaircissement de la grande question ouralo-altaïque: c'est en partie grâce à elle que des pierres, restées mueltes pendant mille ans, ont pu porter témoignage de l'ancien peuple turc, et elle a aussi embrassé dans son domaine l'étude de la langue et de l'archéologie des Mongols et des Chinois.

Et pour tout ce travail, Vous avez été le fondateur, l'inspirateur, le soutien. Vous l'avez été en restant fidèle à l'amour d'une science qui, dès Votre jeunesse, Vous attirait vers le domaine finno-ougrien et ouralo-altaïque. Aujourd'hui, à ce jour solennel de Votre vie, nous Vous remercions de tout ce que Vous avez entrepris et inspiré, de tout le travail que Vous avez fait et entouré de Votre amour. Et à nous autres Finlandais se joignent, pour Vous exprimer leur reconnaissance, des représentants de l'Esthonie, de la Hongrie, de la Russie, de la Suède, de la Norvège, de la France et de l'Italie, comme le prouve ce volume, qui Vous est dédié en souvenir de ce jour, ainsi qu'un grand nombre de savants étrangers, qui pour une raison ou une autre, n'ont pas pu prendre part à cette publication. Cette participation en Votre honneur démontre aussi, combien l'œuvre de la Société fondée par Vous a éveillé d'échos dans l'Europe civilisée.

Nous souhaitons que Vous puissiez aussi pendant l'automne de Votre vie voir vos idées porter des fruits abondants au profit de la science nationale et internationale, et de faire par là honneur à la Finlande.

Helsingfors le 15 décembre 1905.

The second

La Société Finno-ougrienne.

SISÄLLYS. – TABLE DES MATIÈRES.

N:0.

The second second

- 28. AILIO, JULIUS, Sananen neolitisen kivikauden kuvanveistotaiteesta.
- 14. GAUTHIOT, ROB., Finnois: tuhat.
- 11. GENETZ, ARVID, Suom. konkia; ihvi; pinta; unk. fene; vezetni.
- 26 GODENHJELM, B. F., Tarina Toijan Paavosta.
- 29. HEIKEL, AXEL O. ja LUND, HUGO, Eräitä kiinalaisia rahoja.
- 22. HURT, J., Kaks keelt "Vanast kandlest".
- 6. KANNISTO, ARTTURI, Eräästä vogulilaisesta karhun nimityksestä.
- KARJALAINEN, K. F., Suomalais-ugrilaisia käsikirjoituksia Pietarin kirjastoissa.
- 20. KARSTEN, T. E., Eine germanische Wortsippe im Finnischen.
- 17. KARTTUNEN, U., Kalevipoegin toinen painos.
- 2. KROHN, KAARLE, Pohjolan häätupa.
- 23. MIKKOLA, JOOS. J., Ladoga, Laatokka.
- NIELSEN, KONRAD, Spörsmaalet om den lappiske torvgammes oprindelse.
- 13. OJANSUU, HEIKKI, Über einige niederdeutsche lehnwörter des est. nischen.
- 24 PAASONEN, H., Über die benennung des roggens im syrjänisch-wotjakischen und im mordvinischen.
- 27. RAMSAY, WILHELM, Ein Besuch bei den Samojeden auf der Halbinsel Kanin.
- 3. RAMSTEDT, G. J., Ueber mongolische pronomina.
- 4. RAMSTEDT, G. J., Mogholica. Beiträge zur kenntnis der mogholsprache in Afganistan.
- 18. RUDNEV, A. D., Ein mongolisches liebeslied.
- 30. SALMINEN, VÄINÖ, Lappalaisista joikauksista.
- 9. SAXÉN, RALF, Etymologiska småbidrag.
- SCHVINDT, THEODOR, Några aktstycken belysande Etnografiska museets förhistoria.

X N:o.

- 1. SETÄLÄ, E. N., Zur herkunft und chronologie der älteren germanischen lehnwörter in den ostseefinnischen sprachen.
- 12. SIMONYI, SIGMUND, Geschichte der reflexiven Konjugation im Ungarischen.
- 8. SZINNYEI, JOS., Das ung. translativsuffix -vé, -vá.
- 32. SIRELIUS, U. T., Kappale suomensukuisten kansain kalastushistoriaa.
- 21. TEZA, EMILIO, Intorno all' "Affinitas" del Gyarmathi giudizio dato nel 1799 da A. I. bar. Silvestre de Sacy.
- 31. TUNKELO, E. A., Etymologisches.
- 15. WICHMANN, YRJÖ, Ein paar bemerkungen zu Gyarmathi's "Affinitas".
- 10. VIKAR, BELA, Das Lied von der Marie Szücs.
- 16. WIKLUND, K. B., Zur geschichte der lappischen affrikaten.
- 25. ÄIMÄ, F., Eräs lappalainen astevaihtelutapaus.